

ΠΡΩΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΑΚΕΤΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ:

***Η Κοινωνία και οι Κωφοί. Κοινότητα και κουλτούρα
Κωφών***

I. Περιεχόμενα

I. Περιεχόμενα	2
I. Εισαγωγή στο 1 ^ο Πακέτο.....	3
II. Τρόπος Μελέτης.....	4
III. Σκοπός και στόχοι.	5
1. Κοινωνία και Πολιτισμός.....	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2. Γλώσσα, Κουλτούρα και Κοινότητα.....	9
1.3. Πολιτισμός	10
1.4. Γλώσσα και πολιτισμός.....	11
1.5. Γλώσσα – Λεξικό.....	12
1.6. Μη Λεκτική Επικοινωνία.....	12
1.7. Η προσωπική απόσταση κατά την επικοινωνία.....	14
1.8. Διγλωσσία-Διπολιτισμικότητα.....	15
2. Η Κοινότητα των Κωφών	17
2.1. Εισαγωγή – Η Κοινωνία και οι Κωφοί.....	17
2.2. Ποιοι είναι οι Κωφοί και ποιοι οι κωφοί;	19
2.3. Η Κοινότητα των Κωφών.....	20
2.4. Πώς γίνεται κάποιος μέλος της κοινότητας των Κωφών.....	23
2.5. Στόχοι της Κοινότητας των Κωφών.....	24
2.6. Γλώσσα, Κουλτούρα και Κοινότητα Κωφών.....	25
3. Η κουλτούρα των Κωφών.....	27
3.1. Ταυτότητα Κωφού – Πολιτισμική Ταυτότητα.....	29
3.2. Κανόνες Συμπεριφοράς	30
3.2.1. Το Άγγιγμα και το πώς τραβάς την προσοχή κάποιου.....	30
3.2.2. Απόκτηση σειράς σε μια συνομιλία.....	30
3.2.3. Πώς διακόπτουμε μια συζήτηση για να πάρουμε μέρος σ’ αυτήν	31
3.2.4. Διάσπαση προσοχής.....	31
3.2.5. Πιάσιμο Χεριών	31
3.2.6. Χρήση Φωτισμού.....	32
3.2.7. Ιδιωτικές Στιγμές και Εμπιστευτικότητα	32
3.2.8. Αποχώρηση.....	32
3.3. Ήθη και Έθιμα	33
3.3.1. Γάμος	33
3.3.2. Κηδεία.....	33
3.3.3. Χρόνος, Μέτρηση χρόνου.....	34
3.4. Παραδόσεις	35
3.5. Λογοτεχνία.....	35
3.6. Εικαστικές Τέχνες.....	36
4. Χαρακτηριστικά της Κοινότητας των Κωφών	39
4.1. Γεωγραφική Περιοχή της Κοινότητας των Κωφών.....	39
4.2. Γάμος.....	40
4.3. Επικοινωνία στην Κοινότητα των Κωφών.....	40
4.4. Εκπαίδευση.....	43
4.5. Οικονομική και Επαγγελματική Κατάσταση των Κωφών	44
4.6. Οργανώσεις και Δραστηριότητες της Κοινότητας των Κωφών	46
4.7. Τα Ακούοντα Παιδιά των Κωφών Γονέων	48
4.8. Οργανώσεις για Κωφούς	49
Επίλογος.....	51
Βιβλιογραφία	52

I. Εισαγωγή στο 1^ο Πακέτο

Αυτό το πακέτο είναι μέρος του προγράμματος επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και ειδικών στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού. Το όλο πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις αρχές της εκπαίδευσης από απόσταση (distance learning). Ικανοποιεί τις ανάγκες εκπαιδευτικών που βρίσκονται σε απομακρυσμένες από το Πανεπιστήμιο περιοχές και δημιουργεί προϋποθέσεις για συνεχή και ουσιαστική επιμόρφωση σε ένα γνωστικό αντικείμενο που διαρκώς αναπτύσσεται και εξελίσσεται. Επίσης, αντί να αφιερώσουμε χρόνο σε μια σειρά από σεμινάρια-διαλέξεις, όπου οι επιμορφούμενοι συμμετέχουν παθητικά τις περισσότερες φορές, προτιμήσαμε στο πρόγραμμα αυτό να δοκιμάσουμε έναν πιο αλληλοεπιδραστικό και συνδιαλεκτικό τρόπο μάθησης.

Αναγνωρίζοντας την πολύτιμη πείρα των επιμορφούμενων και τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη δουλειά τους, δομήσαμε έτσι το πρόγραμμα, ώστε η πληροφόρηση να δίνεται σταδιακά με απλό και ευχάριστο τρόπο και η γνώση να κατακτάται μέσα από μια συνεχή συνδιαλλαγή και αλληλεπίδραση μαζί της.

Το μεγαλύτερο μέρος της επιμόρφωσης στηρίζεται στη συστηματική-κατευθυνόμενη από μας- ατομική μελέτη των επιμορφούμενων πάνω στο παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό. Όλο το υλικό της επιμόρφωσης αφορά την εκπαίδευση του κωφού παιδιού και είναι χωρισμένο σε μεγάλες θεματικές περιοχές, οι οποίες περιλαμβάνονται σε τέσσερα ξεχωριστά εκπαιδευτικά πακέτα.

Το 1^ο πακέτο που έχετε στα χέρια σας, διαπραγματεύεται τις κοινωνικές στάσεις για τους Κωφούς και τις σύγχρονες απόψεις για την κοινότητά τους, την κουλτούρα τους και τη γλώσσα τους.

Στο 2^ο πακέτο παρουσιάζονται οι διάφορες μέθοδοι διάγνωσης της βαρηκοΐας, και αποκατάστασής της και γενικά οι εξελίξεις και απόψεις στο χώρο της ιατρικής γύρω από το θέμα της κώφωσης. Επίσης, ένα μέρος (το μεγαλύτερο) αυτού του πακέτου είναι αφιερωμένο στην έγκαιρη παρέμβαση και στη συμβουλευτική των γονέων κωφών παιδιών.

Στο 3^ο πακέτο παρουσιάζονται όλα τα επίκαιρα θέματα που αφορούν την εκπαίδευση των κωφών παιδιών (ένταξη, μέθοδοι επικοινωνίας, αναλυτικά προγράμματα, διδακτικές προσεγγίσεις κτλ).

Τέλος, στο 4^ο πακέτο γίνεται μια διεξοδική παρουσίαση των θεμάτων που αφορούν τη γλωσσική ανάπτυξη των κωφών παιδιών. Η απόκτηση πρώτης και δεύτερης γλώσσας, η δίγλωσση εκπαίδευση, ο ρόλος της νοηματικής γλώσσας (ειδικά της ΕΝΓ) στην εκπαίδευση καθώς και η μάθηση της γραπτής γλώσσας είναι τα κύρια θέματα που διαπραγματεύεται αυτό το πακέτο.

Κάθε πακέτο αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τον "κορμό" του πακέτου, όπου παρουσιάζονται σταδιακά διάφορες έννοιες και πληροφορίες. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει άρθρα ή παρουσιάσεις άρθρων, τα οποία έχουν επιλεγεί, μεταφραστεί και αποδοθεί σύντομα από μας, ως συμπλήρωμα

της μελέτης σας και ως μέσο πρόσβασης στη σημαντικότερη βιβλιογραφία. Επίσης, μερικά πακέτα συνοδεύονται από βιντεοκασέτα ή CD-ROM τα οποία χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις υποδείξεις μας.

II. Τρόπος Μελέτης

Η μελέτη που θα κάνετε και το όλο πρόγραμμα επιμόρφωσης στηρίζεται στη δική σας συμμετοχή και διάθεση. Πάντως καλό θα είναι να αρχίσετε από το πρώτο μέρος του πακέτου και να ακολουθείτε τις οδηγίες μας καθώς προχωράτε στη μελέτη σας. Σε διάφορα σημεία καθώς θα μελετάτε, θα συναντήσετε τρία είδη εργασιών, τις οποίες σας συμβουλεύουμε να διεκπεραιώνετε με τη σειρά που σας υποδεικνύουμε. Οι εργασίες αυτές είναι: α) δραστηριότητες, β) μελέτη άρθρων ή παρουσιάσεων άρθρων και γ) γραπτές εργασίες. Οι δραστηριότητες και η μελέτη άρθρων σκοπό έχουν να διευκολύνουν τη μάθησή σας, το ίδιο και οι γραπτές εργασίες. Τις γραπτές εργασίες (και όχι τις δραστηριότητες) θα πρέπει να τις στέλνετε για αξιολόγηση μέχρι την ημερομηνία που σας υποδεικνύουμε (συνήθως προς το τέλος της μελέτης του πακέτου). Αφού μας παραδώσετε τις εργασίες, εμείς θα σας στείλουμε το επόμενο πακέτο για μελέτη. Ο χρόνος μελέτης για κάθε πακέτο θα είναι περίπου δύο μήνες.

Σ' αυτό το σημείο θα θέλαμε να τονίσουμε ότι αναλάβαμε να υλοποιήσουμε αυτό το πρόγραμμα επιμόρφωσης, γιατί πιστεύουμε ότι ανταποκρινόμαστε σ' ένα κάλεσμα του κλάδου και μια ανάγκη που έχει εκφραστεί πολλές φορές και με πολλούς τρόπους από σας και την κοινότητα των Κωφών.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το ΥΠ.Ε.Π.Θ και ιδιαίτερα τη Διεύθυνση της Ειδικής Αγωγής, που μας έδωσε την ευκαιρία να υλοποιήσουμε αυτό το Πρόγραμμα..

III. Σκοπός και στόχοι.

A. Σκοπός:

Ο σκοπός του πρώτου εκπαιδευτικού πακέτου είναι να εισάγει τους επιμορφούμενους στις σύγχρονες γνώσεις και απόψεις για τους Κωφούς, όπως εκφράζονται διεθνώς και οι οποίες έχουν άμεση επίδραση στην εκπαίδευση, στην παροχή υπηρεσιών και στην καθημερινή συνδιαλλαγή μας με τους Κωφούς.

B. Στόχοι – Προσδοκώμενες Γνώσεις :

Στο τέλος αυτού του εκπαιδευτικού πακέτου, κάθε επιμορφούμενος/η θα μπορεί να:

- ☞ Να ορίσει την δική του στάση απέναντι στους Κωφούς
- ☞ Να διακρίνει τις διαφορές μεταξύ αυτών που ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών και εκείνων που έχουν απώλεια ακοής
- ☞ Να περιγράψει την κοινότητα των Κωφών και τις προϋποθέσεις για να γίνει κάποιος μέλος της κοινότητας
- ☞ Να περιγράψει πώς οι αποφάσεις των ακουόντων για τους Κωφούς μπορεί να μην είναι σωστές και για ποιο λόγο αντιδρούν οι Κωφοί
- ☞ Να περιγράψει μερικά από τα χαρακτηριστικά των Κωφών που είναι μέλη της κοινότητας, καθώς και τα κοινωνικό-οικονομικά και εργασιακά χαρακτηριστικά τους
- ☞ Να περιγράψει την κοινωνική δομή της κοινότητας όπως φαίνεται μέσα από τη ζωή στα σωματεία και τις διάφορες δραστηριότητες
- ☞ Να περιγράφει και να διακρίνει τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς, των εθίμων και παραδόσεων που αποτελούν αυτό που ονομάζουμε κουλτούρα Κωφών
- ☞ Να αντιπαραθέσει την ταυτότητα Κωφού με την ταυτότητα ακούοντος και να δείξει την ιδιαιτερότητά της
- ☞ Να απαριθμήσει τις πιθανές συνέπειες στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών α) όταν οι Κωφοί προσδιορίζονται από την ακουστική τους απώλεια και β) όταν προσδιορίζονται από την πολιτισμική και κοινωνική τους θέση

Γ. Τίτλοι Ενοτήτων που περιέχονται

- ❖ Κοινωνία και Πολιτισμός
- ❖ Η Κοινότητα των Κωφών
- ❖ Η Κουλτούρα των Κωφών
- ❖ Χαρακτηριστικά της Κοινότητας των Κωφών
- ❖ Επίλογος

1. Κοινωνία και Πολιτισμός

1.1 Εισαγωγή

Η ανάγκη για ταύτιση με ανθρώπους που έχουν τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια χαρακτηριστικά ωθεί πολλούς στην αναζήτηση και τη δημιουργία ομάδων και κοινοτήτων. Τι είναι κοινότητα; Η κοινότητα αποτελείται από ανθρώπους που βρίσκονται σε κοινωνική αλληλεπίδραση, κατοικούν σε μια γεωγραφική περιοχή και έχουν έναν ή περισσότερους κοινούς δεσμούς (Hillery, 1955). Οι άνθρωποι δημιουργούν δεσμούς προσπαθώντας να αναπτύξουν κοινό μέτωπο ώστε να πετύχουν κοινούς στόχους.

Ο John Donne περιγράφοντας με λόγο ποιητικό την ανάγκη του ανθρώπου για συνύπαρξη, αναφέρει ότι *«κανείς δεν είναι από μόνος του ένα νησί»*. Οι άνθρωποι δεν ζουν απομονωμένοι, είναι κοινωνικά όντα. Ιστορικά γνωρίζουμε ότι ζούσαν πάντα σε μικρές ομάδες, οι οποίες όταν ενώθηκαν σχημάτισαν μεγαλύτερες ομάδες που συγκρότησαν μια κοινωνία. Εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια πριν οι άνθρωποι ζούσαν σε μικρές ομάδες κυνηγώντας και αναζητώντας τροφή. Δέκα χιλιάδες χρόνια πριν άρχισαν να ζουν σε μικρές αγροτικές κοινότητες. Μόλις τα τελευταία 100 χρόνια ζουν σε μεγάλες πόλεις.

Το γεγονός ότι παντού υπάρχουν ομάδες ανθρώπων και ότι η συμμετοχή σε μια ή περισσότερες απ' αυτές είναι αναπόφευκτη, δείχνει τη σημαντικότητα της ύπαρξής τους. Η καθημερινή μας ζωή είναι γεμάτη δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με διάφορες ομάδες ανθρώπων. Πού και με ποιον ζούμε; με ποιον πηγαίνουμε στη δουλειά ή στο σχολείο; με ποιον περνάμε τις ελεύθερες ώρες μας; όλα σχετίζονται με ομάδες ανθρώπων. Ένας αντικειμενικός παρατηρητής μπορεί να διακρίνει ότι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των ανθρώπων είναι η ένταξή τους σε ομάδες. Η πρώτη ομάδα στους κόλπους της οποίας μεγαλώνουμε είναι η οικογένεια, μια μονάδα χωρίς την οποία θα ήταν αδύνατο να επιβιώσουμε. Όταν δεν υπάρχει οικογένεια, τότε βρίσκεται ένα υποκατάστατό της. Η οικογένεια και οι συνάνθρωποί μας επηρεάζουν τις παρέες μας, τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς μας. Μας βοηθούν να διαμορφώσουμε διάφορες αντιλήψεις για τον κόσμο και τον εαυτό μας. Η προσωπική μας ταυτότητα διαμορφώνεται από τον τρόπο που μας αντιλαμβάνονται και μας αντιμετωπίζουν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μας. Μαθαίνουμε, δουλεύουμε, προσευχόμαστε και κάνουμε σχέδια ομαδικά (Johnson and Johnson, 1994, σ. 5-6). Η ζωή μας είναι γεμάτη από ομάδες από τη στιγμή που γεννιόμαστε ως τη στιγμή που πεθαίνουμε. Η συνένωση πολλών ομάδων με κοινά στοιχεία αποτελεί επίσης μια κοινότητα.

Μια ομάδα και κατ' επέκταση μια κοινότητα υπάρχει όταν εκπληρώνει τουλάχιστον τέσσερις προϋποθέσεις: Ικανοποιεί την ανάγκη για συμμετοχή σε

ομάδα, υπάρχουν κίνητρα, γερά οικοδομημένες σχέσεις και αμοιβαία επίδραση (Johnson & Johnson, 1994, σ. 11-12).

Στα πλαίσια της ανάγκης για συμμετοχή σε ομάδες, μια ομάδα μπορεί να οριστεί ως κοινωνική μονάδα όταν αποτελείται από δύο ή περισσότερους ανθρώπους που θεωρούν ότι ανήκουν σ' αυτήν. Έτσι τα άτομα δε συνθέτουν ομάδα εκτός κι αν συνειδητά το επιλέξουν. Όπως αναφέρουν οι Johnson and Johnson (1994), δύο κοινωνικοί επιστήμονες, οι Bales και Smith, ορίζουν την ομάδα με τον ακόλουθο τρόπο:

«Μια μικρή ομάδα ορίζεται ως ένας αριθμός ανθρώπων που αλληλεπιδρούν και επηρεάζουν ο ένας τον άλλο, που κάθε μέλος αναγνωρίζεται από τους άλλους ως μέλος και αναγνωρίζει τους άλλους ως μέλη της ομάδας.» (σ. 11).

«Μπορούμε να ορίσουμε μια κοινωνική ομάδα ως μια μονάδα αποτελούμενη από ένα μεγάλο αριθμό ξεχωριστών ατόμων που έχουν μια συλλογική/κοινή άποψη για την ενότητά τους και την ικανότητα να ενεργούν συλλογικά.» (σ. 11).

Αναφορικά με τα κριτήρια που καθορίζουν τη συμμετοχή των μελών στην ομάδα ή την κοινότητα, μπορούμε να πούμε ότι ομάδα είναι ένα σύνολο ατόμων που επιδιώκουν να ικανοποιήσουν τις προσωπικές τους ανάγκες μέσα από τη συμμετοχή τους σ' αυτή. Έτσι διάφορα άτομα δεν αποτελούν ομάδα εκτός κι αν ωθούνται από προσωπικούς λόγους να συμμετέχουν σ' αυτήν. Η αναζήτηση ομάδας για συμμετοχή δείχνει την ανάγκη για την ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών και αναγκών. Είναι δύσκολο να φανταστούμε την ύπαρξη μιας ομάδας, όταν οι ανάγκες των μελών της δεν ικανοποιούνται. «Ομάδα» είναι η συγκέντρωση ατόμων τα οποία ωφελούνται ατομικά από τη συμμετοχή τους σ' αυτή.

Το τρίτο κριτήριο που πρέπει να υπάρχει στην ομάδα είναι η ύπαρξη γερά οικοδομημένων σχέσεων. Η ομάδα δηλαδή χαρακτηρίζεται ως σύνολο ατόμων των οποίων η αλληλεπίδραση στηρίζεται σε καθορισμένους ρόλους και κανόνες. Χωρίς αυτούς δεν μπορεί να υπάρξει. Σύμφωνα με τους Johnson και Johnson (1994), οι McDavid και Haragi αναφέρουν ότι «ομάδα είναι ένα οργανωμένο σύστημα δύο ή περισσότερων ατόμων που αλληλοσχετίζονται, ώστε το σύστημα να είναι λειτουργικό, να έχει ένα σταθερό τρόπο σχέσεων ανάμεσα στα μέλη και μια σειρά από κανόνες που ρυθμίζουν τη λειτουργία της ομάδας και του κάθε μέλους χωριστά» (σ. 11).

Το τέταρτο κριτήριο αναφέρεται στην απαραίτητη για την ομάδα ύπαρξη αλληλεπίδρασης και επιρροής. Η αποτελεσματικότητα της ομάδας μας και κατ' επέκταση της κοινότητάς μας καθορίζει την ποιότητα της ζωής μας.

Η άποψη ότι η πλειοψηφία καθορίζει, αποφασίζει και εφαρμόζει για το σύνολο, είναι κάτι που δεν έχει αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Δηλαδή, ισχύει ότι μόνο όταν τα άτομα ενωθούν και αναγνωριστούν ως μια μοναδική οντότητα ή ως μια κοινότητα, μπορεί να ακουστεί η φωνή τους.

1^η Δραστηριότητα

Είμαστε όλοι μέλη ομάδων και κοινοτήτων. Αν μας ζητήσουν να περιγράψουμε ποιοι είμαστε, οι περισσότεροι από μας θα δώσουμε πληροφορίες για την ομάδα και την κοινότητα στην οποία ανήκουμε. «είμαι δάσκαλος», «είμαι Παναθηναϊκός», «είμαι γυναίκα», «είμαι Κρητικός», «είμαι παντρεμένος», «είμαι μέλος της Greenpeace» και ούτω καθεξής.

Η συμμετοχή σε μια ομάδα μπορεί να έχει επίσημο χαρακτήρα (εργάζομαι στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας), να εκφράζει επιθυμία (θέλω να γίνω Υπουργός Παιδείας της Ελλάδας), να είναι περιστασιακή (συνήθως πίνω καφέ μαζί με άλλους, μερικές φορές όμως όχι), εκούσια (είμαι Έλληνας Ορθόδοξος) και ακούσια (είμαι άνδρας). Η ομάδα ορίζει ποιοι είμαστε ως άτομα.

α) Μπορούμε όλοι να ορίσουμε ποιοι είμαστε με διαφορετικούς τρόπους. Γράψτε δέκα διαφορετικές απαντήσεις στην ερώτηση «Ποιος είμαι;». Απαντήστε αναφορικά με τις ομάδες και τις κοινότητες στις οποίες ανήκετε, τα «πιστεύω», τους ρόλους και τις ευθύνες που έχετε.

β) Επαναλάβετε την άσκηση «α» για κάποιον γνωστό σας Κωφό ή για άνθρωπο με ειδικές ανάγκες ή κάποιον άλλο που ανήκει σε μειονότητα. Πάρτε του συνέντευξη (με τη βοήθεια διερμηνέα, αν είναι απαραίτητο) και χρησιμοποιήστε την βιντεοκάμερα για να συμπληρώσετε τις πληροφορίες που χρειάζονται.

γ) Κατατάξτε τις απαντήσεις σας από την πιο σημαντική – κατά τη γνώμη σας- ως τη λιγότερο σημαντική. Κάντε το ίδιο και για τον άλλο άνθρωπο.

δ) Συγκρίνετε τις δύο ομάδες απαντήσεων. Σημειώστε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

1.2. Γλώσσα, Κουλτούρα και Κοινότητα

Μια κοινότητα καθορίζει τη θέση της στην ευρύτερη κοινωνία με το να κάνει γνωστό τι την ορίζει και με το να θέσει τις παραμέτρους που σχετίζονται με αυτήν. Μια κοινότητα είναι η συνάθροιση μικρότερων ομάδων, οι οποίες έχουν κοινούς στόχους και κοινούς τρόπους επικοινωνίας, όπως είναι η γλώσσα και η κουλτούρα.

Η γλώσσα, η κουλτούρα και η συμμετοχή σε μια κοινότητα είναι αλληλένδετες έννοιες που δίνουν συνοχή στην κοινότητα. Για να κατανοήσουμε μια κοινότητα, είναι βασικό να δούμε τη σχέση γλώσσας-κουλτούρας και την ταύτισή τους με την κοινότητα.

Η γλώσσα έχει οριστεί ως ένας κώδικας με τον οποίο οι ιδέες για τον κόσμο παρουσιάζονται μέσω ενός συστήματος συμβατικών συμβόλων για επικοινωνία. Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί κύρια τη γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας. Τι είναι όμως επικοινωνία;

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για το τι είναι επικοινωνία. Ένας ευρύτερος ορισμός αναφέρεται στην αλληλεπίδραση ζώντων οργανισμών. Η πλειονότητα όμως των ορισμών που αναφέρονται στην ανθρώπινη επικοινωνία, εστιάζεται στους παράγοντες που επιδρούν στην επιτυχία ή στην αποτυχία της.

Η επικοινωνία είναι δυναμική, αμφίδρομη, μη ανατρέψιμη και λαμβάνει χώρα σε ένα φυσικό και κοινωνικό πλαίσιο. Δεν μπορεί να συμβεί σε κοινωνικό κενό (Σπινθουράκη, Κατσίλλης και Μουσταίρας, 1997).

Το κοινωνικό περιβάλλον είναι πολιτισμός και ως τέτοιος απαιτεί την κατανόηση από μέρους μας του ρόλου που παίζει στην διαδικασία της επικοινωνίας. Ο Habermas (1981) υποστηρίζει ότι η επικοινωνία αποτελείται από τρία δομικά στοιχεία: τον πολιτισμό, την κοινωνία και την προσωπικότητα. Το «πάρε-δώσε» στην καθημερινή επικοινωνία διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο ο πολιτισμός, η κοινωνία και τα υποκείμενα αναπαράγονται.

Η επικοινωνία εμπλέκεται κατά τη διαδικασία μετάδοσης του μηνύματος με τη γλώσσα, τη σκέψη και τον πολιτισμό. Δεν είναι απλά οι λέξεις ή τα μέρη του λόγου, είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμά τους (Chaika, 1989). Στο άθροισμα αυτό έχουν θέση οι λέξεις, οι πράξεις, οι αποχρώσεις, οι λόγοι και ο τρόπος με τον οποίο μια ομάδα ατόμων αντιλαμβάνεται τα πράγματα σε αντίθεση με κάποια άλλη.

Ο τρόπος με τον οποίο μιλάμε, οι ρόλοι που διαδραματίζουμε και ο χρόνος που επιλέγουμε για να μιλήσουμε, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα επικοινωνιακής συμπεριφοράς. Λιγότερο εμφανή παραδείγματα είναι τα νεύματα, το χαμόγελο, οι εκφράσεις του προσώπου, το βάδισμα, η χειραψία, οι χειρονομίες, ακόμα και η απόσταση από αυτόν με τον οποίο επικοινωνούμε. Οι συμπεριφορές αυτές συχνά γίνονται μηνύματα για τους άλλους. Κάθε συμπεριφορά που προκαλεί μία απάντηση θεωρείται μήνυμα (Σπινθουράκη, Κατσίλλης και Μουσταίρας, 1997).

Συνήθως, η συμπεριφορά-μήνυμα ως μέρος της επικοινωνίας, δεν είναι συνειδητή και μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα μιας χωρίς πρόθεση συμπεριφοράς. Μ' αυτό τον τρόπο το μήνυμα που οι άλλοι προσλαμβάνουν μπορεί να είναι διαφορετικό από αυτό που εμείς επιθυμούμε. Κατά συνέπεια, για να επικοινωνήσουμε πρέπει να γνωρίζουμε τι ακριβώς υπονοείται σε ένα μήνυμα.

1.3. Πολιτισμός

Όταν αναφερόμαστε στον πολιτισμό, είναι γενικά δεκτό ότι εννοούμε πολλά πράγματα. Έτσι δεν υπάρχει ένας και μοναδικός ορισμός αποδεκτός από όλους. Οι ορισμοί του πολιτισμού ξεκινούν από «όλα τα περιβάλλοντα φαινόμενα» και φτάνουν σε περιγραφές που περιλαμβάνουν όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Ο E. Hall (1959, 1976) υποστηρίζει ότι ο πολιτισμός είναι το ολικό άθροισμα της ζωής του ανθρώπου. Σ' αυτό το άθροισμα ανήκουν ο τρόπος που οι άνθρωποι

εκφράζουν τον εαυτό τους, που εκδηλώνουν τα συναισθήματά τους, που σκέφτονται, που μιλάνε, που κινούνται, ο τρόπος που επιλύουν τα προβλήματα, κτλ. Ο Brooks (1968) τονίζει ότι ο πολιτισμός αναφέρεται στο ρόλο του ατόμου, στο «ατέλειωτο καλειδοσκόπιο» όλων των καταστάσεων της ζωής και τους κανόνες ή τα μοντέλα που χρησιμοποιεί κατά τη διαχείριση των καταστάσεων αυτών.

Συστατικά στοιχεία του πολιτισμού κατά τον Brooks (1968) είναι ο τρόπος που κάποιος προσδοκά να σκέφτεται, να πιστεύει, να μιλά, να πράττει, να τρώει, να ντύνεται, να πληρώνει, να υπομένει, να θίγεται, να τιμά, να γελά, να μάχεται και να σέβεται στην καθημερινή του ζωή.

1.4. Γλώσσα και πολιτισμός

Η σχέση και το σημείο που η γλώσσα, ο πολιτισμός και η σκέψη εμπλέκονται καθώς και το ποιο από αυτά είναι το κυρίαρχο στοιχείο της επικοινωνίας, είναι θέματα αντιπαράθεσης στο μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα. Με λίγα λόγια, όλοι συμφωνούν σήμερα ότι τα τρία αυτά στοιχεία, δηλαδή γλώσσα, πολιτισμός και σκέψη είναι μέρη ενός όλου που δεν μπορούν να λειτουργήσουν ανεξάρτητα, ασχέτως ποιο επηρεάζει περισσότερο τα άλλα δύο. Ο πολιτισμός και η γλώσσα είναι έννοιες στενά συνδεδεμένες και διαρκώς μεταβαλλόμενες. Η σχέση τους μπορεί να γίνει κατανοητή με δύο τρόπους: από τη μια, η γλώσσα αντανakλά και περιγράφει τον πολιτισμό στον οποίο χρησιμοποιείται, ενώ από την άλλη, οικοδομεί την ίδια την κοινωνία. Η δύναμη της γλώσσας να καθρεφτίζει την κοινωνία στην οποία χρησιμοποιείται και να οικοδομεί την πραγματικότητά της, είναι μια σπουδαία σύλληψη. Η γλώσσα μπορεί να ενώσει μια ομάδα ανθρώπων και να τους ξεχωρίσει από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Η γλώσσα, λεκτική ή μη λεκτική, είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου αναδεικνύεται και επιτυγχάνεται η επικοινωνία.

Η μη κατανόηση του ρόλου που η γλώσσα και ο πολιτισμός παίζουν στη διαδικασία της επικοινωνίας, είναι πιθανό να προκαλέσει επικοινωνιακές δυσκολίες. Οι δυσκολίες αυτές δημιουργούν εμπόδια στη γεφύρωση των διαφορών και στη θετική διασύνδεση, συστατικά απαραίτητα για αποτελεσματική επικοινωνία. Όταν ομάδες ανθρώπων δεν έχουν κοινή γλώσσα ή δεν κατανοούν τη γλώσσα και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά μιας άλλης ομάδας, εμφανίζονται προβλήματα.

Αποτυχημένα λεκτικά ή μη λεκτικά μηνύματα και παρανοήσεις ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετική κουλτούρα πηγάζουν από τη λανθασμένη αντίληψη ότι είναι αρκετό κάποιος να χειρίζεται τις λέξεις/προτάσεις μιας συγκεκριμένης γλώσσας για να μπορεί να επικοινωνεί. Σήμερα είναι πλέον γνωστό ότι για να επιτευχθεί επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων από διαφορετικούς πολιτισμούς, είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τα πολιτισμικά στοιχεία που εκφράζονται μέσα από τη γλώσσα της κοινωνικής ομάδας του συνομιλητή τους.

1.5. Γλώσσα – Λεξικό

Η γλώσσα είναι ένα στοιχείο-κλειδί του πολιτισμού, το κύριο μέσο για τη μετάδοση πολιτισμικών γνώσεων. Το γεγονός αυτό καθιστά σε κάποιο βαθμό τη διαδικασία εκμάθησης της γλώσσας, μέρος της διαδικασίας εκπολιτισμού. Το λεξιλόγιο της γλώσσας αποτελεί για τον καθένα μας ανοιχτό παράθυρο που βλέπει μέσα στο πολιτισμικό πεδίο της ομάδας. Καθορίζεται από τις ιδιαίτερες συνθήκες διαβίωσης, τις εμπειρίες των ενδιαφερομένων και τις πολιτιστικές ανάγκες της ομάδας (Σπινθουράκη, Κατσίλλης και Μουσταῖρας, 1997).

Όπως φαίνεται από τα παρακάτω παραδείγματα, η γλώσσα αντανakλά τον τρόπο που αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει κάποιος το γύρω κόσμο μέσα από τις ειδικές ανάγκες και τις εμπειρίες των διαφόρων ομάδων.

Η λέξη «χιόνι» έχει 40 διαφορετικούς τρόπους εκφοράς στη γλώσσα των Εσκιμώων. Οι κάτοικοι των νησιών Marshall δεν έχουν ανάγκη να συμπεριλάβουν στο λεξιλόγιό τους τη λέξη «χιόνι», έχουν όμως 60 διαφορετικούς τρόπους για να εκφράσουν στη γλώσσα τους τη λέξη «καρύδα» και το δέντρο που την παράγει.

Είναι αδύνατο να διαχωρίσει κάποιος τη γλώσσα από τον πολιτισμό εξαιτίας της σταθερής παρεμβολής της πολιτισμικής πληροφορίας στη χρήση και την ερμηνεία της γλώσσας. Γνωρίζουμε ότι η γλώσσα εκφράζει τις διαφορετικές όψεις του πολιτισμού, γιατί παρόμοιες εμπειρίες κρυπτογραφούνται με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές γλώσσες και πολιτισμούς.

2^η Δραστηριότητα

Με βάση αυτά που έχετε διαβάσει στις ενότητες 1.2- 1.5, να ορίσετε σε μια παράγραφο την έννοια του πολιτισμού σε σχέση με τη γλώσσα. Αν συναντήσετε δυσκολίες, ανατρέξτε και πάλι στις προηγούμενες ενότητες.

1.6. Μη Λεκτική Επικοινωνία

Η μη λεκτική επικοινωνία ορίζεται από τον τρόπο που κάποιος κινεί και χειρίζεται το σώμα του. Είναι, δηλαδή, αυτό που συνήθως αποκαλείται «γλώσσα του σώματος». Ο πολιτισμός εκφράζεται σιωπηρά διαμέσου των μη λεκτικών μηνυμάτων. Αφού τόσο η γλώσσα όσο και οι σωστές έννοιες μαθαίνονται μέσα σε ένα ιδιαίτερο πολιτισμικό πεδίο, οι περισσότερες επικοινωνιακές παρανοήσεις οφείλονται σε μη λεκτικές συμπεριφορές. Αυτές μεταβάλλονται όσο μεταβάλλονται και οι ανθρώπινες ενέργειες. Περιλαμβάνουν, αλλά δεν περιορίζονται μόνο στις κινήσεις των χεριών, των δακτύλων και τις γενικότερες θέσεις και κινήσεις του

σώματος, στο βλέμμα, στις κινήσεις και στις εκφράσεις του προσώπου, τις πρακτικές αγγίγματος και τους τυπικούς τρόπους χαιρετισμού. Ό,τι μπορεί να θεωρείται ευγενικό ή κατάλληλο σε ένα πολιτισμό, μπορεί να είναι εντελώς ακατάλληλο και προσβλητικό σε κάποιον άλλο.

Για παράδειγμα, αν ένας Αμερικανός δει δύο Ελληνίδες να περπατούν πιασμένες από το χέρι ή άντρες να φιλιούνται στα μάγουλα, θα αντιδράσει διαφορετικά από τους Έλληνες. Οι Έλληνες τις θεωρούν ως απόλυτα «φυσιολογικές» μη λεκτικές συμπεριφορές, ενώ οι Αμερικανοί ως τελείως «αφύσικες» για μη ομοφυλόφιλους. Ο τρόπος χαιρετισμού υπογραμμίζει επίσης τις μη λεκτικές διαφορές. Οι Γερμανοί φαίνεται να ξεκινούν κάθε κοινωνική επαφή σφίγγοντας το χέρι. Οι άντρες Αμερικανοί έχουν την τάση να κάνουν το ίδιο, ενώ οι γυναίκες όχι. Οι Ταϊλανδοί δεν αγγίζονται δημόσια. Αρχίζουν την κοινωνική τους επαφή βάζοντας τις δυο παλάμες τους μαζί σηκωμένες στο ύψος του στόματος, ενώ ταυτόχρονα γέρνουν το κεφάλι τους ελαφρά μπροστά. Οι Γιαπωνέζοι υποκλίνονται πριν αρχίσουν να μιλάνε και έχουν δυσκολία να μιλήσουν, εκτός αν η υπόκλιση έχει ολοκληρωθεί. Σε κάποιους πολιτισμούς ο χαιρετισμός γίνεται φιλώντας και τα δύο μάγουλα, ενώ σε άλλους ο αριθμός των φιλιών διαφέρει. Στην κοινότητα των Κωφών το άγγιγμα είναι συνηθισμένο και σηματοδοτεί συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως αυτές αναλύονται στο β' κεφάλαιο.

Η οπτική επαφή επίσης διαφέρει. Σε πολλούς Δυτικούς πολιτισμούς η διατήρηση της οπτικής επαφής είναι ένδειξη ειλικρίνειας. Σε άλλους δεν είναι σημαντική και σε κάποιες κοινωνίες αποτελεί ένδειξη σεβασμού να μην σηκώνουν το βλέμμα στον άλλο. Κάποιοι πολιτισμοί επίσης χρησιμοποιούν το βλέμμα ως ένδειξη ανωτερότητας και εξουσίας. Η αδιάκοπη οπτική επαφή θεωρείται πρέπουσα συμπεριφορά και απαραίτητη προϋπόθεση στην επικοινωνία των Κωφών μέσω της νοηματικής γλώσσας. Ενώ δηλαδή, ακόμα και σε κοινωνίες που η οπτική επαφή θεωρείται απαραίτητη, μια μικρή διακοπή είναι αποδεκτή, αντίθετα στους Κωφούς το τράβηγμα των ματιών μακριά από τον νοηματιστή έστω και για λίγο σημαίνει αδιαφορία και αγένεια.

Το να γελά ή όχι κάποιος και ο τρόπος που το κάνει, αποτελεί επίσης μια ιδιαίτερη πολιτισμική συμπεριφορά. Κάποιες κοινωνικές ομάδες γελάνε περισσότερο από άλλες. Ενώ το χαμόγελο είναι δείγμα σεβασμού για τα παιδιά των Γιαπωνέζων, μπορεί να δείχνει ακριβώς το αντίθετο σε άλλους πολιτισμούς. Τα παιδιά των Γιαπωνέζων συνηθίζουν να χαμογελούν ακόμα και όταν θυμώνουν, ή είναι λυπημένα ή αποτυγχάνουν σε κάτι – η αποκάλυψη της λύπης ή του θυμού θεωρείται αγένεια, συμπεριφορά που δεν είναι πολύ κοινή στους δικούς μας πολιτισμούς.

Η συμφωνία ή διαφωνία εκφράζονται με κινήσεις που μπορεί να είναι πολιτισμικά διαφοροποιημένες. Κάποιοι πολιτισμοί (Η.Π.Α.) χρησιμοποιούν την κίνηση του κεφαλιού δεξιά και αριστερά για να δείξουν διαφωνία. Άλλοι πολιτισμοί (Μπαγκλαντές) χρησιμοποιούν την ίδια κίνηση για να δείξουν το αντίθετο.

Το να δείχνεις τη σόλα του παπουτσιού και το να κάθεται με σταυρωμένα πόδια θεωρείται προσβολή για τους Άραβες και πολλούς άλλους Ασιατικούς πολιτισμούς. Το άγγιγμα ενός Ασιάτη στο κεφάλι ή το πέρασμα του χεριού πάνω από το κεφάλι θεωρείται επίσης προσβολή.

Σε μερικές κοινωνίες οι εκφράσεις του προσώπου και οι χειρονομίες είναι περιορισμένες, ενώ σε άλλες συνηθίζονται. Στην κοινότητα των Κωφών οι εκφράσεις του προσώπου είναι απαραίτητα στοιχεία της γραμματικής και της σύνταξης της νοηματικής γλώσσας.

Η γνώση και η κατανόηση διαφορετικών τρόπων επικοινωνίας υποδηλώνει ότι κάποιος έχει κατακτήσει πλήρως τις γλωσσικές και πολιτισμικές συμπεριφορές.

1.7. Η προσωπική απόσταση κατά την επικοινωνία

Η ανεκτή απόσταση αλληλεπίδρασης κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας είναι θέμα που έχει μελετηθεί. Έχει διαπιστωθεί ότι τα όρια της αποδεκτής απόστασης διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό. Ο πολιτισμός καθορίζει την απόσταση που μια κοινωνική ομάδα θεωρεί ανεκτή. Για παράδειγμα, η απόσταση στις επαγγελματικές συζητήσεις διαφέρει αρκετά απ' αυτήν που κρατάμε σε κοινωνικές συζητήσεις ή ιδιαίτερες συναντήσεις.

Ο Hall (1959, 1966) έχει δείξει ότι τα μέλη της ίδιας κοινωνίας ή ομάδας μεταχειρίζονται την απόσταση διαφορετικά από ότι κάνουν άλλες ομάδες. Η παραβίαση των καθορισμένων ορίων προκαλεί υπερβολικό στρες και ακόμα περισσότερο διακοπή της επικοινωνίας. Ο Hall διακρίνει την απόσταση αυτή σε τέσσερις κατηγορίες: ιδιαίτερη, προσωπική, κοινωνική και δημόσια απόσταση. Για παράδειγμα, κατά την προσωπική επαφή οι Ευρωπαίοι του Βορρά προτιμούν μια απόσταση 40-120 εκατοστά ανάμεσά τους όταν επικοινωνούν. Από την άλλη πλευρά, οι κάτοικοι της νότιας Ευρώπης θεωρούν σαφώς μικρότερες αποστάσεις ως αποδεκτές ζώνες αλληλεπίδρασης.

Οι Κωφοί στις συνομιλίες τους κρατούν μεγαλύτερες αποστάσεις από τους ακούοντες, γιατί έχουν ανάγκη να παρακολουθούν όχι μόνο το πρόσωπο του νοηματιστή αλλά και τις κινήσεις των χεριών και μερικά νοήματα που σχηματίζονται στην περιοχή της μέσης (Schein, 1995).

Αυτοί που προτιμούν μεγαλύτερες αποστάσεις αναφέρονται ως «πολιτισμοί χωρίς επαφή», ενώ αυτοί που προτιμούν μικρότερες ως «πολιτισμοί επαφής». Ο Hall (1976) θεωρεί ότι αυτή η συμπεριφορά προέρχεται από ένα πολιτισμικό πλαίσιο και έτσι από τη στιγμή που μαθαίνεται, υποσυνείδητα παραμένει για όλη τη ζωή. Η απόσταση αλληλεπίδρασης επηρεάζεται επίσης από την ηλικία και το φύλο.

Γενικά, οι έρευνες έχουν δείξει ότι όταν παραβιάζεται η ζώνη ανοχής της προσωπικής απόστασης, τότε αυτός που δέχεται την παραβίαση αυτή θα αντιδράσει με διάφορους συγκεκριμένους τρόπους:

- ☞ Θα υποχωρήσει αργά-αργά
- ☞ Θα γείρει το πάνω μέρος του σώματός του προς τα πίσω και
- ☞ Θα τραβήξει το βλέμμα του και είτε θα πλησιάσει πιο κοντά για εκφοβισμό είτε θα σταματήσει τη συζήτηση (Hall, 1976)

3^η Δραστηριότητα

Σ' αυτό το σημείο και πριν προχωρήσουμε στη μελέτη μας για την κοινότητα των Κωφών, θα ήταν καλό να καταγράψετε τουλάχιστον **5** κοινά χαρακτηριστικά των Κωφών που τους ενώνουν ως ομάδα και τους διαφοροποιούν από τους ακούοντες. Για να βοηθηθείτε σ' αυτή την άσκηση, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη βιντεοκασέτα ή να επισκεφτείτε ένα σχολείο ή μια λέσχη Κωφών.

1.8. Διγλωσσία-Διπολιτισμικότητα

Όπως αναφέραμε, η κοινωνία αποτελείται από πολλές διαφορετικές ομάδες ανθρώπων. Έτσι είναι επόμενο σε πολυγλωσσικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες οι άνθρωποι μέσα από την αλληλεπίδραση να υιοθετούν δυο ή περισσότερες κουλτούρες και να μιλούν περισσότερες από μία γλώσσες. Η διγλωσσία και η διαπολιτισμικότητα άρχισαν να γίνονται αντικείμενο μελέτης και προβληματισμού μόλις τα τελευταία χρόνια.

Τι είναι διγλωσσία; Η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση μπορεί να είναι πολύπλοκη. Σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη, δίγλωσσος είναι αυτός που γνωρίζει πολύ καλά δύο γλώσσες (Bloomfield, 1933). Αυτός ο ορισμός γίνεται πιο περίπλοκος όταν προσπαθήσουμε να τον εφαρμόσουμε στην εκπαίδευση όπου τα επίπεδα γλωσσικής ικανότητας πρέπει να είναι καθορισμένα για κάθε γλώσσα (Pickersgill, 1990). Το να είσαι δίγλωσσος μπορεί να σημαίνει γλωσσική ικανότητα, το επίπεδο της οποίας μπορεί να κυμαίνεται από την άριστη χρήση και ομιλία δύο γλωσσών (με προφορά όμοια με των «ντόπιων»), έως την απλή κατανόηση μίας δεύτερης γλώσσας (στην προφορική ή γραπτή της μορφή). Όπως δηλώνει η Fitouiri (1983), δίγλωσσος είναι εκείνος που μαθαίνει και χρησιμοποιεί δύο γλώσσες (εκ των οποίων μία είναι η μητρική του γλώσσα) ανεξάρτητα από το επίπεδο γλωσσικής ικανότητας σε μία δεδομένη στιγμή.

Ο όρος *διπολιτισμικότητα* δεν βρίσκεται πάντοτε σε αντιδιαστολή με την έννοια της *διγλωσσίας*. *Διπολιτισμικός* είναι εκείνος που ζει μέσα σε δύο ή περισσότερες κουλτούρες, προσαρμόζεται σ' αυτές (σε κάποιο βαθμό) και αναμειγνύει πτυχές αυτών των πολιτισμών. Κάποιος θα μπορούσε να επιχειρηματολογήσει ότι δεν μπορεί να είναι πραγματικά δίγλωσσος ένας, εάν δεν είναι διπολιτισμικός, δεδομένου ότι γλώσσα χωρίς πολιτισμό δεν έχει νόημα. Ένας άλλος τρόπος να εξετάσουμε τον όρο διπολιτισμικότητα είναι να τονίσουμε ότι κάποιος που είναι διπολιτισμικός τείνει να λειτουργεί σύμφωνα με τις περιστάσεις. Έτσι τα μέλη ενός πολιτισμού λειτουργούν/συμπεριφέρονται ανάλογα με τους κανόνες του συγκεκριμένου πολιτισμού που συνδιαλέγονται.

2. Η Κοινότητα των Κωφών

2.1. Εισαγωγή – Η Κοινωνία και οι Κωφοί

Συχνά οι ακούοντες, ακόμα και αυτοί που ασχολούνται με τους Κωφούς ή έχουν Κωφούς συγγενείς, αντιμετωπίζουν τους Κωφούς ως ιατρικά περιστατικά και απομονωμένες υπάρξεις. Σπάνια τους βλέπουν ως πολιτισμική ομάδα και οντότητα. Ακόμα θεωρούν τη νοηματική γλώσσα περιορισμένη, φτωχή και όχι ισότιμη με τις ομιλούμενες. Ερωτήσεις του τύπου «είναι η νοηματική διεθνής», «εκφράζει αφηρημένες έννοιες», «είναι εικονική», «έχει τα χαρακτηριστικά που επιτρέπουν να πούμε ότι είναι φορέας πολιτισμού» είναι χαρακτηριστικές, όχι μόνο της άγνοιας που έχει ο κόσμος για τους Κωφούς αλλά και της προκατάληψης που υπάρχει για «αυτά τα άτομα», όπως αποκαλούνται συχνά οι Κωφοί. Αυτή η άποψη, γνωστή ως *ιατροπαθολογική άποψη* είχε επικρατήσει έως πρόσφατα στην εκπαίδευση των Κωφών και γενικότερα στη βιβλιογραφία για την κώφωση. Έτσι όλες οι προσπάθειες και τα προγράμματα εκπαίδευσης και έρευνας είχαν στραφεί γύρω από τη θεραπεία της κώφωσης και την «ομαλοποίηση» των Κωφών στην «κοινωνία των ακουόντων».

Η εκπαίδευση δηλαδή των κωφών παιδιών, μέχρι πρόσφατα σε αρκετά σχολεία ήταν τόσο πολύ επηρεασμένη από την ιατροπαθολογία της κώφωσης, ώστε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ακουοκεντρική. Κύριος στόχος των εκπαιδευτικών ήταν να βοηθήσουν τα κωφά παιδιά να ενταχθούν «στον κόσμο των ακουόντων», να μάθουν να μιλάνε με οποιοδήποτε κόστος, ακόμα και σε βάρος της γενικότερης σχολικής τους επίδοσης. Η απαγόρευση της νοηματικής γλώσσας στα σχολεία και η μη γνώση της από τους δασκάλους ή ακόμα και η χρήση νοημάτων που ακολουθούν όμως τη σύνταξη και τη γραμματική της ομιλούμενης, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα της ακουοκεντρικής-ιατροπαθολογικής άποψης για τους Κωφούς και την εκπαίδευσή τους.

Στο παρελθόν, βιβλία, άρθρα και βοηθήματα για δασκάλους επικεντρώνονταν στη διάγνωση, μέτρηση και αποκατάσταση της ακουστικής απώλειας (ακουστικά βοηθήματα κτλ). Καμία αναφορά στη βιβλιογραφία δεν υπήρχε για την ιστορία και την κουλτούρα της ομάδας που τα κωφά παιδιά θα ακολουθούσαν με την ενηλικίωσή τους (Woodward, 1982). Γιατροί, ψυχολόγοι και εκπαιδευτικοί, σε διάφορες έρευνες περιέγραφαν τους Κωφούς σε σχέση με την παθολογία τους, δηλαδή την ακουστική απώλεια. Πάρα πολλές μελέτες του είδους αυτού περιορίζονταν σε παραθέσεις στατιστικών στοιχείων για τον τύπο, την αιτιολογία, το βαθμό της ακουστικής απώλειας και για το πώς η απώλεια αυτή επηρεάζει τη συμπεριφορά των Κωφών και τη μάθησή τους. Σπάνια οι ειδικοί παρατηρούσαν ένα σπουδαίο παράγοντα που αφορά τους Κωφούς, το γεγονός δηλαδή ότι οι ίδιοι δημιουργούν ομάδες στις οποίες δεν αισθάνονται «μειονεκτικοί» και στις οποίες ικανοποιούνται οι ανάγκες τους, όπως συμβαίνει με άλλες πολιτισμικές ομάδες.

Τα τελευταία χρόνια και ειδικά από τις δεκαετίες του 1960 και 1970 έγιναν πολύ σημαντικές γλωσσολογικές έρευνες σε διάφορες νοηματικές γλώσσες στις οποίες φάνηκε ότι κάθε νοηματική γλώσσα έχει δομή και ανταποκρίνεται στα παγκόσμια (universals) κριτήρια των ανθρωπίνων γλωσσών (Stokoe, Casterline and Croneberg, 1965; Klima and Bellugi, 1975; Brennan, Colville & Lawson, 1984; Bergam, 1982). Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις και τις στάσεις της κοινωνίας για τους Κωφούς. Η κοινότητα των Κωφών και η νοηματική γλώσσα άρχισαν να απασχολούν τους εκπαιδευτικούς και τους ερευνητές. Αρκετά βιβλία άρχισαν να εκδίδονται γύρω από την κοινωνικοπολιτισμική ζωή των Κωφών. Επίσης οι ίδιοι οι Κωφοί δραστηριοποιήθηκαν περισσότερο μέσα στο ευνοϊκότερο κλίμα που είχε δημιουργηθεί σε πολλές χώρες και άρχισαν να διεκδικούν πιο δυναμικά τα δικαιώματά τους ως πολιτισμική και γλωσσική πλέον ομάδα. Τα δικαιώματα αυτά άρχισαν να προβάλλονται εκτενώς από τα ΜΜΕ με αποτέλεσμα να εξοικειώνεται ο κόσμος με τους Κωφούς και να τους ταυτίζει με τη νοηματική τους γλώσσα.

Μεγάλες κινητοποιήσεις των Κωφών στις Η.Π.Α. θεωρούνται ιστορικής σημασίας για την ίδια την ύπαρξη της κοινότητας των Κωφών. Για παράδειγμα, τον Μάρτη του 1988 οι Κωφοί με πολύ δυναμικές και καλοσχεδιασμένες κινητοποιήσεις και με αίτημα την τοποθέτηση Κωφού Προέδρου στο Πανεπιστήμιο Gallaudet της Ουάσιγκτον, γνωστό ως το Πανεπιστήμιο των Κωφών, κατάφεραν να τραβήξουν την προσοχή όλων των Αμερικανών γύρω από τα γλωσσικά και πολιτισμικά δικαιώματά τους και έτσι να δικαιωθεί ο αγώνας τους (Schein, 1995).

Κύρια ρεπορτάζ στην εφημερίδα New York Times με τίτλους όπως «Το να είσαι Κωφός είναι ωραίο!», «Είναι Αναπηρία ή Κώφωση;», είναι ενδεικτικά της αλλαγής της νοοτροπίας του κόσμου για τους Κωφούς και της προβολής της κοινότητας των Κωφών.

Στην εκπαίδευση η αλλαγή αυτή εκφράστηκε με την υιοθέτηση δίγλωσσων-διπολιτισμικών μοντέλων σε πολλά σχολεία κωφών του εξωτερικού. Στα προγράμματα αυτά δεν αγνοούνται οι ιδιαίτερες ακουσολογικές ανάγκες και οι παροχές σε τεχνικά βοηθήματα για την πρόσβαση των κωφών παιδιών στην προφορική επικοινωνία. Αναγνωρίζονται όμως οι ιδιαίτερες ψυχοκοινωνικές, πολιτισμικές και γλωσσικές ανάγκες των κωφών παιδιών, οι οποίες ικανοποιούνται μέσα από ειδικές προσαρμογές του προγράμματος. Άρχισαν δηλαδή να εφαρμόζονται και σε κωφά παιδιά εκπαιδευτικά μοντέλα που ισχύουν και για τα παιδιά που ανήκουν σε γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες, τα οποία είναι προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες επικοινωνιακές και πολιτισμικές τους ανάγκες.

Οι μεγάλες αλλαγές στη νοοτροπία για τους Κωφούς -παγκόσμια- επηρέασαν και τη χώρα μας. Η παρουσία διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΕΝΓ) στην τηλεόραση, η συμμετοχή εκπροσώπου της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος (ΟΜΚΕ) στο Δ.Σ. του Εθνικού Ιδρύματος Κωφών (ΕΙΠΚ) καθώς και το ενδιαφέρον του κόσμου για την εκμάθηση της ΕΝΓ και η ελαστική χρήση της σε μερικά σχολεία

είναι δείγματα κάποιας αλλαγής στη νοοτροπία και φυσικά αποτελεί αναγνώριση της ύπαρξης της Ελληνικής κοινότητας των Κωφών.

4^η Δραστηριότητα

Ποια είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά της *ιατροπαθολογικής* άποψης για τους Κωφούς; Συνοψίστε την απάντησή σας σε 5 γραμμές.

2.2. Ποιοι είναι οι Κωφοί και ποιοι οι κωφοί;

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση και παρουσίαση της κοινότητας και της κουλτούρας των Κωφών. Θα έχετε προσέξει ότι μερικές φορές αναφερόμαστε στους Κωφούς με μικρό το πρώτο γράμμα και άλλες φορές με κεφαλαίο. Τούτο γιατί υιοθετώντας τον ορισμό του Woodward (1972) θα θέλαμε να ξεχωρίσουμε από όλους τους ακουομετρικά κωφούς αυτούς τους Κωφούς (με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα) που ταυτίζονται με την κώφωσή τους και ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών.

Ακουομετρικά κωφοί και βαρήκοοι όμως είναι μια μεγάλη μερίδα πληθυσμού που για διάφορους λόγους έχουν χάσει την ακοή τους, οι περισσότεροι σε μεγάλη ηλικία (η πλειοψηφία από αυτούς σε γεροντική ηλικία). Αυτοί στην πλειοψηφία τους επικοινωνούν με την ομιλούμενη γλώσσα, έχουν εκπαιδευτεί κύρια σε σχολεία ακουόντων, έχουν ταυτότητα ακούντος ανθρώπου και είναι ενταγμένοι στην κοινωνία των ακουόντων. Δεν ταυτίζονται με άλλους Κωφούς, δε γνωρίζουν ούτε χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα και δεν ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών. Η ομάδα αυτή των ακουομετρικά κωφών δεν θα μας απασχολήσει στην παρούσα επιμόρφωση παρά μόνο γενικά στο δεύτερο εκπαιδευτικό πακέτο, όταν θα αναφερθούμε στη διάγνωση της ακουστικής απώλειας.

Στο πρόγραμμα αυτό θα ασχοληθούμε κύρια με τους προγλωσσικά κωφούς, αυτούς δηλαδή που έχασαν την ακοή τους σε μικρή ηλικία πριν την απόκτηση της γλώσσας. Σύμφωνα με διεθνή στατιστικά στοιχεία, στα 1000 νεογέννητα παιδιά, το ένα γεννιέται κωφό. Δηλαδή, στην Ελλάδα, σε σύνολο 120.000 γεννήσεων το χρόνο, σύμφωνα με εκθέσεις του Ιατρικού Συλλόγου, γεννιούνται γύρω στα 120 κωφά παιδιά. Επίσης ένα μικρό ποσοστό από τα παιδιά που γεννιούνται ακούοντα, χάνουν την ακοή τους στα πρώτα χρόνια της ζωής τους, πριν αποκτήσουν ομιλία (περισσότερα στοιχεία θα δοθούν στο επόμενο πακέτο).

Η πλειοψηφία των προγλωσσικά κωφών παιδιών θα ανήκει αργότερα και θα ταυτιστεί με την κοινότητα των Κωφών. Ένας αριθμός όμως από αυτά τα παιδιά θα μείνει για διάφορους λόγους μακριά από τους Κωφούς, ψυχολογικά και πολιτισμικά. Δε θα ανήκει δηλαδή στην κοινότητα των Κωφών. Γι' αυτούς όπως και για τους μεταγλωσσικά κωφούς, όπως αναφέραμε παραπάνω, θα χρησιμοποιούμε τη λέξη

κωφοί με μικρό το πρώτο γράμμα, εννοώντας ότι είναι άτομα με απώλεια ακοής που δεν ταυτίζονται όμως και δεν ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών. Επομένως Κωφοί (με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα) είναι αυτοί που ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών, ταυτίζονται με τους άλλους Κωφούς και μοιράζονται κοινή κουλτούρα και γλώσσα (τη νοηματική γλώσσα, οι Έλληνες την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, την οποία για συντομία θα την αναφέρουμε ως ΕΝΓ).

Παρακάτω θα δούμε ότι οι Κωφοί για παράδειγμα της Ελλάδας, ζουν στη χώρα μας, έχουν κληρονομήσει την γλώσσα τους από τους προγόνους τους και την χρησιμοποιούν ως κύριο μέσο επικοινωνίας (ο Πλάτων στον «Κρατύλο» αναφέρει ότι ο Σωκράτης στους διαλόγους του με τους μαθητές του μιλάει για τη νοηματική γλώσσα).

Επίσης οι Κωφοί όπως θα δούμε, έχουν μια σειρά από κοινές αξίες για τους εαυτούς τους και την κοινωνία γενικότερα. Δεν είναι δηλαδή η ακουστική απώλεια το κύριο κοινό χαρακτηριστικό τους, αλλά όπως άλλες πολιτισμικές ομάδες, έχουν κοινές εμπειρίες, κοινή γλώσσα και κοινούς τρόπους ζωής που μεταφέρονται και μεταδίδονται από γενιά σε γενιά.

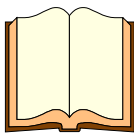
5^η Δραστηριότητα

Ποια είναι τα πιο σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στην αλλαγή της στάσης της κοινωνίας απέναντι στους Κωφούς και στην απομάκρυνση από το ιατροπαθολογικό μοντέλο; Μπορείτε να αναφέρετε ανάλογες καταστάσεις για την Ελλάδα;

2.3. Η Κοινότητα των Κωφών

Τα τελευταία χρόνια, όπως τονίσαμε παραπάνω, έχουν εκπονηθεί αρκετές μελέτες για την κοινότητα των Κωφών και έχουν γραφτεί πολλά άρθρα και τόμοι βιβλίων που προσφέρουν πολύτιμο υλικό για μελέτη και πληροφόρηση. Ο όρος «Κοινότητα Κωφών» έχει δημογραφικές, πολιτισμικές, γλωσσολογικές και πολιτικο-κοινωνικές διαστάσεις. Τι είναι όμως κοινότητα Κωφών; Ποιοι είναι μέλη αυτής της κοινότητας και ποια είναι τα χαρακτηριστικά της; Ποιες είναι οι ιδιαιτερότητες των Κωφών που αντίθετα από άλλες ομάδες ανθρώπων με ειδικές ανάγκες έχουν κοινότητα και κουλτούρα διαφορετική από εκείνη της κοινωνίας των ακούντων στην οποία ζουν;

Για να κατανοήσουμε τις ιδιαιτερότητες των Κωφών θα πρέπει να εξετάσουμε σε συντομία τη φύση του πολιτισμού όπως περιγράφεται στο άρθρο της Rutherford (1992) με τίτλο «The Culture of American Deaf People» που περιλαμβάνεται στο βιβλίο του S. Wilcox “*Academic Acceptance of American Sign Language*”, την περίληψη του οποίου μπορείτε να διαβάσετε σε αυτό το σημείο.

Στην αναφορά που γίνεται στο άρθρο αυτό για τη φύση του πολιτισμού, βλέπουμε ότι ο πολιτισμός ως μηχανισμός επιβίωσης των ανθρώπων βοηθά στην προσαρμογή μας στο αντίστοιχο περιβάλλον που ζούμε. Ως περιβάλλον ορίζονται όλες οι καταστάσεις ή το σύνολο των περιστάσεων που καλείται να αντιμετωπίσει ο άνθρωπος. Ο Κωφός ζώντας σε ένα περιβάλλον χωρίς ήχους και κύρια χωρίς τους ήχους της ομιλίας έχει προσαρμοστεί στο περιβάλλον αυτό και χρησιμοποιεί μια άλλη γλώσσα, οπτική. Μια γλώσσα δηλαδή που δεν βασίζεται σε ήχους. **Η ανάγκη των Κωφών για μια γλώσσα προσαρμοσμένη στις δικές τους οπτικές ανάγκες είναι αυτή που τους καθιστά πολιτισμική ομάδα και όχι η απώλεια της ακοής τους.**

Η χρήση μάλιστα αυτής της κοινής (οπτικής) γλώσσας είναι το στοιχείο που διαφοροποιεί τους Κωφούς από άλλες ομάδες αναπήρων (ή ανθρώπων με ειδικές ανάγκες). Οι ομάδες αυτές, ενώ έχουν κάποιες κοινές εμπειρίες που απορρέουν από τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, όπως για παράδειγμα την απώλεια της όρασης για τους τυφλούς, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν πολιτισμικές ομάδες, γιατί χρησιμοποιούν τη γλώσσα της ευρύτερης κοινωνίας και έχουν την κουλτούρα της κοινωνίας αυτής.

Οι ίδιοι οι Κωφοί δεν βλέπουν τους εαυτούς τους ως άτομα με ακουστική απώλεια, δε θέλουν να αναγνωρίζονται αποκλειστικά από αυτό το γεγονός και δεν επιδιώκουν (όπως κάνουν οι ακούντες γι’ αυτούς) να ερμηνεύουν τις υπόλοιπες πλευρές της ζωής τους ως συνέπεια αυτού του γεγονότος. Επίσης, ως ομάδα, όπως θα δούμε παρακάτω, παρόλο τον αποκλεισμό τους από την ευρύτερη κοινωνία έχουν συγκεντρώσει έναν σημαντικό αριθμό πληροφοριών και έχουν ανακαλύψει τρόπους να ορίζουν και να εκφράζουν τους εαυτούς τους μέσα από παραδόσεις, ιστορίες, εκδηλώσεις και καθημερινές κοινωνικές συναντήσεις (Padden & Humphries, 1988).

Οι Κωφοί είναι μέλη της δικής τους κοινότητας, αλλά ταυτόχρονα ανήκουν και επηρεάζονται και από την ευρύτερη κοινωνία. Η συμμετοχή τους όμως στην ευρύτερη κοινωνία προϋποθέτει ευαισθητοποίηση και αποδοχή της διαφορετικότητάς τους από τους ακούντες. Ωσπου να τηρηθεί όμως αυτή η προϋπόθεση, οι Κωφοί θα αντιμετωπίζονται ως ξένοι στον τόπο τους και θα ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας. Σε καθημερινές συναλλαγές βιώνουν διακρίσεις και προκαταλήψεις είτε με υποτιμητικά σχόλια είτε με την άρνηση μιας δουλειάς είτε μέσα από μια άσχημη αντιμετώπιση (Higgins, 1980).

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι Κωφοί αισθάνονται την αναπηρία τους όταν βρεθούν σε περιβάλλον με ακούντες. Τούτο γιατί δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν την ομιλία των ακούντων, ενώ οι ακούντες δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη φτωχή άρθρωση των Κωφών και συνήθως δεν γνωρίζουν την γλώσσα τους (ΕΝΓ), με αποτέλεσμα να δημιουργείται έντονο πρόβλημα και αμοιβαία απομάκρυνση μεταξύ Κωφών και ακούντων. Επίσης λόγω του ότι η κοινωνία μας είναι ακουοκεντρική και λόγω των προκαταλήψεων και των διακρίσεων που υπάρχουν σε βάρος των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες γενικότερα, οι Κωφοί για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες αυτές, οργανώνονται και συμμετέχουν ενεργά στην κοινότητά τους. Μέσα στην κοινότητά τους δεν αισθάνονται ότι είναι ανάπηροι, αντίθετα δημιουργούν σχέσεις και απολαμβάνουν μια ευχάριστη κοινωνική ζωή.

Ο όρος **Κοινότητα**, όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο, αναφέρεται στο κοινωνικό σύστημα σύμφωνα με το οποίο μια ομάδα ανθρώπων μένουν μαζί, έχουν κοινούς στόχους και μοιράζονται διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες και υπευθυνότητες. Αντίθετα ο όρος **Πολιτισμός ή Κουλτούρα** αναφέρεται σε μια σειρά από τρόπους συμπεριφοράς και κανόνες μια ομάδας ατόμων που έχουν κοινή γλώσσα, κοινές αξίες και παραδόσεις. Ένα άτομο μπορεί να γεννηθεί και να μεγαλώσει με τις πολιτισμικές αξίες της ομάδας του που επηρεάζουν την συμπεριφορά του ή μπορεί να μεγαλώσει με άλλη κουλτούρα και αργότερα να μάθει τη γλώσσα, τις αξίες και τις συμπεριφορές μιας άλλης πολιτισμικής ομάδας, να τις υιοθετήσει και να γίνει μέλος αυτής της ομάδας (Padden, 1980).

Για την **κοινότητα των Κωφών** η Padden (1980) έχει δώσει τον παρακάτω ορισμό: «η κοινότητα των Κωφών αποτελείται από μια ομάδα ατόμων που κατοικούν σε κάποια περιοχή, έχει κοινούς στόχους που καθορίζονται από τα μέλη της και παλεύει για να πετύχει αυτούς τους στόχους. Μια κοινότητα Κωφών μπορεί να περιλαμβάνει άτομα που δεν είναι κωφά, αλλά που υποστηρίζουν δραστήρια τους σκοπούς της κοινότητας των Κωφών και δουλεύουν μαζί με τους Κωφούς για να τους πετύχουν» (σ. 92).

Οι ακούντες που είναι μέλη της κοινότητας των Κωφών ξεχωρίζουν για τη στάση τους που σχετίζεται περισσότερο με τη δέσμευση στην κοινότητα και τους στόχους της παρά με την υπηρεσία που προσφέρουν είτε σε σχολεία είτε σε άλλους οργανισμούς. Είναι ξεκάθαρο ότι όσοι επιζητούν να γίνουν μέλη της κοινότητας των Κωφών θα πρέπει να μπορούν να επικοινωνούν με τους Κωφούς και να γνωρίζουν και να σέβονται τους κανόνες συμπεριφοράς στην κοινότητα. Γενικά θα πρέπει να παλεύουν μαζί με τους Κωφούς και όχι για τους Κωφούς, για το όφελος της κοινότητας και όχι των ιδίων.

Ένας τρόπος να κατανοήσουμε το χαρακτήρα της κοινότητας των Κωφών είναι να κοιτάξουμε τον τρόπο, τη μορφή και το βαθμό της αλληλεπίδρασης που χαρακτηρίζει την ομάδα τους. Όπως και σε άλλες κοινότητες έτσι και στην κοινότητα των Κωφών υπάρχουν δεσμοί που τους ενώνουν. Ο Higgins (1987) αναφέρει ότι οι

δεσμοί που ενώνουν τα μέλη της κοινότητας των Κωφών είναι αυτοί που δημιουργήθηκαν μέσα από κοινές εμπειρίες στην εκπαίδευση, στη δουλειά, από φιλίες, γάμους, οργανώσεις, δραστηριότητες, αγώνες, δημοσιεύσεις, τη νοηματική γλώσσα, κ.λ.π.. Αυτοί οι δεσμοί βοηθούν να δημιουργηθεί αλλά και να διατηρηθεί η κοινότητα. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέραμε ότι προκειμένου να υπάρχει και να αναγνωριστεί μια ομάδα και στη συνέχεια μια κοινότητα, θα πρέπει να εκπληρώνεται η ανάγκη για συμμετοχή σε ομάδα, θα πρέπει να υπάρχουν κίνητρα, δομημένες σχέσεις και αμοιβαία επιρροή. Εδώ μπορούμε να προσθέσουμε ότι θα πρέπει να έχουν κοινούς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας. Η κοινότητα των Κωφών εκπληρώνει όλες αυτές τις προϋποθέσεις.

Η κοινότητα των Κωφών δηλαδή είναι μια συνάντηση ατόμων που μοιράζονται μερικές βασικές εμπειρίες, έχουν έναν κοινό τρόπο επικοινωνίας και κοινούς στόχους και δεσμεύσεις. Οι Baker και Padden (1978) έχουν δώσει έναν από τους πιο απλούς και πιο αποτελεσματικούς ορισμούς. Υποστηρίζουν ότι η κοινότητα των Κωφών περιλαμβάνει τους Κωφούς και τους βαρήκοους που μοιράζονται μια κοινή γλώσσα, έχουν κοινές εμπειρίες, αξίες και κοινό τρόπο αλληλεπίδρασης του ενός με τον άλλον και με τους ακούοντες.

Ο πιο βασικός παράγοντας που καθορίζει ποιος είναι μέλος της κοινότητας των Κωφών πληρείται όταν ένα άτομο αναγνωρίζει τον εαυτό του ως μέλος της κοινότητας και τα υπόλοιπα μέλη το δέχονται ως μέρος της κοινότητάς τους.

Δεν είναι απαραίτητα όλοι οι κωφοί μέλη της κοινότητας των Κωφών. Ένα άτομο επιλέγει από μόνο του να γίνει μέλος της κοινότητας ή προσεγγίζεται από μέλη της κοινότητας τα οποία του προσφέρουν τη δυνατότητα να γίνει μέλος. Ένα άλλο ιδιαίτερο σημείο αναφοράς είναι ότι ανεξάρτητα από το αν επιδιώκει κάποιος να συμμετέχει στην κοινότητα ή του προσφέρεται η δυνατότητα, δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση να είναι βαρήκοος ή κωφός. Όπως δηλώνει ο Higgins (1980), η συμμετοχή σε μια κοινότητα είναι ένας ρόλος που επιτυγχάνεται και όχι ένας ρόλος που αποδίδεται.

2.4. Πώς γίνεται κάποιος μέλος της κοινότητας των Κωφών.

Οι τρόποι που κάποιος μπορεί να γίνει μέλος της κοινότητας των Κωφών διαφέρουν. Μπορεί να γεννηθεί στην κοινότητα των Κωφών ως παιδί κωφό ή ακούον από Κωφούς γονείς. Μπορεί να γεννηθεί κωφός ή να χάσει την ακοή του σε πολύ μικρή ηλικία και να έχει ακούοντες γονείς που επιζητούν άλλους με παρόμοια χαρακτηριστικά για σκοπούς κοινωνικοποίησης. Από αυτή την άποψη γίνεται μέλος της κοινότητας των Κωφών σε πολύ νεαρή ηλικία.

Στην περίπτωση όμως που οι ακούοντες γονείς δεν επιδιώκουν να συναντήσει το παιδί τους άλλους Κωφούς, η σύνδεση με την κοινότητα των Κωφών γίνεται πολύ αργότερα, τότε δηλαδή που ο ίδιος ο Κωφός αποφασίζει να ικανοποιήσει την ανάγκη

του να είναι με άλλους που μοιράζονται την ίδια γλώσσα, κουλτούρα και έχουν κοινούς στόχους. Επιπλέον κάποιος μπορεί να είναι ακούων και να έχει πραγματικό ενδιαφέρον και δέσμευση στους στόχους της κοινότητας και στα μέλη της.

Η ιδιότητα του μέλους αποκτάται με τη δέσμευση στην ομάδα και με την εκδήλωση της επιθυμίας για συναναστροφή με τους Κωφούς. Το να είναι κάποιος μέλος της λέσχης των Κωφών δε σημαίνει αυτόματα ότι είναι και μέλος της κοινότητας. Γενικά είναι ευκολότερο να γίνει μέλος κάποιος που έχει Κωφούς γονείς, καθώς αυτοί συνήθως έχουν αποδεχτεί την κώφωση και ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών. Είναι όμως πιο δύσκολο για τα παιδιά που γεννιούνται από ακούοντες γονείς, οι οποίοι θέλουν το παιδί τους να γίνει “ακούον”, ενώ αυτά περνάνε κάποια στάδια προκειμένου να συμβιβαστούν με την κώφωσή τους (Robinson, 1989; Lawson, 1981; Young, 1989).

Επιπλέον, το γεγονός ότι κάποιος επιθυμεί να γίνει μέλος δεν αποτελεί εγγύηση ότι η κοινότητα θα τον δεχτεί. Κανένα άτομο δεν αποφασίζει ποιος θα γίνει μέλος, ούτε υπάρχει ορθολογιστικός λόγος αποδοχής ή απόρριψης. Κατευθυντήρια χαρακτηριστικά είναι η **γλώσσα**, η **στάση**, και η **ταύτιση**.

2.5. Στόχοι της Κοινότητας των Κωφών

Κύριοι στόχοι της κοινότητας των Κωφών είναι: η κοινωνική αποδοχή τους ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας με ισοτιμία στη δουλειά, στην εκπαίδευση, στην πολιτική εκπροσώπηση και τη συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων ειδικά σε ιδρύματα, σχολεία και υπηρεσίες που αφορούν τους Κωφούς. Ακόμα η παραδοχή και η αναγνώριση της νοηματικής γλώσσας ως κύριο μέσο επικοινωνίας των Κωφών και η παροχή διερμηνέων νοηματικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης αποτελούν στόχους της κοινότητας των Κωφών. Η πρόσβαση με τους διερμηνείς σε δημόσιες υπηρεσίες και εμφανίσεις, η παροχή διερμηνέων νοηματικής, προγραμμάτων με υπότιτλους, ειδικών εκπομπών για Κωφούς στην τηλεόραση και η παροχή τεχνικών μέσων, όπως το τηλέφωνο με ειδικές ρυθμίσεις (τηλετηλέφωνο) και άλλα μέσα εξυπηρέτησης (κουδούνια-φώτα, ρολόγια-δονητές κ.α.), είναι επίσης στόχοι της κοινότητας των Κωφών.

Στο σημείο αυτό διαβάστε το άρθρο της C. Padden «Η Κοινότητα και η Κουλτούρα των Κωφών», ειδικά το πρώτο μέρος όπου αναφέρεται στην κοινότητα των Κωφών.

6^η Δραστηριότητα

Γράψτε τρεις σημαντικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, για να είναι κάποιος μέλος της κοινότητας των Κωφών. Συγκρίνεται την απάντησή σας με αυτή της δραστηριότητας 3.

2.6. Γλώσσα, Κουλτούρα και Κοινότητα Κωφών

Η γλώσσα μας βοηθάει να εκφράσουμε τα βαθύτερα αισθήματά μας, τις προσωπικές μας σκέψεις και τις σχέσεις μας με τους άλλους. Στο επίπεδο της ομάδας, μας δίνει αίσθηση ταυτότητας, συνοχής, συμμετοχής και αμοιβαίας υποστήριξης. Ο Sutherland (1979) υποστηρίζει ότι η διατήρηση της γλώσσας είναι βασικής σημασίας για τις γλωσσικές και τις εθνικές μειονότητες προκειμένου να υπάρχει αρμονία ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες.

Οι Siguan και Mackey (1987) υποστηρίζουν ότι «κάθε γλώσσα είναι επαρκής και ικανή να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ανθρώπινης έκφρασης και επικοινωνίας μέσα σε μια συγκεκριμένη κουλτούρα» (σ. 32-34).

Ο Rubin (1983) θεωρεί ότι «η γλώσσα είναι μια κοινωνική βεβαιότητα που επιτρέπει στον ομιλητή να βρεθεί σε μια συγκεκριμένη σχέση με τον παραλήπτη. Επιπλέον πιστεύει ότι κατά την απόκτηση της γλώσσας, η οποία γίνεται μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, μαθαίνουμε πώς να μεταδίδουμε τους σκοπούς μας, πώς να επιτυγχάνουμε τον κοινωνικό έλεγχο και την αποτελεσματικότητα μέσα από τη διαδικασία της επικοινωνίας» (σ. 9).

Σύμφωνα με τον Clanet, (1990), η κουλτούρα είναι ένα σύστημα εννοιών κατάλληλη για μια συγκεκριμένη ομάδα, η οποία εμφανίζεται με τη μορφή αξιών και καθορίζει τους κανόνες συμπεριφοράς που τηρούνται από τα μέλη. Η κουλτούρα της ομάδας την εκφράζει και τη διαφοροποιεί από τις άλλες ομάδες. Η κουλτούρα εσωτερικεύεται από το άτομο μέσα από τη διαδικασία κοινωνικοποίησης και εκφράζεται μέσα από σύμβολα που συνδέουν το άτομο με τους άλλους και τον εαυτό του και τα οποία δημιουργούν την ταυτότητα κουλτούρας. Η γλώσσα είναι ένα από αυτά τα σύμβολα.

Σύμφωνα με τους Hamers και Blanc (1989), η γλώσσα είναι συστατικό της κουλτούρας, όπως είναι οι αξίες, τα πιστεύω και οι κανόνες. Είναι προϊόν της κουλτούρας και μεταφέρεται από τη μία γενιά στην επόμενη μέσα από τη διαδικασία κοινωνικοποίησης. Διαμορφώνει την κουλτούρα και οι αναπαραστάσεις μας για την κουλτούρα διαμορφώνονται από τη γλώσσα. Η γλώσσα δηλαδή αλληλεπιδρά με την κουλτούρα μέσα από συγκεκριμένους τρόπους, είναι ο μεταδότης της και το ουσιώδες εργαλείο για την εσωτερικεύσή της από το άτομο.

Η κάθε γλώσσα είναι μοναδική σε κάθε κοινωνία ή ομάδα. Η γλώσσα ως ένα σύστημα εννοιών εκφράζει γνωστικές αναπαραστάσεις. Η κοινωνία δημιουργεί τη γλώσσα και περιστρέφεται γύρω από αυτή. Η επιλογή και η χρήση μιας συγκεκριμένης γλώσσας και όχι μιας άλλης ενεργεί ως δείκτης ή ως ταυτότητα.

Η γλώσσα μεταδίδει την κουλτούρα και ενεργεί ως μέσο εσωτερίκευσής της. Είναι ο θησαυρός των συμβόλων και των εννοιών που κρατά την ομάδα ενωμένη. Μιλώντας για τη γλώσσα, μιλάμε για την κουλτούρα. Η γλώσσα εκφράζει ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης και ζωής.

Όλα όσα αναφέρθηκαν μέχρι τώρα γύρω από τη γλώσσα και την κουλτούρα, ισχύουν και για τα μέλη της κοινότητας των Κωφών. Η επικρατούσα σήμερα άποψη των εκπαιδευτικών, των γλωσσολόγων και των ερευνητών είναι ότι η κοινότητα των Κωφών αποτελεί πολιτισμική και γλωσσική μειονότητα. Οι Κωφοί θεωρούνται μέλη αυτής της μειονότητας και όχι άτομα με ακουστική αναπηρία (Parasnis, 1996).

3. Η κουλτούρα των Κωφών

Σύμφωνα με τους Padden και Humphries (1988), η κουλτούρα είναι πιο κλειστή έννοια από την κοινότητα των Κωφών. Τα μέλη αυτής της κουλτούρας συμπεριφέρονται ως Κωφοί, χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα για να επικοινωνήσουν και έχουν κοινές αξίες για τους εαυτούς τους και τους άλλους που δεν είναι Κωφοί.

Οι Κωφοί που προέρχονται από Κωφούς γονείς αποτελούν το 10% του συνολικού πληθυσμού των Κωφών (Schein, 1995; Moores, 1996). Αυτοί συνήθως μεγαλώνουν μέσα στην κουλτούρα των Κωφών. Μαθαίνουν τη γλώσσα των γονέων τους, δηλαδή τη νοηματική γλώσσα, ως μητρική. Επίσης μαθαίνουν τις αξίες και τη συμπεριφορά της πολιτισμικής ομάδας που ανήκουν οι γονείς τους. Όταν πηγαίνουν στο σχολείο, μαθαίνουν τη νοηματική γλώσσα και στα άλλα κωφά παιδιά και αποτελούν πολιτισμικά και γλωσσικά πρότυπα γι' αυτά.

Το να είναι κάποιος Κωφός στην κουλτούρα των Κωφών σημαίνει ότι συμπεριφέρεται ως Κωφός. Ο βαθμός της ακουστικής του απώλειας, όπως τονίστηκε, δεν έχει σημασία. Το κύριο κριτήριο είναι αν ταυτίζεται με τούς Κωφούς και αν συμπεριφέρεται ως Κωφός. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της κουλτούρας των Κωφών είναι οι πολιτισμικές αξίες που καθορίζουν και τον τρόπο συμπεριφοράς τους και την όλη νοοτροπία τους.

Οι πολιτισμικές αξίες της κοινότητας των Κωφών, σύμφωνα με τους Padden και Humphries (1988), επικεντρώνονται γύρω από τη γλώσσα τους, τη στάση τους απέναντι στην ομιλούμενη γλώσσα, τις κοινωνικές τους σχέσεις, τις ιστορίες και τη λογοτεχνία της κουλτούρας τους. Οι παραπάνω ερευνητές αναφέρουν συνοπτικά για τις πολιτισμικές αξίες της κοινότητας τα εξής:

Η Γλώσσα. Η νοηματική γλώσσα είναι το πιο σπουδαίο στοιχείο της κουλτούρας των Κωφών. Ο σεβασμός, η αποδοχή και η χρήση της χαρακτηρίζουν τα μέλη της κοινότητας. Για τους Κωφούς τα χέρια χρησιμοποιούνται για λειτουργίες που έχουν σημασία, κύρια για χειρωνακτικές δουλειές, για νεύματα και για τη νοηματική γλώσσα. Δε χρησιμοποιούνται για άλλες μορφές επικοινωνίας όπου η νοηματική γλώσσα δεν είναι το κύριο μέσο. Οι Κωφοί πιστεύουν ότι οι κινήσεις των χεριών πρέπει πάντα να μεταφέρουν κάποια έννοια και αρνούνται τη χρήση τους για κινήσεις χωρίς σημασία (παράδειγμα υποβοηθητική ομιλία – Cued Speech).

Η Ομιλία. Στην κουλτούρα των Κωφών δεν υπάρχει ομιλία. Οι Κωφοί μπορεί να χρησιμοποιούν ομιλία σε συναντήσεις, πάρτυ και άλλες δραστηριότητες όπου υπάρχουν και ακούντες, αλλά σε πολιτισμικό επίπεδο δε θεωρείται πρέπουσα συμπεριφορά. Το στόμα χρησιμοποιείται για να δηλώσει διάφορα στοιχεία της γραμματικής της νοηματικής γλώσσας (έκπληξη, ερώτηση, απορία....) και όχι για ομιλία. Ειδικά η ομιλία με έντονη έμφαση στην άρθρωση θεωρείται ασέβεια στην κοινότητα των Κωφών και μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα.

Ακόμα η ομιλία έχει συνδεθεί με αρνητικές εμπειρίες για τους περισσότερους Κωφούς λόγω της μεγάλης έμφασης που είχε δοθεί για χρόνια σε βάρος «της γλώσσας τους». Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής ήταν να αισθάνονται καταπίεση της ανάγκης τους για πλήρη και άνετη επικοινωνία. Επίσης οι Κωφοί πιστεύουν ότι με την ομιλία, ποτέ δεν θα μπορέσουν να επικοινωνήσουν σε ισότιμη βάση με τους ακούντες και γι' αυτό προτιμούν τη νοηματική γλώσσα και τους διερμηνείς νοηματικής, όταν έρχονται σε επαφή με ακούντες για σοβαρές τους υποθέσεις.

Οι Κοινωνικές σχέσεις. Οι Κωφοί έχουν στενές οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους. Όπως κάθε μειονότητα, αισθάνονται την ανάγκη να έχουν επαφή και αντλούν δύναμη από αυτή. Παρόλο που δεν κατοικούν όλοι στην ίδια περιοχή, διοργανώνουν συχνά συγκεντρώσεις και επιδιώκουν να βλέπονται τακτικά. Σ' αυτές τις συγκεντρώσεις διασκεδάζουν και παραμένουν ως αργά, γεγονός που δείχνει την ευχαρίστηση που νιώθουν από τη μεταξύ τους συναναστροφή.

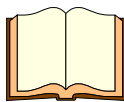
Οι Ιστορίες και η Λογοτεχνία. Οι Κωφοί στην κοινότητά τους έχουν αναπτύξει και διατηρήσει ένα πλήθος παραδόσεων, ιστοριών και αφηγήσεων μέσω των οποίων μεταφέρονται και καλλιεργούνται οι αξίες και οι συνήθειες της κουλτούρας τους.

Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι οι Κωφοί δε χρησιμοποιούν μεταξύ τους την ομιλία, αλλά κύρια τη νοηματική γλώσσα. Τα μάτια τα χρησιμοποιούν διαφορετικά απ' ότι οι ακούντες στην επικοινωνία. Κοιτάζουν συνέχεια το πρόσωπο αυτού που κάνει νοήματα, ενώ οι ακούντες απομακρύνουν τα μάτια τους κάπου-κάπου από τον ομιλητή. Το τράβηγμα του ματιού από το πρόσωπο αυτού που κάνει νοηματική (του νοηματιστή) θεωρείται ασέβεια για τους Κωφούς ή προσπάθεια να μιμηθεί κάποιος τους ακούντες.

Οι εκφράσεις του προσώπου και οι κινήσεις των ματιών και του κεφαλιού θεωρούνται στοιχεία της γραμματικής της νοηματικής γλώσσας και επομένως είναι επιβεβλημένες, ενώ στους ακούντες περιορισμένες.

Οι Κωφοί συστήνονται συνήθως με το όνομα και το επώνυμό τους και προσθέτουν την πόλη που γεννήθηκαν και το σχολείο που φοίτησαν. Αυτές οι πληροφορίες είναι απαραίτητες για να αναγνωρίζονται μεταξύ τους μέσα στην κουλτούρα τους.

Οι όροι "βαρήκοος " και "κωφός" δε χρησιμοποιούνται από τους Κωφούς με τον τρόπο που χρησιμοποιούνται από τους ακούντες. Οι ακουολογικές διαβαθμίσεις δεν έχουν σημασία για την κουλτούρα των Κωφών . Ο όρος που χρησιμοποιείται συνήθως στην κοινότητα των Κωφών είναι ο όρος "ΚΩΦΟΣ" που σημαίνει ταυτότητα και όχι κώφωση. Κωφός σημαίνει μέλος της κοινότητας των Κωφών και φίλος.

Στο σημείο αυτό διαβάστε τα άρθρα του J. Kyle «Κουλτούρα Κωφών και Ταυτότητα» και του P. Ladd «Η Κουλτούρα των Κωφών: Η Ανακάλυψη και η Ανάδειξή της».

3.1. Ταυτότητα Κωφού – Πολιτισμική Ταυτότητα

Το περιβάλλον, όπως έχουμε σημειώσει παραπάνω, που μεγαλώνουν οι Κωφοί και στο οποίο πρέπει να προσαρμοστούν, συχνά βλέπει την κώφωση ως ατομική παθολογία και δε βλέπει την πολιτισμική ταυτότητα των Κωφών.

Αντίθετα όμως οι Κωφοί εκείνοι που έχουν ταυτότητα Κωφού, βλέπουν τους εαυτούς τους ως «ολοκληρωμένους Κωφούς ανθρώπους». Έχουν αυξημένη αυτοεκτίμηση και γερά δομημένη ταυτότητα. Έτσι διαπραγματεύονται και αντιμετωπίζουν καλύτερα την καθημερινή ζωή στον κόσμο των ακουόντων. Όπως γνωρίζουμε, η πολιτισμική ταυτότητα είναι άρρηκτα δεμένη με τη γλώσσα. Αυτό υπονοεί και η πρόταση στη νοηματική «ΚΩΦΟΣ–ΙΔΙΟ» (Κωφός το ίδιο με σένα) που χρησιμοποιούν οι Κωφοί, όταν γνωρίζονται και συναντούνται για πρώτη φορά. Δεν είναι δήλωση για την κοινή τους έλλειψη, αυτή της ακοής: είναι επιβεβαίωση της κοινής τους ταυτότητας (Rutherford, 1992).

Τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις αποτελούν εξωτερική εκδήλωση της κουλτούρας των Κωφών. Η πολιτισμική ταυτότητα μπορεί να μετρηθεί κατά κάποιο τρόπο από την προσκόλληση ενός στα πιστεύω και τις συνήθειες της κοινότητας. Η συμμετοχή του στην κοινότητα των Κωφών είναι δείγμα της συνειδητής επιλογής του να είναι μαζί με τους Κωφούς των οποίων επιζητά τη συντροφιά. Όμως δεν είναι μόνο αυτό, είναι κάτι πολύ περισσότερο. Είναι η αίσθηση ότι βρίσκεται κοντά στους άλλους, ότι μετακινεί τις διαχωριστικές γραμμές και την ανάγκη να διαπραγματεύεται συνέχεια τον τρόπο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τους άλλους. Είναι ένα αίσθημα κοινών εμπειριών από τον κόσμο. Αυτό δηλώνει την ταυτότητα του να είσαι Κωφός. Είναι κάτι που εύκολα αναγνωρίζεται όχι μόνον από αυτούς που συμμετέχουν στη διαδικασία αλλά και από αυτούς που την παρατηρούν.

«Μόλις ο Clerc είδε αυτή τη σκηνή (τα παιδιά στο δείπνο) το πρόσωπο του έγινε εκφραστικό. Ήταν σε έξαψη, όπως ένας ταξιδιώτης που ξαφνικά σε μια μακρινή χώρα συναντά συμπατριώτες του... Ο Clerc τα πλησίασε, τους έκανε Νοήματα και αυτά του απαντούσαν με Νοήματα. Αυτή η αναπάντεχη επικοινωνία προκάλεσε τα πιο γλυκά συναισθήματα σ' αυτά τα παιδιά και για μας ήταν μια σκηνή γεμάτη εκφράσεις και ευαισθησία που γέμισε την καρδιά μας βαθιά ευχαρίστηση». (De Ladebat, 1815).

Αυτή είναι μια από τις καλύτερες περιγραφές της ταυτότητας. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για κάθε περίπτωση που οι Κωφοί συναντούνται μεταξύ τους. Είναι αυτή

η εμπειρία της σχέσης, η οποία χαρακτηρίζει την κοινότητα των Κωφών και την κουλτούρα τους.

Παρακάτω θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά σε μερικές χαρακτηριστικές συμπεριφορές που παρατηρούμε στην κουλτούρα των Κωφών, καθώς επίσης και στις παραδόσεις, τα ήθη, τα έθιμα και τις συνήθειες της κοινότητας. Όπως έχουν περιγραφεί από διάφορους ερευνητές (Padden, 1980; Kyle & Woll, 1985).

3.2. Κανόνες Συμπεριφοράς

Οι διαφορετικοί τρόποι αλληλεπίδρασης των Κωφών αντικατοπτρίζουν την εμπειρία του να είσαι Κωφός και βοηθούν να καθορίσουμε τη στάση μας απέναντί τους. Τα περισσότερα στοιχεία της συμπεριφοράς των Κωφών αναδεικνύονται μέσα από την εκμετάλλευση της όρασης και του χώρου παρά του ήχου, δηλαδή από την προσαρμογή των Κωφών στο οπτικό περιβάλλον τους.

3.2.1. Το Άγγιγμα και το πώς τραβάς την προσοχή κάποιου.

Οι Κωφοί αγγίζουν ο ένας τον άλλον πολύ περισσότερο απ' ό τι κάνουν οι ακούοντες. Όταν ένας Κωφός θέλει να συμμετάσχει ή να πει κάτι σε μια συζήτηση, το κάνει με ένα άγγιγμα όπως και στην περίπτωση που θέλει να τραβήξει την προσοχή. Συνήθως οι ακούοντες χρησιμοποιούν ονόματα για να τραβήξουν την προσοχή κάποιου. Η επίκληση ονόματος στη νοηματική δεν τραβά την προσοχή του άλλου προς αυτόν που νοηματίζει.

Το άγγιγμα γίνεται στον ώμο και όταν κάποιος κάθεται δίπλα σ' αυτόν που θέλει να επικοινωνήσει, τον αγγίζει στο πόδι. Το άγγιγμα στο μπροστινό μέρος του σώματος δεν επιτρέπεται ποτέ εκτός και εάν οι σχέσεις είναι πολύ φιλικές. Το άγγιγμα στην πλάτη μπορεί να προκαλέσει μια απάντηση οργισμένη, πράγμα που δε συμβαίνει στους ακούοντες. Εάν ένα Κωφό παιδί σπρώξει στην πλάτη έναν άλλο Κωφό, αυτό μπορεί να εκληφθεί ως πρόκληση για καβγά και είναι κάτι που πρέπει να γνωρίζουν οι δάσκαλοι οι οποίοι εκπαιδεύουν κωφά παιδιά.

3.2.2. Απόκτηση σειράς σε μια συνομιλία

Η απόκτηση σειράς στη συνομιλία είναι μια πολύπλοκη διαδικασία στη νοηματική γλώσσα. Ο νοηματιστής κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης μπορεί να στρέψει το βλέμμα του μακριά από αυτά των θεατών δηλώνοντας με αυτό τον τρόπο την επιθυμία του να συνεχίσει να μιλάει. Οποιοσδήποτε θεατής θέλει να συμμετάσχει στη συζήτηση, το κάνει με το να κουνήσει το χέρι του και να κουνήσει τον καρπό του ή πολλές φορές αυτό φαίνεται από την έκφραση του προσώπου του.

3.2.3. Πώς διακόπτουμε μια συζήτηση για να πάρουμε μέρος σ' αυτήν

Και σ' αυτή τη διαδικασία υπάρχουν διάφοροι κανόνες. Στην περίπτωση που δύο Κωφοί συνομιλούν και εμφανιστεί ένα τρίτο πρόσωπο που θέλει να διακόψει τη συνομιλία, γιατί θέλει να ανακοινώσει κάτι πολύ σημαντικό (σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση δε θα διακόψει), θα αγγίξει τον πρώτο στον ώμο και ταυτόχρονα θα κοιτάξει τον δεύτερο στα μάτια ώστε να έχει οπτική επαφή μαζί του. Τότε αυτός που διέκοψε λέει στη νοηματική «ΣΥΓΓΝΩΜΗ ΔΙΑΚΟΠΗ», στη συνέχεια γυρίζει στον πρώτο και τον ρωτά ή του ανακοινώνει το σημαντικό θέμα. Στο τέλος πριν φύγει, ζητά πάλι συγγνώμη από τον δεύτερο.

3.2.4. Διάσπαση προσοχής

Γενικά όταν στρέφουμε την προσοχή μας μακριά από αυτόν που «μιλά» στη νοηματική γλώσσα θεωρείται προσβολή. Θα πρέπει να βρεθεί κάποιος τρόπος, ώστε να γίνει χωρίς να νιώσει ο Κωφός προσβεβλημένος. Συνήθως αυτό γίνεται με το να πούμε στη Νοηματική «ΣΤΑΣΟΥ» ακουμπώντας το χέρι του νοηματιστή και στρέφοντας το βλέμμα αλλού.

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε αυτές τις συμπεριφορές, ώστε να αποφεύγονται οι συγκρούσεις ανάμεσα σε Κωφούς και ακούοντες. Ένα παράδειγμα που θα μπορούσαμε να δώσουμε είναι η περίπτωση όπου ο/η κοινωνικός/η λειτουργός, ή ο/η δάσκαλος/α επικοινωνεί με έναν Κωφό, και κάποιος ακούων διακόπτει λέγοντας «συγγνώμη που διακόπτω». Όταν ο/η κοινωνική λειτουργός ή ο/η δάσκαλος στρέφει αυτόματα το βλέμμα μακριά από τον Κωφό, χωρίς προειδοποίηση, για να ακούσει τι θέλουν να του/της πουν, ο Κωφός σίγουρα αναστατώνεται. Το ίδιο συμβαίνει όταν απαντούμε στο τηλέφωνο που κτυπά στη μέση μιας συζήτησης με έναν Κωφό χωρίς να τον προειδοποιήσουμε. Εάν ένας Κωφός που συνομιλεί με άλλον Κωφό στρέψει αδικαιολόγητα την προσοχή του κάπου αλλού, σίγουρα θα προκαλέσει την οργή του δεύτερου που θα ζητήσει εξηγήσεις.

3.2.5. Πιάσιμο Χεριών

Το να πιάσεις τα χέρια κάποιου την ώρα που νοηματίζει είναι το ίδιο με το να κλείσεις το στόμα ενός την ώρα που μιλάει. Οι εκπαιδευτικοί στο παρελθόν αγνοούσαν αυτόν τον κανόνα στην εκπαιδευτική πράξη με τα κωφά παιδιά. Είναι σα να απαγορεύουμε σε κάποιον να εκφραστεί, να μιλήσει. Είναι σα να λέμε «δε θέλω να δω τι έχεις να μου πεις, δεν είναι σημαντικό». Γι' αυτό το λόγο πρέπει να αποφεύγουμε αυτή την πρακτική στην επαφή μας με τους Κωφούς, οι οποίοι έχουν ζωντανές μνήμες από εποχές όπου έπρεπε να κρατούν τα χέρια τους σφιχτά πάνω στο θρανίο την ώρα του μαθήματος.

3.2.6. Χρήση Φωτισμού

Εάν ένας Κωφός θέλει να τραβήξει την προσοχή του ακροατηρίου, θα αναβοσβήσει τα φώτα της αίθουσας μια – δύο φορές. Στα σπίτια των Κωφών το κουδούνι της εξώπορτας δίνει οπτικό σήμα και όχι ηχητικό, δηλαδή αναβοσβήνει κάποιο φως. Εάν πιέσουμε επίμονα για περισσότερη ώρα το κουδούνι του, είναι σα να κτυπούμε δυνατά την εξώπορτα κάποιου.

3.2.7. Ιδιωτικές Στιγμές και Εμπιστευτικότητα

Είναι γενικά πολύ δύσκολο στην κοινότητα των Κωφών να υπάρξει περιβάλλον κατάλληλο για να συζητηθούν ιδιωτικά θέματα. Προσωπικά θέματα ποτέ δε συζητούνται στο χώρο μιας λέσχης Κωφών εκτός και εάν όλοι ήδη τα γνωρίζουν. Θέματα που συζητούνται ανοικτά στη λέσχη των Κωφών θεωρούνται συγχρόνως ως ανακοινώσιμα και μπορεί κάποιος να τα διαδώσει. Μ' αυτόν τον τρόπο μαθαίνονται τα νέα και εξαπλώνονται οι φήμες μέσα στην κοινότητα των Κωφών.

Μπορούμε να κάνουμε διαχωρισμό ανάμεσα σε θέματα προσωπικά και εμπιστευτικά, τα οποία πρέπει να τα διαχωρίσουμε από τα θέματα ταμπού. Όπως στην κοινότητα των ακουόντων έτσι και οι Κωφοί έχουν θέματα ταμπού. Μερικά είναι κοινά με αυτά των ακουόντων, όπως π.χ. θέματα που σχετίζονται με το σεξ, ενώ άλλα είναι διαφορετικά, όπως π.χ. ο τρόπος που χρησιμοποιεί κάποιος τη νοηματική.

Τα προσωπικά θέματα είναι θέματα που καλύπτονται από εμπιστευτικότητα. Γι' αυτό πολλές φορές οι κοινωνικοί λειτουργοί ή οι ψυχολόγοι απορρίπτονται από τους Κωφούς όχι γιατί οι ίδιοι οι Κωφοί δεν αναγνωρίζουν ότι χρειάζονται υποστήριξη και βοήθεια, αλλά γιατί θεωρούν ότι σ' αυτές τις καταστάσεις μόνον ένας καλός φίλος μπορεί εύκολα να αναμιχθεί. Το ίδιο μπορεί να συμβεί σε θέματα υγείας, ιατρικά ή σε προσωπικές σχέσεις. Γενικά τα θέματα που οι Κωφοί προτιμούν να συζητούν ιδιωτικά και με εμπιστευτικότητα είναι τα ίδια μ' αυτά των ακουόντων, π.χ. θέματα οικονομικά, εργασίας κτλ. Η συζήτηση για όλα αυτά δεν μπορεί να γίνει ανοιχτά σ' ένα δημόσιο χώρο, όπως αυτόν της λέσχης, μια και η νοηματική μπορεί να είναι ορατή από τον καθένα.

3.2.8. Αποχώρηση

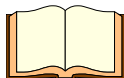
Η αποχώρηση μετά από μια συνάντηση είναι μια μακρόσυρτη διαδικασία για τους Κωφούς. Συνήθως οι Κωφοί είναι αυτοί που φεύγουν τελευταίοι από το χώρο μιας συνάθροισης, γιατί πάντα υπάρχουν θέματα να συζητηθούν την τελευταία στιγμή. Αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί οι Κωφοί δεν έχουν εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας, π.χ. τηλέφωνο. Η συνήθεια αυτή είναι χαρακτηριστική των Κωφών. Για παράδειγμα, όταν μια λέσχη κλείνει, οι Κωφοί συνεχίζουν να συζητούν έξω από αυτήν ή κατευθυνόμενοι αργά προς τον τελικό προορισμό τους.

Όταν φεύγουμε από μια συνάθροιση Κωφών, συνήθως το ανακοινώνουμε και χαιρετάμε όλους τους συνομιλητές μας, πολλές φορές δια χειραψίας. Δεν αποχωρούμε ποτέ ξαφνικά χωρίς πρώτα να τους ειδοποιήσουμε.

Τα παραπάνω είναι μια σύντομη περιγραφή συμπεριφορών που μπορεί να συναντήσουμε με τους Κωφούς. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε αυτούς τους τρόπους όπως και να είμαστε έτοιμοι να αναγνωρίσουμε τα σημάδια διαφορετικών τρόπων συμπεριφοράς αυτής της πολιτισμικής ομάδας, της κοινότητας των Κωφών.

Στο σημείο αυτό διαβάστε το άρθρο του S. Hall «Οι κανόνες των κοινωνικών συζητήσεων στην Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα».

3.3. Ηθη και Έθιμα

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι Κωφοί κάνουν τις ίδιες τελετές με τους ακούοντες. Υπάρχουν όμως διαφορές στα επιμέρους στοιχεία όπως και στη σημασία που έχουν αυτές οι τελετές για τους Κωφούς. Για παράδειγμα, οι Kyle και Woll (1985) αναφέρουν τις παρακάτω διαφορές:

3.3.1. Γάμος

Στην τελετή του γάμου ενός ζευγαριού Κωφών παρευρίσκονται και ακούοντες. Η διαδικασία είναι η ίδια, όμως για τους Κωφούς ο γάμος είναι μια ανοιχτή τελετή όπου καλούνται συνήθως όλοι οι Κωφοί. Όλη «η Κοινότητα» δηλαδή γιορτάζει το γεγονός. Στη δεξίωση που ακολουθεί το γάμο, δε συνηθίζεται στους Κωφούς να συζητούν για τη νύφη και τον γαμπρό. Επίσης δε γίνονται επίσημες ομιλίες και προποσείς.

3.3.2. Κηδεία

Και εδώ τα εξωτερικά στοιχεία της τελετής είναι τα ίδια όπως στις κηδείες των ακουόντων. Η συμμετοχή των Κωφών όμως είναι διαφορετική. Οι θρησκευτικές τελετές γενικά είναι μέρος της κουλτούρας των ακουόντων και ενώ είναι απόλυτα φυσιολογικό για έναν Κωφό να συμμετάσχει σ' αυτές και να έχει διερμηνέα νοηματικής να του μεταφράζει τι λέγεται, το νόημα της τελετής είναι διαφορετικό. Οι Κωφοί νιώθουν παράξενα, όταν οι επικήδειοι λόγοι γίνονται από ακούοντες, οι οποίοι δε γνώριζαν καλά τον Κωφό που πέθανε. Οι Κωφοί δεν πενθούν λιγότερο απ' ότι οι ακούοντες για το θάνατο κάποιου. Η συμμετοχή των ίδιων των Κωφών όμως πολλές φορές περιορίζεται από το γεγονός ότι συνήθως την οργάνωση της τελετής

την αναλαμβάνει η οικογένεια, που τις περισσότερες φορές είναι ακούουσα και αγνοεί την ζωή της κοινότητας των Κωφών ή τους Κωφούς φίλους του εκλιπόντος. Έτσι πολλές φορές οι ακούντες συγγενείς δεν μπαίνουν στον κόπο να ειδοποιήσουν τους Κωφούς φίλους του. Πολλές φορές το νέο για το θάνατο κάποιου μαθαίνεται αργότερα στην κοινότητα των Κωφών.

Οι Κωφοί φαίνεται να αποδέχονται περισσότερο το γεγονός της απώλειας και εμφανίζονται στη λésχη των Κωφών σύντομα μετά από μια μικρή περίοδο πένθους. Ένας ακούων αποφεύγει να παρουσιάζεται σε μια λésχη που ανήκει ή γενικότερα σε κοινωνικές εκδηλώσεις για το ανάλογο διάστημα που κοινωνικά θεωρείται αποδεκτό. Ο Κωφός όμως που πενθεί, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τη νέα κατάσταση χρειάζεται να βρεθεί ανάμεσα σε φίλους που θα μπορέσουν να του συμπαρασταθούν. Αυτοί βρίσκονται στη λésχη, όπου κτυπά η καρδιά της κοινότητας των Κωφών.

3.3.3. Χρόνος, Μέτρηση χρόνου

Ακούοντες εργάτες πολλές φορές δηλώνουν ότι έχουν παρατηρήσει πως οι Κωφοί συνάδελφοι τους λειτουργούν σε διαφορετική χρονική κλίμακα και δεν είναι ακριβείς στην ώρα τους σε αντίστοιχες εργασίες. Από αυτό όμως δε φαίνεται ότι οι Κωφοί έχουν διαφορετική αντίληψη της έννοιας του χρόνου από ότι οι ακούντες, παρόλο που ο χρόνος εκφράζεται διαφορετικά σε μια οπτική – χωροθετική (visual-spatial) γλώσσα. Πολλές φορές οι Κωφοί δεν εμφανίζονται σ' ένα ραντεβού ή έρχονται αργότερα, γιατί η επικοινωνία, όταν καθοριζότανε το ραντεβού, δεν ήταν καθαρή όσον αφορά την ώρα, τον τόπο ή την σπουδαιότητα της συνάντησης. Άλλες φορές, όταν προκύπτει κάποια δυσκολία, ο Κωφός δεν έχει τα μέσα και τους τρόπους να ειδοποιήσει και να αλλάξει ή και να αναβάλει το ραντεβού. Μερικές φορές οι ίδιοι οι Κωφοί θεωρούν ότι οι ακούντες αντιλαμβάνονται την έννοια του χρόνου διαφορετικά, μια και δείχνουν να βιάζονται.

Οι συναντήσεις των συμβουλίων ή διαφόρων επιτροπών των Κωφών είναι χρονικά μεγαλύτερες, γιατί οι Κωφοί θέλουν να συζητήσουν τα θέματα από όλες τις όψεις και πιο ολοκληρωμένα. Μια συνάντηση που έχει οριστεί να αρχίσει στις 8.00 π.μ., μπορεί κάλλιστα να αρχίσει στις 8.30 π.μ. ή στις 9:00 π.μ. χωρίς κανέναν να ανησυχεί. Αυτό βλέπουμε να ισχύει σε διάφορες κοινότητες και κουλτούρες στον κόσμο, ίσως πιο χαρακτηριστικά το βλέπουμε στα χωριά, όπου οι άνθρωποι ζουν χωρίς ένταση και άγχος.

Όταν οι Κωφοί περιμένουν κάποιον να τους επισκεφθεί στο σπίτι, είτε είναι φίλος είτε κάποιος τεχνικός για να επιδιορθώσει κάποια βλάβη ή να φέρει κάποια παραγγελία, αλλάζουν τη ρουτίνα τους και τη συμπεριφορά τους. Αυτό οφείλεται στο ότι γνωρίζουν πως για διάφορους λόγους η έλευσή τους μπορεί να μην γίνει αντιληπτή. Άλλες φορές κάθονται κοντά στο παράθυρο ρίχνοντας συχνά ματιές έξω, τακτικά πηγαίνουν μέχρι την πόρτα για να δουν, βρίσκονται σε μια διαδικασία συνεχούς αναμονής. Έτσι λοιπόν, εάν ο καλεσμένος καθυστερήσει, μπορεί να

εκφράσουν θυμό. Αυτό δε γίνεται επειδή δεν μπορούν να καταλάβουν ότι και οι άλλοι άνθρωποι μπορεί μερικές φορές να καθυστερήσουν σ' ένα ραντεβού, αλλά γιατί έχασαν χρόνο περιμένοντας με αγωνία. Το τελευταίο είναι ένα σημείο που θα πρέπει να έχουν υπόψη τους οι κοινωνικοί λειτουργοί όταν επισκέπτονται Κωφούς στα σπίτια τους.

3.4. Παραδόσεις

Οι έρευνες γύρω από τα ήθη και τα έθιμα καθώς και τις παραδόσεις της κοινότητας των Κωφών είναι περιορισμένες και αρκετά νέες ώστε να υπάρχουν πολλά στοιχεία. Πάντως απ' ότι φαίνεται, οι κοινότητες των Κωφών είναι παραδοσιακές με την έννοια ότι αναδημιουργούνται και επαναλαμβάνονται μέσα στο χρόνο και οι παραδόσεις τους έχουν μακρά ιστορία με σημαντική θέση στη ζωή και τη λειτουργία της ίδιας της κοινότητας. Γιορτές, όπως τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και άλλες, είναι εξίσου σημαντικές για τους Κωφούς. Τις γιορτές οι Κωφοί τις γιορτάζουν με το δικό τους τρόπο, «ΚΩΦΩΝ ΤΡΟΠΟΣ» όπως χαρακτηριστικά λένε οι ίδιοι.

Πολλές παραδοσιακές ιστορίες της κοινότητας έχουν σχέση με την αντίθεση των Κωφών στον προφορισμό ή με τα προβλήματα της εκπαίδευσης που είχαν. Εμπειρίες Κωφών παιδιών από τα σχολεία στις αρχές του αιώνα μας, όπου τους φώναζαν με έναν αριθμό και όχι με το όνομα τους, ενσωματώνονται στη λαογραφία της κουλτούρας της κοινότητας. Πολύ συχνά οι Κωφοί επιστρατεύουν το χιούμορ τους για να εξορκίσουν μερικές από τις φοβερές εμπειρίες που έζησαν στα χρόνια της ανάπτυξής τους και για να γελάσουν με τους ακούοντες. Αυτές οι ιστορίες είναι «παραδοσιακές» και λέγονται στις συναντήσεις των Κωφών.

Σ' αυτό το σημείο διαβάστε από τη συλλογή των άρθρων τα δύο άρθρα του Β. Bahan «Νυχτερινοί Εφιάλτες» και «Είναι και δικός μας ο κόσμος».

3.5. Λογοτεχνία

Η έρευνα για την κουλτούρα των Κωφών της Αμερικής έχει δείξει ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σ' αυτήν και την κυρίαρχη κουλτούρα της κοινωνίας. Η στάση σε διάφορα κοινωνικά θέματα, η καθημερινή ρουτίνα και ζωή, η αντίληψη του κόσμου, το χιούμορ και η λογοτεχνία είναι περιοχές στις οποίες συναντούμε αξιοσημείωτες διαφορές. Πολλοί αναρωτιούνται εάν υπάρχει λογοτεχνία στην κουλτούρα των Κωφών. Υπάρχει πλούτος σε διάφορα είδη λογοτεχνίας, ιστορίες, ποίηση, θεατρικά έργα, ιστορία και λαογραφία σε έντυπη μορφή, σε

βιντεοκασέτες και φιλμ. Για παράδειγμα, η λαογραφική παράδοση των Κωφών, ειδικά στις Η.Π.Α. όπου έχει γίνει εκτενής έρευνα, έχει μια μακρά ιστορία 175 χρόνων και είναι γεμάτη θρύλους, μεγάλες ιστορίες, αστεία, θεατρικά έργα, παιχνίδια, ποίηση, ήθη, τελετουργίες και πανηγύρια. Έχουν εκδοθεί θεατρικά έργα γραμμένα από Κωφούς, όπως το “A Play of Our Own” από την Dorothy Miles, “Sign Me Alice” από τον Gilbert Eastman, “Tales from a Clubroom” από τον Bernard Bragg, και μυθιστορήματα, όπως το “Islay” από τον Douglas Bullard.

Υπάρχουν Κωφοί εκδότες των οποίων το κύριο ενδιαφέρον είναι η έκδοση βιβλίων λογοτεχνίας από Κωφούς ή σχετικά υλικά σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή. Εκδοτικοί οίκοι, όπως οι: T. J. Publishers Inc., Dawn Sign Press Inc., National Association of the Deaf, Gallaudet University Press, και Linstoc Press Inc., δίνουν έμφαση σε ερευνητικές πανεπιστημιακές εκδόσεις που αναφέρονται σε Κωφούς. Μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι, όπως οι Harvard University Press, University of California Press, University of Illinois Press, Alfrerd A. Knopf και Random House, έχουν εκδώσει σπουδαίες δουλειές για τη λογοτεχνία, την κουλτούρα των Κωφών και το ενδιαφέρον τους για το χώρο συνεχώς αυξάνεται. Άλλοι οργανισμοί δίνουν έμφαση στην παραγωγή ταινιών και βιντεοκασετών, όπως η D.E.A.F. Media Inc., Sign Media Inc., Beyond Sound Inc. Τέλος το Gallaudet University, το National Technical Institute for the Deaf και η Δημόσια Βιβλιοθήκη του San Francisco παράγουν βιντεοκασέτες με υλικά της ASL (Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα).

Στη χώρα μας δυστυχώς δεν υπάρχει μεγάλη εκδοτική δραστηριότητα. Μόνο η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (ΟΜΚΕ) έχει εκδώσει μερικούς τόμους πρακτικών από διάφορα συνέδρια, καθώς επίσης και κάποιοι εκδοτικοί οίκοι (Ελληνικά Γράμματα), ή φορείς, όπως το Εθνικό Ίδρυμα Προστασίας Κωφών (ΕΙΠΚ), σε πολύ περιορισμένη βάση.

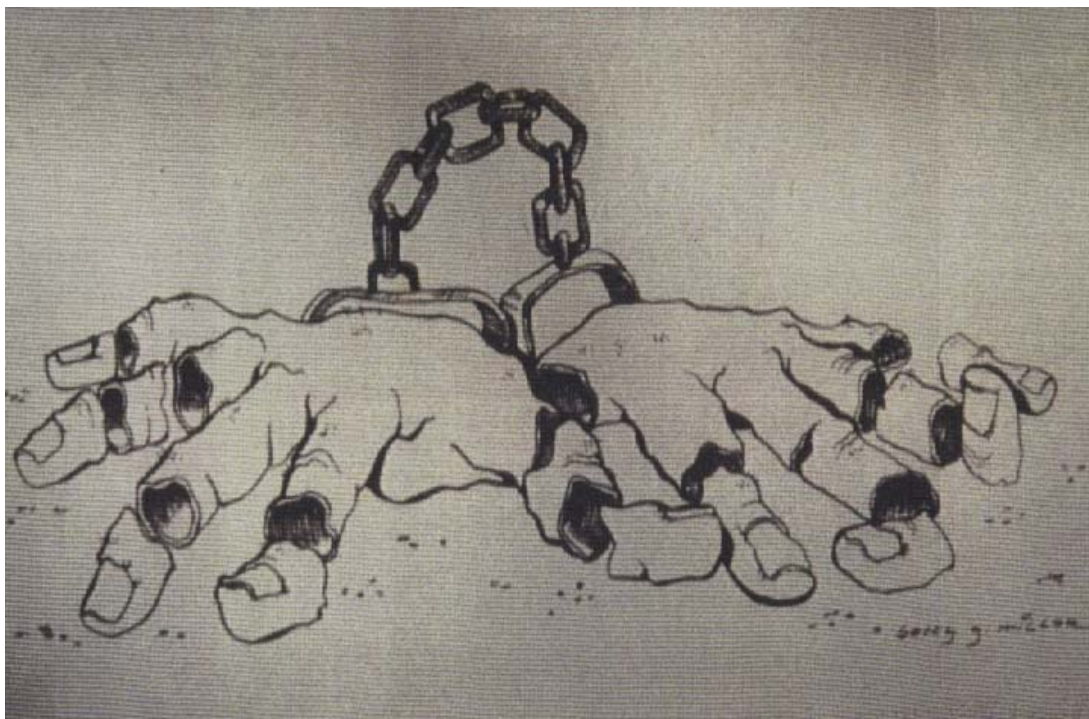
3.6. Εικαστικές Τέχνες

Οι Κωφοί έχουν μακρά παράδοση στις εικαστικές τέχνες. Στις Η.Π.Α για παράδειγμα, όπως αναφέρει η Rutherford (1992), τα πορτραίτα από λάδι του John Brewster (1766-1854), ο οποίος ήταν από τους πρώτους μαθητές του ονομαστού Αμερικάνικου Ιδρύματος Κωφών American Asylum for the Deaf, είναι παγκόσμια γνωστά. Στο Metropolitan Museum of Art στη Νέα Υόρκη, στη National Gallery στην Ουάσιγκτον, στο Boston Museum of Fine Arts, στο Carnegie Institute και στο Palace of Fine Arts βρίσκονται τα έργα των L. Washburn (1866-1965), D. Block (1910-), R. J. Freiman(1917-), Felix Kowalewski (1913-) και M. Broderon (1928-) για να ονομάσουμε μόλις μερικούς Κωφούς καλλιτέχνες. Σπουδαία έργα του γλύπτη Douglas Tilden (1860 – 1935) που βρίσκονται στην περιοχή του San Francisco, είναι σημεία αναφοράς και ενσωματώνονται λειτουργικά με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Έργα του υπάρχουν επίσης στο κέντρο της πόλης, στο πάρκο Golden Gate και στην Πανεπιστημιούπολη της Καλιφόρνιας. Οι ιστορικοί τέχνης Dr. Deborah

Sonnenstahl και Paul Johnston, οι οποίοι εργάζονται στο Πανεπιστήμιο του Galluadet, καταγράφουν τη δουλειά των Κωφών καλλιτεχνών. Τελευταία μάλιστα συστάθηκε ένας Πανεθνικός Οργανισμός με την ονομασία «Κωφοί Καλλιτέχνες της Αμερικής» (Deaf Artists of America) που εργάζεται προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η τέχνη μιας κοινωνίας είναι συνήθως μια ακριβής και καθαρή αναπαράσταση των αξιών, των εμπειριών και των πιστεύω που εκφράζονται στην κουλτούρα της. Το έργο της Betty G. Miller (βλέπε την εικόνα που ακολουθεί) είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πώς η τέχνη των Κωφών αντικατοπτρίζει την κουλτούρα τους. Ονομάζεται “Ameslan Prohibited” (Απαγορεύεται η Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα) και εκφράζει την καταπίεση των Κωφών από την απαγόρευση της χρήσης της γλώσσας τους.

Betty Miller «Ameslan Prohibited»

Στην Ελλάδα απ’ ότι γνωρίζουμε υπάρχουν αρκετοί Κωφοί καλλιτέχνες, πολλοί από αυτούς γνωστοί στην κοινότητα των Κωφών (αγιογράφοι κτλ.), αλλά ελάχιστα

γνωρίζουμε για το έργο τους, αφού καμιά συστηματική έρευνα δεν έχει γίνει ακόμα στον τομέα αυτό.

1^η Εργασία

Επισκεφτείτε μια λέσχη Κωφών ή αν αυτό δεν είναι δυνατόν, δείτε τη βιντεοκασέτα και καταγράψτε σε μία σελίδα, από τις συμπεριφορές των Κωφών που αναφέρθηκαν παραπάνω, εκείνες που εμφανίζονται πιο συχνά.

Την εργασία αυτή παρακαλούμε να τη στείλετε με πλήρη στοιχεία (όνομα, σχολείο, ημερομηνία κτλ) ως τις 15 Οκτωβρίου στη Διεύθυνση του Προγράμματος (Πανεπιστήμιο Πατρών, Π.Τ.Δ.Ε., Μονάδα Ειδικής Αγωγής/Κωφών).

4. Χαρακτηριστικά της Κοινότητας των Κωφών

Η Κοινότητα των Κωφών, όπως τονίστηκε παραπάνω, έχει αρκετά από τα χαρακτηριστικά των διαφόρων μειονοτήτων. Αποτελείται από άτομα που έχουν κοινές εμπειρίες, βιώματα και αξίες. Η πλειοψηφία των Κωφών (90% περίπου) προέρχεται από ακούοντες γονείς (Schein, 1995). Αυτοί έχουν συνήθως κοινές εμπειρίες και προβλήματα σχετικά με την αποδοχή τους από την οικογένειά τους και την κοινωνία αργότερα, κοινά προβλήματα σχετικά με την επικοινωνία τους με τους ακούοντες (και τους γονείς τους ακόμα) και στην πλειοψηφία τους έχουν μεγαλώσει σε σχολεία-οικοτροφεία Κωφών. Έχουν μάθει τη νοηματική γλώσσα στο σχολείο τους από άλλους συμμαθητές τους και όχι από τους γονείς τους ή τους δασκάλους τους, όπως γίνεται με τα ακούοντα παιδιά. Επίσης έχουν κοινές εμπειρίες και προβλήματα σχετικά με την επαγγελματική και την κοινωνική τους αποκατάσταση. Συνήθως έχουν προβλήματα που προέρχονται από τις προκαταλήψεις των ακουόντων και υφίστανται διακρίσεις στη δουλειά, πράγμα που έχει επιπτώσεις στο οικονομικό τους επίπεδο, όπως συμβαίνει και με άτομα άλλων μειονοτήτων (μαύροι, ξένοι εργάτες κ.λ.π).

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ο αριθμός των Κωφών είναι αρκετά μικρός. Η ηλικία που κάποιος χάνει την ακοή του είναι σημαντικός παράγοντας για την όλη εξέλιξή του με κοινωνικές προεκτάσεις. Οι προεπαγγελματικά κωφοί, δηλαδή αυτοί που έχασαν την ακοή τους πριν από την ηλικία των 19 χρόνων, αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα που έχει ιδιαίτερη κοινωνική σχέση με την κοινότητά τους. Τα άτομα αυτά ταυτίζονται πιο πολύ με τους Κωφούς και την κοινότητα των Κωφών. Αντίθετα, αυτοί που έχασαν την ακοή τους σε μεγαλύτερη ηλικία, δεν ταυτίζονται με τους Κωφούς και δε συμμετέχουν στην κοινότητα των Κωφών.

4.1. Γεωγραφική Περιοχή της Κοινότητας των Κωφών

Οι Κοινωνιολόγοι, συνήθως στον ορισμό της "Κοινότητας" περιλαμβάνουν και γεωγραφικά στοιχεία. Οι Κωφοί όμως, μέλη της κοινότητας των Κωφών, δε μένουν όλοι μαζί σε κάποια συγκεκριμένη περιοχή. Είναι διασκορπισμένοι σε διάφορες περιοχές, αλλά έχουν συχνή επαφή μεταξύ τους με διάφορες συναντήσεις που πραγματοποιούν σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Οι οργανώσεις τους και η επαφή μεταξύ τους υπάρχουν παρά τις δυσκολίες που έχουν λόγω των μακρινών αποστάσεων ή και των περιορισμών στη χρήση των συμβατικών τηλεπικοινωνιακών μέσων.

4.2. Γάμος

Η κοινότητα των Κωφών χαρακτηρίζεται ως ενδογαμική (Padden, 1980). Συνήθως οι Κωφοί παντρεύονται μεταξύ τους. Αυτό παρατηρείται περισσότερο σε αυτούς που έχασαν την ακοή τους σε μικρή ηλικία. Σύμφωνα με στοιχεία από έρευνες που έχουν γίνει στις Η.Π.Α, 95% των Κωφών έχουν παντρευτεί με άλλους Κωφούς. Το υπόλοιπο 5% των Κωφών που έχουν παντρευτεί ακούοντες είναι συνήθως ή βαρήκοοι ή άτομα που έχασαν την ακοή τους σε μεγάλη ηλικία (Vernon, 1974; Schein, 1995). Ο γάμος των Κωφών μεταξύ τους δείχνει υγιή προσαρμογή στην κώφωση. Αυτοί οι γάμοι είναι πετυχημένοι και σταθεροί. Αυτό δείχνει ότι οι Κωφοί αισθάνονται καλύτερα και είναι ικανοποιημένοι κοινωνικά στις σχέσεις τους με άτομα που χρησιμοποιούν τον ίδιο τρόπο επικοινωνίας και έχουν παρόμοια κοινωνικά βιώματα. Οι Κωφοί γονείς συνήθως αποκτούν ακούοντα παιδιά και είναι πετυχημένοι ως γονείς. Τα παιδιά τους σε μεγάλο ποσοστό σπουδάζουν και ακολουθούν επαγγέλματα καριέρας, ενώ πολλά εργάζονται σε τομείς εκπαίδευσης, ψυχολογίας, γλωσσολογίας και αποκατάστασης κωφών (Schein, 1995).

Σύμφωνα με έρευνες (Schein and Delk, 1974) που έχουν γίνει στις Η.Π.Α, οι Κωφοί παντρεύονται σε μικρότερο ποσοστό απ' ότι οι ακούοντες. Το ποσοστό των άγαμων Κωφών είναι περίπου τρεις φορές μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των ακουόντων (γενικό πληθυσμό). Γενικά οι Κωφοί παντρεύονται σε μεγαλύτερη ηλικία απ' ότι οι ακούοντες. Το ποσοστό των διαζυγίων μεταξύ Κωφών είναι σχετικά το ίδιο με αυτό που αντιστοιχεί στον υπόλοιπο πληθυσμό (3,8% στους Κωφούς, 3,6% στο γενικό πληθυσμό).

4.3. Επικοινωνία στην Κοινότητα των Κωφών

Οι Κωφοί επικοινωνούν μεταξύ τους με τη νοηματική γλώσσα. Η γνώση και η χρήση της νοηματικής γλώσσας θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη κάποιου στην κοινότητα των Κωφών.

Οι ίδιοι οι Κωφοί, όπως συχνά συμβαίνει με τις γλωσσικές μειονότητες, ταυτίζονται πλήρως και υποστηρίζουν τη γλώσσα τους, η οποία είναι μέρος της πολιτισμικής τους κληρονομιάς (Padden, 1996). Η στενή σχέση των Κωφών και η ταύτιση που νιώθουν με τη γλώσσα τους φαίνεται ξεκάθαρα στην παρακάτω παραπομπή της Barbara Kannapell (1980), Κωφής κοινωνιογλωσσολόγου:

«Αυτό που μου δίνει ιδιαίτερη χαρά ως κοινωνιογλωσσολόγο είναι το γεγονός ότι γεννήθηκα και μεγάλωσα στην κοινότητα των Κωφών. Έτσι ξέρω ότι ο

σημαντικότερος παράγοντας για να γίνει κατανοητή η ASL (Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα), είναι να γίνει κατανοητό ότι αποτελεί μέρος του Κωφού. Το να προσπαθεί κάποιος να αλλάξει την ASL ή να τη στερήσει από κάποιον άλλον, είναι το ίδιο με το να προσπαθεί να του αφαιρέσει την ταυτότητά του. Πιστεύω ότι «η γλώσσα μου είμαι εγώ». Η απόρριψη μιας γλώσσας σημαίνει την απόρριψη του ανθρώπου που τη χρησιμοποιεί. Έτσι το να απορρίπτεις την ASL είναι το ίδιο με το να απορρίπτεις τους Κωφούς. Να θυμάστε ότι η ASL είναι δημιουργία των Κωφών ως ομάδας. Όσοι Κωφοί ή ακούοντες δεν μπορούν να δεχτούν την ASL, μας λένε στην πραγματικότητα ότι δεν μπορούν να αποδεχτούν τους Κωφούς» (σ.113).

Αυτή η στενή ταύτιση και η υποστήριξη της νοηματικής γλώσσας, όπως αναφέρει ο Schein (1995), υπήρχε πάντα στους Κωφούς. Από το 1960 όμως, τότε που έγινε ξεκάθαρο και επιστημονικά ότι η ASL είναι πλήρης γλώσσα διαφορετική από την Αγγλική, οι Κωφοί άρχισαν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους κύρια ως γλωσσική μειονότητα και όχι ως ανάπηροι. Επίσης φάνηκε ξεκάθαρα ότι δε χρησιμοποιούν τα χέρια τους, όπως πίστευαν παλιά, επειδή δεν μπορούν να επικοινωνήσουν διαφορετικά, αλλά για να μεταδώσουν τη γλώσσα τους. Πριν το 1960 ο κόσμος πίστευε ότι η ASL, όπως και οι άλλες νοηματικές γλώσσες, ήταν ένας τρόπος επικοινωνίας, μια αναπαράσταση της ομιλούμενης γλώσσας στον αέρα. Το 1960 όμως πρώτος ο William Stokoe, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Gallaudet των Η.Π.Α., με τις έρευνές του έδειξε ότι η ASL είναι πλήρης γλώσσα με δικούς της γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες, διαφορετικούς από την Αγγλική. Ο ίδιος και οι συνεργάτες του ανέλυσαν διεξοδικά κάθε νόημα παρουσιάζοντας τα δομικά στοιχεία της ASL. Από τότε ένα μεγάλο πεδίο ερευνών άρχισε να δημιουργείται στο χώρο της γλωσσολογίας της νοηματικής γλώσσας σε διάφορες χώρες, προσφέροντας έναν πλούτο γνώσεων όχι μόνο για τη νοηματική γλώσσα αλλά και για τη γλωσσική ικανότητα του ανθρώπου γενικότερα.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι σε κάθε χώρα οι Κωφοί, όπως και οι ακούοντες, έχουν τη δική τους γλώσσα που διαφέρει από την ομιλούμενη. Ακόμα από έρευνες σε άλλες νοηματικές γλώσσες γνωρίζουμε ότι σε κάθε χώρα η εθνική νοηματική γλώσσα έχει διαλέκτους, όπως και η ομιλούμενη. Έτσι όπως οι κουλτούρες των Κωφών διαφέρουν από τις κουλτούρες της ευρύτερης κοινωνίας στην οποία ζουν, με τον ίδιο τρόπο διαφέρουν και μεταξύ τους από χώρα σε χώρα.

Επίσης γνωρίζουμε ότι πολλές φορές μέσα στην κοινότητα των Κωφών, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, υπάρχουν Κωφοί και ακούοντες με διαφορετική προέλευση που έχουν γίνει μέλη της ακόμα και σε μεγάλη ηλικία. Έτσι, ενώ στην κουλτούρα των Κωφών η νοηματική γλώσσα είναι η γλώσσα των Κωφών και η επίσημη γλώσσα της κοινότητάς τους, πολλές φορές μέλη της κοινότητας κυρίως για να διευκολύνουν την επικοινωνία τους με ακούοντες χρησιμοποιούν ένα μείγμα νοημάτων και ομιλούμενης γλώσσας. Για παράδειγμα, μερικές φορές εδώ στην Ελλάδα οι Έλληνες Κωφοί χρησιμοποιούν αυτό που θα αποκαλούμε στο πρόγραμμα «Ελληνικά με Νοήματα». Τα «Ελληνικά με Νοήματα» είναι η Ελληνική ομιλούμενη

Γλώσσα η οποία όμως αναπαρίσταται στον αέρα με νοήματα δανεισμένα από την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, δηλαδή τη γλώσσα των Ελλήνων Κωφών.

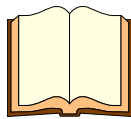
Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε ακόμα μια φορά να διευκρινίσουμε ότι, όταν χρησιμοποιούμε τον όρο «Ελληνική Νοηματική Γλώσσα» και σε συντομία ΕΝΓ, θα εννοούμε πάντα τη νοηματική γλώσσα που χρησιμοποιούν οι Κωφοί Έλληνες στην κοινότητά τους. Η γλώσσα αυτή είναι εντελώς διαφορετική από την Ελληνική ομιλούμενη γλώσσα και υπήρχε από τους αρχαίους χρόνους, όπως φαίνεται από την αναφορά του Πλάτωνα στον «Κρατύλο». Οι έρευνες στην ΕΝΓ έχουν αρχίσει πρόσφατα στο Πανεπιστήμιο Πατρών και σε επόμενο πακέτο θα αναφερθούμε διεξοδικότερα. Γενικότερα από διάφορες μαρτυρίες και ιστορικά ντοκουμέντα γνωρίζουμε ότι οι Κωφοί σε διάφορες χώρες χρησιμοποιούσαν πάντα τη δική τους νοηματική γλώσσα, την οποία μετέδιδαν από γενιά σε γενιά (Lane, 1984, Shein, 1995).

Όμως επειδή ζουν και στην ευρύτερη κοινωνία στην οποία υπάρχει κυρίαρχη γλώσσα, μαθαίνουν ως ένα βαθμό -ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης που τους παρέχεται- και τη γλώσσα της ευρύτερης κοινωνίας. Έτσι οι Κωφοί θεωρούνται δίγλωσσοι και διπολιτισμικοί. Φυσικά λόγω των προβλημάτων που συνήθως έχουν να κάνουν με την εκπαίδευση και όχι με τους ίδιους τους Κωφούς, οι γνώσεις τους στην ομιλούμενη γλώσσα πολλές φορές είναι ελλιπείς.

Τα τελευταία χρόνια οι Κωφοί πιέζουν μέσα από τις οργανώσεις τους να τους δοθεί η ευκαιρία να μάθουν στο σχολείο εξίσου καλά και τις δυο γλώσσες, την ομιλούμενη (Ελληνική) και τη νοηματική (ΕΝΓ). Επιδιώκουν δηλαδή να αντιμετωπιστούν και από την εκπαίδευση ως δίγλωσσοι, ώστε να σχεδιαστούν κατάλληλα προγράμματα γι' αυτούς. Πάντως μέσα στην κοινότητα των Κωφών διακρίνει κανείς στους Κωφούς -ειδικά στις συζητήσεις τους με ακούοντες- χαρακτηριστικές συμπεριφορές διγλωσσίας (αλλαγή κώδικα- ανάμιξη κώδικα, κτλ)

Παρόλη την πρόοδο στην έρευνα της γλωσσολογίας στις νοηματικές γλώσσες, υπάρχουν ακόμα πολλές προκαταλήψεις για τους Κωφούς και κύρια για τη νοηματική γλώσσα. Πολλοί ακούοντες στους οποίους δυστυχώς συμπεριλαμβάνονται και πολλοί εκπαιδευτικοί κωφών παιδιών, έχουν ελλιπείς γνώσεις και προκατάληψη για τη νοηματική. Συνήθως αυτές οι προκαταλήψεις εκφράζονται με τις παρακάτω αντιλήψεις: 1^{ov} ότι όλες οι νοηματικές γλώσσες είναι ίδιες, δηλαδή ότι υπάρχει μια διεθνής νοηματική γλώσσα, 2^{ov} ότι η νοηματική γλώσσα είναι εικονική, 3^{ov} ότι δεν έχει σύνταξη και γραμματική, 4^{ov} ότι δεν μπορεί να μεταφέρει αφηρημένες έννοιες, 5^{ov} ότι είναι υποδεέστερη της ομιλούμενης και 6^{ov} ότι το δακτυλικό αλφάβητο και η νοηματική είναι το ίδιο πράγμα.

Αυτές είναι οι πιο συνηθισμένες απόψεις ή μύθοι -όπως ονομάζονται- για τη νοηματική που εκφράζουν την άγνοια του κόσμου για τους Κωφούς και τη γλώσσα τους. Φυσικά οι έρευνες έχουν δείξει ότι οι νοηματικές γλώσσες έχουν συγκεκριμένους γραμματικούς, συντακτικούς και φωνολογικούς κανόνες και διαφέρουν από τις ομιλούμενες ως οπτικοχωροθετικές γλώσσες.

Σ' αυτό το σημείο μπορείτε να διαβάσετε τα παρακάτω άρθρα με την εξής σειρά: 1. Β. Κουρμπέτης «Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην Εκπαίδευση Κωφών Παιδιών», 2. J. Schein και D. Stewart «Σύντομη Ιστορία της Νοηματικής Γλώσσας».

7^η Δραστηριότητα

Με βάση αυτά που διαβάσατε παραπάνω γράψτε την απάντησή σας για κάθε μια από τις προκαταλήψεις που διατυπώνονται για τη νοηματική γλώσσα στην προτελευταία παράγραφο της ενότητας αυτής.

4.4. Εκπαίδευση

Το σχολείο για τους Κωφούς έχει κοινωνικές διαστάσεις. Τα ειδικά σχολεία για τα περισσότερα κωφά παιδιά είναι ο τόπος της πρώτης επαφής τους με τους άλλους Κωφούς. Εκεί μαθαίνουν πώς να αντιμετωπίζουν την κώφωσή τους. Αποκτούν φίλους, μαθαίνουν τη γλώσσα τους και τους διάφορους τρόπους προσαρμογής που διακρίνουν τους Κωφούς ως μια κοινωνική ομάδα. Ειδικά τα σχολεία-οικοτροφεία όπου τα κωφά παιδιά περνούν ένα μεγάλο διάστημα της παιδικής ή της εφηβικής ζωής τους, έχουν ιδιαίτερη σημασία και σπουδαιότητα για την κοινότητα των Κωφών και την κουλτούρα τους. Εκεί οι Κωφοί διαμορφώνουν προσωπικότητα, αποκτούν αίσθηση της ομάδας, σιγουριά, ταυτότητα, αγάπη για τη γλώσσα τους και περηφάνια (την περηφάνια του Κωφού). Ακόμα στα μεγάλα σχολεία – οικοτροφεία Κωφών υπάρχουν χαρακτηριστικοί διάλεκτοι της νοηματικής γλώσσας. Αρκετοί Κωφοί μαθητές συνεχίζουν τις σπουδές τους σε ανώτερες σχολές και σε Πανεπιστήμια.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει στις Η.Π.Α, το 1/3 των μαθητών που αποφοιτούν από τα Λύκεια, συνεχίζει τις σπουδές του σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Schein, 1995). Το Πανεπιστήμιο Gallaudet που ιδρύθηκε και λειτουργεί στις Η.Π.Α (Ουάσινγκτον) από το 1864, είναι το μοναδικό Πανεπιστήμιο στον κόσμο για Κωφούς φοιτητές. Αυτό το Πανεπιστήμιο παρέχει ευκαιρίες για σπουδές σε Κωφούς αλλά και σε ακούοντες, κύρια σε θεωρητικές επιστήμες και έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην έρευνα και την προαγωγή της επιστήμης ιδιαίτερα σε θέματα κώφωσης, γλωσσολογίας, ψυχολογίας, επικοινωνίας και νοηματικής γλώσσας. Έχει επίσης παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινότητας των Κωφών στις Η.Π.Α και σε όλο τον κόσμο. Το 1965 ιδρύθηκε στην ίδια χώρα το Πολυτεχνείο των Κωφών (National Technical Institute for the Deaf) γνωστό ως NTID, που αποτελεί τμήμα του Πολυτεχνείου του Rochester (R.I.T.).

Σήμερα σπουδάζουν αρκετοί Κωφοί φοιτητές σε διάφορα Πανεπιστήμια στο εξωτερικό αλλά και στην Ελλάδα. Για την Ελλάδα δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με το ποσοστό των Κωφών αποφοίτων που συνεχίζουν σε Τ.Ε.Ι ή Α.Ε.Ι. Πάντως, οι Έλληνες Κωφοί οι οποίοι εγγράφονται σε διάφορες σχολές χωρίς εξετάσεις, αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες, όπως έχει αναφερθεί συχνά από την Ομοσπονδία Κωφών αλλά και από τους ίδιους τους φοιτητές σε διάφορα υπομνήματα τους. Οι δυσκολίες αυτές πηγάζουν από την αδιαφορία και την αδυναμία της Ανώτατης Εκπαίδευσης να παρέχει υποστηρικτικές υπηρεσίες σε Κωφούς φοιτητές στα Πανεπιστήμια. Αντίθετα, σε Πανεπιστήμια του εξωτερικού σε Κωφούς φοιτητές παρέχονται από το Πανεπιστήμιο δωρεάν διερμηνείες νοηματικής γλώσσας, για να μπορούν να παρακολουθούν τις διαλέξεις και να συμμετέχουν σε αυτές. Ακόμα υπάρχουν υπηρεσίες που παρέχουν σημειώσεις των παραδόσεων στους φοιτητές, φροντιστηριακά μαθήματα και συμβουλευτική στήριξη.

Καθώς πιο πολλοί Κωφοί αποφοιτούν από τα Πανεπιστήμια, η κοινότητα των Κωφών διαφοροποιείται αποκτώντας περισσότερη δύναμη και ικανότητα για δυναμικότερη παρουσία στις διεκδικήσεις της.

Σ' αυτό το σημείο διαβάστε το άρθρο του J. Woodward «Το εκπαιδευτικό κατεστημένο εναντίον της κοινότητας των Κωφών».

4.5. Οικονομική και Επαγγελματική Κατάσταση των Κωφών

Οι Κωφοί σύμφωνα με έρευνες στις Η.Π.Α, εργάζονται σε μεγαλύτερο ποσοστό απ' ότι οι ακούοντες. Το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των Κωφών είναι μικρότερο από το αντίστοιχο που ισχύει για τους ακούοντες. Οι Κωφοί δουλεύουν σε διαφορετικά επαγγέλματα. Οι περισσότεροι δουλεύουν σε εργοστάσια, σε διάφορες υπηρεσίες και επιχειρήσεις. Πολύ μικρό ποσοστό έχουν ειδικευμένες επαγγελματικές και τεχνικές καριέρες. Οι Κωφοί είναι συνήθως καλοί στην εργασία τους. Προτιμούν να δουλεύουν εκεί που είναι και άλλοι Κωφοί για παρέα (Kyle & Woll, 1985). Επίσης η τάση είναι να παραμένουν στην ίδια θέση χρόνια και δεν εξελίσσονται στον ίδιο βαθμό με τους ακούοντες λόγω ελλειπών εκπαιδευσης και πείρας. Η οικονομική κατάσταση των Κωφών είναι συνήθως κατώτερη από το μέσο όρο του γενικού πληθυσμού. Το 1970 οι Κωφοί στις Η.Π.Α. κέρδιζαν περίπου το 72% του μισθού ενός μέσου ακούοντος (Schein and Delk, 1974). Η διαφορά έχει μειωθεί λίγο, τελευταία, αλλά ακόμη παραμένει μεγάλη (Schein, 1995).

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν συστηματικές έρευνες σχετικά με τη θέση των Κωφών στην κοινωνία μας. Σε μια έρευνα που έγινε το 1988 (Lampropoulou, 1992) σε ένα δείγμα 300 Κωφών από Θεσσαλονίκη, Αθήνα και Πάτρα διαπιστώθηκαν τα εξής:

Α) Μορφωτικό επίπεδο. Ένα μεγάλο ποσοστό (39,5%) από τους Κωφούς που πήραν μέρος στην έρευνα, είχαν τελειώσει μία ή δύο τάξεις του Δημοτικού Σχολείου.

Από το ίδιο αυτό δείγμα των Κωφών μόνο το 26,8% είχε τελειώσει το Δημοτικό Σχολείο, ενώ το 9,7% δεν είχε πάει καθόλου σχολείο. Ένα μικρό ποσοστό (8,7%) είχε τελειώσει το Γυμνάσιο και το Λύκειο και ένα 3,7% είχε τελειώσει ή σπούδαζε στο Πανεπιστήμιο και σε άλλες ανώτερες σχολές. Οι περισσότεροι από τους αποφοίτους του Δημοτικού, δηλαδή το 92,1%, είχαν αποφοιτήσει από τα ειδικά σχολεία Κωφών, ενώ ένα μικρό ποσοστό 7.8% είχαν αποφοιτήσει από τα σχολεία ακουόντων.

Β) Άλλα χαρακτηριστικά των Κωφών. Η πλειοψηφία από τους Κωφούς που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν παντρεμένοι (64,5%). Το ποσοστό των χωρισμένων ήταν αρκετά χαμηλό (2%). Η ηλικία του δείγματος κυμαινόταν από 20-90 χρόνων με το μεγαλύτερο ποσοστό στην ηλικία των 30-40 χρόνων (30,1%). Οι περισσότεροι από αυτούς (90,4%) χαρακτήριζαν τους εαυτούς τους Κωφούς και μόνο ένα μικρό ποσοστό (9,6%) βαρήκοους.

Γ) Επαγγελματική κατάσταση. Η πλειοψηφία από τους συμμετέχοντες (79,7%) ήταν εργαζόμενοι, ενώ ένα ποσοστό (13,5%) ήταν άνεργοι. Η πλειοψηφία από τους εργαζόμενους, δηλαδή το 83,7%, είχαν μόνιμες δουλειές και δούλευαν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις (36,0%). Ένας μεγάλος αριθμός επίσης (19,8%) δούλευαν σε εργοστάσια (Kyle & Woll, 1985). Οι υπόλοιποι (2,2%) δούλευαν σπίτι τους (κοπτική-ραπτική, φασόν), ή σε διάφορα μαγαζιά (5,8%). Λίγοι από αυτούς ήταν στο δημόσιο (16,1%), ενώ το 12,5% είχαν δικές τους δουλειές.

Η πλειοψηφία από τους Κωφούς εργαζόμενους δούλευαν ως ανειδίκευτοι εργάτες και ο μισθός τους ήταν αρκετά χαμηλός. Ένα ποσοστό 53% από τους Κωφούς της έρευνας δήλωσαν μισθό κάτω των 60.000 δραχμές το μήνα. Το 29% είχε μισθό από 60.000-80.000 δρχ. το μήνα και μόνο το 11% 80.000-100.000 δρχ. το μήνα. Ένα μικρό ποσοστό (6,1%) είχε μισθό πάνω από 100.000 δρχ. και ένα ακόμα μικρότερο ποσοστό (1,7%) περισσότερο από 200.000 δρχ. το μήνα. Σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας έρευνας οι περισσότεροι Κωφοί φαίνεται ότι βρίσκουν δουλειές μέσω φίλων ή συγγενών και μόνο ένα μικρό ποσοστό (10%) βρίσκουν δουλειά μέσω του ΟΑΕΔ ή άλλων υπηρεσιών.

Τέλος, οι περισσότεροι Κωφοί έχουν καλές σχέσεις με τους εργοδότες τους (60,4%) και συνήθως μέτριες σχέσεις με τους συναδέλφους τους ακουόντες (54,1%). Τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη δουλειά τους είναι η έλλειψη επικοινωνίας και οι προκαταλήψεις των ακουόντων συναδέλφων απέναντί τους. Η πλειοψηφία από τους συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ότι οι συνάδελφοί τους στη δουλειά τους συμπεριφέρονται συνήθως σα να είναι πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Επίσης, τα προβλήματα που έχουν στη δουλειά τους τα απέδωσαν στην έλλειψη ειδίκευσης και εκπαίδευσης.

Συμπερασματικά, από την έρευνα αυτή προκύπτει ότι οι Κωφοί στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα σχετικά με την κοινωνική και οικονομική τους

κατάσταση. Η εκπαίδευσή τους είναι ελλιπέστατη και περιορισμένη. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό από τους Κωφούς είναι αγράμματοι ή έχουν ελάχιστες γραμματικές γνώσεις με αποτέλεσμα να δουλεύουν ως ανειδίκευτοι εργάτες με χαμηλούς μισθούς στον ιδιωτικό τομέα και κύρια σε εργοστάσια ή βιοτεχνίες. Έτσι η οικονομική τους κατάσταση είναι αρκετά άσχημη και οι προοπτικές βελτίωσής της ελάχιστες, αφού μένουν στην ίδια θέση για χρόνια χωρίς προαγωγή και αλλαγές σε καλύτερες θέσεις. Κανένας από τους Κωφούς που έλαβαν μέρος στην έρευνα δεν ήταν προϊστάμενος ή διευθυντής ούτε κατείχε υπεύθυνη θέση στη δουλειά του. Αυτό φυσικά οφείλεται στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των Κωφών αλλά και στις προκαταλήψεις που υπάρχουν στην κοινωνία μας για αυτούς. Είναι ενδεικτικό της προκατάληψης αυτής ότι από τους Κωφούς που είχαν σπουδάσει σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, κανένας δεν είχε υπεύθυνη διευθυντική θέση.

Πάντως παρόλα τα προβλήματα που έχουν οι Κωφοί στη δουλειά τους, οι ίδιοι διατηρούν καλές σχέσεις με τους εργοδότες τους και προσπαθούν να μη δημιουργούν ιδιαίτερα προβλήματα. Το γεγονός ότι μένουν για χρόνια στη δουλειά τους δείχνει ότι παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν έχουν καλή προσαρμοστικότητα και είναι καλοί εργάτες (βλέπε στη βιντεοκασέτα την συνέντευξη με τον εργοδότη των δύο Κωφών εργατριών στη φαρμακοβιομηχανία).

Τέλος, οι Κωφοί που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν όλοι μέλη της κοινότητας των Κωφών. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία από αυτούς δήλωσαν ότι είναι Κωφοί και όχι βαρήκοοι, δείχνει ότι έχουν ταυτότητα και υγιή ρεαλιστική εικόνα για τον εαυτό τους. Ακόμα φάνηκε και σε αυτή την έρευνα, όπως και σε άλλες έρευνες του εξωτερικού, ότι οι Κωφοί δημιουργούν σταθερές σχέσεις και παντρεύονται σε μεγάλο ποσοστό μεταξύ τους.

Στο σημείο αυτό μπορείτε να διαβάσετε το άρθρο της J. Goodwill «Το Ημερολόγιο της Τζάνετ».

4.6. Οργανώσεις και Δραστηριότητες της Κοινότητας των Κωφών

Μέσα στην κοινότητα των Κωφών έχει αναπτυχθεί ένα δίκτυο από λέσχες και οργανώσεις. Οι λέσχες είναι ένα μέρος όπου δεν υπάρχει επίδραση από τον κόσμο των ακουόντων και οι πιέσεις από αυτόν είναι ελάχιστες. Οι Κωφοί οργανώνουν δραστηριότητες, φροντίζουν για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους, οργανώνουν ταξίδια και διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Μέσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες, όπως έχουμε τονίσει, πραγματοποιείται η αλληλεπίδραση και η κοινωνικοποίηση ανάμεσα στους Κωφούς.

Στις λέσχες οι Κωφοί, όπως τονίζουν διάφοροι ερευνητές, συναντούν φίλους, συντρόφους, «μιλάνε» τη νοηματική και βιώνουν σε μεγάλο βαθμό την κουλτούρα τους. Γενικότερα περνούν το χρόνο τους με ανθρώπους που έχουν παρόμοια ενδιαφέροντα και χαρακτηριστικά (Higgins, 1980; Kyle & Allsop, 1982). Το να είσαι μέλος της κοινότητας των Κωφών και να συμμετέχεις στις λέσχες τους σημαίνει μοίρασμα εμπειριών, στάσης και γλώσσας.

Οι Κωφοί έχουν διάφορες οργανώσεις, αθλητικές, πολιτιστικές, πολιτικές κ.α. Μερικές από αυτές λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο, ενώ μερικές άλλες σε εθνικό. Ακόμα υπάρχουν διεθνείς οργανώσεις Κωφών, όπως η Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών και η Παγκόσμια Αθλητική Ομοσπονδία Κωφών, που αποτελούνται από οργανώσεις Κωφών-μέλη διαφόρων χωρών. Επίσης υπάρχουν και περιφερειακές οργανώσεις Κωφών, όπως η Ευρωπαϊκή Γραμματεία της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Κωφών που αποτελείται από τις Οργανώσεις Κωφών στις χώρες της Ε.Ε., η Ευρωνεολαία Κωφών κ.α.

Μέσα από όλες αυτές τις οργανώσεις, οι Κωφοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους, ανταλλάσσουν εμπειρίες και απόψεις γύρω από τα θέματα που τους αφορούν, συναντούν φίλους, διοργανώνουν κοινές δραστηριότητες και χαράζουν την πολιτική τους για την επίτευξη των στόχων τους.

Στην Ελλάδα οι Κωφοί εκπροσωπούνται σε εθνικό επίπεδο από την Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδας (ΟΜΚΕ), η οποία έχει τα γραφεία της στην Αθήνα και αποτελείται από μέλη - οργανώσεις Κωφών από διάφορες πόλεις. Στόχος της ΟΜΚΕ είναι να βελτιωθεί η θέση των Κωφών στην Ελληνική κοινωνία μέσα από τη σωστή εκπαίδευση, κατάρτιση, ειδίκευση, την επαγγελματική αποκατάσταση και την πολιτική εκπροσώπησή τους στα κέντρα λήψης αποφάσεων, κύρια αυτών που αφορούν τους Κωφούς.

Ακόμα η ΟΜΚΕ φροντίζει για την πολιτισμική ανάπτυξη της κοινότητας των Κωφών, τη διάδοση της ΕΝΓ, την παροχή διερμηνέων ΕΝΓ στις διάφορες κρατικές υπηρεσίες, την τηλεόραση και τα σχολεία, τη βελτίωση των επικοινωνιακών τους αναγκών, την παροχή ειδικών τηλεφώνων για Κωφούς από τον ΟΤΕ, τη δημιουργία κρατικής υπηρεσίας για την προσθήκη υπότιτλων σε διάφορα Ελληνικά και ξένα φιλμ στον κινηματογράφο και την τηλεόραση, την ανάπτυξη του Εθνικού Θεάτρου Κωφών όπως και την παροχή ζώνης στην τηλεόραση για εκπομπές Κωφών.

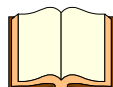
Για την υλοποίηση των στόχων της, η ΟΜΚΕ διοργανώνει διάφορες εκδηλώσεις, παραστάσεις, κινητοποιήσεις, διαμαρτυρίες, συνέδρια, και συναντήσεις με κρατικούς φορείς. Ακόμα εκδίδει σε περιοδική βάση δελτίο, "*Το Βήμα των Κωφών*", για Κωφούς και ακούντες που περιλαμβάνει τα νέα της κοινότητας των Κωφών, νέα που αφορούν τους Κωφούς γενικά και διάφορα άλλα ενημερωτικά θέματα. Η Ομοσπονδία επίσης συμμετέχει στις διεθνείς και Ευρωπαϊκές συναντήσεις των Κωφών και έχει εκδόσει φυλλάδια και βιβλία πρακτικών από διάφορα συνέδρια που έχει οργανώσει. Εκτός από την ΟΜΚΕ, υπάρχουν τα Αθλητικά Σωματεία Κωφών και η Αθλητική τους Ομοσπονδία που στόχο έχουν την ανάπτυξη του

αθλητισμού μέσα στην κοινότητα των Κωφών. Οι Κωφοί έχουν διάφορες ποδοσφαιρικές ομάδες, ομάδες μπάσκετ κ.ά. και οργανώνουν συχνά συναντήσεις και πρωταθλήματα τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε περιφερειακό (Βαλκανικοί Αγώνες, Ευρωπαϊκοί ή διεθνείς).

Μια από τις αξιόλογες πολιτιστικές οργανώσεις της ελληνικής κοινότητας Κωφών είναι το *Εθνικό Θέατρο Κωφών*, που αποτελείται από Κωφούς ερασιτέχνες ηθοποιούς. Το Εθνικό Θέατρο Κωφών δίνει συχνά παραστάσεις στην κοινότητα των Κωφών αλλά και μεγαλύτερες, τις οποίες παρακολουθούν εκτός από τα μέλη της κοινότητας και ακούοντες. Ακόμα έχει δώσει παραστάσεις στο εξωτερικό σε φεστιβάλ που έχουν διοργανώσει Κωφοί και διάφοροι άλλοι φορείς.

Τέλος, υπάρχουν πολλές τοπικές οργανώσεις Κωφών στην Ελλάδα, λέσχες και καφενεία όπου συγκεντρώνονται οι Κωφοί και οι φίλοι τους καθημερινά. Στις τοπικές αυτές λέσχες διοργανώνονται χοροί, πάρτυ, γιορτές, θεατρικές παραστάσεις, διαλέξεις και άλλες δραστηριότητες που ψυχαγωγούν τους Κωφούς και τους φέρνουν πιο κοντά μεταξύ τους. Έτσι διατηρείται ζωντανή η κουλτούρα των Κωφών μέσα στην κοινότητά τους.

Στο σημείο αυτό μπορείτε να διαβάσετε το άρθρο των L. Hoffmeister και R. Bahan «Η Κατάσταση των Κωφών Διεθνώς».

4.7. Τα Ακούοντα Παιδιά των Κωφών Γονέων

Οι Κωφοί στην πλειοψηφία τους αποκτούν ακούοντα παιδιά (Walter, 1990). Τα παιδιά αυτά μεγαλώνουν μέσα στην κουλτούρα των Κωφών και τις περισσότερες φορές μαθαίνουν πρώτα τη νοηματική ως μητρική γλώσσα και αργότερα την ομιλούμενη. Αυτά τα παιδιά συμπεριφέρονται ως Κωφοί και αισθάνονται μέρος της πολιτισμικής ομάδας των Κωφών. Από πολύ νωρίς στη ζωή τους αναλαμβάνουν να παίξουν το ρόλο του διερμηνέα για την οικογένειά τους, πράγμα που τους δημιουργεί πολλές φορές προβλήματα (Buchino, 1993). Γενικότερα αποτελούν το συνδετικό κρίκο των Κωφών με τους ακούοντες.

Πολλά από τα παιδιά αυτά παραμένουν σε όλη τους τη ζωή κοντά στην κοινότητα των Κωφών, γίνονται διερμηνείς νοηματικής ή δουλεύουν σε διάφορες υπηρεσίες για Κωφούς. Μαθαίνουν να ζουν σε δύο κόσμους και δύο κουλτούρες, τον κόσμο και την κουλτούρα των Κωφών και τον κόσμο και την κουλτούρα των ακουόντων. Το 1983 ίδρυσαν μια μεγάλη οργάνωση στις Η.Π.Α. τη γνωστή διεθνώς CODA (Children Of Deaf Adults – Παιδιά Κωφών Ενηλίκων) η οποία τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει αρκετή δραστηριότητα σε ορισμένες χώρες, αλλά και διεθνώς. Στην Ελλάδα άρχισε πρόσφατα μια προσπάθεια δημιουργίας παρόμοιας οργάνωσης.

Σε αυτό το σημείο μπορείτε να διαβάσετε την εργασία της κας. Αναστασιάδου με θέμα: «Ακούοντα Παιδιά Κωφών Γονέων».

4.8. Οργανώσεις για Κωφούς

Εκτός από τις οργανώσεις των Κωφών που αποτελούνται και διοικούνται από Κωφούς, υπάρχουν και οργανώσεις για Κωφούς. Αυτές είναι φιλανθρωπικού κύρια χαρακτήρα, αποτελούνται και συνήθως διοικούνται από ακούοντες. Τέτοιες είναι διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις καθώς επίσης και οργανώσεις φίλων των Κωφών που στόχο έχουν την περίθαλψη των Κωφών και τη χρηματοδότηση διαφόρων ιδρυμάτων για Κωφούς κ.α. Οι γονείς και οι δάσκαλοι κωφών παιδιών έχουν επίσης ιδρύσει οργανώσεις που στοχεύουν στη βελτίωση του εκπαιδευτικού τους επιπέδου.

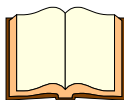
Στο εξωτερικό οι οργανώσεις γονέων και εκπαιδευτικών είναι πολύ ισχυρές με μεγάλη δραστηριότητα και πολιτική δύναμη. Αυτές οι οργανώσεις εκδίδουν επιστημονικά περιοδικά σχετικά με την κώφωση, διοργανώνουν μεγάλες καμπάνιες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για τους Κωφούς, συνέδρια, σεμινάρια επιστημονικού επιπέδου και γενικά βοηθούν την προαγωγή της επιστήμης στον τομέα της εκπαίδευσης των Κωφών. Στόχος αυτών των οργανώσεων είναι η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός των κοινωνικών και εκπαιδευτικών παροχών για Κωφούς. Δουλεύουν συνήθως μαζί με τις οργανώσεις Κωφών και έχουν πετύχει πολλά σε χώρες, όπως τις Η.Π.Α, την Αγγλία, τη Σουηδία κ.α.

Στην Ελλάδα δύο μητέρες Κωφών παιδιών, η Ηρώ Κοκκέβη και η Σοφία Σταρόγιαννη, ανέπτυξαν πλούσια δράση από το 1950 και δημιούργησαν οργανώσεις με κύριο στόχο τη βελτίωση του εκπαιδευτικού και του κοινωνικού επιπέδου των Κωφών. Έφτιαξαν ιδιωτικά σχολεία, βοήθησαν στην ίδρυση σωματείων και δούλεψαν μαζί με τους Κωφούς για να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη γύρω από τα προβλήματά τους.

Τελευταία έχουν δημιουργηθεί οργανώσεις γονέων κωφών παιδιών και σύλλογοι δασκάλων σε διάφορα σχολεία. Η δραστηριότητα των συλλόγων αυτών απ' ό,τι φαίνεται δεν είναι ακόμα τόσο μεγάλη και η συνεργασία τους με την κοινότητα των Κωφών δεν είναι ισχυρή, όπως σε άλλες χώρες του εξωτερικού. Έτσι τα προβλήματα των Κωφών δεν προβάλλονται στο βαθμό που προβάλλονται σε άλλες χώρες, με αποτέλεσμα και οι επιθυμητές λύσεις να αργούν να βρεθούν για τη σωστή εκπαίδευση, την επαγγελματική και την κοινωνική αποκατάσταση των Ελλήνων Κωφών.

Τέλος, υπάρχουν στη χώρα μας θρησκευτικά σωματεία για Κωφούς. Τα σωματεία αυτά τελούν τη Θεία Λειτουργία με διερμηνεία στην ΕΝΓ. Επίσης διοργανώνουν και άλλες δραστηριότητες θρησκευτικού, ψυχαγωγικού και μορφωτικού περιεχομένου. Το πρώτο σωματείο και το σημαντικότερο αυτού του είδους, το οποίο και σήμερα έχει πλούσια δράση στην Κοινότητα των Κωφών, είναι "*Ο Προφήτης Ζαχαρίας*" στην Αθήνα. Το σωματείο αυτό ιδρύθηκε από τον πρώην Μητροπολίτη Θηβών και Λεβαδείας Νικόδημο, ο οποίος διέθεσε όλη του την περιουσία για τους Κωφούς. Χάρη στις συνεχείς προσπάθειες του πρώην Μητροπολίτη και των μελών του σωματείου, παρέχονται πολλά προγράμματα και υπηρεσίες στους Κωφούς. Μέλη του "*Προφήτη Ζαχαρία*" ασχολούνται εθελοντικά με τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Κωφοί, προσφέροντας βοήθεια σε περιπτώσεις ανεργίας, διαζυγίων, κληρονομικών υποθέσεων, αγορών, γάμων κ.α. Τα τελευταία μάλιστα χρόνια το σωματείο αυτό έχει δημιουργήσει κατασκηνώσεις για παιδιά και ξενώνες διακοπών για Κωφούς στην Αίγινα.

Στο σημείο αυτό μπορείτε να διαβάσετε την παρουσίαση του βιβλίου της Ν. Groce «Ο καθένας εδώ μιλούσε τη Νοηματική Γλώσσα. Κληρονομική Κώφωση στο Νησί "*Martha's Vineyard*"».

2^η Εργασία

Με βάση αυτά που διαβάσατε στο βασικό κείμενο αυτού του πακέτου, τα άρθρα που παρατίθενται, την προτεινόμενη βιβλιογραφία και τα διάφορα βοηθήματα (βιντεοκασέτα, δραστηριότητες, κτλ) επιλέξτε τουλάχιστον τρεις από τους στόχους - προσδοκώμενες γνώσεις που αναφέρονται στην αρχή του πακέτου (σελίδα) και αναπτύξτε τους στόχους αυτούς σε 1500-2000 λέξεις δακτυλογραφημένου κειμένου (5-6 σελίδες).

Την εργασία αυτή παρακαλούμε να τη στείλετε με πλήρη στοιχεία (όνομα, σχολείο, ημερομηνία κτλ) ως τα τέλη Οκτωβρίου στη Διεύθυνση του Προγράμματος (Πανεπιστήμιο Πατρών, Π.Τ.Δ.Ε., Μονάδα Ειδικής Αγωγής/Κωφών).

Επίλογος

Η αξία της κώφωσης είναι διαφορετική όταν κάποιος τη δει, όχι ως αρρώστια ή ως ακουστική απώλεια αλλά ως αφορμή για την ανάπτυξη μιας ολόκληρης κουλτούρας και μια πλούσιας και όμορφης οπτικής γλώσσας. Οι Κωφοί έχουν μια μοναδική οπτική σχέση με τον κόσμο. Αυτό το ταλέντο τους μας βοηθάει να κατανοήσουμε τη λειτουργία της γλώσσας γενικότερα και τη δύναμη της σχέσης της με τον άνθρωπο και την κουλτούρα του. Το γεγονός ότι η νοηματική γλώσσα και η κουλτούρα των Κωφών γίνονται όλο και πιο γνωστές σε μας οφείλεται στο γεγονός ότι οι Κωφοί θέλουν να μοιραστούν μαζί μας το ταλέντο τους και τον πλούτο της γνώσης και της παράδοσής τους.

*Γι' αυτό το λόγο τους οφείλουμε ένα μεγάλο
ευχαριστώ*

*Μπορείς να κόψεις τα δάχτυλα των Κωφών
και αυτοί θα κάνουν νοηματική με τα χέρια.
Μπορείς να τους κόψεις τα χέρια
και τότε θα κάνουν νοηματική με τους ώμους.*

(Hans Furth, 1973- Deafness and Learning: A Psychological Approach)

Βιβλιογραφία

- Ahlgren, I. & Hyltenstam, K. (eds.) (1994). *Bilingualism in Deaf Education*. Hamburg: SIGNUM.
- Andersson, Y. (1990). The deaf world as a linguistic minority. In Prillwitz, S. & Vollhaber, T. (eds.), *Sign Language Research and Application*. Hamburg: SIGNUM.
- _____. (1992). Sociological reflections on diversity within the deaf population. *The Deaf American Monograph*, **42**.
- _____. (1994). Deaf people as a linguistic minority. In Ahlgren, I. & Hyltenstam, R. (eds.), *Bilingualism in Deaf Education*. Hamburg: SIGNUM.
- Bahan, B. (1989a). A Night of Living Terror. In Wilcox, S. (ed.), *American Deaf Culture, An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press
- _____. (1989b). It's our World Too. In Wilcox, S. (ed.), *American Deaf Culture, An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- Baker, C. & Padden, C. (1978). Focusing on the Non-manual components of American Sign Language. In P. Siple (ed.), *Understanding Language Through Sign Language Research*. London: Academic Press.
- Becker, G. (1987). Lifelong socialization and Adaptive Behavior of Deaf People. In Higgins, P.G. & Nash, J.E. (eds.), *Understanding Deafness Socially*. Illinois: Charles C. Thomas, Publisher p.59-80.
- Bergam, B. (1982). *Studies in Swedish Sign Language*. Stockholm: University of Stockholm.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt
- Brennan, M., Colville, M. D. & Lawson, L. K. (1984). *Words in Hand. A Structural Analysis of the Signs of British Sign Language*. Edinburgh: Edinburgh BSL Research Project, Moray House College in association with the British Deaf Association.
- Brooks, N. (1968). Teaching culture in a Foreign language classroom. *Foreign Language Annals*, **1**(3), 204-17.
- Buchino, M.A. (1993). Perceptions of the Oldest Hearing Child of Deaf Parents. *American Annals of the Deaf*, **138**(1), 40-45.

- Chaika, E. (1989). *Language The Social Mirror* (2nd edition). Cambridge, MA: Newbury House Publishers.
- Chomsky, N. (1968). *Language and mind*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Christiansen, J. (1982). The socioeconomic status of the Deaf community, a review. In Christiansen, J. and Egleston-Dodd, J. (eds.) *Working papers no. 4, Socioeconomic Status of the Deaf Population*. Washington, DC: Gallaudet College.
- Clanet, C. (1990). *L'interculturel. Introduction aux approches interculturelles en Education et Science Humaines*. Toulouse: Presses Universitaires du Mirail.
- Clayton, L. (1996). Living in a Bilingual-Bicultural Family. In Parasnis, I. (ed.), *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. Cambridge University Press.
- De Ladebat, L. (1815). *Collection of Most Remarkable Definitions of Mossieu and Clerc*. London: Cox and Bayliss.
- Erting, C. J. , Johnson, R. C., Smith, D. L. & Snider, B. D. (eds.) (1994). *The Deaf Way. Perspectives from the International Conference of Deaf Culture*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Fitouri, A. (1983). Working with young bilingual children. *Early Child Development and Care 10*.
- Foster, S. (1986). *Employment Experiences of Deaf RIT Graduates, an Interview Study*. Rochester, NY: NTID Occasional Papers.
- Furth, H. (1973). *Deafness and Learning: A Psychosocial Approach*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Goodwill, J. (1991). Janet's Diary. In Taylor, G. and Bishop, J. (eds.), *Being Deaf: The Experience of Deafness*. London: The Open University.
- Gregory, S. (1993). The Language and Culture of Deaf People: Implications for Education. In M.C. Beveridge and G. Reddiford (eds.), *Language, Culture and Education*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Groce E. Nora (1985). *Everyone Here Spoke Sign Language. Hereditary Deafness on Martha's Vineyard*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Groce, N. E. (1985). *Everyone Here Spoke Sign Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Grosjean, F. (1996). Living with two languages and two cultures. In I. Parasnis (ed.), *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Habermas, J. (1981). *Theorie des Kommunikation Handelns*, Vol 2, Frankfurt. As cited by J. Bolten (1993), *Life-World Game: the theoretical foundation of training courses in intercultural communication*. European Journal of Education, 28 (3): 339- 48.
- Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*. New York: Doubleday.
- _____. (1966). *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday.
- _____. (1976). *Beyond Culture*. New York: Anchor Books/ Doubleday.
- Hall, S. (1989). Train- Gone- Sorry: The Etiquette of Social Conversations in American Sign Language. In Wilcox, S. (ed.), *American Deaf Culture, An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- Hamers, J. & Blanc, M. (1989). *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Higgins, P. C. (1980). *Outsiders in a hearing world: A sociology of deafness*. Beverly Hills: Sage Publications.
- _____. (1987a). The Deaf Community. In Higgins, P.C. and Nash, J.E (eds.), *Understanding Deafness Socially*. Illinois: Charles C. Thomas Publisher, p.151-170.
- _____. (1987b). The deaf community. In J.V.Van Cleve (ed.), *Gallaudet Encyclopedia of Deaf People and Deafness*, Vol. 1. New York: McGraw-Hill.
- Higgins, P.G & Nash, J.E. (eds.) (1987). *Understanding Deafness Socially*. Springfield, IL: Charles C. Thomas Publisher.
- Hillery, G.A. Jr. (1955). Definitions of Community: Areas of agreement, *Rural Sociology* **20**: 111- 123.
- Hymes, D. (ed.) (1964). *Language in Culture and Society*. New York: Harper and Row.

- Johnson, D. W. & Johnson, F. P. (1994). *Joining Together: Group Theory and Group Skills*, 5th Edition. Boston: Allyn & Bacon.
- Jones, L. & Pullen, G. (1987). *Inside we are all equal: Social policy survey of deaf people*. Bristol: Bristol University School of Education.
- Joutsalainen, M. (1991). *WFD survey of deaf people in the developing world*. Helsinki: World Federation of the Deaf.
- Kannapell, B. (1980). Personal awareness and advocacy in the deaf community. In C. Baker & R. Battison (eds.), *Sign Language and the Deaf Community*. Silver Spring, MD: National Association of the Deaf.
- _____. (1989). Inside the Deaf Community. In S. Wilcox (ed.), *American Deaf Culture: An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- _____. (1989). Student attitudes toward ASL and English. In C. Lucas (ed.), *The sociolinguistics of the Deaf Community*. New York: Academic Press.
- Klima, E. & Bellugi, U. (1979). *The Sign of Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kyle, J. G. & Woll, B. (1985). *Sign Language: The Study of Deaf People and Their Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kyle, J.G. & Allsop, L. (1982). *Deaf People and the Community, Final Report to MRC*. Bristol: Bristol University School of Education.
- Kyle, J.G. & Pullen, G. (1985). *Young Deaf People in Employment, Final Report to Nuffield*. Bristol: Bristol University School of Education.
- Lampropoulou, V. K. (1992). The Socioeconomic status of deaf people in Greece. *The Journal of the British Association of Teachers of the Deaf*, **16**(4), 90-96.
- Lane, H. (1984). *The Deaf Experience. Classics in Language and Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press,
- _____. (1988). *When the Mind Hears*. London: Penguin Books.
- Lane, H., Hoffmeister, R., & Bahan, B. (1996). *A Journey into the Deaf- World*. San Diego, CA: Dawn Sign Press.
- Lawson, L. (1981). The role of sign in the structure of the Deaf community. In Woll, B., Kyle, J.G. & Deuchar, M. (eds.), *Perspectives on BSL and Deafness*, London: Croom Helm.

- Lucas, C. (1996). *Multicultural Aspects of Sociolinguistics in Deaf Communities*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- _____. (ed.) (1989). *The sociolinguistics of the deaf community*. New York: Academic Press.
- Lucas, C. & Valli, Cl. (1992). *Language Contact in the American Deaf Community*. San Diego, CA: Academic Press, Inc.
- Luckman, B. (1970). The small life-worlds of modern man. *Social Research*, **31**, 580-96.
- Meadow-Orlans, K.P. (1987). Understanding Deafness: Socialization of Children and Youth. In Higgins, P.G. & Nash, J.E. (eds.), *Understanding Deafness Socially*. Illinois: Charles C. Thomas, Publisher.
- Moore, D. (1996). *Educating the Deaf. Psychology, Principles and Practices*, 4th edition. Boston, MA: Houghton Mifflin Company.
- Nemetz Robinson, G. (1990). *Crosscultural Understanding*. New York: Prentice Hall.
- Nostrand, H. L. (1973). *The "Emergent Model"*. Seattle, WA: University of Washington Press.
- Padden, C. (1980). The deaf community and the culture of deaf people. In C. Baker and R. Battison (eds.), *Sign Language and the deaf community*. Silver Springs, MD: National Association of the Deaf.
- _____. (1989). The Deaf Community and the Culture of Deaf People. In Wilcox, S. (ed.), *American Deaf Culture, An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- _____. (1996). From the Cultural to the Biculturalism: The Modern Deaf Community. In I. Parasnis (ed.), *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Padden, C. & Humphries, T. (1988). *Deaf in America. Voices from a culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Parasnis, I. (ed.). (1996). *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Pickersgill, M. (1990). Bilingualism and the education of deaf children: Part I Theories, models and factors. *Deafness and Development* 1,1.
- Prillwitz, S. & Vollhaber, T. (eds.) (1990). *Current Trends in European Sign Language Research*. Conference Proceedings. Hamburg: SIGNUM.
- RNID (1988). *Communication Works: Inquiry into the employment of Deaf people*. London: RNID.
- Robinson, J. (1989). Deaf pride: Quest for a place in a hearing world. *ECRS Journal*, 3 July, pp. 6-7.
- Rubin, J. (1983). Bilingual education and language planning. In C. Kennedy (ed.) *Language Planning and Language Education*. London: George Allen and Unwin.
- Rutherford, S.D. (1992). The culture of American deaf people. In S. Wilcox (ed.), *Academic Acceptance of American Sign Language*. Burtonville, MD: Linstock Press.
- Samovar, L. A. & Porter, R. E. (eds.) (1994). *Intercultural Communication A Reader* (7th Edition), Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co.
- Schein, J. & Stewart, D. (1995). *Language in Motion, Exploring the Nature of Sign*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Schein, J. D. & Delk, M.T.(1974). *The deaf population in the United States*. Silver Springs, MD: National Association of the Deaf.
- Schein, J. D. & Stewart, D. A. (1995). *Language in Motion. Exploring the Nature of Sign*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Schein, J.D. (1995). *At Home Among Strangers*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Seelye, H.N. (1991). *Teaching Culture: Strategies for intercultural communication*. Linwood, IL: National Textbook Company
- Siguan, M. & Mackey, W.F. (1987) *Education and Bilingualism*, London: Kogan Page for UNESCO.
- Σπινθουράκη, Ι.Α., Κατσίλλης, Ι.Μ., και Μουσταῖρας, Π. (1997). Ο ρόλος της γλώσσας και του πολιτισμού στη Διαπολιτισμική Επικοινωνία. Στου Π.

- Γεωργογιάννη (επμ.), *Εκπαίδευση και διαπολιτισμική επικοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Stinson, M. (1970). *Personality, Family Background and Job Success of Deaf Adults*. Ann Arbor, MI: Unpublished Doctoral Dissertation, University of Michigan.
- Stokoe, W.C., Casterline, D., & Croneberg, C. (1965). *A dictionary of American Sign Language on linguistic principles*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- Sussman, M.B. (1965). Sociological theory and deafness: problems and prospects. In *Research on behavioral aspects of deafness* (edited by the United States Department of Health, Education and Welfare). Washington, DC.
- Sutherland, M.B. (1979). Perspectives on education of cultural minorities. In A.E. Alcock et al. (eds.), *The Future of Cultural Minorities*. London: Macmillan.
- Vernon, Mc. (1974). Psychological aspects in diagnosing deafness in a child. In P.J. Fine (ed.), *Deafness in Infancy and Early Childhood*. New York: Medcom Press.
- Volterra, V., & Erting, C. (1990). *From gesture to language in hearing and deaf children*. Berlin: Springer.
- Vygotsky, L. (1962). *Thought and Language*. Cambridge: MIT
- Walter, V. (1990). The Ties that Bind. Hearing Children and Deaf Parents Talk about being a family. *Gallaudet Today*, **21**(1), 2-11.
- Wilcox, S. (ed.) (1996). *American Deaf Culture: An Anthology*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- Woodward, J. (1972). Implications for sociolinguistic research among the deaf. *Sign Language Studies*, **1**, 1-7.
- _____. (1982). *How you gonna get to heaven if you can't talk to Jesus? On deapathologizing deafness*. Silver Spring, MD: TJ Publishers.
- Young, J. (1989). Deaf pride: our honorary director responds *ECRS Journal*, 3 July, p. 7.

Jim G. Kyle: Λέκτορας ψυχολογίας στο Κέντρο Σπουδών στην Κώφωση, Πανεπιστήμιο του Μπρίστολ, Μ. Βρετανία – Εισήγηση στο Σεμινάριο «Οι Κωφοί, η Εκπαίδευση και η Κοινωνία», 19 και 20 Νοεμβρίου, Αθήνα. (Εκδόσεις Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδας).

Κουλτούρα Κωφών και Ταυτότητα

Αν και υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για την νοηματική γλώσσα και την κώφωση γενικότερα, υπάρχει ακόμα έλλειψη κατανόησης για τη ζωή των κωφών. Οι επιπτώσεις στην ζωή των κωφών των εκπαιδευτικών αποφάσεων που παίρνονται από τους ακούντες, είναι συνήθως άγνωστες σ' αυτούς. Λίγοι εκπαιδευτικοί κωφών παιδιών σχετίζονται με τα παιδιά όταν γίνονται ενήλικες και πολύ λίγοι κωφοί επιστρέφουν στους χώρους που εκπαιδεύονται όπου οι απόψεις τους μπορούν να γίνουν γνωστές. Οι περισσότεροι κωφοί μπαίνουν στην αγορά εργασίας χωρίς τα προσόντα που έχουν οι ακούντες και σαν αποτέλεσμα είναι λιγότερο πιθανό να βρουν κατάλληλες δουλειές. Τα προβλήματα στην εργασία που αντιμετωπίζουν οι κωφοί έχουν ως αποτέλεσμα το χάσιμο της δύναμής τους και της κοινωνικής θέσης τους. Οι κωφοί τότε ανακαλύπτονται και δημιουργούν δεσμούς με άλλους κωφούς.

Οι ακούντες γνωρίζουν πολύ λίγα για τους κωφούς και υπάρχουν δύο τρόποι που αντιμετωπίζουν τους κωφούς, είτε σαν ομάδα αναπήρων ή σαν μειονότητα. Συνήθως, στην Ευρώπη επιλέγουμε την αναπηρία ή την ανικανότητα. Με το να δημιουργούμε εικόνες ανικανότητας καλλιεργούμε στους άλλους που ζουν μέσα στην κοινωνία και στα παιδιά που μεγαλώνουν, την άποψη ότι όλοι οι άνθρωποι θα ήταν το ίδιο αν μπορούσαν να είναι το ίδιο και ότι είναι καθήκον μας να γιατρέψουμε την κατάστασή τους (αν είναι δυνατόν να θεραπευθεί ιατρικά) ή να τους φροντίσουμε αν η ανικανότητά τους αποδεικνύεται επίμονη. Πιστεύουμε ότι, αν οι κωφοί μπορούσαν μόνο να επικοινωνήσουν θα επέλεγαν να είναι μέρος της «αρτιμελούς» κοινότητας και ότι πρέπει να αρχίσουμε να πληροφορούμε τα παιδιά για αυτές τις πιθανότητες με τρόπους που τονίζουν την αποτυχία τους. Οι γιατροί προσπαθούν να αποτρέψουν και μετά να αλλάξουν την κατάσταση, οι δάσκαλοι προσπαθούν να προσφέρουν «φυσιολογικά» πρότυπα για τα παιδιά για να συναγωνισθούν με τα ακούντα και ενεργώντας έτσι τονίζουν τα προβλήματά τους. Οι εργοδότες προσπαθούν να βρουν μια κατάσταση η οποία είναι κατάλληλη στους περιορισμούς του ατόμου, οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν στο παρελθόν προσπαθήσει να βοηθήσουν στην έρευνα για φυσιολογικότητα. Αλλά αυτή η επαγγελματική ανωτερότητα και αδιαφορία, στο όνομα της φυσιολογικότητας της κοινωνίας των ακούντων, δυσανασχετεί βαθιά τους κωφούς.

Αν θέλουμε να υπάρξει μια σημαντική κοινωνική συμμετοχή από τους κωφούς και την κοινότητά τους, πρέπει να απορρίψουμε πολλές από τις αξίες και τα πιστεύω που φαίνονται τόσο αυτονόητα και είναι βαθιά ριζωμένα. Αν δεν το κάνουμε, δεν έχουμε κανένα τρόπο να μάθουμε ούτε να αποκτήσουμε αληθινά την εμπειρία του τι είναι η Κοινότητα των Κωφών και πώς λειτουργεί η κουλτούρα των Κωφών. Όταν προσπαθούμε να μάθουμε μια ξένη γλώσσα, βρίσκουμε ότι οι πιο παραγωγικές εμπειρίες είναι αυτές που αποκτούμε στο πλαίσιο της γλώσσας από τους ίδιους τους χρήστες. Είναι διαμέσου αυτής της γλωσσικής εμπειρίας που αρχίζουμε να κατανοούμε τους συμμετόχους σε αυτή την κοινωνία.

Υπάρχουν τρία κύρια θέματα που θα εξετασθούν σε αυτή την εργασία:

- ✓ Η κοινότητα των Κωφών και πώς είναι δομημένη
- ✓ Η κουλτούρα των Κωφών
- ✓ Πώς επιτυγχάνονται αυτά – Ταυτότητα των Κωφών

Η κοινότητα των Κωφών

Η κοινότητα των Κωφών που έχει αναπτυχθεί μέσα από αντιξοότητες, δεν είναι μια απλή κοινωνία με ένα σκοπό που ένας μπορεί να «εγγράψει». Είναι μια πολυποίκιλη συνάθροιση ατόμων που συναντιούνται για πολλούς σκοπούς, αλλά μοιράζονται μερικά βασικά στοιχεία, όσον αφορά τις εμπειρίες, την επικοινωνία και τις υποχρεώσεις τους.

Ο πιο αποτελεσματικός ορισμός έχει δοθεί από τους Baker και Padden (1978): «Η κοινότητα των Κωφών περιλαμβάνει αυτά τα κωφά και βαρήκοα άτομα που μοιράζονται μια κοινή γλώσσα, κοινές εμπειρίες και αξίες και ένα τρόπο αλληλεπίδρασης του ενός με τον άλλο και με τους ακούοντες. Ο πιο βασικός παράγοντας που προσδιορίζει ποιος είναι μέλος της κοινότητας των Κωφών, φαίνεται ότι είναι αυτό που ονομάζεται “στάση απέναντι στην κώφωση”. Αυτό συμβαίνει όταν ένα άτομο αναγνωρίζει τον εαυτό του/της ως μέλος της κοινότητας των Κωφών και τα άλλα μέλη δέχονται αυτό το άτομο ως μέρος αυτής της κοινότητας» (Baker και Padden 1978, σελ. 4).

Μερικοί άνθρωποι «γεννιούνται μέσα» στην κοινότητα των Κωφών με ένα αυτονόητο τρόπο όπως τα παιδιά Κωφών γονέων. Αυτά είναι μειονότητα από την στιγμή που μόνο το 5% της κοινότητας προέρχονται από έναν τουλάχιστο γονιό κωφό. Τα άλλα μέλη των Κωφών προέρχονται από οικογένειες ακούοντων και συνήθως τα παιδιά είναι απομονωμένα. Για τα περισσότερα παιδιά από οικογένειες κωφών, η νοηματική γλώσσα αποχτιέται νωρίς. Γι' αυτά που προέρχονται από ακούοντες γονείς και δεν έχουν καμιά επαφή με άλλους κωφούς στα πρώτα τους χρόνια, τα προβλήματα επικοινωνίας μπορεί να είναι έντονα. Αυτό σημαίνει ότι για την πλειοψηφία της κοινότητας των Κωφών η ευχέρεια στην νοηματική γλώσσα μπορεί να έρθει αργότερα από ότι συνήθως συμβαίνει στους ακούοντες με την ομιλούμενη γλώσσα. Σημαίνει επίσης ότι η πρώιμη εμπειρία της παιδικής ηλικίας δεν θα είναι ικανοποιητική. Η Βρετανική Νοηματική Γλώσσα αποκτιέται νωρίς. Ακόμα και αυτοί σε οικογένειες ακούοντων, σε έρευνες ισχυρίζονται ότι έχουν μάθει την

γλώσσα πριν από την ηλικία των 12 ετών και οι Kyle και Pullen (1985) βρήκαν ότι το 90% των κωφών έχουν μάθει την νοηματική γλώσσα μέχρι την ηλικία των 12 χρόνων ακόμα και σε σχολεία με προγράμματα προφορικής μεθόδου. Η χρήση της νοηματικής γλώσσας όμως είναι κλειδί στην αλληλεπίδραση των παιδιών.

Όταν οι Kyle και Allsop (1982) σε έρευνά τους ρώτησαν 175 Κωφούς σχετικά με το τι σημαίνει μέλος της Κοινότητας υπήρχαν βάσιμες ενδείξεις ότι οι Κωφοί έβλεπαν την ιδιότητα του μέλους από την άποψη της δημιουργίας μιας υποχρέωσης και από την επιθυμία να συναναστρέφονται με άλλους Κωφούς. Αναφορές σχετικά με τις ανικανότητες των κωφών απορρίφθηκαν σταθερά. Αν και η λέσχη των Κωφών δεν ήταν απολύτως καθοριστικός παράγοντας για να είναι κάποιος μέλος της κοινότητας, ήταν απολύτως ζωτικός παράγοντας για την κοινοτική ζωή. Από τον πληθυσμό Κωφών που ερωτήθηκε:

- ✓ 58% πήγαιναν στην λέσχη των Κωφών μία φορά την εβδομάδα ή περισσότερο,
- ✓ Μία αρκετά μεγάλη μερίδα Κωφών (29%) πήγαινε στην λέσχη αρκετά αραιά,
- ✓ αυτοί που πήγαιναν εκεί θεωρούνταν ότι είναι «πολύ περήφανοι που είναι Κωφοί» (81%),
- ✓ Τους άρεσε η συντροφιά των άλλων Κωφών (97%),
- ✓ Πήγαιναν στη λέσχη επειδή τους συμπεριφέρονταν σαν φυσιολογικούς εκεί (97%),
- ✓ Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με το ποιοι μπορούσαν να είναι μέλη της κοινότητας, από τις απαντήσεις φάνηκε ότι ήταν πιθανόν να είναι και αυτοί που έχασαν την ακοή τους σε μεγάλη ηλικία (74% συμφώνησαν), και ακόμα αυτοί που δεν χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα (70%), αλλά
- ✓ δεν υπήρχε θέση για αυτούς (τους κωφούς) που ταυτίζονται με τους ακούντες ή για αυτούς που είχαν πάει σε σχολεία ακουόντων. Αυτό που ήταν ξεκάθαρα καθοριστικό στοιχείο μέλους ήταν η ταύτιση με την Κοινότητα των Κωφών.

Από πολλές απόψεις η λέσχη των Κωφών λειτουργεί ως η καρδιά του χωριού των Κωφών. Όμως, θα έπρεπε να συζητήσουμε τα δύο θέματα κλειδιά που έχουν αντίκτυπο στην ζωή των Κωφών, την εργασία και την εκπαίδευση.

Εργασία

Η πιο συχνή παρατήρηση όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση των Κωφών, είναι ότι είναι «περισσότερο σε υποαπασχόληση παρά άνεργοι».

Οι Κωφοί είναι πιθανό να αποκτούν κατώτερες δουλειές από τις άλλες ομάδες του πληθυσμού. Η πρώτη ομάδα αριθμών που παρουσιάζουμε, πάρθηκε από την μελέτη της συνέντευξης 175 Κωφών στην Κομητεία του Avon (Kyle και Allsop, 1982).

Στα 1980-'82 η πλειοψηφία των Κωφών στην κοινότητα των Κωφών εργαζόταν σε εργοστάσιο – περίπου το 50% από όλους όσους δούλευαν. Περίπου ένας στους έξι είναι υπάλληλος γραφείου και ο ίδιος αριθμός είναι λιανέμποροι – ειδικευμένοι εργάτες. Περίπου το ίδιο ποσοστό είναι καθαριστές. Κανένας από τους Κωφούς δεν είναι σε ειδικευμένα επαγγέλματα. Μπορείτε να το συγκρίνετε αυτό με το γενικό

πληθυσμό, 21% είναι ημειδικευμένοι και ανειδίκευτοι και 21% είναι ειδικευμένοι επαγγελματίες. Οι Κωφοί συνωστιζονται στις χειρότερες εργασίες.

Οι Kyle και Allsop (1982) αναφέρουν ανεργία στο 8,6% και οι Kyle και Pullen (1985) στο 15% (ανάμεσα στα άτομα ηλικίας 23 ετών). Γενικά η ανεργία των ενηλίκων στη Μ. Βρετανία κυμαίνεται από 8% έως 15%. Από την άποψη του είδους της εργασίας, επιβεβαιώνεται σε όλες τις μελέτες η υποαπασχόληση. Οι Κωφοί γενικά έχουν δουλειές στα ανειδίκευτα ή ημι-ειδικευμένα επαγγέλματα (Kyle και Pullen, 1985) 62%. Πολύ λίγοι βρέθηκαν στην Κοινωνική Τάξη Ι (Επαγγελματίες - Διευθυντές) – γενικά λιγότερο από 3%.

Οι Kyle και Allsop (1982) βρήκαν ότι πολλοί λίγοι Κωφοί είχαν κάποτε θέση επιτήρησης πάνω σε άλλους και ότι οι προοπτικές προαγωγής ήταν ζοφερές για τους περισσότερους.

Έχουμε κοιτάξει τα ίδια νούμερα σε δεύτερη έρευνά μας για τους νέους Κωφούς στην εργασία. Σε αυτή, η εικόνα είναι χειρότερη. Έχουμε πολύ περισσότερους Κωφούς σε κατώτερες δουλειές (62%). Αν κοιτάξουμε τους αριθμούς για άλλες χώρες εμφανίζεται η ίδια μορφή. Έχω εξετάσει την εργασία στις Η.Π.Α. και στην Αυστραλία και εμφανίζονται τα ίδια πορίσματα.

Οι Jones και Pullen (1987) σε μια σημαντική μελέτη για τους Κωφούς στην Ευρώπη γενικά επιβεβαιώνουν αυτά τα πορίσματα στην αντίληψη των Κωφών. Βρήκαν ενδείξεις υποαπασχόλησης, ανατρεπόμενες φιλοδοξίες και ακόμα επαγγελματικό διαχωρισμό, που αποδίδονται στο είδος των προσδοκιών που δημιουργήθηκαν από το σχολείο. Ενδιαφέρον είναι ότι βρήκαν πως οι δουλειές συνήθως αποκτιόνταν διαμέσου προσωπικών επαφών παρά από την ανοικτή αγορά ή διαμέσου των γραφείων ευρέσεως εργασίας. Αυτός μπορεί να είναι ο παράγοντας που οι Κωφοί «κολλάνε» σε ένα επίπεδο εργασίας, καθώς είναι δύσκολο να δουν πως οι επαγγελματικές τους ανάγκες θα μπορούσαν να είχαν αξιολογηθεί κατάλληλα σε αυτήν την κατάσταση.

Η εικόνα της εργασίας δεν είναι λοιπόν ευχάριστη από πολλές απόψεις και συνιστά ένα μεγάλο χάσιμο δυναμικού. (Θυμηθείτε ότι η κώφωση δεν παράγει μείωση στη νοητική ικανότητα και έτσι οι κωφοί είναι τόσο νοητικά ικανοί όσο και οι ακούοντες). Τέτοια προβλήματα θα έπρεπε κανονικά να θεωρείται ότι οφείλονται στην εκπαίδευση και οι περισσότεροι ερευνητές να τη θεωρούν ένα σημαντικό παράγοντα.

Εκπαίδευση

Όλες οι σημαντικές μελέτες των εθνικών ομάδων σε διαφορετικές χώρες τονίζουν την αποτυχία σε μαζική κλίμακα. Τα κωφά παιδιά έχουν χαμηλό αναγνωστικό επίπεδο (έχουμε κωφά παιδιά 16 ετών με μέσο όρο ηλικίας διαβάσματος λιγότερο από εννέα χρόνια), μιλούν χωρίς να μπορείς να τα κατανοήσεις και έχουν περιορισμένες ικανότητες χειλεανάγνωσης (Conard, 1979). Οι Wolk και Schildroth (1986) σε μελέτη 2.414 παιδιών και νέων στις Η.Π.Α. βρήκαν

ότι το 55% αναφέρθηκε από τους δασκάλους τους ότι μιλούν χωρίς να γίνονται κατανοητοί. Ο Allsop (1986) αναλύοντας τα αποτελέσματα του Stanford test σε σχεδόν 6.000 μαθητές ηλικίας από 8 έως 18 χρόνων, βρήκαν σημαντική καθυστέρηση στην ικανότητα ανάγνωσης (π.χ. οι απόφοιτοι Λυκείου είχαν ένα επίπεδο γνώσεων τρίτης τάξης Δημοτικού – περίπου 9 χρόνων) και στα μαθηματικά έχουν επίπεδο κάτω της έκτης Δημοτικού (13 χρόνων). Τα κωφά παιδιά ηλικίας 8 χρόνων ήταν περίπου πίσω από τα πρότυπα ακούοντος παιδιού και το χάσμα διευρυνόταν όσο μεγάλωνε το κωφό παιδί. Στα μαθηματικά το χάσμα ήταν μικρότερο και φάνηκε μια ανάπτυξη μέχρι την ηλικία των 15 χρόνων, όπου τα Κωφά παιδιά ήταν 3 χρόνια πίσω από τα ακούοντα.

Η εκπαιδευτική επίδοση του κωφού παιδιού είναι πολύ φτωχή σε σχέση με το επίπεδο νοημοσύνης του. Αυτό είναι το πόρισμα που έχει επιβεβαιωθεί από τότε που το βρήκε ο Binet στην Γαλλία το 1910. Μόλις τα τελευταία πέντε χρόνια έχουμε αρχίσει να αντιμετωπίζουμε αυτό το πρόβλημα σωστά με την εισαγωγή μεθόδων στο σχολείο που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα, και με την ανάπτυξη υπηρεσιών για τους Κωφούς στον τομέα της εργασίας, που προσφέρεται με διερμηνεία νοηματικής γλώσσας.

Η κουλτούρα των Κωφών

Μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε ένα μόνο Νόημα για την κουλτούρα. Οι Κωφοί περιέγραφαν τις διαφορές στον τρόπο της ζωής τους, με το Νόημα για «κατοχή» συνδεδεμένο με το Νόημα για «Κωφούς» γενικά σχολιασμένο ως με τον "ΤΡΟΠΟ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ" (DEAF WAY). Αυτός είναι ένας από τους πιο δυνατούς τρόπους σκέψης της κοινότητας, αν και δε μας λέει πώς οι Κωφοί βλέπουν οι ίδιοι την κουλτούρα τους. Οι πρώτες προσπάθειες περιγραφής της κουλτούρας εστιάστηκαν στα εξωτερικά νοήματα συμπεριφοράς. Αυτά είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα, αλλά δεν είναι όλη η ιστορία. Όμως αξίζει να εξετάσει κανείς αυτές τις απόψεις της κουλτούρας των Κωφών οι οποίες περιλαμβάνουν:

☞ Τραβώντας την προσοχή με το άγγιγμα

❖ Οι Κωφοί αγγίζουν ο ένας τον άλλον πιο συχνά από ότι οι ακούοντες. Το τράβηγμα της προσοχής γίνεται συχνά με το άγγιγμα, παρά με τη χρήση της κλητικής. Όταν όμως ένα άτομο είναι μακριά, χρησιμοποιούνται άλλα μέσα, όπως το γνέψιμο ή ακόμα και το χτύπημα του πατώματος ή το χτύπημα στο τραπέζι. Όταν απαιτείται η προσοχή ολόκληρου του ακροατηρίου, τα φώτα στις αίθουσες μπορεί να αναβοσβήσουν.

☞ Απόκτηση σειράς

❖ Ο άνθρωπος που χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης μπορεί να κοιτάζει μακριά από το θεατή υποδηλώνοντας την επιθυμία να

κρατήσει το λόγο χτυπώντας με το πόδι το πάτωμα. Ο θεατής μπορεί να προσπαθήσει να επέμβει στη συζήτηση γνέφοντας με μια κίνηση του καρπού ή αγγίζοντας το χέρι.

❖ Μπαίνοντας σε μια συζήτηση δύο ατόμων έχουμε επίσης κανόνες. Το τρίτο άτομο που διακόπτει, πρέπει να απολογηθεί στο δεύτερο που χρησιμοποιεί τη νοηματική και όχι στο άτομο που επιθυμεί να συνδιαλλαγεί: μόνο τότε μπορεί να δοθεί ένα μήνυμα στο πρώτο άτομο.

❖ Η στροφή του βλέμματος αλλού είναι γενικώς μια προσβολή και όταν η προσοχή απουσιάζει, αυτός που χρησιμοποιεί τη νοηματική πρέπει να υιοθετήσει μια συμβατικότητα για να εξασφαλίσει ότι ο θεατής δεν είναι στεναχωρημένος. Αυτό γίνεται συχνά με το Νόημα «ΣΤΑΣΟΥ» ή κρατώντας το χέρι του θεατή, ενώ ετοιμάζεται να στραφεί αλλού.

❖ Η απομόνωση και η εμπιστευτικότητα είναι πιο δύσκολα να επιτευχθούν στην κοινότητα των Κωφών λόγω ορατότητας των συζητήσεων. Τα θέματα τα οποία είναι προσωπικά, δε θα συζητηθούν σε μια κοινωνική περιοχή της λέσχης των Κωφών εκτός αν είναι ήδη γνωστά.

Το χιούμορ των Κωφών και τα παιχνίδια είναι επίσης ένα άλλο χαρακτηριστικό της πολιτιστικής ζωής των Κωφών. Τα πάρτυ δε χαρακτηρίζονται από δυνατή μουσική αλλά μάλλον από σταδιακά αναπτυσσόμενα και αυξανόμενης πλοκής παιχνίδια των Κωφών.

Οι όψεις της κουλτούρας των Κωφών είναι πολύ σημαντικές. Διαφοροποιούν ένα Κωφό άτομο από ένα ακούον που έχει μάθει τη νοηματική γλώσσα. Πολλές πολιτιστικές συγκρούσεις εμφανίζονται, επειδή οι Κωφοί και οι ακούοντες αλληλεπιδρούν με Νοήματα, αλλά οι ακούοντες δε γνωρίζουν τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των Κωφών. Δημιουργούνται παρεξηγήσεις και συχνά κάποιο άτομο φεύγει μπερδεμένο. Το Κωφό άτομο μπορεί να φύγει πολύ θυμωμένο.

Όμως, αυτές οι όψεις είναι μέρος της διάστασης κώφωση – ακοή. Η κουλτούρα προσδιορίζεται από την άποψη του πόσο διαφορετική είναι από αυτή των ακουόντων και έτσι δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένης της ιστορίας των Κωφών, της ανατροφής και της εκπαίδευσής τους. Ωστόσο μπορούμε να προχωρήσουμε περισσότερο.

Η κουλτούρα των Κωφών δεν είναι μία εξωτερική έκφραση για την ανάπτυξη της ταυτότητας. Διαμορφώνεται από τη γλώσσα και πρέπει να εκφραστεί μέσα στην κοινότητα και σε μέρη όπου η κοινότητα είναι σε αλληλεπίδραση. Η τέχνη των Κωφών, το Θέατρο και η Θεατρική παράσταση είναι σχετικά νέα και γι' αυτό δεν είναι πλήρως κατανοητά από τους Κωφούς και τους ακούοντες. Από την πρώτη στιγμή λοιπόν φαίνεται η αξία της νοηματικής γλώσσας και είναι συχνά μια απόρριψη της δυνατότητας ακοής. Όμως, θα πάω πιο πέρα και θα ξεκινήσω να τονίζω θέματα των σχέσεων των Κωφών με Κωφούς, να εκμεταλλεύομαι τις εμπειρίες των Κωφών στις οικογένειες Κωφών με Κωφούς γονείς και να δείχνω τις διαφορές που είναι εμφανείς μέσα στην κοινότητα. Έχουμε αρχίσει να τις

εξερευνούμε σε λεπτομερείς συνεντεύξεις με Κωφούς, αλλά είναι νωρίς να προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τον καλύτερο τρόπο για να τις περιγράψουμε. Όμως, πιστεύω ότι η κοινότητα των Κωφών θα γίνει μία πολύτιμη πηγή για τους Κωφούς, όταν θα αρχίσει να ορίζεται η κουλτούρα της με τους δικούς της όρους και όχι μόνο ως μία απόρριψη της κοινότητας των ακουόντων.

Η Ταυτότητα των Κωφών και πώς θα επιτευχθεί η κοινοτική ζωή και η κουλτούρα

Η ταυτότητα είναι το συστατικό κλειδί της ανάπτυξης του ατόμου. Αν η κοινότητα είναι η συνάθροιση των ατόμων που μοιράζονται εμπειρίες και που αλληλεπιδρούν, τότε η ταυτότητα είναι η εσωτερική εμπειρία μέλους, αυτή που στην έρευνα για κοινότητα. Η κουλτούρα που διαμορφώνεται γύρω από την κοινότητα και τη γλώσσα, προσδιορίζεται από την κοινότητα και την ατομική ταυτότητα. Οπότε από πού προέρχεται η ταυτότητα;

Για τους περισσότερους ανθρώπους η ταυτότητά τους προέρχεται από τις εμπειρίες της ζωής τους. Κάθε άτομο έχει διαφορετικές εμπειρίες ακόμα και στην ίδια του την οικογένεια, αλλά τα κύρια θέματα είναι κοινά και σχετίζονται με την κοινότητα μέσα στην οποία το άτομο γεννιέται. Ένα κλειδί για την ανάπτυξη είναι η γλώσσα που είναι κοινή για τους γονείς, τα παιδιά και την κοινότητα γενικά. Η μεταφορά της γνώσης της κοινωνίας και των αξιών πραγματοποιείται σε όλη την παιδική ηλικία και μετά την ενηλικίωση. Κατά τη διάρκεια της περιόδου της εφηβείας, συνήθως δημιουργείται η ταυτότητα ελέγχοντας τους κανόνες και τα πρότυπα της κοινωνίας. Για πολλούς αυτή είναι μια επώδυνη διαδικασία, καθώς δημιουργούνται ομαδοποιήσεις των νέων ανθρώπων και διαμορφώνονται έσω-ομάδες και έξω-ομάδες. Η ψυχολογία θεωρεί ότι αυτή η διαδικασία είναι κρίσιμη για την ψυχική υγεία. Όταν ταρασσεται το άτομο, δεν προσαρμόζεται καλά και η μελλοντική συνεισφορά του στην κοινωνία μπαίνει σε κίνδυνο.

Όπου τα κωφά παιδιά γεννιούνται σε οικογένειες Κωφών, αυτή η διαδικασία μπορεί να συνεχιστεί λιγότερο ή περισσότερο με τον ίδιο τρόπο, όπως γίνεται για κάθε παιδί που ανήκει σε οικογένειες μειονοτήτων. Η διαφορά είναι ότι οι γονείς μπορεί να αντιλαμβάνονται πως η κοινωνία δεν εκτιμά την κατάστασή τους και επιχειρούν να το αποκρύψουν από τα παιδιά τους. Έτσι μπορεί η Νοηματική Γλώσσα να μη γίνεται αποδεκτή και οι γονείς να προσπαθούν να συναναστρέφονται περισσότερο με τους ακούοντες και να αποκρημίζουν τους άλλους Κωφούς. Αν και η ταυτότητα έχει διαμορφωθεί, μπορεί να είναι έμφυτα αρνητική.

Όμως, στις οικογένειες ακουόντων όπου υπάρχουν κωφά παιδιά, το σύστημα αξιών είναι ξεκάθαρο. Τα ακούοντα παιδιά είναι ολοκληρωμένα και τα κωφά έχουν χάσει ένα από τα συστατικά για την προσωπική ζωή – την κοινή γλώσσα. Οι γονείς δεν είναι σε θέση να επικοινωνούν αποτελεσματικά – συχνά τους λένε ότι αυτή είναι η νόρμα και αυτοί αυτό περιμένουν. Σαν αποτέλεσμα το κωφό παιδί έχει εμπειρίες μεγάλης στέρησης σε γλώσσα και σε πληροφορίες. Δεν είναι έκπληξη το γεγονός ότι

υπάρχει διαταραχή σε αυτό το κανάλι επικοινωνίας, με το οποίο το παιδί κανονικά θα αποκτούσε ταυτότητα, και επηρεάζει την ανάπτυξή του.

Τα κωφά παιδιά συχνά πιστεύεται ότι είναι ανώριμα ή ότι δείχνουν συμπεριφορά βίαιη ή διαφορετική κατά κάποιο τρόπο. Αυτό είναι αποτέλεσμα συνήθως των δυσκολιών από αυτές τις εμπειρίες. Συχνά υποστηρίζεται ότι αυτό είναι το τίμημα που πρέπει να πληρωθεί για την απόκτηση της κουλτούρας των ακουόντων. Η πραγματικότητα είναι ότι η κουλτούρα των ακουόντων ποτέ δεν αποκτιέται. Οι Κωφοί βρίσκουν τελικά την κοινότητα των Κωφών. Αλλά τα προβλήματα είναι έντονα. Η Sue Gregory (1994) υποστηρίζει ότι περίπου 10% των νέων κωφών δεν είναι σε θέση να επικοινωνούν με άλλους κωφούς. Αυτό είναι ένα υψηλό ποσοστό και είναι ενδεικτικό των προβλημάτων που έχει προκαλέσει η προφορική μέθοδος.

Μπορούμε να αναφέρουμε με λεπτομέρειες αρκετά χαρακτηριστικά της διαδικασίας της ανάπτυξης και μπορούμε να δούμε πως σε κάθε στάδιο το κωφό παιδί με περιορισμένη πρόσβαση μειονεκτεί. Δουλεύουμε επί του παρόντος σε διαφορετικές πλευρές της ταυτότητας του κωφού παιδιού και σκοπεύουμε να αρχίσουμε να δουλεύουμε στην ψυχική υγεία. Η εικόνα δεν είναι καλή και οι πιθανές αλλαγές δε θα γίνουν μέχρι οι πολιτισμικές εμπειρίες προσδιοριστούν νωρίς. Και αυτό μπορεί να συμβεί μόνο όταν η γλώσσα είναι διαθέσιμη σε αυτό το παιδί.

Οι κοινότητες των Κωφών έχουν διαφορετικά στάδια ανάπτυξης σε διάφορες χώρες. Παντού υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση και αναπτυσσόμενη περηφάνια του να είναι κανείς Κωφός, αλλά αυτό ακόμη βασίζεται σε μια ακατάλληλη βάση γνώσεων (όσον αφορά τους ακούοντες). Μία τέτοια έλλειψη αναγνώρισης και πίστης στις δυνατότητες και τις ικανότητες των Κωφών θα έπρεπε να ήταν του παρελθόντος, από την άποψη των δικαιωμάτων που παρέχονται στους Κωφούς στη Σουηδία και την πρόσφατη αναγνώριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της νοηματικής γλώσσας των χωρών- μελών (Ιούνιος 1988).

Είναι δικιά μας ευθύνη να αξιοποιήσουμε την έρευνα και να εξασφαλίσουμε καλύτερες συνθήκες για τους Κωφούς στην κοινωνία. Υπάρχουν πολλά που μπορούμε να μάθουμε από τους Κωφούς αρκεί να αναγνωρίσουμε τη δύναμη και τη σημασία της γλώσσας τους και της κουλτούρας τους.

Ladd P. (1994). Deaf Culture: Finding it and Nurturing it. In Ertling, C., Johnson, R., Smith, D., Snider, B. (eds), The Deaf Way. Perspectives from the International Conference on Deaf Culture. Gallaudet University Press.

Η Κουλτούρα των Κωφών: Η Ανακάλυψη και η Ανάδειξή της

Το αντικείμενο της κουλτούρας των Κωφών είναι τεράστιο και ο χώρος περιορισμένος, γι' αυτό θα αναφέρω μόνο κάποια παραδείγματα από το Δυτικό κόσμο (ειδικότερα από τη Βρετανία).

Η γνώμη μου είναι, ότι όταν συγκρίνουμε τις διαφορετικές εμπειρίες μας, τότε θα αρχίσουμε να κατανοούμε τι είναι η κουλτούρα των Κωφών. Οι χώρες του τρίτου κόσμου ειδικά, παίζουν μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη και κατανόηση της έννοιας της κουλτούρας των Κωφών. Στην Αγγλία πολλοί ακούοντες πιστεύουν ότι η κουλτούρα είναι ειδικό προνόμιο των μελών της άρχουσας τάξης. Αυτό όμως είναι λάθος. Με την πλατύτερη έννοια, κουλτούρα είναι ο τρόπος ζωής μιας ομάδας ανθρώπων, ο τρόπος που αντιμετωπίζουν τον κόσμο, τα αισθήματά τους, τα αντικείμενα που δημιουργούν, τις ιστορίες που λένε.

Ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα που αντιμετωπίζει κανείς όταν μελετά μια κουλτούρα, είναι ότι τις περισσότερες φορές η ομάδα δεν ξέρει ότι την έχει. Η κουλτούρα είναι μέρος της ζωής μας και γι' αυτό πολλές φορές δεν το συνειδητοποιούμε. Για παράδειγμα, αν πεις σε πολλούς Κωφούς ότι οι αφηγήσεις τους είναι μέρος της κουλτούρας τους, σε κοιτούν πολύ περίεργα. Συχνά δεν συνειδητοποιούν ότι αφηγούνται ιστορίες. Στη λέσχη των Κωφών όμως το κάνουν κάθε βράδυ.

Εμείς οι Κωφοί δεν χρειάζεται να ψάξουμε πολύ για να αποδείξουμε την κουλτούρα μας. Όταν είμαστε μαζί για παράδειγμα, χρησιμοποιούμε τη δική μας γλώσσα, μια γλώσσα τόσο καλή όπως όλες οι άλλες ομιλούμενες γλώσσες. Όταν πρωτοδείτε Κωφούς, τους βλέπετε να χρησιμοποιούν νοήματα και έτσι τους αναγνωρίζετε.

Αν και η νοηματική γλώσσα έχει υποβαθμιστεί από πολλούς, έχει καταπιεστεί σαν γλώσσα, πολλοί Κωφοί ζουν χαρούμενα και με περηφάνια. Πώς το έχουν πετύχει αυτό; Μέσα από τη γλώσσα τους και την κουλτούρα τους.

Αν προσέξετε τους ανθρώπους που έχασαν την ακοή τους αργότερα, θα δείτε πόσο άθλια είναι η ζωή τους. Μπορεί ακουολογικά να μην είναι περισσότερο ή λιγότερο κωφοί από εμάς, αλλά ενώ εμείς επικοινωνούμε με τη γλώσσα μας και την κουλτούρα μας, αυτοί αποξενώνονται από την κοινωνία με την οποία είχαν ταυτιστεί. Αυτό που μας χωρίζει από τη δική τους μοίρα είναι η συντροφικότητά μας και το ότι ο τρόπος της ζωής μας χτίζεται γύρω από τη γλώσσα μας. Πρώτα εμείς -και μετά οι άλλοι- αναγνωρίζουμε την αξία της γλώσσας μας και ανακαλύπτουμε και εκτιμούμε την κουλτούρα μας.

Ένας λόγος που η κουλτούρα των Κωφών τείνει να μην αναγνωρίζεται, είναι το γεγονός ότι οι ακούντες γενικά θεωρούν ότι η κώφωση είναι η ανικανότητα να ακούς ήχους. Στη Βρετανία για παράδειγμα, η κώφωση περιγράφεται ως "αδυναμία να ακούς το κελάηδημα των πουλιών". Στις κουλτούρες των ακούντων η κώφωση ταυτίζεται με αδυναμία-ανικανότητα, έλλειψη. Δεν είναι όμως τόσο απλό. Αυτό που εμποδίζει την ολοκλήρωσή μας μέσα από την κουλτούρα των ακούντων είναι ότι δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούμε τον ήχο για την αντίληψη της ομιλίας. Ακόμα κι αν γράφουμε, δεν μπορούμε να παρακολουθήσουμε καμία συζήτηση με τους γονείς μας ή τους συναδέλφους μας ούτε μπορούμε να παρακολουθήσουμε τηλεόραση, τηλέφωνα, ραδιόφωνο, σινεμά, θέατρο ή κοινωνικές συναντήσεις. Είναι φανερό ότι αυτά είναι πιο σπουδαία από το κελάηδημα των πουλιών.

Έτσι, μέχρι να αναγνωριστούμε ως ομάδα μειοψηφίας με τη δική μας γλώσσα, οι δυνατότητές μας θα παραμένουν κρυμμένες μαζί με την ιδέα της κουλτούρας μας.

Η στάση της κοινωνίας βεβαίως ενισχύεται από την επιρροή του ιατρικού κατεστημένου. Οι γιατροί βλέπουν τους κωφούς σαν αρρώστους ή σαν ελλιπείς ακούντες και αρνούνται να δεχτούν ότι έχουν γλώσσα και κουλτούρα.

Φυσικά, οι κωφοί έχουν αναγνωριστεί ως "ανάπηροι" και αυτό τεχνικά είναι σωστό. Υπάρχουν σημαντικοί λόγοι για να το αποδεχτούμε. Αλλά επίσης είμαστε διαφορετικοί από τις πιο πολλές ομάδες αναπήρων λόγω της γλώσσας και της κουλτούρας μας. Ξεκινώντας από τα χωριά μας και τις φυλές μας πηγαίνουμε σ' όλο τον κόσμο, ανταμώνουμε τους άλλους Κωφούς και γινόμαστε μία κοινότητα. Πολλές ομάδες αναπήρων ονειρεύονται μια θεραπεία για την αναπηρία τους· τέτοιο όνειρο είναι αδιανόητο για τους περισσότερους από εμάς τους Κωφούς. Δεν θέλουμε να γίνουμε ακούντες, γιατί μέσα μας είμαστε Κωφοί. Σκεφτόμαστε ως Κωφοί. Αυτό γίνεται γιατί βλέπουμε τον κόσμο από διαφορετική οπτική γωνία, μέσα από τη γλώσσα μας και την κουλτούρα μας. Ένα απλό παράδειγμα για να δούμε πως οι Κωφοί ως ομάδα διαφέρουν από τις άλλες ομάδες αναπήρων, είναι να δούμε "στην καρδιά της κουλτούρας των κωφών": τους Κωφούς γονείς με κωφά παιδιά.

Δυστυχώς, επειδή το 90% των κωφών προέρχονται από ακούουσες οικογένειες, είναι δύσκολο να αποδείξουμε ότι υπάρχει κουλτούρα Κωφών. Αυτοί που έδωσαν ζωή σε μας δεν είναι σαν εμάς και ούτε κι εμείς σαν κι αυτούς και έτσι απειλείται η όλη ιδέα της οικογένειας. Η οικογένεια είναι αυτή που μας δίνει τη γενική κουλτούρα. Όσο η κουλτούρα των Κωφών δεν είναι αναγνωρισμένη είμαστε υποσυνείδητα διχασμένοι.

Ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα που χρειάζεται να εξηγήσουμε, είναι η αντίληψη (ιδέα) του τρόπου σκέψης του Κωφού. Κάτι γίνεται όταν είμαστε μικροί. Αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο μ' ένα διαφορετικό τρόπο, από μια άλλη οπτική γωνία. Όταν συναντάμε ένα κωφό παιδί ή έναν Κωφό ξένο στο δρόμο, κάτι γίνεται βαθιά μέσα μας. Μπορούμε να καταλάβουμε τον άνθρωπο, όχι μόνο γιατί μπορούμε να επικοινωνήσουμε ή γιατί "ξέρουμε πως αισθάνεται να είσαι Κωφός". Είναι κάτι πολύ βαθύ μέσα μας που μας κάνει να καταλαβαίνουμε πώς βλέπουν τον κόσμο οι Κωφοί.

Η κουλτούρα των Κωφών κρατιέται ζωντανή από τους Κωφούς απογόνους Κωφών γονιών. Ποιος ξέρει πώς θα είμαστε χωρίς αυτό το 10%. Το γεγονός ότι η

κουλτούρα των Κωφών μορφοποιείται στα σχολεία ή μαθαίνεται από άλλα παιδιά, είναι ασυνήθιστο. Με κάνει να αναρωτιέμαι πόσο πιο δυνατή θα ήταν η κουλτούρα μας, εάν επιτρεπόταν στους Κωφούς να την σχεδιάζουν πλήρως.

Μερικές οικογένειες Κωφών γνωρίζουν την ιστορία τους μέχρι και επτά γενιές πίσω, μέχρι και τη Γαλλική επανάσταση, την ώρα που η εκπαίδευση των Κωφών ήταν κάτι καινούριο. Θα μπορούσαμε να μάθουμε πολλά αν γνωρίζαμε την εξέλιξη της κουλτούρας μας από γενιά σε γενιά. Όμως η ιστορία των Κωφών δεν είναι αποδεκτή, γιατί οι Κωφοί έχουν αντιμετωπιστεί ιατρικά και όχι ως πολιτιστική ομάδα. Πρέπει να ασχοληθούμε για να βρούμε και να παρουσιάσουμε την ιστορία μας. Χωρίς ιστορία, η κουλτούρα είναι αδύνατη. Η ιστορία είναι κουλτούρα. Ευτυχώς μπορείτε να βρείτε στοιχεία της ιστορίας μας από περιοδικά Κωφών, που σε μερικές χώρες υπάρχουν εδώ και 150 χρόνια. Διαβάζοντας παίρνουμε μια ιδέα για το πώς αισθάνονταν και σκέφτονταν οι Κωφοί στο παρελθόν, ειδικά αν οι εκδότες αυτών των περιοδικών ήταν Κωφοί.

Ένας άλλος λόγος που μερικοί δεν μπορούν να δουν την Κοινότητα των Κωφών ως ομάδα κουλτούρας, είναι γιατί δεν έχουμε δικιά μας θρησκεία, κουζίνα ή δική μας αρχιτεκτονική. Η κουλτούρα μας έχει δημιουργήσει την δική της τέχνη, π.χ. νοηματική ποίηση, νοηματικά τραγούδια και θέατρο.

Η αναγκαιότητα της νοηματικής γλώσσας έχει ήδη περιγραφεί και όσο πιο πολλοί Κωφοί μελετητές υπάρχουν, τόσο πιο εύκολα θα περιγραφεί η κουλτούρα των Κωφών από την παρουσίαση αυτών που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα.

Ακόμα έχουμε λέσχες, σχολεία, οργανώσεις, αθλητικά κέντρα, ακόμα και πολιτιστικές δραστηριότητες. Όλα αυτά είναι η κουλτούρα των Κωφών.

Κουλτούρα επίσης είναι και οι ηθικοί και κοινωνικοί κώδικες που έχουμε και που συχνά διαφέρουν από τους κώδικες των ακούντων. Για παράδειγμα, Κωφοί και ακούντες έχουν διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς όσο αφορά τη φυσική επαφή. Στην κουλτούρα μας υιοθετούμε συνήθειες, όπως το να καθόμαστε απέναντι και όχι δίπλα στους ανθρώπους και χρησιμοποιούμε την περιφερειακή όραση. Επίσης αγγίζουμε και αγκαλιάζουμε ο ένας τον άλλο περισσότερο από τους ακούντες.

Μια άλλη διαφορετική συμπεριφορά που έχει επισημανθεί, είναι το γεγονός ότι οι Κωφές μητέρες είναι πιο δυναμικές από τις ακούουσες και ορκίζονται περισσότερο. Αυτό συμβαίνει κυρίως, επειδή ακόμα δεν έχουν δεχτεί έντονα την επίδραση του φεμινισμού.

Χρειάζεται να περιγράψουμε μερικές διαφορετικές συμπεριφορές ώστε να γνωρίσουμε την πολιτιστική μας ταυτότητα και να μην είμαστε ευάλωτοι σε επιρροές άλλων. Ένα μικρό παράδειγμα: Μια κοινωνική λειτουργός επισκέφθηκε το σπίτι μιας οικογένειας κωφών. Διαπίστωσε ότι ενώ η γυναίκα ήταν στην κρεβατοκάμαρα νεκρή, ο άνδρας παρ' όλο που το ήξερε, καθόταν ήσυχος στο σαλόνι και συμπλήρωνε δελτία ΠΡΟΠΟ. Αυτή την ιστορία την έχουν αναφέρει και σε άλλους κοινωνικούς λειτουργούς για να δείξουν πόσο σκληροί είναι οι Κωφοί. Έχει παραλειφθεί όμως το γεγονός ότι η γυναίκα ήταν άρρωστη για πολύ καιρό και ότι ο σύζυγός της την περιποιόταν υπομονετικά. Επομένως δεν πρόκειται για σκληρότητα αλλά για

διαφορετική στάση απέναντι στο θάνατο, που ίσως αποτελέσει παράδειγμα και για τους ακούντες.

Από την άλλη, τέτοια παραδείγματα έχουν και δυσάρεστα αποτελέσματα: Κωφοί γονείς διώχνουν τα παιδιά τους ή Κωφοί ενήλικες μπαίνουν σε ιδρύματα. Οι Κωφοί γενικά συμπεριφέρονται με βάση τους κανόνες της κουλτούρας τους που φαίνονται σκληροί στους ακούντες. Συχνά συμβαίνει και το αντίστροφο. Κωφοί που παραβαίνουν τους κανόνες αντιμετωπίζονται με συμπάθεια από τους ακούντες. Για παράδειγμα, κάποτε προέκυψε μια δικαστική υπόθεση που αφορούσε έναν Κωφό που είχε απαγάγει Κωφά κορίτσια. Χρειάζοταν πολύ κουράγιο για να φτάσεις μια τέτοια υπόθεση στα δικαστήρια. Τελικά κηρύχθηκε αθώος από τους ενόρκους, που ήταν ακούντες, ύστερα από παράκληση της υπεράσπισης να δείξουν συμπάθεια σε έναν άνθρωπο που δεν μπορούσε να ακούσει. Σε διαφορετική περίπτωση, που οι ένορκοι θα ήταν Κωφοί, θα μπορούσαν να κατανοήσουν σημάδια της κουλτούρας και να διαπιστώσουν την ενοχή του. Το ίδιο θα συνέβαινε αν μια συνέντευξη για δουλειά την διηύθυνε ένας Κωφός: θα καταλάβαινε αν ο Κωφός που εξεταζόταν ήταν κατάλληλος ή όχι.

Καθώς η κοινότητα των Κωφών διανύει μια περίοδο αλλαγής και συνεχούς εξέλιξης, ορισμένοι κοινωνικοί και ηθικοί κανόνες δεν έχουν αλλάξει συνειδητά.

Επειδή η κουλτούρα μας είχε αποδυναμωθεί από τους προφοριστές, τώρα την ανοικοδομούμε και έχουμε την ευκαιρία να την αλλάξουμε και να την διαμορφώσουμε με βάση τις νέες αντιλήψεις του 21ου αιώνα. Οι προφοριστές επιμένουν να μας επιβάλουν ένα σύστημα επικοινωνίας στο οποίο δεν μπορούμε να επιτύχουμε.

Η γλώσσα και η κουλτούρα δεν μπορούν εύκολα να διαχωριστούν. Μερικοί υποστηρίζουν ότι γλώσσα καθορίζει το πώς βλέπουν οι άνθρωποι τον κόσμο. Για παράδειγμα, οι Εσκιμώοι χρησιμοποιούν πολλές λέξεις για το "χιόνι", ενώ οι άνθρωποι που ζουν στην έρημο χρησιμοποιούν πολλές λέξεις για την "άμμο". Εμείς έχουμε μόνο μια λέξη για κάθε μια από τις παραπάνω έννοιες. Αν πάμε στις χώρες που προαναφέραμε θα συνεχίσουμε να βλέπουμε το χιόνι ή την άμμο σαν ένα είδος. Όταν όμως μάθουμε τις διαφορετικές λέξεις θα αρχίσουμε να βλέπουμε και τις διαφορές στις παραπάνω έννοιες.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που δείχνουν την σύνδεση μεταξύ της γλώσσας και της κουλτούρας των Κωφών. Στη Βρετανία "Κωφός" στη νοηματική γλώσσα είναι "Κωφός και άλαλος". Στους ακούντες όμως δεν επιτρέπουμε να μας λένε έτσι, όπως οι μαύροι μεταξύ τους λέγονται "νέγροι", αλλά δεν επιτρέπουν στους λευκούς να τους αποκαλούν έτσι. Αν οι ακούντες γράψουν τη λέξη "κωφάλαλος" αισθανόμαστε σαν ζώα στο ζωολογικό κήπο, ενώ εμείς χρησιμοποιούμε την ίδια λέξη και αισθανόμαστε περήφανοι που είμαστε Κωφοί.

Έχουμε μιλήσει για την κουλτούρα των Κωφών. Αν και αισθανόμαστε ότι οι Κωφοί στον κόσμο είμαστε "ένα", πρέπει να προσέχουμε να μην υπερβάλουμε ρομαντικά. Η αλήθεια είναι ότι είμαστε "νησιά σε μια ακούουσα θάλασσα" γιατί ζούμε σε διάφορες χώρες.

Στην εκπαίδευση των Κωφών η πορεία είναι ακόμα πιο κρίσιμη, μια και τα πιο πολλά παιδιά δεν μαθαίνουν την κουλτούρα των Κωφών μέχρι να πάνε στο σχολείο. Την μαθαίνουν πρωτίστως μεταξύ τους και όχι από Κωφούς ενήλικες.

Όπως γνωρίζουμε, η κουλτούρα μας έχει κακοποιηθεί τα τελευταία 100 χρόνια. Η απορία είναι πώς έχει επιζήσει. Πρέπει να την επανεξετάσουμε για να δούμε ποιες αξίες έχουν υιοθετηθεί από τους προφοριστές (oralists) και ποιες από εμάς. Δεχόμαστε για παράδειγμα, ότι οι Προτεστάντες πρέπει να πολεμούν τους Καθολικούς, οι Χριστιανοί τους Μουσουλμάνους, οι λευκοί τους μαύρους; Ποια κουλτούρα μας έδωσε τέτοια αντίληψη; Είναι αληθινά δική μας;

Πολλά παραδείγματα περιέχουν την έννοια της επιτυχίας και της αποτυχίας. Μεγάλο μέρος της εκπαίδευσης των κωφών στηρίζεται στο ότι αν ένας Κωφός έχει συμπεριφορές χαρακτηριστικές των απλών κωφών, έχει περισσότερες πιθανότητες να αποτύχει. Όσο πιο πιστά ακολουθεί τους κανόνες συμπεριφοράς των ακουόντων τόσο πιο πολύ επιτυγχάνει. Αυτή η προοπτική όμως απομακρύνει από την κουλτούρα των Κωφών εν δυνάμει ηγέτες.

Χρειάζεται να καταγράψουμε αρκετά στοιχεία της κουλτούρας των Κωφών που συναντάμε στα σχολεία, όχι μόνο τις συνήθειες και τις παραδόσεις αλλά και τους τρόπους συμπεριφοράς τους στις συγκρούσεις τους με τους προφοριστές. Όλα αυτά που θα πρέπει να τους κάνουν υπερήφανους.

Είναι αναγκαίο να μελετήσουμε την διπολιτισμικότητα, να συνεργαστούμε με άλλες ομάδες που αγωνίζονται για τα πολιτικά τους δικαιώματα και να πετύχουμε την αναγνώρισή μας ως γλωσσική μειονότητα. Πολλοί από μας χάρηκαν και ανακουφίστηκαν όταν εξεγέρθηκε το Gallaudet μετά από την κινητοποίηση του προέδρου των Κωφών. Αλλά η απόδειξη ότι έχουμε δυνατή κουλτούρα, θα έρθει όταν αγωνιστούμε για τα εκπαιδευτικά δικαιώματα των κωφών παιδιών και όχι μόνο για τους εαυτούς μας.

Χρειάζεται να αρχίσουμε πάλι να αντιμετωπίζουμε τους εαυτούς μας όπως ανοικοδομείται μία πόλη μετά από έναν πόλεμο. Αν συνεχίσουμε όπως τα τελευταία 15 χρόνια, να προσπαθούμε να αλλάξουμε τα πράγματα βήμα προς βήμα, χάσαμε το στόχο. Αυτό ακριβώς έγινε και με την Ολική Επικοινωνία (T.C). Δε λειτούργησε γιατί αγνόησε τον τρόπο σκέψης του Κωφού, που είναι ο πυρήνας της κουλτούρας του.

Μια και μιλάμε για την ανοικοδόμηση της κουλτούρας μας, πρέπει να ξέρουμε όσο πιο πολλά μπορούμε για το τι είναι κουλτούρα, γι' αυτό θα δώσω μερικά παραδείγματα. Ο ρόλος της τέχνης στην κουλτούρα των Κωφών είναι ζωτικός. Πρώτον, μπορεί να δείξει την κουλτούρα μας και δεύτερον μπορεί να δραματοποιεί τις συγκρούσεις. Προς το παρόν στην κουλτούρα μας είναι λίγες οι δικές μας εκφράσεις και μεγάλη η αντιγραφή από τα μοντέλα των ακουόντων. Μερικά παραδείγματα από τις δικές μας εκφράσεις είναι η ποίηση στη νοηματική της Miles, το Αμερικάνικο Εθνικό Θέατρο Κωφών, οι προφορικές ιστορίες και παραδόσεις.

Η διήγηση ιστοριών είναι χαρακτηριστικό μέρος της κουλτούρας των Κωφών. Οι Κωφοί έχουν μεγάλο ταλέντο σ' αυτό τον τομέα, όμως πολλοί από αυτούς ούτε που το αντιλαμβάνονται. Γι' αυτούς η διήγηση ιστοριών είναι "απλώς συζήτηση

Κωφών". Η Δυτική κοινωνία τελευταία αρχίζει να δέχεται την διήγηση ιστοριών σαν μια τέχνη που συνεχίζει να μεταφέρει την ιστορία. Με τη σύγχρονη τεχνολογία αυτό μπορεί να μεταφερθεί στις νέες γενιές. Μέχρι πρόσφατα, πολύ λίγο έχουμε χρησιμοποιήσει το βίντεο και τα φιλμ, για να καταγράψουμε την κουλτούρα μας. Η τεχνολογία είναι τόσο χρήσιμη για τους Κωφούς, λες και έγινε για μας. Δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος από τη χρήση της για την ανάπτυξη και την αναγνώριση της κουλτούρας των Κωφών. Με την τηλεόραση τα πράγματα είναι διαφορετικά. Τα προγράμματα για Κωφούς είναι τα ίδια με των ακούντων, μόνο που αντί για φωνή έχουμε νοήματα. Η κουλτούρα της TV δεν έχει ξεφύγει από το μοντέλο του λευκού ακούντα ανθρώπου.

Οι Κωφοί δεν έχουν ακόμα τη δύναμη να πολεμήσουν για την αναγνώριση της γλώσσας και της κουλτούρας μέσα από τους νόμους και την πολιτική. Η Σουηδία έχει ανοίξει αυτό το δρόμο, αλλά οι Κωφοί θα πρέπει να κινητοποιηθούν μέσω διεθνών οργανισμών για την επίτευξη των στόχων τους.

Όσο μεγαλύτερη επιτυχία έχουμε στη μάχη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τόσο μικρότερη επιρροή θα έχει πάνω μας η ιατρική και η παθολογική άποψη για τους κωφούς.

Όσο πιο σίγουροι αισθανόμαστε για τη δική μας κουλτούρα, τόσο πιο σύντομα θα μπορέσουμε να αναπτύξουμε μια άλλη μεγάλη δυνατότητα για μας τους Κωφούς, να μπορούμε να κάνουμε διεθνείς συναντήσεις. Δεν θα πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι σε κάθε χώρα η νοηματική γλώσσα υπάρχει και πρέπει να αναπτυχθεί αυτόνομα.

Τα 20 τελευταία χρόνια οι ακούντες άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι όλοι πρέπει να ζήσουμε σ' αυτόν τον πλανήτη και να τον κρατήσουμε ζωντανό. Δυστυχώς η αντίληψη αυτή ξεκίνησε όταν το περιβάλλον είχε ήδη καταστραφεί. Τα 100 τελευταία χρόνια η δυτική κουλτούρα έχει αναπτύξει εργοστάσια, εξοπλισμούς, που όμως απειλούν το περιβάλλον μας. Αυτό που πρέπει να καταλάβουμε είναι ότι όλοι είμαστε πολίτες αυτού του κόσμου και οφείλουμε να προστατεύσουμε τον πλανήτη συνολικά. Το να ανήκεις μόνο σε μία φυλή ή σε ένα έθνος δεν είναι αρκετό.

Ο κόσμος μας χρειάζεται ένα παράδειγμα για να το αντιγράψει. Εμείς μπορούμε να του το δώσουμε. Στο συνδυασμό των πολιτισμών μας αναπτύσσεται το έμβρυο μιας παγκόσμιας κουλτούρας-μπορούμε να αγαπάμε άλλους Κωφούς που δεν έχουμε συναντήσει ποτέ. Είμαστε ο τέταρτος κόσμος, με την τάση να ενωθούμε με τους άλλους τρεις. Αυτό μπορεί να φαίνεται μακρινό, αλλά έχουμε τη δύναμη να το κάνουμε πραγματικότητα.

Rutherford D., S. (1992). *The Culture of American Deaf People*. Κεφάλαιο από το βιβλίο του Wilcox, S (Ed): *Academic Acceptance of American Sign Language*. Linstok Press.

Η Κουλτούρα των Αμερικανών Κωφών

Το θέμα της αποδοχής της Αμερικάνικης Νοηματικής Γλώσσας (ΑΝΓ) ως ισότιμης με τις άλλες προφορικές γλώσσες συχνά εγείρει ερωτήματα όπως: Έχει η ΑΝΓ τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα μας επέτρεπαν να πούμε ότι είναι φορέας πολιτισμού; Υπάρχει λογοτεχνία στην ΑΝΓ; Είναι οι χρήστες της ΑΝΓ κομμάτι του γενικότερου πολιτισμού;

Δεν μας κάνουν εντύπωση αυτά τα ερωτήματα γιατί η ιδέα της αντιμετώπισης της ΑΝΓ ως πλήρους γλώσσας είναι πρόσφατη και μόλις έχει αρχίσει να γίνεται ευρύτερα αποδεκτή στο κοινό. Συχνά οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται αρνητικά τόσο τη γλώσσα όσο και τους ίδιους τους Κωφούς, ως απομονωμένες υπάρξεις με προβλήματα ακοής και δεν τους θεωρούν ως πολιτισμική οντότητα.

Η φύση του πολιτισμού

Ας εξετάσουμε καταρχήν τη φύση του πολιτισμού. Ο άνθρωπος για να επιβιώσει χρειάζεται τροφή, καταφύγιο – προστασία και εκπαίδευση. Ο μηχανισμός αυτός που παρέχει τις εγγυήσεις για επιβίωση είναι αυτό που ονομάζουμε πολιτισμό. Ο πολιτισμός μεταδίδεται και τον μαθαίνουμε μέσω της γλώσσας. Γλώσσα και πολιτισμός έχουν σχέση αλληλεπίδρασης με αδιευκρίνιστα όρια. Ο πολιτισμός είναι που μας τοποθετεί στην κορυφή της φυλογενετικής κλίμακας των όντων και η ικανότητα για γλώσσα είναι αυτή που κάνει το ανθρώπινο είδος μοναδικό.

Σύμφωνα με τον Geertz (1973) ο πολιτισμός είναι ένα σχέδιο που καθορίζει τον τρόπο ζωής μας. Είναι το σύνολο των γνώσεων, των αξιών και της συσσωρευμένης εμπειρίας που μεταδίδεται στα μέλη μιας ομάδας ανθρώπων.

Παρ' όλες τις διαφορές ανάμεσα στους πολιτισμούς και τις κοινωνίες, όλοι οι πολιτισμοί έχουν δύο βασικά στοιχεία. Το πρώτο είναι η επιτυχής προσαρμογή και επιβίωση των μελών μιας ομάδας στο πέρασμα του χρόνου.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που μας δείχνουν ξεκάθαρα με ποιο τρόπο η ανάγκη για προσαρμογή σε διαφορετικό περιβάλλον δημιουργεί μια μεγάλη ποικιλία διαφορών ανάμεσα στους πολιτισμούς του πλανήτη μας. Εύκολα αντιλαμβανόμαστε ότι η προσαρμογή ενός Εσκιμώου στις κλιματολογικές συνθήκες της Αρκτικής, διαφέρει από αυτή των μελών της φυλής των Γιακαμάμο που ζουν στα τροπικά δάση της Βραζιλίας. Κάθε φορά το κλίμα, τα αγαθά και οι πόροι μιας ορισμένης περιοχής καθορίζουν την τροφή, το ρουχισμό και το καταφύγιο ή τον τρόπο προστασίας για

κάθε μέλος μιας ομάδας. Ανάλογα δε με το πόσο διαθέσιμα είναι τα αγαθά, η ομάδα υιοθετεί συμπεριφορές και ενσταλάζει παραδόσεις που σκοπό έχουν την επιβίωση της ομάδας στο αντίστοιχο περιβάλλον, είτε πρόκειται για την έρημο της Σαχάρα είτε για τις Σκανδιναβικές τούνδρες.

Από αυτά τα παραδείγματα είναι εύκολο να καταλάβουμε πώς ο πολιτισμός λειτουργεί ως μηχανισμός προσαρμογής. Στη βιομηχανική κοινωνία μας πολλές φορές δεν εξετάζουμε τον πολιτισμό ως μηχανισμό προσαρμογής. Πολλοί άνθρωποι αντίθετα, φθάνουν στο σημείο να θεωρούν ως πολιτισμό μόνο αυτό των ιθαγενών όπως παρουσιάζεται στις σελίδες των διάφορων περιοδικών. Θα πρέπει να μάθουμε να εξετάζουμε τον πολιτισμό ως συνδυασμό πολλών παραμέτρων.

Σκοπός της ανθρωπολογίας είναι η κατανόηση της ανθρώπινης φύσης. Κατά συνέπεια, οι άνθρωποι δεν πρέπει να υποτιμούν τον πολιτισμό του τόπου τους ή της χώρας τους. Μπορούμε ακόμα να μάθουμε πολλά για την ανθρώπινη φύση με τη μελέτη των μηχανισμών προσαρμογής στη βιομηχανική κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, μελετώντας την εκβιομηχάνιση των χωρών του Τρίτου κόσμου μπορούμε να αποκτήσουμε σημαντικές γνώσεις σχετικά με την κατανόηση των ανθρώπων. Επιμένουμε σε αυτό διότι αποτελεί μέρος της προκατάληψης που συχνά συναντάμε όταν μιλάμε για κουλτούρα Κωφών. Οι άνθρωποι έχουν την τάση επίσης, να θεωρούν αξιόλογο μόνο ένα πολιτισμό που προσφέρεται για σοβαρές έρευνες και σπουδές. Επιπλέον οι άνθρωποι ως περιβάλλον θεωρούν το κλίμα, τα οικονομικά αγαθά και άλλα παρεμφερή. Εκτός αυτών όμως, περιβάλλον είναι όλες οι καταστάσεις ή το σύνολο των περιστάσεων που καλείται να αντιμετωπίσει ο άνθρωπος, όπως, στην περίπτωση μας, ένα περιβάλλον χωρίς τη χρήση ήχων.

Η προσαρμογή των κωφών

Μιλήσαμε πριν για τον περιορισμό της χρήσης ήχων όχι για να πούμε ότι οι κωφοί δεν ακούν ήχους αλλά για να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι οι κωφοί δεν ακούν τους συγκεκριμένους ήχους που εμπίπτουν στις συχνότητες παραγωγής του λόγου. Πρόκειται για πολύ σημαντικό διαχωρισμό αφού έτσι καταδεικνύεται η ανάγκη ανάπτυξης μιας γλώσσας που δεν θα βασίζεται σε ήχους.

Ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον. Δεν μπορεί να υπάρξει από μόνος του χωρίς να ανήκει σε μια ομάδα ή να είναι μέλος μιας κοινωνίας. Για την κοινωνικοποίηση του ανθρώπου είναι απαραίτητη η γλώσσα. Μέσω της γλώσσας αποκτούμε ταυτότητα, μαθαίνουμε, επικοινωνούμε, συμμετέχουμε στα κοινωνικά δρώμενα. Η πρώτιστη, λοιπόν, και πιο σημαντική προσαρμογή των ανθρώπων στο περιβάλλον είναι η εξέλιξη και ανάπτυξη της γλώσσας. Από όσα είπαμε είναι φανερό ότι οι κωφοί δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στην προφορική γλώσσα. Έτσι η ίδια η ανάγκη των Κωφών για μια προσαρμοσμένη γλώσσα στις δικές τους ανάγκες, είναι που τους καθιστά πολιτισμική ομάδα, και όχι η απώλεια της ακοής τους καθεαυτή. Για παράδειγμα η απώλεια της όρασης για τους τυφλούς μπορεί να σημαίνει πολλές κοινές εμπειρίες για τα μέλη της κοινότητας των τυφλών, όμως η απώλεια μιας

αίσθησης αποκλειστικά και μόνο δεν χαρακτηρίζει από μόνη της μια κοινωνική ομάδα ως πολιτισμική.

Εκείνο το οποίο μορφοποιεί, τελικά, αυτό που ονομάζουμε κουλτούρα Κωφών είναι το γεγονός, ότι η προσαρμογή των Κωφών σε ένα «οπτικό» κόσμο εμπεριέχει, λόγω ανθρώπινης αναγκαιότητας μία οπτική γλώσσα. Στην περίπτωση μας την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα (ΑΝΓ).

Η Γλώσσα

Η ΑΝΓ δεν προέρχεται από καμιά άλλη γλώσσα προφορική ή μη. Όμως, όπως και οι προφορικές γλώσσες, έχει τη δική της φωνολογία, σύνταξη, γραμματική και σημασιολογία. Σύμφωνα με τον Friedman (1977) η νοηματική έχει την απαραίτητη εκείνη δημιουργική ευελιξία ώστε να μπορεί να αναπτύσσει νέο λεξιλόγιο και καινούργιες γραμματικές δομές. Εξυπηρετεί τις ίδιες κοινωνικές και νοητικές λειτουργίες όπως και οι προφορικές γλώσσες. Η νοηματική γλώσσα δεν είναι διεθνής γλώσσα και κάθε πολιτισμική κοινότητα Κωφών ανά τον κόσμο έχει τη δική της οπτική γλώσσα, δηλαδή τη δική της νοηματική γλώσσα.

Εξετάζοντας διαχρονικά την ΑΝΓ βλέπουμε ότι έχει επιρροές από τη Γαλλική Νοηματική Γλώσσα (ΓΝΓ). Αυτό συνέβει διότι στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ένας Γάλλος Κωφός δάσκαλος, ο Laurent Clerc, συνεργάστηκε στην Αμερική με τον Thomas Gallaudet και μαζί ίδρυσαν το Αμερικανικό Άσυλο για τους Κωφούς στο Χάρτφορντ του Κοννέκτικατ. Τότε συνέβει και η μίξη της ΑΝΓ που ήδη χρησιμοποιούσαν οι Κωφοί της Αμερικής με την ΓΝΓ. Περίπου το 60% των νοημάτων της ΑΝΓ έχει στοιχεία ή κάποια κοινή ρίζα από την ΓΝΓ. Αν και οι δύο γλώσσες αναπτύχθηκαν προς διαφορετικές κατευθύνσεις, αντίστοιχα προς την κουλτούρα των δύο κοινοτήτων, είναι κατά κάποιο τρόπο κατανοητές η μία στην άλλη. Αντίστοιχο παράδειγμα στις ομιλούμενες γλώσσες έχουμε με την «ομοιότητα» των Ιταλικών με τα Ισπανικά. Η ΑΝΓ και η ΓΝΓ έχουν αναπτυχθεί ανεξάρτητα από τις αντίστοιχες ομιλούμενες γλώσσες, δηλαδή τα Γαλλικά και τα Αγγλικά. Έτσι δύο μαθητές, ένας στην Αμερική που μαθαίνει την ΑΝΓ και ένας στην Γαλλία που μαθαίνει την ΓΝΓ, θα μπορούσαν θεωρητικά να επικοινωνήσουν μεταξύ τους με τις νοηματικές γλώσσες, χωρίς να γνωρίζουν καθόλου τις αντίστοιχες ομιλούμενες γλώσσες.

Η Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα έχει, όπως και όλες οι ομιλούμενες γλώσσες διαλέκτους και αργκό. Είναι μία γλώσσα μοναδική, ζωντανή, σε συνεχή εξέλιξη και ποτέ δεν υπήρξε ένας κώδικας των Αγγλικών που απλώς χρησιμοποιεί τα χέρια. Σύμφωνα δε με τους Baker & Cokely (1980) πρόκειται για μια γλώσσα όπως και όλες οι άλλες που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι, για να επικοινωνούν μεταξύ τους, να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις διαθέσεις τους και τέλος να μεταφέρουν τον πολιτισμό τους από γενιά σε γενιά.

Πολιτισμικά χαρακτηριστικά

Ο πυρήνας της κουλτούρας των Κωφών είναι η νοηματική γλώσσα. Η δε χρήση της είναι το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα που μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε ένα μέλος της κοινότητας των Κωφών. Όπως αναφέρουν οι Baker & Padden η κοινότητα αποτελείται από Κωφούς και βαρήκοους οι οποίοι χρησιμοποιούν μία κοινή γλώσσα, έχουν κοινές εμπειρίες, κοινές αξίες και κοινό τρόπο αλληλεπίδρασης τόσο μεταξύ τους όσο και με την κοινωνία των ακουόντων στην οποία ζουν. Η κοινότητα των Κωφών δεν περιλαμβάνει αναγκαστικά όλους τους ανθρώπους που είναι κωφοί. Η αναγνώριση κάποιου ως μέλους της κοινότητας δεν καθορίζεται από το βαθμό απώλειας της ακοής τους. Οι Baker & Padden (1978) αναφέρουν ότι κάποιος είναι μέλος της κοινότητας των Κωφών όταν ο ίδιος αναγνωρίζει κατ' αρχήν, τον εαυτό του ως μέλος της κοινότητας και ταυτόχρονα η ίδια η κοινότητα τον αναγνωρίζει ως μέλος της. Οι Baker & Padden ορίζουν με τον τρόπο αυτό την έννοια της "συμπεριφοράς κώφωσης". Σε ελεύθερη απόδοση του όρου θα λέγαμε ότι μέλη της κοινότητας δεν είναι όσοι έχουν απώλεια ακοής αλλά όσοι είναι « θέση και στάση Κωφοί ». Δηλαδή Κωφοί με Κ κεφαλαίο. Το κυριότερο χαρακτηριστικό με το οποίο κάποιος αναγνωρίζεται ως μέλος της κοινότητας των Κωφών είναι η γνώση και η χρήση της νοηματικής γλώσσας. Αυτοί που είναι κωφοί αλλά δεν χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα δεν θεωρούνται μέλη της κοινότητας.

Εκτός όμως από τη γλώσσα υπάρχουν και άλλα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που μας βοηθούν να αναγνωρίσουμε κάποιον ως μέλος της κοινότητας των Κωφών. Ένα από αυτά είναι ο ενδογαμικός χαρακτήρας της κοινότητας των Κωφών. Ως ενδογαμική χαρακτηρίζεται μια κοινωνία όταν τα μέλη της κοινωνίας αυτής παντρεύονται μέλη από την ίδια κοινωνική ομάδα και όχι εκτός αυτής. Έτσι, λοιπόν και οι Κωφοί παντρεύονται αποκλειστικά άλλους Κωφούς μέλη της κοινότητας σε ποσοστό 85% με 95% (Rainier, Altschuler & Kallman, 1963; Schein & Deck, 1974; Fay 1898).

Ένα ακόμα πολιτισμικό χαρακτηριστικό είναι η επίσημη κοινωνική δομή που υπάρχει στην κουλτούρα των Κωφών. Η δομή αυτή φαίνεται από το πλήθος των οργανώσεων των Κωφών. Υπάρχουν οργανώσεις σε τοπικό επίπεδο, σε επίπεδο πολιτείας, σε εθνικό επίπεδο και σε διεθνές επίπεδο. Έτσι έχουμε την Εθνική Ένωση Κωφών (National Association of the Deaf) που ιδρύθηκε το 1880 και την Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών (World Federation of the Deaf) που ιδρύθηκε το 1951. Και οι δύο ασχολούνται με τα προβλήματα των Κωφών σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο αντίστοιχα. Υπάρχει ακόμα η Αμερικάνικη Αθλητική Ένωση Κωφών (American Athletic Association of the Deaf) η οποία οργανώνει αθλητικούς αγώνες για Κωφούς από το 1935 και συμμετέχει στους Παγκόσμιους Ολυμπιακούς Αγώνες για Κωφούς. Τέλος, υπάρχουν άρθρα που αναφέρονται στα ιδιαίτερα τεχνικά βοηθήματα που επινόησε και ανέπτυξε η κουλτούρα των Κωφών για την καλύτερη προσαρμογή τους στο περιβάλλον. Έτσι έχουμε συσκευές τηλεομοιοτυπίας, που βοηθούν στην επικοινωνία των Κωφών μέσω τηλεφωνικών συσκευών, κατασκευές με λάμπες που μπορούν να αναβοσβήνουν προσαρμοσμένες ανάλογα είτε ως κουδούνι πόρτας είτε

ως ξυπνητήρι, είτε για να δηλώσουν το χτύπημα του τηλεφώνου. Σε ένα από τα Smithsonian (Μουσεία που βρίσκονται στην Ουάσιγκτον) υπάρχει μία συλλογή με κατασκευές που χρησιμοποιούσαν οι Κωφοί πριν από τη χρήση του ηλεκτρισμού. Μία από αυτές λειτουργούσε ως κουδούνι είχε στην μια της άκρη μια μπάλα κανονιού δεμένη με σχοινί. Η μπάλα βρισκόταν μέσα στο σπίτι. Το σχοινί έφτανε ως την εξώπορτα του σπιτιού. Ο επισκέπτης έπρεπε να τραβήξει το σχοινί και η μπάλα αναπηδούσε επαναλαμβανόμενα στο δάπεδο του σπιτιού. Οι δονήσεις που προκαλούσε έκαναν τον Κωφό να αντιληφθεί ότι υπάρχει κάποιος στην εξώπορτα. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι οι «εφευρέσεις» αυτές υπήρξαν μέρος των πολιτιστικών χαρακτηριστικών των Κωφών πριν από την διάδοση του ηλεκτρισμού.

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, ενδογαμία, κοινωνική δομή, κατασκευές για προσαρμογή στο περιβάλλον καθορίζουν μία πολιτισμική ομάδα ως τέτοια. Περίπου το 10% των μελών της κοινότητας των Κωφών μεγάλωσαν σε οικογένειες με Κωφούς γονείς, όπου η αρχική γλώσσα ήταν η Νοηματική. Το υπόλοιπο 90% προέρχεται από οικογένειες με ακούοντες γονείς και είναι συνεπώς μέλη μιας διαφορετικής πολιτισμικής ομάδας σε σχέση με τους γονείς τους. Εδώ, λοιπόν, έχουμε ένα μοναδικό χαρακτηριστικό της κοινότητας των Κωφών. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των Κωφών αποκτά τη γλώσσα, που είναι και το κυριότερο πολιτισμικό χαρακτηριστικό, όχι από τους γονείς τους αλλά από τους συμμαθητές τους ή τους φίλους τους.

Τα σχολεία και τα οικοτροφεία κωφών είναι τα μέρη όπου κυρίως μυούνται και μαθαίνουν τα κωφά παιδιά τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κοινότητας. Η μεταβίβαση, λοιπόν, του πολιτισμού και της γλώσσας γίνεται είτε από τους Κωφούς γονείς είτε από τους Κωφούς ενήλικες. Για την πλειοψηφία των Κωφών η μεταβίβαση αυτή συντελέστηκε στα οικοτροφεία των σχολείων των κωφών.

Padden C. (1989). The Deaf Community and the Culture of Deaf People. Κεφάλαιο από το βιβλίο: American Deaf Culture, An Anthology, S. Wilcox (ed.), Linstok Press, Silver Spring, Maryland

Η Κοινότητα και η Κουλτούρα των Κωφών

Το λεξικό της Αμερικάνικης νοηματικής γλώσσας των Stokoe, Groneberg, και Casterline που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1965, ήταν μοναδικό για δυο λόγους: Πρώτον, γιατί έδειχνε ότι η νοηματική γλώσσα ήταν βασισμένη σε γλωσσολογικές αρχές, και δεύτερον, γιατί περιέγραφε τα “κοινωνικά” και “πολιτιστικά” χαρακτηριστικά των Κωφών που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα. Για πρώτη φορά οι κωφοί αντιμετωπίζονται ως πολιτισμικό σύνολο και όχι ως άτομα με κάποια πάθηση, δηλαδή την απώλεια ακοής.

Υπάρχουν πολλές μελέτες που αναλύουν τους τύπους, την έκταση και τις αιτιολογίες της ακουστικής απώλειας και πώς αυτές οι φυσικές ελλείψεις μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά τους. Σπάνια όμως έχουν λάβει υπόψη άλλα ισοδύναμα σε σημαντικότητα χαρακτηριστικά των κωφών. Όπως το γεγονός ότι οι κωφοί είναι μια κοινωνική ομάδα, της οποίας οι βασικές ανάγκες με τις ατομικές ιδιαιτερότητες των μελών της είναι ίδιες όπως σε κάθε πολιτισμική ομάδα. Έτσι η ονομασία των Κωφών ως “γλωσσική κοινότητα” στο λεξικό της Αμερικάνικης Νοηματικής Γλώσσας, αντιπροσωπεύει την απομάκρυνση από την παραδοσιακή άποψη της “παθολογίας” των κωφών και θέτει το θέμα της προβολής της κουλτούρας τους.

Η Κοινότητα των Κωφών

Για να κατανοήσουμε την έννοια «κοινότητα των Κωφών», πρώτα πρέπει να ορίσουμε τι είναι *κοινότητα* και τι είναι *κουλτούρα*. Μια κοινότητα είναι ένα γενικό κοινωνικό σύστημα στο οποίο μια ομάδα ανθρώπων ζουν μαζί, μοιράζονται κοινούς στόχους και ο καθένας δουλεύει γι’ αυτούς. Κουλτούρα είναι ένα σύνολο συμπεριφορών μιας ομάδας ανθρώπων, οι οποίοι έχουν τη δικιά τους γλώσσα, κοινές αξίες, κανόνες συμπεριφοράς και παραδόσεις. Ένα άτομο μπορεί να μεγαλώσει σύμφωνα με τις αξίες αυτής της κουλτούρας και η συμπεριφορά του και η προσωπικότητά του να είναι απόρροια αυτών των αξιών, ή μπορεί να μεγαλώσει σε μια κουλτούρα, αλλά αργότερα να μάθει τη γλώσσα, τις αξίες και τις πρακτικές μιας διαφορετικής και να ενσωματωθεί σ’ αυτή. Μέσα σε μια κοινότητα μπορούν να συνυπάρχουν κοινωνικές ομάδες με διαφορετικές κουλτούρες, όπως π.χ. στη Ν. Υόρκη ζουν άσπροι, μαύροι, Εβραίοι, Πορτορικανοί....

Η κοινότητα των Κωφών είναι μια ομάδα ανθρώπων, οι οποίοι ζουν με ιδιαιτερότητα. Μοιράζονται τους στόχους της ομάδας και εργάζονται για την επίτευξή τους. Μια κοινότητα Κωφών δεν αποτελείται μόνο από Κωφά μέλη αλλά επίσης και από ακούοντα και από Κωφούς που δεν έχουν την κουλτούρα των Κωφών. Όλοι όμως υποστηρίζουν τους στόχους της κοινότητας και βλέπουν τους εαυτούς τους να συνεργάζονται με τους Κωφούς σε κοινές υποθέσεις. Η κουλτούρα των Κωφών είναι πιο κλειστό σχήμα από την κοινότητα. Μέλη της κουλτούρας των Κωφών συμπεριφέρονται σαν Κωφοί, χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα και μοιράζονται τα πιστεύω τους μεταξύ τους και με ακούοντες.

Χαρακτηριστικά κοινοτήτων Κωφών

Στις Η.Π.Α υπάρχουν πολλές κοινότητες Κωφών. Στην Ουάσιγκτον και στο L.A. υπάρχουν μεγάλες και δυναμικές κοινότητες Κωφών που έχουν καταφέρει πολλά και στο επίπεδο της εκπαίδευσης και της εργασίας, και έτσι δίνεται η δυνατότητα σε μεγάλο αριθμό κωφών να εκπαιδευτούν και να εργαστούν. Σε άλλες πόλεις οι κοινότητες είναι μικρότερες σε μέγεθος, είναι πιο κλειστές και μερικές δε δέχονται ακούοντες. Υπάρχουν λοιπόν πολλές κοινότητες, αλλά μια είναι η Αμερικάνικη κουλτούρα Κωφών με μέλη της από όλες τις κοινότητες.

Γλώσσα

Η γλώσσα της κουλτούρας των Κωφών είναι η Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα. Μερικοί Κωφοί προτιμούν να χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα και στις κοινωνικές τους συναλλαγές με ακούοντες, με τη βοήθεια διερμηνέα. Άλλοι πάλι κάνουν χρήση Νοηματικής-Αγγλικής. Γενικά, η χρησιμοποίηση της γλώσσας στο κοινοτικό επίπεδο είναι ευέλικτη, ενώ στην ομάδα κουλτούρας είναι αυστηρή. Η διάκριση μεταξύ κοινότητας και κουλτούρας μας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε πώς μερικοί Κωφοί μπορεί να δέχονται, να σέβονται και να χρησιμοποιούν σε μερικές δραστηριότητές τους τη γλώσσα της πλειοψηφίας - Αγγλικά- αλλά την ίδια στιγμή να προτιμούν τη γλώσσα της κουλτούρας τους.

Οι Κωφοί ταυτίζονται με τη νοηματική γλώσσα η οποία είναι μέρος του πολιτιστικού τους υπόβαθρου, αλλά όταν εμπλέκονται σε κοινωνικές δραστηριότητες με ακούοντες, αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν άλλη γλώσσα για να επικοινωνήσουν μαζί τους.

Στόχοι

Ένας κυρίαρχος στόχος της εθνικής κοινότητας Κωφών είναι να πετύχουν την δημόσια αποδοχή ως ισότιμα μέλη, ισότιμα στην εργασία, στην πολιτική αντιπροσώπευση, στον έλεγχο των σχολείων και ιδρυμάτων που αφορούν τους κωφούς. Άλλος, εξίσου σημαντικός στόχος, είναι η αποδοχή και η αναγνώριση της ιστορίας τους και η χρησιμοποίηση της νοηματικής γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας. Για παράδειγμα, ο εθνικός σύνδεσμος Κωφών τύπωσε στους φακέλους του το μήνυμα «*Προσέλαβε Κωφούς - είναι καλοί εργαζόμενοι*». Το μήνυμα είναι μια δημόσια προτροπή ενός πολύ σημαντικού στόχου της κοινότητας: να πείσει το κοινό ώστε να δοθούν ίσες εργασιακές ευκαιρίες στους Κωφούς. Όπως επίσης μέσα από προγράμματα της τηλεόρασης και από άρθρα εφημερίδων, πιέζουν για τη σημασία της αναγνώρισης και της αποδοχής της νοηματικής γλώσσας ως μέσου επικοινωνίας.

Κωφοί

Τι σημαίνει να είσαι Κωφός; Ποιοι είναι οι Κωφοί; Κωφοί μπορούν να γεννηθούν και να μεγαλώσουν μέσα στην κουλτούρα τους, όπως είναι τα παιδιά Κωφών γονέων. Μαθαίνουν τη νοηματική γλώσσα, τα πιστεύω και τις συμπεριφορές της πολιτιστικής ομάδας των γονιών τους. Όταν πηγαίνουν στο σχολείο, ανταλλάσσουν πολιτιστικά και γλωσσολογικά μοντέλα με ένα μεγαλύτερο αριθμό κωφών παιδιών και παιδιών από ακούοντες γονείς που γίνονται μέλη της κουλτούρας αργότερα. Κωφός, συνήθως σημαίνει άνθρωπος που έχει κάποιο βαθμό ακουστικής απώλειας. Το ουσιαστικό κριτήριο όμως, είναι η ταύτιση με τους άλλους Κωφούς και η συμπεριφορά ως Κωφός. Το κύριο χαρακτηριστικό της κουλτούρας των Κωφών είναι οι πολιτιστικές αρχές τους.

Πολιτιστικές αρχές

Γλώσσα: Πάνω απ' όλα απαραίτητη αξία της κουλτούρας τους είναι ο σεβασμός της Αμερικάνικης νοηματικής γλώσσας (ΑΝΓ). Όλοι οι Κωφοί δεν έχουν μάθει την ΑΝΓ ως μητρική γλώσσα. Πολλά άτομα που εντάσσονται αργότερα στην κοινότητα φέρνουν μαζί τους και μια άλλη γλώσσα, συνήθως την Αγγλική. Πολλοί δυσκολεύονται να χρησιμοποιήσουν την ΑΝΓ, αλλά την σέβονται και την δέχονται και σιγά-σιγά αρχίζουν να τη χρησιμοποιούν. Επειδή η νοηματική γλώσσα χρησιμοποιεί χέρια, υπάρχει μια «ιερότητα» για το πώς πρέπει να χρησιμοποιούνται τα χέρια στην επικοινωνία.

Οι Κωφοί πιστεύουν ότι οι χειρονομίες πρέπει να μεταφέρουν οπτικά νοήματα και έχουν εναντιωθεί στη χρήση των χεριών χωρίς νόημα, όπως για παράδειγμα είναι η υποβοηθητική ομιλία (Cued Speech). Μερικά νοήματα φαίνονται πιο εικονικά απ' ότι άλλα, π.χ. για το νόημα «ΣΠΙΤΙ» φαίνεται σα να σχεδιάζει το σχήμα ενός τυπικού σπιτιού. Άλλα νοήματα δεν έχουν καμιά εικονικότητα π.χ. το νόημα «ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ». Για το νόημα δεν έχει σημασία η προέλευση αλλά η ακρίβεια και ο ρυθμός.

Ομιλία: Μερικοί Κωφοί μπορεί να χρησιμοποιούν ομιλία σε δραστηριότητες της κοινότητας, όταν συμμετέχουν και ακούντες, ή σε προγράμματα εκπαίδευσης γονιών. Αλλά στο επίπεδο της κουλτούρας, η ομιλία δεν είναι αποδεκτή συμπεριφορά. Τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει στην κουλτούρα των Κωφών εκπαιδεύονται να περιορίζουν τις κινήσεις του στόματός τους, χρησιμοποιώντας μόνο αυτές που είναι μέρος της γλώσσας τους.

Η χρήση της ομιλίας σημαίνει καταπίεση για τους Κωφούς. Παραδοσιακά η ομιλία είχε επιβληθεί στους κωφούς από τους ακούντες δασκάλους τους σαν υποκατάστατο της γλώσσας. Έχει δηλαδή συνδεθεί με αρνητικές εμπειρίες και θεωρείται υπεύθυνη για την καταπίεση και τον περιορισμό των Κωφών στην πιο βασική ανθρώπινη ανάγκη τους, την ανάγκη να επικοινωνήσουν, ακόμα και μεταξύ τους μέσα από τη γλώσσα τους.

Οι Κωφοί αισθάνονται ότι πάντα θα μειονεκτούν ως προς την ομιλία σε σχέση με τους ακούντες και ότι δεν θα μπορέσουν ποτέ να επικοινωνήσουν μαζί τους

Κοινωνικές σχέσεις: Όπως κάθε μειοψηφία, δίνουν μεγάλη έμφαση στους οικογενειακούς και κοινωνικούς δεσμούς. Ο Croneberg σχολιάζει στο λεξικό της ANΓ, ότι οι Κωφοί θεωρούν τις κοινωνικές δραστηριότητες ένα σημαντικό μέσο για να επικοινωνούν με άλλους κωφούς. Αισθάνονται υποστήριξη και εμπιστοσύνη μεταξύ τους αναπτύσσουν φιλίες και μοιράζονται την ίδια κουλτούρα, τις ίδιες πεποιθήσεις και τα ίδια ενδιαφέροντα.

Ιστορίες και Λογοτεχνία της κουλτούρας

Δεν υπάρχουν βιβλία μέσα από τα οποία τα κωφά παιδιά να μαθαίνουν τις αξίες της κουλτούρας τους. Τις μαθαίνουν μέσω της συναναστροφής με άλλους Κωφούς, που ενισχύουν ή αποθαρρύνουν τα σχόλιά τους ή τις πράξεις τους. Αυτές τις αξίες τις βρίσκουν μέσα στην παράδοση της κουλτούρας της κοινότητας.

Εισαγωγή στην κουλτούρα των Κωφών

Πολλοί Κωφοί που μεγαλώνουν ως μέρος της κουλτούρας των ακουόντων, θεωρούν τους εαυτούς τους ακούντες με απώλεια ακοής. Όταν όμως συναντούν τη νέα και διαφορετική κουλτούρα των Κωφών, καταλαβαίνουν ότι δεν είναι αποδεκτές όλες οι πεποιθήσεις και οι αξίες τους. Αντιμετωπίζουν μια σύγκρουση μεταξύ του τι πίστευαν και του τι πρέπει να αποδεχτούν ως μέλη της κουλτούρας. Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας σύγκρουσης είναι η ομιλία. Ο κωφός που χρησιμοποιούσε την ομιλία για να επικοινωνήσει, τώρα μαθαίνει ότι η ομιλία δεν έχει την ίδια βαρύτητα και ανάμεσα στους Κωφούς, όπως είχε στους ακούντες. Η ομιλία δεν είναι αποδεκτή συμπεριφορά στην κουλτούρα τους. Ο κωφός καταλαβαίνει ότι πρέπει να αλλάξει τη συμπεριφορά του, που πάντα πίστευε ότι είναι κανονική, αποδεκτή και θετική.

Ένα άλλο παράδειγμα σύγκρουσης παλιάς και νέας συμπεριφοράς είναι η χρησιμοποίηση των ματιών. Στην αμερικάνικη κουλτούρα των ακουόντων, οι άνθρωποι διδάσκονται ότι το να κοιτάζει κανείς κάποιον συνέχεια είναι απρεπές και πολλοί κωφοί έχουν μάθει να κοιτούν τα πρόσωπα των ακουόντων για μικρό χρονικό διάστημα, μετά να κοιτούν αλλού για λίγο, για να μη χαρακτηριστούν «χαζοί» ή ότι προκαλούν. Στη χρησιμοποίηση της νοηματικής γλώσσας για συνομιλία, ο ένας πρέπει να κοιτάζει το πρόσωπο του άλλου. Η διακοπή της οπτικής παρακολούθησης νοηματιστή και συνομιλητή, μπορεί να θεωρηθεί από τους κωφούς ανάγωγη συμπεριφορά ή ότι «προσποιείται ότι παρακολουθεί». Υπάρχουν πολλοί κανόνες για το πώς χρησιμοποιούνται τα μάτια στις συνομιλίες με την ΑΝΓ.

Το ίδιο ισχύει και για το πώς χρησιμοποιούν την έκφραση του προσώπου. Οι εκφράσεις του προσώπου μεταξύ των ακουόντων είναι αρκετά συγκρατημένες, όταν συγκριθούν με των κωφών νοηματιστών. Κινήσεις ματιών, προσώπου, κεφαλιού είναι απαραίτητο μέρος της ΑΝΓ. Χρησιμοποιούνται ως μέρος της γραμματικής ή για τη μεταφορά πληροφοριών απαραίτητων για να ελέγχονται οι συζητήσεις, όπως επίσης και για την άντληση πληροφοριών σχετικά με την ευαισθησία του νοηματιστή.

Μια άλλη διαφορά υπάρχει στον τρόπο με τον οποίο κάποιος συστήνεται. Οι ακούντες πολλές φορές συστήνονται μόνο με το μικρό τους όνομα, πράγμα που μπορούν να κάνουν και οι Κωφοί. Όμως οι Κωφοί προτιμούν να συστήνονται με ονοματεπώνυμο και δεν είναι ασυνήθιστο να συμπληρώνουν την πόλη ή την περιοχή από τις οποίες προέρχονται. Αυτή η πληροφορία είναι απαραίτητη γι' αυτούς, γιατί οι ομάδες κουλτούρας είναι μικρές και η ανάγκη για επαφή με άλλα μέλη σημαντική. Όπως επίσης το «από πού είσαι» σημαίνει και σε ποιο σχολείο πήγες και πού πέρασες την παιδική σου ηλικία.

Τέλος, μια απαραίτητη συμπεριφορά είναι να μάθει πώς να ονομάζει τον εαυτό του. Στην κουλτούρα των ακουόντων είναι συνηθισμένο να χρησιμοποιούνται οι διαβαθμίσεις της ακουστικής απώλειας (βαρήκοος κ.τ.λ.). Άτομο με «δυσκολία

ακοής» είναι περισσότερο αποδεκτό γεγονός, που σημαίνει ότι το άτομο είναι κοντά στο να ακούει και είναι πιο ικανό να αντιδρά σε μια ίση βάση με τους ακούντες. Ενώ «κωφός», είναι πιο αρνητικό και δημιουργεί την εντύπωση ότι είναι δύσκολο να επικοινωνεί και ότι δεν μπορεί να μιλήσει καθόλου. Έτσι ένας κωφός μεταξύ ακούντων, μάλλον θα αγνοηθεί αν δηλώσει κωφός. Αλλά μεταξύ των Κωφών οι διακρίσεις της ακουστικής απώλειας δεν θεωρούνται σημαντικές. «Κωφός» δεν είναι τόσο μια ετικέτα της κώφωσης, όσο μια ετικέτα πολιτιστικής αναγνώρισης. Το νόημα «κωφός» στην ΑΝΓ μπορεί να σημαίνει «οι φίλοι μου» που περιλαμβάνει την έννοια της κουλτούρας του «Κωφού». Έτσι η κουλτούρα των Κωφών είναι μοναδική και διαφορετική από όλες τις άλλες κουλτούρες. Είναι μια ομάδα ανθρώπων που μοιράζονται κωδικούς συμπεριφοράς και αξιών που μαθαίνονται και περνούν από γενιά σε γενιά. «Εισδύω στην κουλτούρα των Κωφών και γίνομαι Κωφός» σημαίνει ότι μαθαίνω όλους τους απαραίτητους τρόπους για να συμπεριφέρομαι ως Κωφός.

Ακούοντα παιδιά από Κωφούς γονείς

Κωφός, συνήθως σημαίνει άνθρωπος που έχει απώλεια ακοής. Υπάρχουν όμως ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων που έχουν μεγαλώσει με την κουλτούρα των γονιών τους και αισθάνονται ένα πολύ προσωπικό δεσμό με τους Κωφούς. Πολλές φορές όμως αισθάνονται τους εαυτούς τους να παίζουν τον ρόλο του συνδέσμου μεταξύ της οικογένειας και της πλειοψηφίας. Από πολύ μικροί γίνονται διερμηνείς της οικογένειας και επικοινωνούν με τους ακούντες για λογαριασμό της. Ακόμα και όταν έχουν φύγει από την οικογένεια, έχουν τον ρόλο του ενδιάμεσου ή ως επαγγελματίες διερμηνείς ή ως μέλη οργάνωσης Κωφών για να επικοινωνούν με ακούντες. Για να γίνουν μέλη της ομάδας κουλτούρας είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τη νοηματική γλώσσα. Πολλές φορές την χρησιμοποιούν τόσο καλά ώστε οι Κωφοί λένε: «κάνει νοήματα σαν Κωφός».

Μερικά ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων είναι ενήμερα ότι η συμπεριφορά που πρέπει να χρησιμοποιούν με την ομάδα Κωφών είναι διαφορετική από εκείνη που χρησιμοποιούν με τις ομάδες ακούντων. Όταν επικοινωνούν με Κωφούς, αλλάζουν τη γλώσσα που χρησιμοποιούν, τα αστεία που λένε ή τη χρήση των ματιών. Άλλα όμως συνήθως δεν φαίνεται να είναι ενήμερα για τη σύγκρουση μεταξύ της κουλτούρας των ακούντων και αυτής των Κωφών. Αυτά τα παιδιά υποστηρίζουν ότι όταν είναι με κωφούς, συμπεριφέρονται με ένα συγκεκριμένο τρόπο (certain way), αλλά όταν είναι με ακούντες βρίσκουν ότι διαφοροποιούν την συμπεριφορά τους ασυναίσθητα.

Περίληψη

Ο όρος «κοινότητα Κωφών» χρησιμοποιείται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Η λέξη «κοινότητα» έχει διαφορετικούς ορισμούς, πόσο μάλλον ο όρος «κοινότητα Κωφών». Ο όρος «κοινότητα Κωφών» χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια ομάδα ανθρώπων που επιδρά και συνεισφέρει στους τελικούς σκοπούς της κοινότητας ως σύνολο.

Η κουλτούρα των Κωφών δεν έχει ακόμα μελετηθεί ουσιαστικά. Ένας λόγος μέχρι τώρα, ήταν ότι οι κωφοί στο παρελθόν δεν ορίζονταν σαν μια κοινότητα με κοινή κουλτούρα, αν και συχνά παρατηρήθηκε ότι έτειναν να ζητούν την συντροφιά άλλων κωφών. Συχνά οι περιγραφές των ειδικών επικεντρώνονται στις ελλείψεις και όχι στις θετικές απόψεις για την ζωή τους, δηλαδή ότι και αυτοί, όπως και κάθε άνθρωπος, είναι μέλη κοινοτήτων και ομάδων κουλτούρας.

Οι αξίες των Κωφών αντανακλούν τα πιστεύω και τους τρόπους με τους οποίους κάθε κωφός αντιδρά στο κοινωνικό περιβάλλον. Αυτές οι αξίες είναι συχνά διαφορετικές από εκείνες της κουλτούρας της πλειοψηφίας και πρέπει να τις μάθει ο Κωφός για να ενταχθεί. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που το αντιμετωπίζουν κωφοί που έχουν μεγαλώσει σαν ακούοντες. Η άποψη του Stokoe για τη γλώσσα και την κουλτούρα των κωφών, μας έδειξε ότι οι κωφοί δεν είναι ανώμαλες παθολογικές περιπτώσεις, αλλά προσωπικότητες που έχουν πολιτιστική και γλωσσική ταυτότητα. Η εργασία του ευτυχώς ξεκίνησε την εποχή που τα θέματα για τους κωφούς δεν κρύβονταν ούτε αγνοούνταν, αλλά αναδεικνύονταν για να φτάσουν σε ένα νέο στάδιο ενημέρωσης και αποδοχής των Κωφών, ώστε να κατορθώσουν να πετύχουν την ισότητα που καιρό διεκδικούν.

Hall, S. (1989). Train-Gone-Sorry: The Etiquette of Social Conversations in American Sign Language. Κεφάλαιο από το βιβλίο του Wilcox (Ed): American Deaf Culture, An Anthology. Linstok Press, Silver Spring, Maryland

Οι κανόνες των κοινωνικών συζητήσεων στην Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα.

Οι Κωφοί Αμερικανοί που χρησιμοποιούν την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα, συχνά βιώνουν συγκρούσεις και προστριβές με τους ακούντες Αμερικανούς λόγω των διαφορετικών κανόνων ευγένειας που διέπουν τις δύο γλώσσες.

Θα αναφερθούμε στην εθνογραφία των τύπων ευγένειας που ισχύουν στην κοινότητα των Κωφών. Στους τύπους αυτούς περιλαμβάνονται ο χαιρετισμός, η αποχώρηση, η κατανόηση, ο χαιρετισμός με τα χέρια, το μοίρασμα πληροφοριών και ο αποχαιρετισμός.

Θα εξεταστεί ο τρόπος συζήτησης Κωφών (που γνωρίζονται μεταξύ τους), έτσι ώστε να κατανοηθεί η διαφορά στους κανόνες που ακολουθούν οι Κωφοί στη γλώσσα τους σε σύγκριση μ' αυτούς των ακουόντων.

Οι ιδιαιτερότητες που απορρέουν από τις διαφορετικές ανάγκες των Κωφών είναι άγνωστες σε ανθρώπους που ακούν. Δεν είναι εύκολο να τραβήξεις την προσοχή κάποιου που θα ήθελες να του μιλήσεις, όταν αυτός δεν ακούει. Εάν είναι σχετικά κοντά, συνήθως τον κοιτάζεις στο πρόσωπο έως ότου στρέψει το βλέμμα του. Αν δεν στρέψει το βλέμμα του, μπορείς να τον χτυπήσεις ελαφρά στον ώμο.

Η σωματική επαφή είναι ένα σημαντικό μέρος της επικοινωνίας των Κωφών. Συνήθως, άνδρες και γυναίκες αγγίζουν και αγκαλιάζουν άτομα του ίδιου και του άλλου φύλου. Εάν αυτός που θέλουμε να συνομιλήσουμε είναι αρκετά μακριά, είναι πιο δύσκολο να του τραβήξουμε την προσοχή. Κάποιοι χρησιμοποιούν νεύματα. Εάν δεν τα καταφέρουν, τότε μπορούν να χτυπήσουν τα πόδια τους ή τα χέρια τους στο τραπέζι για να προκαλέσουν κραδασμούς, έτσι ώστε ο άλλος να ανταποκριθεί. Η παραπάνω μέθοδος δεν είναι ιδιαίτερα αγαπητή στους ακούντες, γιατί μ' αυτό τον τρόπο ενοχλείται ο περίγυρος.

Ένας άλλος τρόπος είναι να βρεθεί κάποιος τρίτος που να βρίσκεται ανάμεσα σ' εμάς και στο πρόσωπο που επιθυμούμε να μιλήσουμε, ο οποίος θα τον προσεγγίσει για να τον ενημερώσει.

Επιπλέον, οι παραπάνω τρόποι χρησιμοποιούνται για να δείξουν σε κάποιον που ήδη μιλάει ότι κάποιος άλλος θέλει να μιλήσει στη συνέχεια. Άλλος τρόπος να ζητήσει κάποιος τη σειρά του για να μιλήσει, είναι να σταθεί πολύ κοντά στον ομιλητή αγγίζοντας τους ώμους του.

Το άτομο που ήδη μιλάει, αναγνωρίζει την παρουσία και το σκοπό αυτού που θέλει να μιλήσει με το να βάλει το χέρι του πάνω στο ώμο του και/ ή νεύοντάς του “Ναι” ή “Μισό λεπτό”.

Ο ομιλητής μπορεί να κάνει κάτι από τα παραπάνω, χωρίς όμως να πάρει το βλέμμα του από το συνομιλητή του (έως ότου τελειώσουν), γιατί κάτι τέτοιο θα μπορούσε να διαταράξει τη συζήτηση.

Για να χαιρετήσουμε κάποιον, αφού ήδη έχουμε τραβήξει την προσοχή του, μπορούμε να του σφίξουμε το χέρι ή να τον αγκαλιάσουμε ή να κάνουμε το νεύμα “γεια”.

Το σήκωμα των ώμων ή τα ανοιχτά χέρια από κάποιον, δηλώνουν ότι δεν έχει τίποτα να πει και δίνει τη σειρά του στον επόμενο. Ανύψωση των φρυδιών με χαμόγελο ή ανοιχτό στόμα από κάποιον, σημαίνει ότι επιθυμεί να μιλήσει γιατί είχε ξαφνικά μια ιδέα ή έμπνευση.

Κατά την διάρκεια μιας μακράς συνομιλίας, ο ομιλητής συχνά σταματά και ρωτάει αυτούς που τον παρακολουθούν αν καταλαβαίνουν. Ταυτόχρονα, ο ομιλητής μπορεί να χρησιμοποιεί διάφορους τρόπους για να σιγουρευτεί ότι όλοι τον προσέχουν. Εάν κάποιος συγκεκριμένα σταματήσει να προσέχει, ο ομιλητής θα σταματήσει έως ότου ο άλλος τον ξανακοιτάξει και τότε θα συνεχίσει. Εάν ο ομιλητής εκνευριστεί με κάποιον που δεν προσέχει, ίσως τον αγγίξει στον ώμο και του πει με νόημα “πρόσεχε”.

Επειδή η οπτική επαφή παίζει σημαντικό ρόλο στη νοηματική γλώσσα, εάν κάποιος επιθυμεί να προσβάλει τον άλλον, φτάνει να γυρίσει το κεφάλι του. Όταν απαραίτητα κάποιος πρέπει να φύγει, θα πρέπει να πει “ένα λεπτό” και να εξηγήσει τι πρόκειται να κάνει (να φύγει).

Αν και είναι αποδεκτό να σφίξεις το χέρι κάποιου όταν τον χαιρετάς, είναι πολύ αγενές να του πιάσεις τα χέρια για να τον σταματήσεις την ώρα που μιλάει. Είναι ισοδύναμο με το να βάλεις το χέρι σου στο στόμα ενός ακούοντος την ώρα που μιλάει.

Είναι δύσκολο σε μια κοινότητα Κωφών να κρατήσεις ιδιωτικές τις συνομιλίες. Όταν αρχίσει κάποιος να μιλάει, όποιος θέλει παρακολουθεί ή συμμετέχει. Η μυστικότητα δεν θεωρείται κατάλληλη σε ένα κοινωνικό πλαίσιο.

Ο αποχαιρετισμός είναι συνήθως μακρύς. Όταν κάποιος τελειώσει την συνομιλία, πρέπει να εξηγήσει πού πάει και τι θα κάνει. Ο αποχαιρετισμός (καληνύχτα, θα σε δω την άλλη εβδομάδα, χάρηκα που σε είδα) συχνά συνοδεύεται με αγκαλιές, φιλία και σφίξιμο των χεριών.

Βασική αρχή στην κοινότητα των Κωφών είναι ότι όλοι θα πρέπει να ενεργούν με τρόπο που να διευκολύνεται η επικοινωνία και να παρέχονται πληροφορίες. Οτιδήποτε εμποδίζει την επικοινωνία είναι αγένεια.

Αγένεια είναι να κρατάς μυστικά ή να γυρίζεις την πλάτη σου ή να φεύγεις βιαστικά ή να εμποδίζεις τα χέρια κάποιου νοηματιστή.

Μια δεύτερη αρχή ευγένειας είναι να συμπεριφέρονται όλοι στην κοινότητα με τέτοιο τρόπο που να προωθείται η ενότητα μεταξύ των Κωφών.

Οι ακούοντες θα κατανοήσουν κάποιες πλευρές της κουλτούρας των Κωφών, όπως τους κανόνες επικοινωνίας, μέσα από εμπειρίες και μετά από δοκιμές και λάθη.

Bahan, B. (1989). A Night of Living Terror Κεφάλαιο από το βιβλίο του Wilcox, S (Ed): American Deaf Culture, An Anthology. Linstok Press, Silver Spring, Maryland.

“Νυχτερινοί Εφιάλτες”

Ήταν βράδυ αποκριάς γύρω στις 8. Για εκατοστή φορά το φως του κουδουνιού μου άναψε. Αναστέναξα και σκέφτηκα: “Ποιος βλάκας έστειλε επίσκεψη τα παιδιά του τόσο αργά;” Άρπαξα λίγες καραμέλες, πήγα προς την πόρτα περίεργος για τη στολή που θα φορούσε το παιδί. Μέχρι τώρα η πιο τρομακτική μάσκα που είχα δει ήταν του Ronald Reagan. Καθώς άνοιξα την πόρτα και είδα το παιδί ντυμένο, δεν πίστευα στα μάτια μου. Ούρλιαξα, μου έπεσαν οι καραμέλες και έτρεξα στο δωμάτιό μου κλείνοντας την πόρτα πίσω μου. Το παιδί φορούσε στολή ακούοντος ανθρώπου.

Εύπνησα γρήγορα ιδρωμένος. Έτρεξα στο συγκάτοικό μου και άναψα το φως στο δωμάτιό του. Εύπνησε από ένα βαθύ ύπνο και κάθισε στο κρεβάτι του. Αρχισα να του διηγούμαι τον εφιάλτη μου. Αυτός ερμήνευσε το όνειρό μου σαν μια “επίθεση ανησυχίας” και με καθησύχασε.

Ήταν δύο η ώρα το πρωί. Εύπνησα ξανά και έτρεξα στο δωμάτιο του συγκάτοικού μου. Ήταν λίγο εκνευρισμένος αυτή τη φορά και ρώτησε:

☞ Τι ονειρεύτηκες πάλι;

☞ Το κορίτσι μου πήγε στο Gallaudet College και γύρισε διαφορετική. Ήταν σαν να μην την ήξερα, δεν μπορούσα να την καταλάβω. Δεν μπορούσα να κατανοήσω τη νοηματική της. Έκανε νοήματα τόσο παράξενα. Χρησιμοποιούσε νοήματα όπως: το, η, -μενος, ήταν...

☞ -Τα όνειρά σου δείχνουν ότι φοβάσαι το διαφορετικό, φοβάσαι την αλλαγή, μου λέει ο συγκάτοικός μου. Ξεκουράσου, είναι μόνο ένα όνειρο, με παρηγόρησε.

Τα νοήματά της στο όνειρό μου ήταν τόσο παράξενα, τόσο μηχανικά που φαινόταν σαν να παρίστανε το ρομπότ. Αργότερα θυμήθηκα ότι ήταν αγγλικά με νοήματα σαν μια επιδημία μόλυνσης της ASL [Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα]

Η ώρα ήταν 3 το πρωί. Εύπνησα ξανά και έτρεξα στο δωμάτιο του φίλου μου να του πω τις λεπτομέρειες από το τελευταίο μου όνειρο.

- Ονειρεύτηκα ότι ήμουν σε τάξη ενσωμάτωσης, με έναν διερμηνέα, ο οποίος έκανε διερμηνείες μετά από 3 μαθήματα νοηματικής γλώσσας που είχε πάρει Στο όνειρό μου, σήκωσα το χέρι μου και ρώτησα τον καθηγητή χρησιμοποιώντας αμερικάνικη νοηματική γλώσσα: “ Έννοείς ότι ο Πόε έγραψε ιστορίες τρόμου;”

Ο διερμηνέας αλληθωρίζοντας με υγρά χείλη και τραυλίζοντας το μετέφρασε σε σωστά αγγλικά λέγοντας: “ Εσύ πιρούνι αδύνατον Πόε έγραψε προτάσεις τρόμου;”

Στην τάξη ακούστηκε μια βουή από γέλια και ο καθηγητής με κοίταξε σαν να ήμουν ηλίθιος.

Ο συγγάτοικός μου συνειδητοποιώντας ότι ήταν 3 το πρωί, φώναξε: “Τι;”

Η ώρα ήταν 4 το πρωί, όταν ξαναμπήκα στο δωμάτιό του και ρώτησα: “Πότε το Gallaudet College θα έχει Κωφό πρόεδρο;”

- Καλά με ξύπνησες στις 4 το πρωί να με ρωτήσεις γι’ αυτό; είπε ο καλός μου συγγάτοικος.

- Ονειρεύτηκα ότι πήγα στο Gallaudet College για την 65η συνάντηση αποφοίτων. Μπήκα στο χώρο του πανεπιστημίου και με χαιρέτησε ο καινούργιος πρόεδρος, ο οποίος ήταν ακούων και δεν ήξερε νοηματική γλώσσα. Εκλέχτηκε ανάμεσα σε τρεις Κωφούς υποψηφίους. Στο κολέγιο μια ομάδα Κωφών καθηγητών είχαν συνεδρίαση. Αποκαλούσαν τους εαυτούς τους “Επιτροπή για τα δικαιώματα των Κωφών”. Με ενοχλούσε το ότι ένα κολέγιο για Κωφούς είχε μια τέτοια επιτροπή περιφρούρησης, ώστε να είναι σίγουροι ότι η κουλτούρα των Κωφών δεν θα εκριζωθεί. Έγινα έξαλλος.

- Ηρέμησε, ηρέμησε ένα όνειρο ήταν. Τι ήπιας πριν πέσεις για ύπνο; Ήπιας γάλα; μου λέει ο συγγάτοικος μου.

Το ρολόι μου έδειχνε 5 το πρωί. Ξύπνησα μέσα σε φρίκη, έπιασα με το χέρι μου το πρόσωπό μου για να δω αν είμαι καλά. Σηκώθηκα, έτρεξα στο δωμάτιο του “θεραπευτή” μου και κούνησα δυνατά το κρεβάτι του. Σηκώθηκε απότομα με κλειστά μάτια. Τον ξύπνησα και τον ρώτησα: “Έχει παραμορφωθεί το πρόσωπό μου;”

- Τι σε έπιασε αυτή τη φορά; μου λέει.

- Βλέπεις κάτι διαφορετικό στο πρόσωπό μου;

- Όχι, τι είναι πάλι; ρώτησε, ελπίζοντας ότι θα φύγω.

- Είδα έναν απαίσιο εφιάλτη.... Τον χειρότερο μέχρι τώρα.

- Τι είδες τέλος πάντων; με ρωτάει.

- Ονειρεύτηκα ότι συμφώνησα να λάβω μέρος σε ένα πείραμα μιας εταιρίας που παράγει κοχλιακά εμφυτεύματα. Δεν ξέρω πώς το αποφάσισα αλλά το έκανα. Πήγα στο νοσοκομείο να μου τοποθετήσουν τον μηχανισμό στο πίσω μέρος του αυτιού μου. Όπως ήμουν ατάραχος με έκοψαν, μου άνοιξαν το κεφάλι και πέταξαν μέσα τα καλώδια και τα μηχανήματα. Όταν ξύπνησα, οι γιατροί και οι νοσοκόμες στέκονταν δίπλα μου περιμένοντας να απολογηθούν για το ατύχημα που συνέβη κατά την επέμβαση. Ο γιατρός μου εξήγησε ότι το μηχανήμα τοποθετήθηκε πάρα πολύ καλά, αλλά μου’ πε ότι ο βοηθός του έκανε ένα λάθος κόβοντας λίγο πιο βαθιά και έκοψε το νεύρο του προσώπου μου, με αποτέλεσμα η μια πλευρά του προσώπου μου να γέρνει.

- Το πρόσωπό σου είναι μια χαρά. Νομίζω ο εφιάλτης σου σημαίνει ότι αρνιέσαι σε ένα βαθμό να δεχτείς την κώφωση σου και η επιθυμία σου να γίνεις ακούων υπερισχύει του φόβου σου για αλλαγή, με παρηγορεί σαρκαστικά ο συγγάτοικός μου.

-Τι; εγώ αρνούμαι την κώφωσή μου; Είμαι πολύ υπερήφανος, ώστε να μη θέλω να υποστώ μια χειρουργική επέμβαση!

Τέλος πάντων, αισθάνθηκα προσβεβλημένος και γύρισα στο κρεβάτι μου.

Ξύπνησα και αισθάνθηκα το αίμα μου να έχει φύγει όλο από το πρόσωπό μου. Φοβισμένος, με το βλέμμα μου να γυρίζει μέσα στο δωμάτιο, κοιτάζοντας και περιμένοντας κάποια ένδειξη ότι αυτό το τελευταίο όνειρο έγινε πραγματικότητα, ξαναπηγαίνω στο δωμάτιο του συγγάτοικού μου και τον χτυπώ απαλά στον ώμο.

Πετάγεται από το κρεβάτι, με κοιτάζει τρομαγμένος και λέει:

- Είσαι πολύ χλωμός σαν φάντασμα. Τι συμβαίνει;

Δεν απάντησα. Απλά στεκόμουν εκεί σε πλήρη σύγχυση. Με έβαλε να καθίσω κάτω και ρώτησε ξανά:

- Τι πρόβλημα υπάρχει;

Έκανα νοηματική. Ένα νόημα αυτή τη φορά, πολύ αργά: «Εγώ ακούων.»

Bahan, B. (1989). Its our World Too. Κεφάλαιο από το βιβλίο του Wilcox (Ed): American Deaf Culture, An Anthology. Linstok Press, Silver Spring, Maryland

«Είναι και δικός μας ο κόσμος»

Αναρωτιόμουν για ποιο θέμα να γράψω αυτό το μήνα στο περιοδικό «Νέα της Κοινότητας Κωφών». Για λίγα λεπτά πανικοβλήθηκα, σκεπτόμενος ότι δεν υπάρχουν άλλες ιστορίες στο μυαλό μου.

Τελικά, με έσωσε μια κατσαρίδα. Θα σας πω τι συνέβη. Καθώς πήγαινα στους γονείς μου, στη μέση περίπου του δρόμου σταμάτησα σε ένα εστιατόριο. Όταν ήρθε η σερβιτόρα να πάρει την παραγγελία, της έδειξα στον κατάλογο τι ήθελα. Αυτή συνέχισε να μιλάει. Ίσως έλεγε ποιο ήταν το πιάτο της ημέρας. Την διέκοψα, της έκανα χειρονομία ότι δεν ακούω και έδειξα ξανά την παραγγελία μου.

Ενοχλήθηκε και είπε δείχνοντας τα χείλη της: «Γιατί δεν μιλάς;». Όταν πρόφερα με δυσκολία «ένα χάμπουργκερ με τυρί», ταραχτήκε και έφυγε. Δεκαπέντε λεπτά αργότερα ξαναγύρισε φέρνοντας το φαγητό μου και ένα σημείωμα που ήταν γραμμένο με πολλά λάθη. Καθώς το διάβαζα αναρωτήθηκα πού έμαθε να γράφει: ήταν τόσο ανορθόγραφη. Το σημείωμα έλεγε: «Έχω ένα κωφό αδελφό ο οποίος παρακολούθησε ένα πολύ καλό σχολείο στα βόρεια. Τώρα μιλάει καλά. Πρέπει να μάθεις να μιλάς, ποτέ δεν είναι αργά. Τελοσπάντων, ζεις σε ένα κόσμο ακουόντων.»

Θύμωσα, σκεπτόμενος με ποιο δικαίωμα υποστήριζε ότι δεν έκανα λογοθεραπεία. Παρακολούθησα σχολείο που ενσωμάτωνε την λογοθεραπεία στην φιλοσοφία του. Εκτός του ότι αφιέρωσα πολλές ώρες προσπαθώντας να προφέρω τον ήχο Π αντί για ΜΠ, στοιχείο το οποίο -σύμφωνα με την παραπάνω φιλοσοφία- θα μου επέτρεπε να επικοινωνώ επιτυχώς στον «Κόσμο των Ακουόντων».

Ήμουν τόσο εκνευρισμένος με το σημείωμα, που δεν κατάλαβα ότι η σερβιτόρα στεκόταν και περίμενε για την απάντησή μου. Καθώς την κοίταξα, τα μάτια και το στόμα της άνοιξαν τρομαγμένα και έφυγε γρήγορα. Επέστρεψε αμέσως με ένα αεροζόλ. Σηκώθηκα αμέσως να τρέξω, να προφυλάξω τον εαυτό μου, σκεπτόμενος «τι έκανα που πρέπει να με ψεκάσει;». Πέρασε γρήγορα από μπροστά μου κατευθυνόμενη στο τραπέζι πίσω από μένα όπου περπατούσε μια κατσαρίδα. Άδειασε σχεδόν το μισό μπουκάλι για να τα καταφέρει. Παρακολουθούσα την σκηνή έκπληκτος. Φυσικά, δεν μπόρεσα να τελειώσω το φαγητό μου. Πλήρωσα και έφυγα όσο πιο γρήγορα μπορούσα παίρνοντας το σημείωμα μαζί μου.

Στο δρόμο ξαναδιάβασα το σημείωμα και αυτή τη φορά κόλλησα στη φράση: «Είναι ένας κόσμος ακουόντων».

Με ποιο δικαίωμα οι ακούντες επιβάλλουν σε μας την επικράτηση του κόσμου τους; Το χειρότερο είναι ότι υπάρχουν κωφοί, οι οποίοι υποστηρίζουν τις αξίες του κόσμου των ακουόντων σε μας τους κωφούς, λέγοντας συνεχώς ότι πρέπει

να μάθουμε να μιλάμε γιατί ζούμε σε κόσμο ακουόντων. Είναι αξιοπερίεργο, γιατί με αυτό τον τρόπο αρνούνται την δική τους ύπαρξη ως κωφά άτομα. Εάν ο κόσμος δεν είναι δικός τους, τότε ποιανού είναι;

Προτείνω σε όλους εμάς να διαλαλούμε ότι «είναι και δικός μας ο κόσμος». Βέβαια, δεν μπορώ να αρνηθώ το γεγονός ότι υπάρχουν περισσότεροι ακούοντες από ότι κωφοί, αλλά αρνούμαι το δικαίωμα τους να διεκδικούν τον κόσμο. Εγώ ως κωφός έχω τα δικά μου δικαιώματα και την δική μου θέση σε αυτό τον πλανήτη. Το να διαλαλώ ότι «ο κόσμος ανήκει στους ακούοντες» είναι μια δήλωση ηττοπάθειας. Εμείς που μιλάμε τη νοηματική γλώσσα, λειτουργούμε εξίσου καλά σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Υπάρχουν μερικοί κωφοί δάσκαλοι κωφών/βαρηκόων, οι οποίοι διδάσκουν ότι πρέπει να παραμείνουμε στις αξίες της πλειοψηφίας του κόσμου, που είναι οι ακούοντες. Αυτοί δηλητηριάζουν το μυαλό των κωφών παιδιών που διδάσκουν, των παιδιών που θα είναι οι αυριανοί κωφοί ενήλικες. Κατά συνέπεια, αυτοί οι ενήλικες θα πιστεύουν και θα λένε στους άλλους ότι πρέπει να μάθουμε να μιλάμε, γιατί ζούμε σε ένα κόσμο ακουόντων.

Εάν διαλαλούμε ότι είναι και δικός μας ο κόσμος, θα δείξουμε ότι έχουμε και εμείς θέση σε αυτό τον κόσμο. Οι ακούοντες θα πρέπει να μοιραστούν τον κόσμο μαζί μας και είναι ευπρόσδεκτοι στον κόσμο μας με την προϋπόθεση να σεβαστούν το δικαίωμα μας να επικοινωνούμε με τη νοηματική γλώσσα. Γιατί μέσα από την νοηματική γλώσσα, μαθαίνουμε τα πάντα γύρω από τον κόσμο, το καλό και το κακό, το όμορφο και το άσχημο.

Κερδίζοντας τη θέση μας σ' αυτό τον κόσμο, θα πρέπει να διδάξουμε τη νοηματική γλώσσα στους ακούοντες. Με αυτό τον τρόπο γεφυρώνουμε τους δυο κόσμους.

Φτάνοντας στο σπίτι των γονιών μου, αντιλήφθηκα ότι είχα ένα θέμα για το περιοδικό: «Ο κόσμος ανήκει σε όλους μας».

Κουρμπέτης Β. (1998). Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην Εκπαίδευση των Κωφών Παιδιών. Δημοσίευτο άρθρο.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην Εκπαίδευση Κωφών Παιδιών

Οι κωφοί στην Ελλάδα, όπως και στον υπόλοιπο κόσμο, εκτός από το ότι θεωρούνται άνθρωποι με ειδικές ανάγκες, είναι και μια γλωσσική μειονότητα και μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Στο άρθρο αυτό υιοθετούμε την ορολογία του James Woodward (1982) και γράφουμε το "κωφός" με μικρό κ όταν αναφερόμαστε σε ανθρώπους με ακουστική απώλεια και το "Κωφός" με Κ κεφαλαίο όταν αναφερόμαστε σε ένα συγκεκριμένο σύνολο Κωφών ανθρώπων που έχουν κοινή γλώσσα- την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην Ελλάδα- και κοινή κουλτούρα.

Η νοηματική γλώσσα είναι η μόνη μορφή γλώσσας που επιτρέπει στους κωφούς να επικοινωνούν αβίαστα, εύκολα, φυσικά, αμφίδρομα και αποτελεσματικά (Wilbur 79, Kourbetis 82, Woodward 90). Αφού η ΕΝΓ είναι μία φυσική γλώσσα με όλα τα χαρακτηριστικά μιας φυσικής γλώσσας, τότε δεν είναι αναγκαία ή δυνατή η αντικατάστασή της από ένα άλλο κώδικα επικοινωνίας. Τουναντίον είναι αναγκαία η χρήση της δομής της για την εκπαίδευση των κωφών.

Η φυσική γλώσσα των Κωφών στην Ελλάδα είναι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) για την οποία ξέρουμε πολύ λίγα πράγματα. Ο κυριότερος λόγος είναι η έλλειψη συστηματικής επιστημονικής μελέτης της. Η ΕΝΓ έχει κατά καιρούς ονομασθεί λανθασμένα Μιμική Γλώσσα (Λαζανάς 68), Σύστημα Ελληνικών Νευμάτων ή Νευματική (Τριανταφυλλίδης, 87), Νοηματική Γλώσσα (χωρίς τον προσδιορισμό της (Ελληνικής) (Λογιάδη και Λογιάδη 85, Κωνσταντινίδου, 89), Κινηματική (Παπασπύρου, 96). Οι ονομασίες αυτές είναι είτε ελλιπείς ή τελείως λανθασμένες και οφείλονται στην έλλειψη εξειδικευμένης γνώσης ή σε νεωτερισμούς που είναι συνηθισμένα φαινόμενα στο χώρο της κώφωσης. Ο όρος Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι ο μόνος αποδεκτός από την Κοινότητα των Κωφών (Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος, 97) και από την ακαδημαϊκή κοινότητα που ασχολείται με την κώφωση (Λαμπροπούλου, 96). Δεν υπάρχει αμφιβολία πια ότι η ΕΝΓ είναι γλώσσα και ότι πρέπει να διαφοροποιείται από τις άλλες εθνικές νοηματικές γλώσσες με τον όρο Ελληνική. Εκεί που υπάρχει δυσκολία κατανόησης είναι στην διπλή σημασία της λέξης "νόημα". Αυτή η διπλή σημασία και του νοούμενου και του νεύματος είναι επιλέξιμη για την περιεκτικότητά της ιδιαίτερα επειδή μιλάμε για μια γλώσσα.

Η πλειοψηφία των κωφών παιδιών (90-95%) έχουν ακούοντες γονείς οι οποίοι δεν γνωρίζουν την ΕΝΓ. Τα παιδιά μαθαίνουν την ΕΝΓ σε σχολική ηλικία, όχι μέσω της εκπαίδευσης αλλά έμμεσα από άλλους μεγαλύτερους μαθητές και κωφούς ενήλικες, όταν αυτοί υπάρχουν στην σχολική κοινότητα. (Lambropoulou 86, Κουρμπέτης 87, Hoffmeister 80, Bellugi & Fischer 72). Το αναγνωστικό επίπεδο των

κωφών μαθητών κατά την αποφοίτησή τους από το Δημοτικό Σχολείο είναι πολύ χαμηλό (Κουρμπέτης 87, Έκθεση του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου του ΕΙΠΚ 1997).

Η διδασκαλία της ΕΝΓ κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις είναι αναγκαίο να γίνεται από Κωφό δάσκαλο της ΕΝΓ ως πρώτη γλώσσα. Είναι βασική υπόθεση ότι εάν οι μαθητές μάθουν καλά μια γλώσσα (την ΕΝΓ), τότε θα μπορούν να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες και στην δεύτερη γλώσσα που στην προκειμένη περίπτωση είναι η Ελληνική (γραπτή γλώσσα).

Η πλειοψηφία των σχολείων για κωφούς μαθητές στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη έχει προχωρήσει από την προφορική μέθοδο διδασκαλίας σε μία μέθοδο περισσότερο προσαρμοσμένη στις ανάγκες των παιδιών και η οποία περιλαμβάνεται στη Φιλοσοφία της Ολικής Επικοινωνίας (Jordan, Gustason και Rose, 1977) και της Δίγλωσσης Εκπαίδευσης (Lane, Hoffmeister, Behan 96).

Η εκπαίδευση των κωφών παιδιών στην Ελλάδα είναι βασισμένη σε εμπειρικές εκπαιδευτικές πρακτικές χωρίς την απαιτούμενη οργάνωση, εποπτεία και καθοδήγηση αναγκαία για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των κωφών παιδιών. Η ΕΝΓ δεν υπάρχει σαν γνωστικό αντικείμενο στο σχολικό πρόγραμμα.

Η διδασκαλία της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας προβλέπεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Ειδικής Αγωγής με συγκεκριμένες μάλιστα δραστηριότητες. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας της ΕΝΓ πρέπει να βασίζεται στις αρχές της Δίγλωσσης Εκπαίδευσης, τις οδηγίες της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος και την εμπειρία μας από προγράμματα διδασκαλίας της ΕΝΓ.

Για την διδασκαλία της ΕΝΓ απαιτείται η διεύρυνση του ωρολογίου προγράμματος και η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και οπτικών μέσων, όπως video και τηλεόραση. Στόχος μας πρέπει να είναι ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού σχολείου και της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η ειδική αγωγή είναι αυτονόητο ότι δεν πρέπει να περιθωριοποιείται σε μια τέτοια προσπάθεια.

Οι γλώσσες είναι πολύ σημαντικές για τις δομές των κοινωνιών του κόσμου. Διαφορετικές γλώσσες χαρακτηρίζουν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική δομή του κόσμου μας. Πολλές φορές τα συναισθήματα παίζουν μεγαλύτερο ρόλο από την αλήθεια, όταν συζητάμε για μία γλώσσα. Αυτό γίνεται εμφανές όταν η γλώσσα παίζει μικρό ρόλο στις δομές που προαναφέραμε. Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) είναι ένα ζωντανό παράδειγμα αυτής της κατάστασης.

Η ΕΝΓ δεν εκτιμάται ιδιαίτερα από την κοινότητα των ακουόντων και διέπεται από πολλούς μύθους όπως π.χ. ότι είναι διεθνής, ότι δεν έχει γραμματική και συντακτικό, ότι έχει φτωχό λεξιλόγιο και ότι μαθαίνεται εύκολα (Κουρμπέτης 1997, Kourbetis & Hoffmeister 96). Στόχος μας σε αυτήν την εργασία είναι να αναγνωρίσουμε αυτούς τους μύθους και να εξετάσουμε την πραγματικότητα για την ΕΝΓ.

Είναι επιθυμία πολλών ανθρώπων, για πολύ καιρό, να θέλουν τη νοηματική γλώσσα ως διεθνή: Από τον πρώτο Γάλλο δάσκαλο των κωφών τον Abbe de l'Epee στο τέλος του 18ου αιώνα έως την προηγούμενη δεκαετία (Markowicz, 87). Η νοηματική γλώσσα δεν είναι διεθνής. Υπάρχουν πολλές νοηματικές γλώσσες στον κόσμο. Υπάρχει η Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα που χρησιμοποιείται στις ΗΠΑ

και τον Καναδά, η Αγγλική Νοηματική Γλώσσα της Μ. Βρετανίας, η Ιαπωνική Νοηματική Γλώσσα, κ.ά. Αν και οι νοηματικές γλώσσες έχουν κοινό χαρακτηριστικό την οπτική και κινητική δομή τους, δεν είναι αμοιβαία κατανοητές. Κάθε μία νοηματική γλώσσα έχει διαφορετικές ή παρόμοιες χειρομορφές, οι οποίες σημαίνουν διαφορετικά πράγματα.

Για παράδειγμα, στην Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα (ΑΝΓ) η ερώτηση "Πώς σε λένε;" γίνεται με τρία νοήματα που υπάρχουν στην ΕΝΓ αλλά σημαίνουν διαφορετικά πράγματα. Αυτά τα νοήματα στην ΕΝΓ σημαίνουν ΣΠΡΩΧΝΩ, ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ, ΓΙΑΤΙ. Τα νοήματα της ΕΝΓ στην ΑΝΓ σημαίνουν ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΑ, ΠΙΑΝΩ ΤΟ ΑΥΤΙ, ΤΙ. Και οι δύο προτάσεις δεν έχουν καμία σημασία στην άλλη γλώσσα και ούτε μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους χρήστες των γλωσσών. (Δεν αναφερόμαστε εδώ στην έκφραση του προσώπου που δηλώνει ερώτηση και είναι κοινή και στις δύο γλώσσες ούτε στην συντακτική δομή της πρότασης). Η ΕΝΓ είναι μια οπτικό-κινητική γλώσσα και όχι συμβολική. Το ότι η ΕΝΓ παρουσιάζεται στον αέρα, χρησιμοποιώντας το σώμα, τα χέρια και το πρόσωπο, οδηγεί μερικούς ανθρώπους στην λανθασμένη εντύπωση ότι η ΕΝΓ είναι εικονική. Η γλώσσα δεν δημιουργεί "εικόνες" και "σύμβολα" για να αναφερθεί σε ένα αντικείμενο, αλλά δημιουργεί νοήματα (σύμβολα), που είναι όπως οι λέξεις ή ακόμα και οι φράσεις των ομιλούντων γλωσσών. Οι εικόνες είναι κατανοητές από όλους, οι λέξεις ή τα νοήματα όμως χρειάζονται εκμάθηση για να γίνουν κατανοητά.

Η ικανότητα των νοηματικών γλωσσών να αποδίδουν ευδιάκριτα κάποια στοιχεία ενός αντικειμένου δεν θα πρέπει να έχει αρνητικό χαρακτήρα. Είναι μια δυνατότητα της νοηματικής γλώσσας που έχει μεγάλη διδακτική αξία και για την διδασκαλία της αλλά και για την κατανόηση της διαδικασίας απόκτησής της.

Όποιος νομίζει ότι μπορεί να καταλάβει την ΕΝΓ λόγω της "εικονικής ή συμβολικής της βάσης", δεν έχει παρά να παρακολουθήσει δύο Κωφούς να "μιλάνε". Θα πεισθεί σύντομα για το αντίθετο. Υπάρχουν ετυμολογικά χαρακτηριστικά ενός νοήματος που πολλές φορές υπαγορεύουν μια εικονική εξήγηση μερικών νοημάτων. Αυτά τα ετυμολογικά χαρακτηριστικά υπάρχουν και στις ομιλούμενες γλώσσες. Η λέξη ΓΑΥΓΙΣΜΑ έχει ηχητική εικονική ετυμολογία όπως και πολλές άλλες λέξεις. Το ότι μια γλώσσα έχει μερικά εικονικά χαρακτηριστικά δεν κάνει την γλώσσα εικονική ούτε εύκολα κατανοητή. Η εικονική σχέση ενός νοήματος με ένα αντικείμενο είναι ένα σύνηθες ερώτημα των ακουόντων που πρωτομαθαίνουν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Αυτό είναι αναπόφευκτο λόγω της οπτικοκινητικής δομής της γλώσσας (Bellugi & Klima 72).

Τέλος, εάν οι νοηματικές γλώσσες ήταν εικονικές, συμβολικές και μη λεκτικές, τότε θα έπρεπε να είναι οι ίδιες σε όλο τον κόσμο, να μαθαίνονται εύκολα και η επικοινωνία με αυτές να περιορίζεται σε απλή, καθημερινή και μη αφηρημένη. Αυτό όμως απέχει πολύ από την αλήθεια.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται στην ίδια χώρα με την Ελληνική Γλώσσα, δεν είναι όμως η αναπαράσταση της ομιλούμενης γλώσσας με άλλη μορφή, όπως είναι η γραπτή γλώσσα. Όταν η ΕΝΓ χρησιμοποιείται από ακούοντες, φαίνεται να παρουσιάζει μια άλλη δομή που μοιάζει με αυτή των

Ελληνικών, αλλά αυτό δεν είναι ΕΝΓ. Είναι, στην καλύτερη περίπτωση, μια συλλογή νοημάτων της ΕΝΓ, σε μια σειρά που για να είναι κατανοητή, πρέπει κάποιος να ξέρει και ΕΝΓ και ελληνικά. Η ΕΝΓ είναι η γλώσσα της Κοινότητας των Κωφών και όχι μια κατασκευή των ακούντων. Όταν κάποιος ξέρει και καλά Ελληνικά και καλά ΕΝΓ μπορεί να κάνει “αλλαγή κώδικα” (Code-switching) και να καταλήξει σε δανεισμό λεξιλογίου (borrowing) που συνήθως είναι από την ισχυρή γλώσσα (Hoffmeister & Shettle, 84).

Η ΕΝΓ έχει και γραμματική και συντακτικό. Φανταστείτε μια γλώσσα χωρίς αυτά. Κανένας δεν θα μπορούσε να καταλάβει κανέναν. Όλες οι γλώσσες του κόσμου έχουν συντακτικό και γραμματική. Απλώς η ΕΝΓ έχει διαφορετικό συντακτικό και γραμματική από τα Ελληνικά όπως τα Ελληνικά από τα Αγγλικά. Η διαφορά ακόμα και η έλλειψη καταγεγραμμένων κανόνων μιας γλώσσας δεν σημαίνει ότι αυτοί δεν υπάρχουν. Η ΕΝΓ χρησιμοποιεί το χώρο και την κίνηση για την οριοθέτηση των κανόνων της γραμματικής και του συντακτικού της και η διαφορά αυτή είναι ο λόγος της ύπαρξης αυτού του μύθου.

Η ΕΝΓ δεν έχει ανάγκη την χρήση της φωνής. Είναι μια οπτικοκινητική γλώσσα. Οι κινήσεις των χειριών είναι επικοινωνιακές και έχουν σχέση με τους μορφασμούς του προσώπου. Η ταυτόχρονη επικοινωνία (νοηματική και προφορική) δεν ενδείκνυται, γιατί η ΕΝΓ έχει διαφορετική σύνταξη και γραμματική από τα Ελληνικά.

Οι μορφασμοί του προσώπου είναι λεκτικά και γραμματικά κομμάτια της ΕΝΓ, αναγκαίοι για την πλήρη κατανόησή της. Μπορεί να ξενίζουν μερικούς, σίγουρα όμως δεν είναι προσβλητικοί για τους χρήστες μίας άλλης γλώσσας που δεν τους χρησιμοποιεί.

Το λεξιλόγιο της ΕΝΓ είναι αρκετά πλούσιο, αν και δεν υπάρχουν επιστημονικές έρευνες για την καταγραφή του. Η ΕΝΓ χρησιμοποιείται από μια μικρή σχετικά κοινότητα και κυρίως για κοινωνικούς λόγους. Όταν μια γλώσσα δεν χρησιμοποιείται ευρύτερα όπως στον επαγγελματικό, αλλά κυρίως στον λογοτεχνικό τομέα, τότε δεν αναπτύσσεται έντονα και σε μεγέθη που μπορούν να χαρακτηριστούν πλούσια. Η ΕΝΓ έχει τις δυνατότητες να χρησιμοποιείται σε οποιοδήποτε τομέα (φυσικά εκτός του ραδιοφώνου) και να αναπτυχθεί περισσότερο. Η ΕΝΓ δεν έχει γραπτή μορφή, αλλά τα λογοτεχνικά έργα της Κοινότητας των Κωφών καταγράφονται σε βιντεοκασέτες.

Η μορφολογία της ΕΝΓ όπως και όλων των γνωστών νοηματικών γλωσσών, έχει ένα χαρακτηριστικό που δεν έχουν τα Ελληνικά όπως και άλλες ομιλούμενες γλώσσες: Τους Ταξινομητές ή Classifiers. Οι ταξινομητές είναι χειρομορφές με ομαδοποιημένες σημασιολογικές έννοιες, π.χ. αντικείμενα συγκεκριμένης μορφής, μεταφορικά μέσα, άτομα κλπ., που χρησιμοποιούνται για την έκφραση κίνησης, θέσης, σειράς κλπ., μόνοι τους ή σε συνδυασμό με άλλους δευτερεύοντες ταξινομητές δομώντας έτσι μια πολύπλοκη αλλά κατανοητή γλώσσα (Hoffmeister 77,78, Kantor 80).

Η εκμάθηση της ΕΝΓ δεν είναι ευκολότερη από την εκμάθηση μιας άλλης γλώσσας. Δεν υπάρχουν ευκολότερες ή δυσκολότερες γλώσσες. Όλες οι γλώσσες

μαθαίνονται από τα μικρά παιδιά στο ίδιο χρονικό διάστημα σε όλο τον κόσμο. Τα στάδια εκμάθησης μιας νοηματικής γλώσσας είναι αντίστοιχα των άλλων φυσικών γλωσσών του κόσμου, και σαν πρώτη γλώσσα αλλά και σαν δεύτερη γλώσσα.

Η διδασκαλία της ΕΝΓ είναι πάρα πολύ δύσκολη, όχι γιατί η γλώσσα είναι δύσκολη, αλλά γιατί δεν υπάρχουν οι ψυχολογολογικές έρευνες που είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη αναλυτικών προγραμμάτων που θα βοηθούσαν την διδασκαλία της ΕΝΓ. Ένας δάσκαλος της ΕΝΓ πρέπει να είναι Κωφός, μέλος της Κοινότητας, με ειδική εκπαίδευση στην διδασκαλία της ΕΝΓ.

Οι επιστημονικές έρευνες των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών (και στην Ελλάδα) έχουν αποδείξει ότι η χρήση της νοηματικής γλώσσας βοηθάει στην καλύτερη ανάπτυξη των κωφών παιδιών γλωσσικά, εκπαιδευτικά και κοινωνικο - συναισθηματικά. (Moogres 85, Kourbetis 87). Αυτό οφείλεται κατ' αρχήν στο ότι η Νοηματική είναι η φυσική γλώσσα των κωφών και κατ' επέκταση πιο εύκολη στην εκμάθησή της, και στο ότι η επικοινωνία με τη νοηματική εξασφαλίζει την αποδοχή και την υποστήριξη των κωφών παιδιών. Η αλήθεια είναι ότι τα κωφά παιδιά δεν μιλάνε καλά, κυρίως επειδή δεν ακούν και επειδή δεν έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα. Σίγουρα όμως η χρήση μιας γλώσσας δεν είναι εμπόδιο στην εκμάθηση μιας άλλης. Αν αυτό γινόταν, καταλαβαίνεται ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν δίγλωσσα δεν θα μάθαιναν τη δεύτερη γλώσσα καλά. Συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο στα δίγλωσσα ακούοντα και κωφά παιδιά.

Η γνώση και χρήση της ΕΝΓ από τους δασκάλους κωφών παιδιών και γενικά από τους ειδικούς που ασχολούνται με κωφά παιδιά είναι ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ. Ανεξαρτήτως φιλοσοφίας ή μεθοδολογίας εκπαίδευσης, η γνώση της ΕΝΓ αλλά και της κουλτούρας των Κωφών είναι μεγάλης σημασίας όταν θέλουμε να λέμε ότι εκτελούμε εκπαιδευτικό έργο. Οι γνώσεις αυτές είναι επίπονες και χρονοβόρες. Ευτυχώς και αυτό το σκληρό αλλάζει και στο μέλλον θα δούμε την πλειοψηφία των ειδικών που ασχολούνται με τα κωφά παιδιά να τηρούν αυτές τις προϋποθέσεις. Η εισαγωγή κωφών εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική κοινότητα γεννά ελπίδες αλλαγής στο χώρο.

Η ΕΝΓ δεν είναι η έσχατη λύση στην εκπαίδευση των κωφών. Αυτό δυστυχώς χαρακτηρίζει την πραγματικότητα και είναι ισχυρά εδραιωμένο στο μυαλό πολλών ακούοντων. Βασίζεται στη ανάγκη μας να βλέπουμε τους κωφούς σαν συνέχεια του ακούοντα εαυτού μας αλλά και στη ελλιπή επιστημονική κατάρτιση. Η ΕΝΓ πρέπει να χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση των κωφών σαν πρώτη προτεραιότητα και σαν βάση για την διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας. Αυτή είναι η ουσία της Δίγλωσσης Εκπαίδευσης, η οποία έχει προταθεί σαν μεθοδολογία εδώ και δύο δεκαετίες στις ΗΠΑ και την Ευρώπη.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα δεν είναι αναγνωρισμένη από το Ελληνικό κράτος ως επίσημη γλώσσα της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών και κατ' επέκταση της Ελλάδας, με όλα τα πλεονεκτήματα στην διερμηνεία, διδασκαλία και έρευνα. Είναι ανάγκη να αναγνωρισθεί η ΕΝΓ ως επίσημη γλώσσα, επειδή είναι η γλώσσα της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών. Είναι ανάγκη να καταγραφεί το λεξικό, η γραμματική και το συντακτικό της ΕΝΓ, έτσι ώστε να αναγνωρισθεί το

δικαίωμα της διερμηνείας, της διδασκαλίας και της σπουδής της γλώσσας. Η επιστήμη της Γλωσσολογίας έχει πολλά να μάθει από μια τέτοια σπουδή. Η Κοινότητα των Κωφών έχει να ωφεληθεί και γενικά η Ελλάδα έχει πολλά να κερδίσει από μια τέτοια αναγνώριση.

Η αναγνώριση της ΕΝΓ είναι εύκολο πράγμα. Θα μπορούσε να γίνει και με μια απόφαση της Βουλής των Ελλήνων. Αυτό που έχει σημασία- και πιστεύουμε ότι το δείξαμε εδώ- είναι η θεσμοθετημένη αντιμετώπιση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Είναι αναγκαία η δημιουργία τομέα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή ερευνητικού κέντρου που να ασχολείται με την σπουδή της γλώσσας και να συνεργάζεται άμεσα με όλους τους φορείς που ασχολούνται με την κώφωση στην Ελλάδα. Εάν κανείς δει την βιβλιογραφία αυτής της εργασίας, θα καταλάβει πόσο ανάγκη έχουμε για μια επιστημονική αντιμετώπιση της ΕΝΓ.

Μια τελευταία σημείωση: Η Ουγκάντα έχει αναγνωρίσει την νοηματική της γλώσσα ως επίσημη γλώσσα του κράτους. Είναι καιρός να το κάνει και η Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bellugi, U. & Klima, E. 1972. The Roots of Language in Sign Talk of the Deaf. *Psychology Today*, 6, 61-76.
- Bellugi, U. & Fischer, S. 1972. A comparison of Sign language and spoken language. *Cognition*, 1, 173-200
- Hoffmeister, R. 1977. The Acquisition of American Sign Language by Deaf Children of Deaf Parents: The Development of the Demonstrative Pronouns, Locatives, and Personal Pronouns. Unpublished doctoral dissertation. University of Minnesota, Minneapolis.
- Hoffmeister, R. 1978. The Influential Point. Temple University, Philadelphia, PA.
- Hoffmeister, R. 1980. The Acquisition of Sign Language. In H. Lane & F. Grosjean (Eds.), *Recent perspectives on American Sign Language.*, Erlbaum, N.J: Hillsdale.
- Hoffmeister, R. & Shettle, C. 1984. Adaptations in Communication Made by Deaf Signers to Different Audience Types. In Hoffmeister, R. and Gee, J. (Eds.), *Special Edition on ASL in Discourse Processes: A Multidisciplinary Journal.*
- Jordan, I., G. Gustason, and R. Rosen, 1979. An Update on Communication Trends in Programs for the Deaf. *American Annals of the Deaf*, 125, 3, 350-357.
- Kantor, R. 1980. The acquisition of classifiers in American Sign Language. *Sign Language Studies*, 28, 193-208
- Kourbetis, V. & Hoffmeister R. 1985. Greek Sign Language and its Use in Greece. The International Congress on Education of the Deaf, Manchester, England, August 4-9.
- Kourbetis, V. 1987. Deaf children of Deaf parents and Deaf children of hearing Parents in Greece: a comparative study. Doctoral dissertation, Boston University, Boston.

- Κουρμπέτης 1997. Ελληνική Νοηματική Γλώσσα , Μύθοι και Πραγματικότητα ΕΙΠΚ, Αθήνα.
- Κωνσταντινίδου, Μ., 1989. Το Πρώτο μου βιβλίο στην νοηματική γλώσσα. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Lambropoulou, V. 1986. A Needs Assessment Study for the Education of Deaf Children in Greece. Doctoral dissertation, New York University.
- Λαμπροπούλου, Β. 1997. Η Έρευνα της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Παρατηρήσεις Φωνολογικής Ανάλυσης. Γλώσσα, 43, 50-72
- Lane, H. Hoffmeister, R Behan B. 1996. A Journey in the Deaf- World.. San Diego, CA: DawnSign Press.
- Λαζανάς Β. 1968. Η Μιμική Γλώσσα και οι Κωφάλαλοι. Αθήνα
- Λογιάδη, Μ & Λογιάδης Ν., 1985. Λεξικό Νοηματικής Γλώσσας. Αθήνα
- Markowicz, H. 1987. American Sign Language: Fact and Fancy. Washington, D.C.: Gallaudet College Press.
- Moore, D. 1987. Educating the Deaf: Psychology, Principles, and Practices, (3rd ed.), Boston, MA: Houghton Mifflin
- Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος, 1997. Επιτροπή Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, Αποτελέσματα.
- Τριανταφυλλίδης, Γ. 1987. Σύστημα Ελληνικών Νευμάτων, Θεσσαλονίκη
- Παπασπύρου, Χ. 1997. Κινηματική Γλώσσα και Καθολική Γλωσσική Θεωρία. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Wilbur, R. 1979. American Sign Language and Sign Systems., Baltimore, MD: University Park Press.
- Woodward, J. 1990. Sign English in the education of deaf students. In H. Borsnstein, Manual communication in America.. Washington DC.: Gallaudet University Press.
- Woodward, J. 1982. How You Gonna Get to Heaven if You Can't Talk to Jesus? On Depathologizing Deafness. Silver Spring, Md.: TJ Publishers.

A Brief History of Sign Language: Κεφάλαιο από το βιβλίο των Schein, J. and Stewart, D. (1995). Language in Motion, Exploring the Nature of Sign. Gallaudet University Press

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η αρχή της νοηματικής γλώσσας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Οι μαρτυρίες για την ύπαρξη της όμως φανερώνουν ότι είναι τόσο παλιά όσο και το ανθρώπινο είδος ή και παλιότερη.

Στο χώρο της ανθρωπολογίας δύο είναι οι θεωρίες που αφορούν την αρχή της γλώσσας. Η μία δέχεται την έννοια της εξέλιξης στην ανάπτυξή της. Η δεύτερη υποστηρίζει ότι βγήκε ολοκληρωμένη από το στόμα των προϊστορικών ανθρώπων.

Στη δεύτερη αποφεύγονται ερωτήματα σχετικά με την εξέλιξη και τη γενετική αλλαγή που συνόδευσε την έλευση των πρώτων ανθρώπων.

Οι ανθρωπολόγοι που δέχονται την πρώτη υποστηρίζουν ότι στην ανθρώπινη επικοινωνία χρησιμοποιήθηκαν πρώτα τα χέρια και μετά η φωνή. (1)

Πολλοί πιστεύουν ότι οι γλώσσες, προφορικές ή νοηματικές, ακολούθησαν μια κανονική ανάπτυξη και ότι “ίσως ο γλωσσικός δεσμός μεταξύ ανθρώπων και άλλων ζώωντων οργανισμών να βρίσκεται στα χέρια”.

Μαρτυρίες για την ύπαρξη νοημάτων

Σχετικές μαρτυρίες προέρχονται από το χώρο διαφόρων επιστημών.

Από την παλαιοντολογία: Η εξέταση του κρανίου του αυστραλοπίθηκου και του ραμαπίθηκου (πρώτων ανθρώπων) έδειξε ότι ο χώρος που υπήρχε για τη φωνή δεν επαρκούσε ώστε να εξυπηρετήσει τον πολύπλοκο μηχανισμό του προφορικού λόγου που έχουμε εμείς τώρα. Επιπλέον από την ανατομία των οστών φαίνεται ότι είχαν άνεση στα χέρια τους. (2)

Από τις ζωγραφιές και τις γραπτές μαρτυρίες των σπηλαίων οι ανθρωπολόγοι ερμήνευσαν κάποια ευρήματα ως απεικονίσεις ανθρώπων που κάνουν νοήματα.

Η εικονογραφική γραφή φανερώνει μια πρώτη προσπάθεια των ανθρώπων να “μεταφράσουν” τα νοήματα, συμπληρώνοντας την ομιλία ή συνοδεύοντάς την.

Από την επικοινωνία μεταξύ ζώων: Η μελέτη της επικοινωνίας ζώωντων οργανισμών από ψυχολόγους παρουσιάζει έναν άλλο δεσμό ανάμεσα στους ανθρώπους και τους προδρόμους τους. Διατυπώθηκε η υπόθεση ότι αν κάποιοι πρωτεύοντες οργανισμοί, ιδιαίτερα γορίλες ή χιμπαντζήδες, μπορούν να

επικοινωνούν με τα χέρια, τότε μπορούσαν να κάνουν το ίδιο και οι πρώτοι άνθρωποι, δηλαδή να χρησιμοποιούν νοήματα.

Έχουν γίνει τέτοιες μελέτες όπου φαίνεται πόσο σημαντικός είναι ο ανθρώπινος παράγοντας, οι προκαταλήψεις του ερευνητή και ο τρόπος που οργανώνει το πλαίσιο του πειράματός του, π.χ. όσο περισσότερη ελευθερία υπάρχει στο πλαίσιο του πειράματος τόσο πιο ενδιαφέροντα είναι τα αποτελέσματα και πιο εντυπωσιακές οι μαρτυρίες που υπάρχουν για υψηλής τάξης γνωστικές πράξεις των χιμπατζήδων.

Η επίδραση από τις προϋπάρχουσες ή μη προκαταλήψεις των ερευνητών φαίνεται χαρακτηριστικά στα διαφορετικά συμπεράσματα δύο ανθρωπολόγων τα οποία αφορούν το ίδιο πείραμα, την ανάπτυξη λόγου στο χιμπατζή Nim του Herbert Terrace που είχε την ευθύνη του πειράματος και του Gregory Gattstad που αναθεώρησε το βιβλίο του πρώτου. Αν και ο Nim χρησιμοποιούσε τα νοήματα με συνέπεια, ο Terrace συμπέρανε ότι “τα νοήματά του ήταν μιμητικές πράξεις και δεν αντανακλούσαν κατοχή γλωσσικών αρχών”.

Ο Terrace υποτίμησε την επιτυχία του Nim λόγω της αρνητικής του στάσης απέναντι στην επικοινωνία μεταξύ ζώων. Εκείνο που υποκρύπτεται όμως εδώ είναι ο φόβος για την υποβάθμιση της ανθρώπινης γλώσσας.

Η Jane Hill, μια ανθρωπολόγος, «μας προτρέπει να δεχτούμε την έννοια της εξέλιξης για την ανάπτυξη της γλώσσας, κάτι που συμβαίνει και με άλλα συστήματα συμπεριφοράς». Επιπλέον τονίζει ότι το να παραδεχτούμε ότι τα ζώα μπορούν να χρησιμοποιούν γλώσσα στην επικοινωνία τους δεν υποβαθμίζει την ανθρώπινη γλώσσα, κάτι που φαίνεται να προκαλεί θυμό σε αρκετά άτομα, επιστήμονες ή μη.

Από τη βιολογική προσέγγιση: Το παρελθόν μπορεί να εξεταστεί μέσω κάποιων ιδεών - υποθέσεων. Μια τέτοια ιδέα είναι αυτή που θεωρεί την ανάπτυξη του ατόμου, από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση, ως μια πορεία εξελικτική. Μελετώντας τα στάδια ανάπτυξης του ατόμου οι επιστήμονες εξέτασαν διάφορες απόψεις γύρω από την πιθανή συμπεριφορά των ανθρώπων στα προϊστορικά χρόνια. Έτσι οι γλωσσολόγοι πρόσεξαν κάποιες ενδιαφέρουσες κανονικότητες στην πρώιμη γλωσσική ανάπτυξη των πολύ μικρών παιδιών. Αντίστοιχες κανονικότητες παρουσιάζει και η ανάπτυξη της νοηματικής γλώσσας στα κωφά παιδιά.

Η εξέλιξη της γλώσσας φαίνεται ότι συνδέεται με τον ανθρώπινο οργανισμό.

Οι γλωσσολόγοι συμφωνούν ότι υπάρχει ακολουθία ανάπτυξης των καθολικών στοιχείων κατά την απόκτηση της γλώσσας. Μελέτες επίσης δείχνουν ότι οι χειρονομίες έχουν τη θέση τους στη γλωσσική ανάπτυξη όλων των παιδιών. Και οι λέξεις και οι χειρονομίες παρουσιάζουν μια παρόμοια πορεία ανάπτυξης: ρουτίνες συνδεόμενες με ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο προχωρούν σε γενικευμένη χρήση ενός ολοένα διευρυνόμενου υλικού αναφοράς και καταστάσεων.

Η έρευνα έχει επίσης αποκαλύψει ότι μπορεί να υπάρχουν καθολικά χαρακτηριστικά σ’ όλες τις νοηματικές γλώσσες, όπως δείχνει η εξέταση σημαδεμένων και μη σημαδεμένων χειρομορφών, που υπονοούν ότι ίσως υπάρχει “μια φυσική θεωρία φωνολογίας για όλες τις νοηματικές γλώσσες.”

Είναι πιθανό η μελέτη της απόκτησης των νοηματικών γλωσσών από τα κωφά παιδιά καθώς και η αντίστοιχη των ομιλουμένων γλωσσών από τα ακούοντα να τονίσει καθολικά γλωσσικά στοιχεία που εμφανίζονται σ' όλα τα μέσα επικοινωνίας (δηλ. ομιλία, νοήματα) καθώς και αυτά που ισχύουν μόνο για το συγκεκριμένο μέσο. (19) Σημαντικός είναι ο ρόλος της χειρονομιακής συμπεριφοράς κωφών και ακουόντων παιδιών κατά την επικοινωνία τους με ενήλικες στα πρώτα στάδια της επικοινωνιακής διαδικασίας.

Από τη φύση: Είναι εγγενής στον άνθρωπο η ικανότητα απόκτησης γλώσσας. Η απόδειξη γι' αυτό μας έρχεται από τη φύση, από το νησί Ρένελ της Πολυνησίας, όπως μας πληροφορεί ο Rolf Kuschel, ο οποίος βρήκε ότι ένας κωφός άνδρας, ο Kangobai, ο μοναδικός Κωφός του νησιού εδώ και εικοσιτέσσερις γενιές, σύμφωνα με τα αρχεία, ανέπτυξε με συστηματικό τρόπο νοήματα για να επικοινωνεί με τους συμπατριώτες του. Το έκανε με τον ίδιο τρόπο που οι ακούοντες Ρενελέζοι ανέπτυξαν τη γλώσσα τους. Για παράδειγμα, για το ψάρεμα, την πιο ζωτική δραστηριότητα του νησιού, δεν είχαν μια γενική έννοια. Το ίδιο και στη νοηματική του Kangobai, δεν υπήρχε ένα νόημα γενικής έννοιας αλλά τουλάχιστο δέκα διαφορετικά νοήματα που ποίκιλαν σε σημασία από “ψαρεύω με καμάκι” ως “ψαρεύω χελιδονόψαρα με φακό”...

Από την Πολιτισμική Ανθρωπολογία: Ο Gordon Hewes, ανακεφαλαιώνοντας τις καταγραφές για τις πρώτες επαφές των εξερευνητών με τους αυτόχθονες που συναντούσαν, βρήκε ότι με μέσο τα νοήματα μπόρεσαν να επικοινωνήσουν με μεγάλη ακρίβεια και θεώρησε τη μελέτη αυτών των αρχικών επαφών μεταξύ ανθρώπων που δεν είχαν κοινή γλώσσα, πολύ σημαντική για την κατανόηση των αρχών της γλώσσας.

Από τη Νευρολογία: Ο Pierre Paul Broca προσδιόρισε ότι το αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου έχει τον κύριο έλεγχο της ομιλίας στα δεξιόχειρα άτομα. Πρόσφατα πειράματα έδειξαν ότι στα δεξιόχειρα άτομα οι κύριες λειτουργίες της γλώσσας τοποθετούνται στο αριστερό ημισφαίριο, ενώ οι δευτερεύουσες γλωσσικές λειτουργίες στο δεξιό.

Τι συμβαίνει με τη νοηματική γλώσσα;

Επειδή η νοηματική γλώσσα λειτουργεί σ' ένα μέσο χώρο-οπτικό και οι λειτουργίες χώρου φαίνονται να τοποθετούνται στο δεξιό ημισφαίριο, διατυπώθηκε η υπόθεση ότι αν υπήρχε βλάβη στο δεξιό ημισφαίριο, θα επηρεαζόταν η ικανότητα στη χρήση της νοηματικής γλώσσας. Αυτό όμως δε συμβαίνει στην πράξη. Χρήστες της νοηματικής με βλάβη στο δεξιό ημισφαίριο έδειξαν σοβαρή αδυναμία στην οργάνωση του χώρου και στο να αντιληφθούν την προοπτική, και παραμέλησαν το αριστερό μέρος της σελίδας παρουσιάζοντας τις κλασικές χώρο-οπτικές ανεπάρκειες των ασθενών με βλάβη στο δεξιό ημισφαίριο. Τα ίδια αυτά άτομα δεν ήταν αφασικά, δηλαδή δεν έδειξαν καμιά ανεπάρκεια στις γλωσσικές τους ικανότητες. Αντίθετα, χρήστες της νοηματικής με βλάβη στο αριστερό ημισφαίριο “δεν έδειξαν ανεπάρκεια

σε χώρο-οπτικές ενέργειες, αλλά έδειξαν μεγάλη ανεπάρκεια σε γλωσσικές λειτουργίες” (26). Κωφοί χρήστες της νοηματικής με βλάβη στο δεξιό ημισφαίριο του εγκεφάλου δεν έδειξαν καμιά γλωσσική ανεπάρκεια στη νοηματική τους. Αντίθετα κωφοί με βλάβη στο αριστερό ημισφαίριο έδειξαν σοβαρή ανεπάρκεια στις γλωσσικές λειτουργίες. (27)

Ομάδα σπουδαίων ερευνητών ύστερα από έρευνες συμπέρανε ότι “το αριστερό ημισφαίριο... είναι το κυρίαρχο για τη νοηματική γλώσσα, αν και η επεξεργασία της νοηματικής γλώσσας εμπεριέχει επεξεργασία σχέσεων χώρου σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα”. (28)

Από την Προϊστορική Επικοινωνία: Δράση, αντίδραση, αλληλεπίδραση είναι οι συνθήκες που ευνοούν και διαμορφώνουν τη γλωσσική ανάπτυξη. Έτσι ανθρωπολόγοι τοποθετούν την αρχή της νοηματικής γλώσσας στην αρχή του Homo Erectus (του όρθιου ανθρώπου), διότι τότε ελευθερώθηκαν τα χέρια για τη χρήση εργαλείων και την επικοινωνία. Επιπλέον οι συνθήκες στις οποίες ζούσαν οι πρώτοι άνθρωποι επηρέασαν την επιλογή του γλωσσικού μέσου. Για παράδειγμα, το κυνήγι σ’ ανοιχτή πεδιάδα ευνοούσε τη χρήση της νοηματικής καθώς μπορούσαν να επικοινωνούν σιωπηλά βλέποντας ο ένας τον άλλο, χωρίς να ειδοποιούν το θήραμά τους για την παρουσία τους. Αντίθετα, το κυνήγι στο δάσος ή σε ψηλό χόρτο ευνοούσε τη χρήση της φωνής χωρίς να αποκλείει τη χρήση φωνής και χειρονομιών μαζί. Στα προϊστορικά χρόνια, όπως και σήμερα, πιθανότατα οι άνθρωποι έκαναν χρήση και της ομιλίας και των χειρονομιών.

Το ερώτημα που δεν απαντήθηκε και ίσως δεν μπορεί να απαντηθεί, είναι αν η χρήση των χειρονομιών έφτασε στο επίπεδο μιας επίσημης, χωρίς χρήση φωνής γλώσσας.

Η Νοηματική Γλώσσα από τα προ Χριστού Χρόνια μέχρι το Μεσαίωνα

Ο Αριστοτέλης θεωρώντας ότι ομιλία και γλώσσα είναι το ίδιο πράγμα, συμπέρανε ότι αυτοί που δεν μπορούσαν να μιλήσουν δεν μπορούσαν και να εκπαιδευτούν. Η επίδραση των απόψεων του Αριστοτέλη είχε ως αποτέλεσμα οι κωφοί να κρατηθούν μακριά από την εκπαίδευση πολλά χρόνια και σε πολλές χώρες.

Αρνητική στάση απέναντι στους κωφούς έχουμε και αργότερα, π.χ. στην αρχαία Ρώμη αρνούνταν το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη σε άτομα εκ γενετής κωφά. Εξάλλου, οι αρχαίοι Εβραίοι αρνούνταν την πλήρη θρησκευτική θέση σε κωφά άτομα που δεν μπορούσαν να μιλήσουν. Το Ταλμούδ τοποθετεί τους κωφούς στην ίδια ομάδα με τους καθυστερημένους που δεν είχαν το δικαίωμα να υπογράψουν συμβόλαια.

Τα πλεονεκτήματα όμως της νοηματικής γλώσσας δεν ήταν άγνωστα στα αρχαία χρόνια. Ο Σωκράτης (470 – 399 π.Χ) μελετώντας τη γλώσσα απουσίας της ομιλίας δήλωσε: “Εάν δεν είχαμε ούτε φωνή ούτε γλώσσα και παρόλα αυτά επιθυμούσαμε να δηλώσουμε πράγματα ο ένας στον άλλο, δε θα προσπαθούσαμε να

δηλώσουμε όσα εννοούμε με τα χέρια, το κεφάλι και τα άλλα μέρη του σώματος, όπως κάνουν όσοι είναι άλαλοι;"

Στην αρχαία Ελλάδα δύο ήταν οι σημαντικές παρατηρήσεις που αναφέρονταν στα κωφά άτομα:

Η μία, η άποψη του Αριστοτέλη, που θεωρούσε ότι οι κωφοί δεν μπορούν να εκπαιδευτούν, είχε αρνητικές επιδράσεις στη σκέψη άλλων λαών.

Αντίθετα, η παρατήρηση του Σωκράτη που έστρεφε την προσοχή στα πλεονεκτήματα της νοηματικής γλώσσας, δεν κέρδισε τη δέουσα προσοχή. Έτσι επικράτησαν στάσεις αρνητικές απέναντι στους Κωφούς.

Παρ' όλη την ύπαρξη αρνητικής στάσης, η αποδοχή της νοηματικής γλώσσας προχώρησε αρκετά. Ο Louigi Romeo εφιστά την προσοχή μας στο γεγονός ότι υπήρχαν αρχεία με νοήματα που χρησιμοποιούσαν θρησκευτικά τάγματα κατά τη διάρκεια του 12ου αιώνα και νωρίτερα.

Ο Romeo πιστεύει ότι υπάρχουν στα αρχαία κείμενα της Ελληνορωμαϊκής εποχής μαρτυρίες για την γλώσσα των χειρονομιών και ότι καινούριες μελέτες αυτών των χρόνων καθώς και των μεσαιωνικών, θα δώσουν περισσότερες πληροφορίες για την κατανόηση της φύσης των νοημάτων και των καθολικών γλωσσικών στοιχείων καθώς και των διαχρονικών γενικοτήτων, τουλάχιστον για το Δυτικό πολιτισμό.

Η Αναγέννηση

Ο Ιταλός γιατρός Girolamo Gardano το 16ο αιώνα αμφισβήτησε με τα γραπτά του την άποψη του Αριστοτέλη για τους κωφούς. Αν και δεν πέτυχε πολλά, σημαντικά ήταν τα λόγια του: "Οι άλαλοι μπορούν να ακούσουν διαβάζοντας και να μιλήσουν γράφοντας". Με τις επαναστατικές του ιδέες κέρδισε την εκτίμηση των Ισπανών ιερέων Juan Pablo Bonet και Pedro Ponce de Leon. Επικοινωνία με νοήματα χρησιμοποιούσαν και τα θρησκευτικά σιωπηλά τάγματα.

Ο Robert Barakat μελέτησε την επικοινωνία στα μοναστήρια των Κιστερκιανών, όπου η σιωπή ήταν προϋπόθεση για να ζήσει κάποιος εκεί. Επέτρεπαν όμως τα νοήματα, το λιγότερο από το 328 μ.Χ., τα οποία και οδήγησαν σε νοηματική γλώσσα. Αυτή ήταν μείγμα φυσικών και αυθαίρετων στοιχείων. Μερικά χαρακτηριστικά της έμοιαζαν με τις νοηματικές γλώσσες γενικά, και άλλα είχαν σχέση με τις προφορικές γλώσσες των χωρών όπου βρίσκονταν τα μοναστήρια.

Τελικά αυτή η ανάπτυξη της νοηματικής οδήγησε στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών.

Στο μοναστήρι του San Salvador de Ona (όπου είχε πάει νωρίτερα ο Pedro Ponce de Leon), ιδρύθηκε το πρώτο σχολείο για κωφά παιδιά που κατέγραψε η ιστορία. Το σχολείο ξεκίνησε με τα δύο κωφά αγόρια του μαρκήσιου Juan Fernandez de Velasco. Ο μοναχός που τα εκπαίδευσε, έγραψε βιβλίο για τη μέθοδό του, η οποία όμως δε σώθηκε. Η μέθοδός του είχε τόση επιτυχία ώστε και άλλοι ευγενείς έφεραν τα κωφά παιδιά τους στο μοναστήρι. Για τη μέθοδο του Ponce de Leon μαθαίνουμε από δευτερογενείς πηγές, π.χ. το γιατρό του Ισπανού βασιλιά Φιλίππου II.

Πώς δίδασκε ο de Leon;

Ο Ponce de Leon δίδασκε ανάγνωση χρησιμοποιώντας δακτυλοσυλλαβισμό. (Υπήρχε ήδη ένα δακτυλικό αλφάβητο σε χρήση στο θρησκευτικό τάγμα του Ponce de Leon.) Μετά τη θεμελίωση των εννοιών της γλώσσας δίδασκε ομιλία. Ακόμη είναι βέβαιο ότι χρησιμοποιούσε νοήματα (νοήματα ήδη υπήρχαν στο περιβάλλον του μοναστηριού). Όλα τα κωφά άτομα που δίδαξε, αγόρια και κορίτσια οικογενειών ευγενών και σημαντικών προσώπων, απέκτησαν κάποια άνεση στην Ισπανική γλώσσα. Ένα σπάνιο κείμενό του που διασώθηκε αναφέρει τι δίδαξε, αλλά όχι πώς το δίδαξε: “Τους δίδαξα πώς να διαβάζουν και να γράφουν, να λογαριάζουν, να προσεύχονται, να προσφέρουν υπηρεσίες κατά τη θεία Λειτουργία, να κατανοούν το χριστιανικό δόγμα, να εξομολογούνται προφορικά. Σε μερικούς δίδαξα Λατινικά, και σε άλλους Λατινικά και Ελληνικά και σε ένα μαθητή ακόμα και Ιταλικά. Επιπλέον απέκτησαν πολύ καλή γνώση της Ισπανικής ιστορίας και άλλων χωρών και χρησιμοποιούσαν το δόγμα, την πολιτική και την επιστήμη που ο Αριστοτέλης τους αρνήθηκε.”

Το έργο του θα χανόταν, αν δεν το διέσωζε δημοσιεύοντας τις μεθόδους αυτές ο ισπανός ιερέας Juan Pablo Bonet. Στους ευγενείς και πλούσιους μαθητές του ο Bonet δίδασκε ανάγνωση, χειλανάγνωση και ομιλία. Το έκανε χρησιμοποιώντας δακτυλοσυλλαβισμό και νοήματα. Το δακτυλικό αλφάβητο που χρησιμοποιούσε έφτασε ως τις μέρες μας ελάχιστα αλλαγμένο. Τους τελευταίους τρεις αιώνες οι διδακτικές μέθοδοι έχουν αλλάξει. Η μεγάλη κληρονομιά όμως που άφησαν οι Gardano, Ponce de Leon και Bonet σε όλους μας είναι η πίστη των Κωφών απόκτηση γλώσσας, όχι απαραίτητα ομιλίας, αλλά γλώσσας οπωσδήποτε. Το μήνυμά τους είναι ότι η απώλεια ακοής από μόνη της δεν αποκλείει την γλωσσική ανάπτυξη.

Από το 18ο αιώνα ως το 1880

Το όνομα ενός άλλου ιερέα, του Charles Michel de L’ Epee, φωτίζει επίσης την εκπαίδευση των κωφών ατόμων. Μια τυχαία επίσκεψη σε μία ενοριτίσσή του τον έκανε να αναλάβει την εκπαίδευση των διδύμων κωφών κοριτσιών της. Αυτή η πράξη άλλαξε την ιστορία της εκπαίδευσης των κωφών.

Μυαλό επινοητικό ο de L’ Epee αμφισβήτησε την ισχύουσα άποψη ότι οι κωφοί είναι ανεπίδεκτοι μάθησης και υιοθέτησε την άποψη ότι «η φυσική γλώσσα των κωφών είναι η γλώσσα των νοημάτων, η φύση και οι διαφορετικές ανάγκες τους είναι οι μοναδικοί δάσκαλοί τους...”

Ο de L’ Epee δεν ήξερε νοηματική. Λένε ότι τη δημιούργησε και αφιέρωσε την ζωή του στη διδασκαλία των κωφών μαθητών του, μαθαίνοντάς τους τον τρόπο με τον οποίο θα επικοινωνούν χρησιμοποιώντας αυτό το μέσο. Πέθανε το 1789 και το έργο του συνέχισε βελτιώνοντας τις ιδέες του ο Abbe Sicard.

Στην πραγματικότητα ο de L’ Epee μελέτησε τα υπάρχοντα νοήματα των παριζιάνων κωφών. Δημιούργησε μια ομάδα κωφών και με τη βοήθειά τους ανέπτυξε μια νοηματική “έκδοση” της ομιλούμενης γαλλικής γλώσσας. Ονόμασε τη μέθοδό του “Μεθοδικά Νοήματα”, ενώ σήμερα οι επιστήμονες αναφέρονται σ’ αυτή ως Γαλλική Νοηματική.

Ο de L' Epee μπόρεσε να καταλάβει ότι μια σκέψη μπορεί να αναπαρασταθεί με ένα αυθαίρετο νόημα, τόσο εύκολα όσο και μια λέξη της προφορικής γλώσσας, αλλά απέτυχε να καταλάβει ότι η νοηματική των παριζιάνων κωφών ήταν γλώσσα. Έτσι επέβαλε τη γαλλική γραμματική στην επιλεγμένη ομάδα νοημάτων που δημιούργησε. Το έργο του ξάφνιασε τους συμπατριώτες του και πολλούς μορφωμένους σ' όλη την Ευρώπη. Έκανε επιδείξεις σε εκπαιδευτικούς και κυβερνητικούς αξιωματούχους από ξένες χώρες. Οι μαθητές του απέδειξαν ότι μπορούσαν να μάθουν τη Γαλλική γλώσσα. Η φήμη του απλώθηκε σ' όλη την Ευρώπη και πήγαν κοντά του επιστήμονες για να μάθουν τη μέθοδό του.

Μερικοί από τους μαθητές του de L' Epee ταξίδεψαν σε άλλες χώρες όπου ίδρυσαν σχολεία: στην Ολλανδία, Πολωνία, Σουηδία, Ιρλανδία (όχι όμως στην Αγγλία και τη Σκωτία). Διάδοχός του στη Σχολή (Εθνικό ίδρυμα για κωφούς) ο Roche-Ambroise Cucurron Sicard.

Ο Sicard προχώρησε το έργο του de L' Epee: Μέσω ενός ικανού μαθητή, του βοσκού Jean Massieu, προχώρησε από ένα σύστημα που ήταν σχεδιασμένο να αναπαριστά τη γραμματική της γαλλικής προφορικής γλώσσας, στην εκμάθηση της νοηματικής που στηριζόταν στο λεξιλόγιο και τη γραμματική της κοινότητας των Κωφών. Και το κλίμα μέσα στο οποίο συνέβαινε αυτή η εκπαιδευτική επανάσταση; Ένας πολιτικός αναβρασμός.

Ας σημειωθεί ότι η Γαλλική Εθνική Συνέλευση είχε ανακηρύξει το σχολείο του de L' Epee το 1782 σε Εθνικό Ίδρυμα. Παρ' όλα αυτά ο Sicard το 1796 κατά τη διάρκεια της Τρομοκρατίας σύρθηκε από τον όχλο στο δικαστήριο με την κατηγορία του αντεπαναστάτη. Φυλακίστηκε και περίμενε την εκτέλεση του στην γκιλοτίνα, όταν εμφανίστηκε ο Jean Massieu, κωφός εκ γενετής, χωρίς επίσημη εκπαίδευση ως τα 12 του χρόνια, με μια συγκινητική αίτηση αποφυλάκισης του δασκάλου του. Η Εθνική Συνέλευση χειροκρότησε και συναίνεσε. Τελικά μια επαναστατική επιτροπή τον αναγνώρισε ως δάσκαλο των κωφών και τον άφησε ελεύθερο. Ο Sicard τραυματισμένος ψυχικά από αυτή την εμπειρία πήρε δυο επίλεκτους μαθητές του και έφυγε σε περιοδεία έξω από τη Γαλλία.

Στο Λονδίνο ένας νέος κληρικός από τις Η.Π.Α. πήγε να ακούσει τη διάλεξή του. Ήταν ο Thomas Hopkins Gallaudet από το Κονέκτικατ. Είχε αναλάβει τη διδασκαλία της Αλίκης, κόρης του γιατρού Mason Fitch Cogswell από το Χάρτφορντ του Κονέκτικατ. Ο Cogswell ήθελε να ιδρύσει σχολείο για κωφά παιδιά και έστειλε τον Gallaudet στην Αγγλία για να βρει το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό, αφού η Αγγλία ήταν μητρόπολη και πολιτιστικό πρότυπο για τη Ν. Αγγλία στην οποία ανήκε το Χάρτφορντ. Επιπλέον ο Samuel Braidwood είχε ιδρύσει σχολείο για κωφά παιδιά στο Εδιμβούργο και η φήμη του προσέλκυσε τον Gallaudet. Στο σχολείο του Braidwood δίδασκαν ομιλία και χειλεανάγνωση. Ο Braidwood για να επιτρέψει στον Gallaudet να παρακολουθήσει τις μεθόδους του, ζήτησε είτε να εργαστεί τρία χρόνια ως δάσκαλος στη σχολή του είτε να συνεταιριστεί μαζί του για την ίδρυση παρόμοιου σχολείου στις Η.Π.Α.

Αντίθετα με τον Braidwood, ο Sicard φέρθηκε με γενναιοδωρία. Τον προσκάλεσε να τον συνοδέψει στο Παρίσι, όπου θα ξανάνοιγε το σχολείο. Ο

Gallaudet ήξερε για τις μεθόδους του και δέχτηκε την πρόσκληση, όταν του δήλωσε ότι δεν θα τον χρεώσει για την εκπαίδευσή του. Μ' αυτή την πράξη συνδέθηκαν οι ΗΠΑ με τη Γαλλία και την Ιρλανδία, χώρα που επίσης ασπάστηκε τη χρήση της Νοηματικής Γλώσσας για εκπαιδευτικούς σκοπούς, αντίθετα με την Αγγλία και τη Σκοτία που διάλεξαν την προφορική μέθοδο του Braidwood. Πέντε μήνες έμεινε στη Γαλλία ο Gallaudet. Φεύγοντας προσκάλεσε τον Laurent Clerc να μεταναστεύσει στις ΗΠΑ. Ο Laurent Clerc ήταν ένας από τους καλύτερους δασκάλους στο σχολείο του Sicard, κωφός ο ίδιος, ζωντανή απόδειξη της επιτυχίας της μεθόδου Sicard. Η έλευση του Clerc στην Αμερική σηματοδότησε την χρήση της Νοηματικής Γλώσσας στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών.

Μετά την επίσκεψη των Clerc - Gallaudet στο Νομοθετικό Σώμα του Κονέκτικατ, δόθηκε για πρώτη φορά δημόσια χρηματική στήριξη στην ειδική αγωγή στην Αμερική, μια δωρεά 5000 δολαρίων στο σχολείο του Χάρτφορντ. Μαζί με ιδιωτικές συνεισφορές το ποσό επέτρεψε στον Gallaudet το 1817 να ανοίξει ένα σχολείο στο Χάρτφορντ, που υπάρχει μέχρι σήμερα και ονομάζεται American School for the Deaf (Αμερικανικό σχολείο για κωφά παιδιά).

Οι Κωφοί, όπως συμβαίνει με άλλες πολιτισμικές κοινότητες που στηρίζονται στην προφορική εξιστόρηση, παρέδιδαν την κληρονομιά τους, τις λαϊκές παραδόσεις και τα πολιτισμικά τους στοιχεία από γενιά σε γενιά μέσω της νοηματικής γλώσσας.

Η νοηματική γλώσσα που οι Clerc - Gallaudet έφεραν, δεν κάλυψε κανένα κενό, διότι οι Κωφοί στις ΗΠΑ ήδη χρησιμοποιούσαν την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα. Κωφοί μετανάστες από τις Ευρωπαϊκές χώρες έφεραν κι αυτοί τα δικά τους νοήματα. Αυτά αναμίχθηκαν πιθανά μαζί με τα νοήματα των ιθαγενών Αμερικάνων με αποτέλεσμα να ενσωματωθούν στη Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα.

Το Νησί της Martha's Vineyard

Το νησί της Martha's Vineyard βρίσκεται έξω από τις ακτές της Μασαχουσέτης. Αποικίστηκε το 1640 από μια μικρή ομάδα Άγγλων μεταναστών που ήρθαν σε επιμειξία με τους ιθαγενείς Ινδιάνους Γουαμπανάγκ. Ο αριθμός γεννήσεων ήταν υψηλός και υπήρχαν οικογένειες που είχαν ως 20 παιδιά, πολλά από τα οποία ήταν κωφά. Ήταν τόσοι πολλοί οι κωφοί, ένας κωφός ανά 25 άτομα, ώστε η κώφωση δεν ήταν κάτι το αξιοπρόσεχτο.

Πώς προσαρμόστηκαν οι νησιώτες στο γεγονός ότι υπήρχαν τόσοι πολλοί κωφοί; Είναι χαρακτηριστική η απάντηση που έδωσε ένας γέρος νησιώτης από τον οποίο πήρε συνέντευξη η ερευνήτρια των Κωφών στο νησί Groce : “Α, δεν υπήρχε απολύτως κανένα πρόβλημα. Ξέρετε όλοι εδώ χρησιμοποιούσαν νοηματική γλώσσα”.

Έγινε προσπάθεια για να αναπαρασταθεί η μορφή της νοηματικής που χρησιμοποιούνταν στο νησί αυτό και φάνηκε ότι δεν ήταν διαφορετική από τη Γαλλική ή την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα. Η νοηματική γλώσσα του νησιού όπως και η κουλτούρα των κατοίκων είχε αναπτυχθεί αποκομμένα και δημιούργησε

μοναδικά στοιχεία. Αυτό το φαινόμενο παρατηρήθηκε και σε αναρίθμητες άλλες κοινότητες στις ΗΠΑ, όπου ήταν συγκεντρωμένοι Κωφοί. Οι Κωφοί στην Αμερική χρησιμοποιούσαν νοηματική γλώσσα αρκετά χρόνια πριν από την εισαγωγή της Γαλλικής Νοηματικής Γλώσσας. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι η επίδραση του σχολείου του Χάρτφορντ στην ανάπτυξη της νοηματικής γλώσσας δεν ήταν σημαντική.

Τι προσέφερε το σχολείο;

Ένα κλίμα, όπου η νοηματική χρησιμοποιούνταν για κοινωνικούς καθώς και εκπαιδευτικούς σκοπούς και προωθούσε την πρόσληψη κωφών δασκάλων, άριστων χρηστών της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας. Επιπλέον εισήγαγε τις νέες γενιές κωφών παιδιών στη νοηματική γλώσσα και την κουλτούρα των Κωφών. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί το πρότυπο της Αμερικάνικης Νοηματικής Γλώσσας.

Την ίδρυση του σχολείου του Χάρτφορντ ακολούθησε η ίδρυση σχολείων στις γειτονικές πολιτείες: το 1820 στη Ν.Υόρκη, το 1821 στη Μασαχουσέτη, 1822 στην Πενσυλβάνια, το 1823 στο Οχάιο και στο Κεντάκυ.

Σήμερα ο ομοσπονδιακός νόμος διέπει την εκπαίδευση των κωφών που εκτείνεται σ' όλη την Αμερική (ΗΠΑ), σε ιδιωτικά και δημόσια σχολεία με περισσότερο από 60 χιλιάδες κωφούς μαθητές και μαθήτριες.

Σύντομα ο Gallaudet διαφώνησε με το διοικητικό συμβούλιο του σχολείου του Χάρτφορντ και έφυγε. Αντίθετα ο Clerc έμεινε περισσότερο από 40 χρόνια. Το έργο του: δίδασκε μαθητές, δίδασκε νοηματική στους νέους δασκάλους καθώς και σε άλλους από άλλα σχολεία που επιθυμούσαν να τη μάθουν. Επιπλέον εγκατέλειψε τη μεθοδική προσέγγιση του de L'Epée και ασπάστηκε τη γραμματική της Αμερικάνικης Νοηματικής Γλώσσας. Χρησιμοποίησε δηλαδή την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα για εκπαιδευτικούς σκοπούς αξιοποιώντας την ικανότητα των κωφών δασκάλων.

Το Πανεπιστήμιο GALLAUDET

Το Gallaudet είναι το μοναδικό Πανεπιστήμιο θεωρητικών Σπουδών για Κωφούς στον κόσμο. Ο Edward Miner Gallaudet είχε πατέρα τον Thomas Hopkins Gallaudet και μητέρα τη Sophia Fowler που ήταν κωφή και αποφοίτησε από το Αμερικάνικο Σχολείο Κωφών του Χάρτφορντ. Είκοσι χρονών έγινε διευθυντής ενός σχολείου Κωφών στην Ουάσιγκτον, το οποίο ίδρυσε ο Amos Kendall, ένας πολιτικός φιλόanthropos. Μαζί του πήγε η μητέρα του Σοφία, με απαίτηση του Kendall, για να φροντίσει τις συνθήκες διαβίωσης των μαθητών, αγοριών και κοριτσιών. Ο ρόλος της Σοφίας ήταν καθοριστικός στο ξεκίνημα του δημοτικού σχολείου Kendall καθώς και στο να εμπνεύσει στο γιο της να αγωνιστεί για ένα ίδρυμα ανώτερης εκπαίδευσης για τους κωφούς. Επιπλέον συνεισέφερε στην όλη προσπάθεια του γιου της με την ικανότητά της στην Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα και τις γνώσεις της γύρω από την κουλτούρα των Κωφών.

Στις 8 Απριλίου 1864 ο πρόεδρος Αβραάμ Λίνκολν υπέγραψε το νόμο που έδινε το προνόμιο να ιδρυθεί το Εθνικό Κολέγιο Κωφαλάλων (National Deaf Mute College), που αργότερα άλλαξε το όνομά του σε Gallaudet College προς τιμήν του Thomas Hopkins Gallaudet. Ως το 1910 ο Edward Miner Gallaudet ήταν πρόεδρος του Κολεγίου, ενός ιδρύματος που είναι ως σήμερα το προπύργιο της Αμερικάνικης Νοηματικής Γλώσσας στις ΗΠΑ.

1880: Η Νέμεση της Νοηματικής Γλώσσας

Η χρήση της νοηματικής αμφισβητήθηκε σ' όλη την ιστορία της. Τον 16ο αιώνα ο Bonet χρησιμοποίησε εκτός από τα Νοήματα και το δακτυλικό αλφάβητο, την ομιλία και τη χειλανάγνωση. Η Αγγλία και η Γερμανία, από τον 17ο ως το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα είχαν ισχυρά εκπαιδευτικά συστήματα με κύριο μέσο επικοινωνίας την ομιλία. Ήταν υπέρμαχοι της προφορικής μεθόδου και διαφωνούσαν με τους υπερασπιστές της Νοηματικής για το πώς θα επιτύχουν περισσότερο στην εκπαίδευση αυτή.

Έτσι ο Abbe de l' Epee διαφωνούσε δι' αλληλογραφίας με τον Γερμανό εκπαιδευτικό Samuel Heinecke για το ρόλο των Νοημάτων και της ομιλίας στην εκπαίδευση.

Στο Διεθνές Συνέδριο του Μιλάνου το 1880, υψώθηκαν οι τόνοι στο επίμαχο ζήτημα και κορυφώθηκαν οι επιθέσεις στη νοηματική. Το αποτέλεσμα ήταν μια απόφαση που επικύρωνε «την αναμφισβήτητη ανωτερότητα της άρθρωσης στην αποκατάσταση του κωφάλαλου ατόμου στην κοινωνία και στον εφοδιασμό του με πληρέστερη γνώση της γλώσσας». Τόσο μεγάλος ήταν ο φανατισμός ώστε μετά την ευνοϊκή ψήφο για την προφορική μέθοδο, ένας εκπρόσωπος φώναξε: «Ζήτω η Λέξη!»

Το Συνέδριο του Μιλάνου επηρέασε την εκπαίδευση του κωφού παιδιού όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στις ΗΠΑ: η διδασκαλία του προφορικού λόγου έγινε ο κύριος εκπαιδευτικός στόχος.

Η νοηματική γλώσσα ως εκπαιδευτικό εργαλείο, καταργήθηκε. Η διδασκαλία της γλώσσας πέρασε σε δεύτερη μοίρα μετά τη διδασκαλία της ομιλίας και δεν αναγνωρίστηκε η διάκριση μεταξύ των δύο.

Στο επόμενο Συνέδριο, στο Παρίσι, ο E.M.Gallaudet, έκανε μια συμβιβαστική πρόταση: τα εκπαιδευτικά εργαλεία να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τις ικανότητες των κωφών παιδιών, δηλαδή στήριξε και τις δυο μεθόδους, και την προφορική και τη νοηματική. Η πρότασή του όμως καταψηφίστηκε: επτά υπέρ, εκατό κατά.

Πώς αντέδρασαν οι Κωφοί της Αμερικής στην πρόκληση του Μιλάνου;

Απάντησαν άμεσα, το 1880, με την ίδρυση της Εθνικής Ένωσης των Κωφών (National Association of the Deaf). Ποιος ήταν ο στόχος των αρχηγών των Κωφών που συγκάλεσαν την πρώτη συνεδρίαση της εταιρείας; Ήταν διπλός: η συνέχιση της χρήσης της Αμερικανικής Νοηματικής στη διδασκαλία καθώς και η διατήρηση των

θέσεων των κωφών δασκάλων στα σχολεία των κωφών. Η μείωση του αριθμού των κωφών δασκάλων-μετά το 1900-στα σχολεία, έδειξε πόσο σοβαρή και βάσιμη ήταν η ανησυχία τους.

Η Εθνική Ένωση Κωφών των ΗΠΑ, όπως πολλές άλλες οργανώσεις Κωφών στον κόσμο, είναι «μια οργάνωση των Κωφών, όχι μια οργάνωση για τους Κωφούς». Ξεπέρασε τα εκατό χρόνια ζωής και μάχεται για τα δικαιώματα των κωφών ατόμων που αφορούν όλες τις πλευρές της ζωής, όχι μόνο την εκπαίδευση. Ένα τέτοιο δικαίωμα είναι η άμυνα της νοηματικής γλώσσας και η ενίσχυσή της ώστε να γίνει το κύριο μέσο επικοινωνίας των κωφών ατόμων στις ΗΠΑ. Το κύριο επιχείρημα των πολέμιων της νοηματικής ότι τα κωφά παιδιά δε θα μάθουν να μιλούν, αν χρησιμοποιούν νοηματική, διότι η νοηματική είναι πιο εύκολη γι' αυτούς και ο προφορικός λόγος είναι δύσκολος, δεν ευσταθεί. Η νοηματική γλώσσα βοηθάει στην απόκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων προφορικού λόγου ή νοηματικής.

1960: Η Νοηματική επιστρέφει

Τα χρόνια από το 1880 μέχρι το 1960 ήταν μια περίοδος κατά την οποία η νοηματική γλώσσα καταπιεζόταν στα σχολεία. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του κύριου ομιλητή σε ένα συμπόσιο για τη νοηματική γλώσσα στην Αγγλία, τον Απρίλιο του 1980: «Είμαστε τώρα τελικά ή ίσως για μια φορά ακόμα σ' ένα σημείο της ιστορίας στη Βρετανία, όπου είναι σχετικά ασφαλές να συζητάμε για τη χρήση της νοηματικής από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς».

Οι υπέρμαχοι της προφορικής μεθόδου εξακολουθούν όμως να υπάρχουν και είναι το ίδιο αφοσιωμένοι στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού όσο κι αυτοί που δέχονται τη νοηματική. Χρησιμοποιούν τον προφορικό λόγο ως θεμέλιο της εκπαιδευτικής τους προσέγγισης, πράγμα που έχει απήχηση και στην κουλτούρα της πλειοψηφίας του κοινωνικού συνόλου. Ας μην ξεχνάμε ότι η χειλανάγωση και η διδασκαλία του προφορικού λόγου γινόταν ακόμη και από σχολεία που χρησιμοποιούσαν νοηματική. Η αναγνώριση όμως της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας ως αληθινής γλώσσας, είναι το κρίσιμο σημείο που έδωσε τη δυνατότητα στους Κωφούς να νιώσουν περηφάνια για τον εαυτό τους και για τη γλώσσα τους, να διώξουν το συναίσθημα που τους δημιουργούσε η κουλτούρα της πλειοψηφίας, ότι δηλαδή έκαναν κάτι κακό, όταν χρησιμοποιούσαν νοήματα. Εξάλλου το στίγμα του Κωφού συνδεόταν στενά με τη γλώσσα του.

Το 1960 άρχισε μια αλλαγή στάσης απέναντι στη νοηματική γλώσσα με το έργο του William Stokoe, καθηγητή της νοηματικής γλώσσας στο Κολέγιο του Gallaudet. Τότε ο Stokoe εξέδωσε μια μονογραφία που παρουσίαζε την καινοτόμο θέση του ότι η νοηματική γλώσσα είναι μια αληθινή γλώσσα και όχι ένα «σύστημα κωδικοποίησης αναπαραστάσεων της προφορικής γλώσσας δια των χειρών». Ο τίτλος της μονογραφίας ήταν: Δομή της Νοηματικής Γλώσσας. Το έργο προκάλεσε έντονη αντίδραση και επιθέσεις, που προήλθαν πρώτα από τους καθηγητές του Gallaudet εναντίον του Stokoe, της Γλωσσολογίας και της έρευνας της νοηματικής γλώσσας (με εξαίρεση τον κοσμήτορα του Κολεγίου και δυο στενούς συναδέλφους

του), και μετά από το χώρο της Εκπαίδευσης που είχε άγνοια της γλωσσολογίας και εχθρική στάση απέναντι στη νοηματική Γλώσσα. Αντιδράσεις ακόμη υπήρξαν και από το κοινωνικό σύνολο. Έτσι δημοσιεύθηκαν δυο επιθετικά γράμματα στην εφημερίδα Washington Post, όταν το Εθνικό Ίδρυμα Επιστημών χρηματοδότησε το Stokoe και τους συνεργάτες του για την έρευνα της νοηματικής γλώσσας.

Ένα δεύτερο έργο του W. Stokoe και των συνεργατών του, το Λεξικό της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας ισχυροποίησε τη θέση της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας.

Η απήχηση του έργου του Stokoe στην κοινότητα των Κωφών ήταν μεγάλη. Η βελτίωση της θέσης της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας είχε ευνοϊκό αντίκτυπο στην αυτοεκτίμηση της κοινότητας των Κωφών, «η γλώσσα της κοινότητας, η νοηματική, είχε ισότιμη θέση με τις προφορικές γλώσσες, η επικοινωνία που προτιμούσαν τα μέλη της ήταν νόμιμη και επομένως τα μέλη της νομιμοποιούνταν. Η δουλειά του Stokoe συνέβαλε σημαντικά στην αναγνώριση της γλωσσικής μοναδικότητας της Νοηματικής Γλώσσας, κάτι που αρχικά δε μπορούσαν να δουν οι Κωφοί».

Οι γλωσσολόγοι στην πλειοψηφία τους εκτίμησαν και ενθάρρυναν το έργο του Stokoe. Η κοινότητα των Κωφών, με τη συμπλήρωση 100 χρόνων από την ίδρυση της Εθνικής Ένωσης Κωφών, επίσημα απέτισε φόρο τιμής και ευγνωμοσύνης στον W. Stokoe με την έκδοση μιας γιορταστικής συλλογής δοκιμίων με τίτλο Νοηματική Γλώσσα και Κοινότητα των Κωφών (Baker,C.and Battison,R.(1980). Sign Language and the Deaf Community, Essays in Honor of William C. Stokoe, National Association of the Deaf, U.S.A.).

Woodward J.(1989). Πώς θα πας στον Παράδεισο αν δεν μπορείς να μιλήσεις με τον Ιησού; Κεφάλαιο από το βιβλίο του Wilcox, S. (Ed): American Deaf Culture, An Anthology. Linstok Press, Silver Spring, Maryland.

Το εκπαιδευτικό κατεστημένο εναντίον της κοινότητας των Κωφών

Η Αμερικάνικη κοινότητα των Κωφών μας προσφέρει μοναδικές ιδέες για το πώς μια πληθυσμιακή μειονότητα μπορεί να διατηρήσει τη γλωσσική και πολιτιστική της ταυτότητα και ενότητα παρ'όλες τις πιέσεις που δέχεται.

Η κοινότητα των Κωφών εκτός από τις πιέσεις που δέχεται, όπως και οι άλλες μειονότητες της Αμερικής, βρίσκεται αντιμέτωπη με τρεις επιπλέον κοινωνικές ανισότητες:

- ❖ Λόγω του ότι η κώφωση έχει θεωρηθεί παθολογική κατάσταση, η κοινότητα των Κωφών έχει μεγαλύτερες -από άλλες μειονότητες- δυσκολίες να ξεπεράσει την κατωτερότητα που της επιβλήθηκε από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- ❖ Στην κοινότητα των Κωφών, λιγότερο από το 10% των κωφών παιδιών έχει Κωφούς γονείς. Το στοιχείο αυτό σημαίνει ότι η πλειοψηφία των κωφών παιδιών ανήκει σε μια διαφορετική πολιτισμική ομάδα. Άρα θα πρέπει να ενσωματωθούν σε μια κοινωνική μειονότητα διαφορετική από των γονιών τους.
- ❖ Ο επικοινωνιακός κώδικας της κοινότητας των Κωφών διαφέρει, όχι μόνο στην δομή του ίδιου του γλωσσικού κώδικα αλλά και στη διάρθρωση της οδού πρόσληψης/ κατάκτησής του από την γλώσσα της πλειοψηφίας.

Σε αντίθεση με την εθνοκεντρική άποψη των ακουόντων ότι οι Κωφοί είναι απομονωμένα άτομα, οι Κωφοί έχουν σχηματίσει μια κοινότητα που αυτονομείται από παράγοντες όπως: ταύτιση ως μέλος της κοινότητας, χρήση ενός ιδιαίτερου επικοινωνιακού κώδικα, ενδογαμική συμπεριφορά, συμμετοχή σε εθνικές, περιφερειακές και τοπικές οργανώσεις.

Οι κωφοί και οι βαρήκοοι δεν ανήκουν όλοι στην κοινότητα των Κωφών. Στην πραγματικότητα, ο βαθμός κώφωσης ελάχιστα σχετίζεται με το αν κάποιος ανήκει ή όχι στην κοινότητα των Κωφών.

Η ταύτιση κάποιου με την κοινότητα των Κωφών και η αναγνώρισή του από τα άλλα μέλη, φαίνεται ότι είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας που καθορίζει την ιδιότητα του μέλους στην κοινότητα των Κωφών. Ο παραπάνω παράγοντας εξηγεί γιατί κάποιοι ακουόντες θεωρούν τον εαυτό τους Κωφό ή γιατί κάποιοι κωφοί ή βαρήκοοι θεωρούν τον εαυτό τους ακούοντα, ή γιατί κάποια ακούοντα παιδιά

Κωφών γονιών αρνούνται να μιλήσουν ακόμα και αν μπορούν. Επιπλέον, το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγήσει το υψηλό ποσοστό γάμων ανάμεσα στους κωφούς.

Το εκπαιδευτικό κατεστημένο το οποίο ελέγχεται από τους ακούντες, σε γενικές γραμμές δεν αναγνωρίζει τους Κωφούς ως μειονότητα. Η θέση αυτή του εκπαιδευτικού κατεστημένου των ακούντων τους εμποδίζει να αναγνωρίσουν ότι διαθέτουν ανεπαρκείς γνώσεις για το πώς διαρθρώνεται μια κοινότητα Κωφών. Επιπλέον, η άρνηση του εκπαιδευτικού κατεστημένου των ακούντων να αναγνωρίσει την κοινότητα των Κωφών ως μια νόμιμη κοινότητα, οδηγεί στην υιοθέτηση της άποψης ότι μόνο οι ακούντες μπορούν να βοηθήσουν εκπαιδευτικά τους κωφούς.

Αυτός ο απολυταρχισμός υπάρχει από την αρχή της εκπαίδευσης των κωφών και συχνά εκφράζονται με θρησκευτικό ζήλο απόψεις για το πώς θα «σωθούν» οι κωφοί από τους ακούντες. Ο τίτλος αυτού του άρθρου αντικατοπτρίζει τις απόψεις αυτές.

Οι στάσεις γύρω από την ανωτερότητα των ακούντων και την κατωτερότητα των Κωφών έχει οδηγήσει σε διακρίσεις σχετικά με την πρόσληψη Κωφών δασκάλων, ειδικά για τα κωφά παιδιά, αφού στα περισσότερα σχολεία η εκπαίδευση των κωφών παιδιών στηρίζεται στην ομιλία, εις βάρος των άλλων μαθημάτων.

Ενώ τέτοιες διακρίσεις έχουν υποστεί αρκετές μειονότητες, φαίνεται ότι η ανισότητα εις βάρος των Κωφών, που είχε σαν αποτέλεσμα την γλωσσική καταπίεση, είναι ιδιαίτερα σοβαρή και πιθανόν δύσκολο να αντισταθμιστεί.

Τα περισσότερα κωφά παιδιά δεν έχουν πολιτισμική ενημέρωση για την κοινότητα των Κωφών από τους δασκάλους και τους γονείς τους. Αυτό είναι κατανοητό, αφού οι περισσότεροι δάσκαλοι και γονείς είναι ακούντες. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, είναι πάρα πολύ εύκολο να οδηγηθούμε σε καταστάσεις απολυταρχικής γλωσσικής καταπίεσης. Τα σχολεία έχουν την τάση να υποβαθμίζουν την γλωσσική επάρκεια της νοηματικής.

Το κυρίαρχο ζήτημα σε σχέση με την χρήση της γλώσσας στην εκπαίδευση των κωφών είναι η διαμάχη ανάμεσα στην ομιλούμενη γλώσσα και στη γλώσσα των χειρών, η οποία διαμάχη ξεκίνησε και συνεχίστηκε από τους ακούντες. Η υποστήριξη της άποψης ότι οι Κωφοί θα πρέπει να μιλάνε με το στόμα, ξεκίνησε το 1880 στο Μιλάνο, στο Παγκόσμιο Συνέδριο Δασκάλων των Κωφών, όπου η προφορική μέθοδος ανακηρύχθηκε ως η μόνη σωστή και ενδεδειγμένη για την εκπαίδευση των Κωφών.

Πώς κατάφερε η κοινότητα των Κωφών να διατηρήσει την γλώσσα της παρ' όλες τις διακρίσεις εις βάρος των Κωφών και της γλώσσας τους, παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των γονιών των κωφών παιδιών είναι ακούντες; Υπάρχουν διάφοροι πιθανοί λόγοι γι' αυτό.

Ένας λόγος φαίνεται να είναι η καταπίεση που έχει υποστεί η κοινότητα των Κωφών. Αυτή δυνάμωσε τους εσωτερικούς δεσμούς που ενώνουν τους ανθρώπους που διάλεξαν να ταυτιστούν με την κοινότητα των Κωφών. Επίσης τα κωφά παιδιά φαίνεται ότι σχηματίζουν δυνατούς δεσμούς με τους κωφούς συνομηλίκους τους για να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές απειλές ενάντια στην αυτοπεποίθηση και στην ταυτότητά τους.

Άλλος πιθανός λόγος σχετίζεται με το κανάλι και την δομή του κώδικα της νοηματικής. Οι Κωφοί προτιμούν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα που περνά μέσα από την οπτικο-χειρονομική, παρά από την ακουστικο-στοματική οδό. Το οπτικό-χειρονομικό κανάλι εμποδίζει την επίδραση άλλων γλωσσών, μη οπτικών.

Οι παράγοντες που έχουν επιτρέψει στην κοινότητα των Κωφών να διατηρήσει την γλώσσα της παρ' όλη την γενική πίεση, είναι κυρίως κοινωνικοί και γλωσσικοί. Η ενδυνάμωση των δεσμών είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που συνδέεται άρρηκτα με την χρήση κοινού γλωσσικού κώδικα. Ένα από τα βασικά κριτήρια για την αναγνώριση κάποιου ως μέλους της κοινότητας των Κωφών είναι η χρήση της νοηματικής. Τέλος το οπτικο-χειρονομικό κανάλι που χρησιμοποιείται από τους Κωφούς, δεν επιτρέπει την εύκολη μεταφορά πληροφοριών σε ή από ένα κώδικα που μεταδίδεται με ακουστικο-στοματικό τρόπο.

The World Deaf Scene: Κεφάλαιο από το βιβλίο των Lane H. Hoffmeister, R. Bahan, B. (1996). A Journey into the Deaf World, Dawn Sign Press, San Diego, CA.

Η Κατάσταση των Κωφών Διεθνώς

Οι συνθήκες για τα κωφά παιδιά και τους ενήλικες ποικίλουν ευρέως σ' όλο τον κόσμο και αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Οικονομικά κάποιες κοινωνίες είναι κυρίως πρωτόγονες ενώ άλλες έχοντας ωφεληθεί από τη βιομηχανική επανάσταση είναι στη μέση της τεχνολογικής επανάστασης. Οι πολιτισμοί των εθνών του κόσμου ανταποκρίνονται στην ποικιλία, σε γενικές γραμμές και στους Κωφούς συγκεκριμένα, κατά διαφορετικούς τρόπους όπως και οι νόμοι τους.

Πολλά έθνη έχουν ιδρύσει αποικίες και διαφορετικές ιστορίες το αποικισμού έχουν αφήσει πίσω τους διαφορετικές πρακτικές συμπεριφοράς απέναντι σε όλες τις μειονότητες συμπεριλαμβανομένων και των Κωφών.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες συνδυασμένοι με τη γεωγραφία επηρεάζουν την ικανότητα των κωφών ανθρώπων να συναθροίζονται, να δημιουργήσουν μια κοινή γλώσσα, να διακηρύξουν τα δικά τους συμφέροντα και συμμετέχουν στην εθνική πολιτική ζωή.

Παρακάτω θα μελετήσουμε (case studies) την κατάσταση δυο Ευρωπαϊκών χωρών, της Γαλλίας και της Σουηδίας, και αργότερα δυο αναπτυσσόμενων κρατών της Αφρικής, την Κένυα και το Μπουρούντι.

Γαλλία

Η Γαλλία είναι υποχρεωτικός σταθμός σε οποιαδήποτε παγκόσμια περιοδεία των Κωφών του κόσμου (deaf-world). Η Γαλλία ήταν η κοιτίδα το δυτικού κόσμου στην εκπαίδευση των Κωφών. Οι περισσότερες νηματικές γλώσσες στο δυτικό κόσμο σήμερα συμπεριλαμβανομένης και ΑΝΓ (Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα) έχουν τις ρίζες τους στη Γαλλική Νοηματική Γλώσσα.

Ένας κωφός Γάλλος, ο Laurent Clerk, καθιέρωσε την επιμόρφωση των Κωφών στις ΗΠΑ μαζί με τον Thomas Gallaudet και ίδρυσαν ένα εθνικό δ'ίκτο σχολείων-οικοτροφεία τα οποία έχουν κάνει τους κωφούς Αμερικάνους υπό που είναι σήμερα.

Το πρώτο δημόσιο σχολείο για τους Κωφούς στην ιστορία- η έμπνευση και το μοντέλο για τα εκατοντάδες σχολεία που δημιουργήθηκαν μετά από αυτό- ιδρύθηκε στο Παρίσι από τον Abbe de l' Epee το 1760 . Το σχολείο ανέδειξε μορφωμένους ηγέτες ανάμεσα στους Κωφούς, εμψυχύνοντας την αυτοπεποίθηση στους εαυτούς τους κι τη γλώσσα τους. Επίσης τους έδωσε ένα μεγάλο όραμα, πώς θα πρέπει να είναι η πορεία τους στο μέλλον, πώς θα πρέπει να εξελιχθούν οι Κωφοί.

Το 1789 το καινούριο έθνος αισθάνθηκε να απειλείται από την ποικιλία των γλωσσών εντός των συνόρων του. Η νομοθετική εξουσία δημιούργησε τα πρωτοβάθμια σχολεία όπου όλα τα παιδιά θα μαθαίνουν Γαλλικά και μόνο τα Γαλλικά θα χρησιμοποιούνται σαν γλώσσα στην εκπαίδευση.

Ακούοντα Παιδιά Κωφών Γονέων

Α δημοσίευτη Εργασία της Ουρανίας Αναστασιάδου

«MAMA ΜΠΑΜΠΑΣ ΚΩΦΟΣ» είναι η φράση στη νοηματική γλώσσα που χρησιμοποιείται από τους Κωφούς όταν αναφέρονται στα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων. Τα παιδιά αυτά μεγαλώνουν ανάμεσα σε δύο κουλτούρες, την κουλτούρα των ακουόντων και την κουλτούρα των Κωφών και οι ζωές τους ενσωματώνουν το παράδοξο του να είναι κάποιος πολιτιστικά «Κωφός» και εν τούτοις λειτουργικά ακούων (Preston, 1994).

Μέσα στην κοινότητα των Κωφών, η ομάδα των ακουόντων παιδιών από οικογένειες Κωφών θέτει ιδιαίτερα προβλήματα πολιτισμού παρουσιάζοντας μία αντίφαση: κληρονομούν από τους γονείς τους εκτός των δεσμών αίματος, τη δεξιότητα στη νοηματική γλώσσα και την κοινωνική συμπεριφορά των κωφών, σημαντικούς παράγοντες κατά τους Markowicz και Woodward (1978) μοριοδότησης της αναγνώρισης και της αποδοχής ενός ατόμου εκ μέρους της κοινότητας των κωφών ως πολιτιστικά κωφό άτομο και όχι απλά, άτομο με απώλεια ακοής.

Ως φυσικοί χρήστες λειτουργούν το ίδιο άνετα και στον κόσμο των ακουόντων και στον κόσμο των Κωφών. Συχνά γίνονται επαγγελματίες διερμηνείς, ενεργά μέλη της κοινότητας των Κωφών και είναι σε θέση να διερμηνεύουν όχι μόνο τη γλώσσα αλλά και την κουλτούρα του ενός κόσμου στον άλλο.

Περίπου 88% των παιδιών που γεννιούνται από Κωφούς γονείς είναι ακούοντα (Walter, 1990).

Η κώφωση οποιουδήποτε μέλους μίας οικογένειας επηρεάζει τις διαπροσωπικές σχέσεις σε όλη την οικογένεια. Τα ζητήματα που προκύπτουν όταν μία οικογένεια έχει κωφό παιδί έχουν επαρκώς ερευνηθεί. Όμως τα θέματα που προκύπτουν όταν ένα ακούων παιδί έχει Κωφούς γονείς, έως πρόσφατα, δεν έτυχαν της δέουσας προσοχής. Οι ερευνητές, κατ' ουσίαν, αγνόησαν τα Κωφά άτομα ως γονείς και το κατά πόσο η κώφωση και οι συνεπακόλουθες ψυχολογικές και κοινωνικές επιδράσεις, μπορεί να επενεργούν στην ανάπτυξη των παιδιών τους.

Οι Κωφοί γονείς των δεκαετιών 1960 και 1970 ήταν εξαιρετικά εξαρτημένοι από τα ακούοντα παιδιά τους (Harris, 1983). Σε έρευνα με ερωτηματολόγια, 95% των ερωτηθέντων παιδιών λειτουργούσαν ως διερμηνείς για τους γονείς τους (Bunde, 1979). Χαρακτηριστικά, το πρωτότοκο παιδί αναλαμβάνει, σχεδόν πάντοτε, το ρόλο του διερμηνέα για όλη την οικογένεια (Buchino, 1993). Έχουν εκφραστεί επιστημονικές αντιρρήσεις για τον κρίσιμο ρόλο που καλείται να παίξει ένα ακούων παιδί ως διαμεσολαβητικός σύνδεσμος ανάμεσα στους Κωφούς γονείς του και τον κόσμο των ακουόντων, εξαναγκαζόμενο από τις συνθήκες να λειτουργεί ως ενήλικας (Hoffmeister, 1985). Όπως παρατηρεί ο Rienzi (1990) τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων ασκούν, σαφώς, σημαντικά μεγαλύτερη επιρροή στους γονείς τους σε σχέση με τα παιδιά που έχουν ακούοντες γονείς και έχουν πολύ υψηλότερο ποσοστό αποδοχής των απόψεων τους. Σημαντική παράμετρος διαφοροποίησης φάνηκε να είναι η συμπεριφορά του πατέρα.

Έρευνες παρουσιάζουν πρόσφατη αλλαγή στη συμπεριφορά των Κωφών γονέων έναντι των ακούντων παιδιών τους εξαιτίας της ανάπτυξης των ειδικών τεχνολογικών παροχών (ειδικό τηλέφωνο, φαξ, e-mail, κ.ά.) και της ύπαρξης επαγγελματιών διερμηνέων (Harris, 1983).

Είναι ίσως σημαντικό να τονιστεί ότι τα ακούντα παιδιά που έχουν Κωφούς γονείς με μη καταληπτή ομιλία, παρ' όλα αυτά, αναπτύσσουν τις κατάλληλες δεξιότητες λόγου (Schiff & Ventry, 1976). Τα παιδιά δεν αναπαράγουν τον ιδιοσυγκρασιακό τύπο ομιλίας των γονέων (Schiff-Myers & Klein). Η έκθεση των παιδιών σε ακούντες ενήλικους δεν θεωρείται σημαντικός παράγοντας. Η Maestas y Moores (1980) αναφέρει κοινά στοιχεία ανάμεσα σε Κωφές και ακούουσες μητέρες στον τρόπο επικοινωνίας με τα βρέφη τους, όπως και χρήση από τις Κωφές μητέρες όλων των γλωσσικών συστημάτων, ήτοι προφορικό λόγο ή νοηματική, ανάλογα με την επικοινωνιακή λειτουργία.

Τα ακούντα παιδιά κωφών γονέων, που μαθαίνουν τη νοηματική ως πρώτη γλώσσα, και επιδεικνύουν αξιοπρόσεκτα αυξημένες οπτικές ικανότητες παρόλο που είναι ακούντα, ίσως δεν θα έπρεπε να θεωρούνται μόνο δίγλωσσα με την έννοια της δυνατότητας πρόσβασης και της χρήσης δύο αρκετά διαφορετικών τρόπων νοητικής λειτουργίας. Ορισμένοι ενήλικες, ακούντα παιδιά Κωφών γονέων, μιλούν όχι μόνο για εναλλαγή γλωσσών, αλλά τρόπου σκέψης, ανάλογα με τη χρήση νοηματικής ή προφορικής γλώσσας, μετάβασης από ένα κυρίως ακουστικό σε ένα κυρίως οπτικό τρόπο, και τ'ανάπαλιν (Sacks, 1990).

Η CODA (ακρωνύμιο του Children of Deaf Adults) είναι μία οργάνωση που αποτελείται από ακούντα παιδιά Κωφών γονέων με μέλη από όλο τον πλανήτη. Η οργάνωση επικεντρώνεται στις εμπειρίες που βιώνουν τα ακούντα παιδιά Κωφών γονέων και στόχο έχει να παρέχει διαπολιτισμικές εμπειρίες οργανώνοντας συνέδρια και υποστηρικτικές ομάδες. Ιδρύθηκε το 1983 από την Millie Brothier στις Η.Π.Α. και το ακρωνύμιο CODA έχει επικρατήσει διεθνώς ως λέξη με την οποία αποκαλούμε τα παιδιά αυτά (Bull, 1990). Η ίδρυση της οργάνωσης έφερε στο προσκήνιο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτού του πληθυσμού της ευρύτερης κοινότητας των Κωφών: Τα ακούντα παιδιά Κωφών γονέων μοιράζονται μία κοινή διπλή πολιτιστική ταυτότητα ακροβατώντας κάπου ανάμεσα στον κόσμο των ακούντων και την κοινότητα των Κωφών, εκεί που συναντιούνται οι δύο κουλτούρες, ενσωματώνοντας τις συγκρούσεις αλλά και την επίλυσή τους, και αναζητώντας το δικαίωμα να βιώνουν αυτή την διαλεκτική διαδικασία και την αποδοχή της διπολικότητάς τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Buchino, M. A. (1993). Perceptions of the oldest hearing child of deaf parents. American Annals of the Deaf, 138(1), 40-45.
- Bull, T. H. (Ed.). (1990). Reflection: Cudas and Cultures, Proceedings of the Second National CODA Conference, Rochester, New York, August 21-23, 1987 (3rd

- rev. ed. Feb. 1990). Santa Barbara, CA: Children of Deaf Adults. (92 pages) [DEAF 306.874 N3,1987]
- Bunde, L. (1979). Deaf parents-hearing children. Signograph Series # 1. Washington, DC: Registry of Interpreters for the Deaf, 1979.
- Harris, R. S. (1983). Deaf parents' perceptions of family life with deaf and/or hearing children. In G. D. Tyler (Ed.), Rehabilitation and Human Services: Critical Issues for the Eighties, Proceedings of the 1980 Conference of the American Deafness and Rehabilitation Association, Cincinnati, 1980, 5-9. Silver Spring, MD: American Deafness and Rehabilitation Association. (Reading in Deafness: Monograph No. 6).
- Hoffmeister, R. (1985). Families with deaf parents: A functional perspective. In K. Thurman, (Ed.), Children with handicapped parents: Research and perspectives. New York: Academic Press.
- Maestas y Moores, J. (1980). Early linguistic environment. Sign Language Studies, 26, 1-13.
- Markowicz, H., & Woodward J. (1978). Language and the maintenance of ethnic boundaries in the Deaf community. Communication and Cognition, 11, 29-38.
- Preston, P. (1994). Mother father deaf: Living between sound and silence. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rienzi, B. M. (1990). Influence and adaptability in families with deaf parents and hearing children. American Annals of Deaf, 135(5), 402-408.
- Sacks, O. W. (1990). Seeing voices: A journey into the world of the deaf. New York: Harper Perennial ed.
- Schiff, N. B., & Ventry, I. M. (1976). Communication problems in hearing children of deaf parents. Journal of Speech and Hearing Disorders, 41(3), 348-358.
- Schiff-Myers, N. B., & Klein, H. B. (1985). Some phonological characteristics of the speech of normal-hearing children of deaf parents. Journal of Speech and Hearing Research, 28(4), 466-474.
- Walter, V. (1990, Fall). The ties that bind: Hearing children and deaf parents talk about being a family. Gallaudet Today, 21(1), 2-11.

Groce, E. Nora. 1985. *Everyone Here Spoke Sign Language. Hereditary Deafness on Martha's Vineyard.* Harvard University Press.

Παρουσίαση του βιβλίου με τίτλο: Ο καθένας εδώ μιλούσε τη Νοηματική Γλώσσα. Κληρονομική Κώφωση στο Νησί “Martha's Vineyard”.

Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στο νησί Martha's Vineyard, που βρίσκεται στις ακτές της Νέας Αγγλίας και ανήκει στην Πολιτεία της Μασαχουσέτης. Στο νησί αυτό, για περισσότερο από 200 χρόνια, ζούσε ένας μεγάλος πληθυσμός κωφών λόγω κληρονομικότητας. Παρ' όλο που ο τελευταίος κωφός στο νησί πέθανε το 1952, μερικοί από τους ηλικιωμένους κατοίκους ακόμα θυμούνται τις μέρες που όλοι μιλούσαν την Νοηματική Γλώσσα. Το βιβλίο αυτό βασίζεται στις ζωντανές αναμνήσεις των κατοίκων (πληροφοριοδοτών) και στον πλούτο των αρχείων του νησιού, για να μας δώσει λεπτομερείς και ζωντανές περιγραφές της καθημερινής ζωής κωφών και ακουόντων στις πρώτες μέρες του αιώνα μας. Περιγράφει μια κοινότητα, όπου η κώφωση δεν θεωρείτο αναπηρία και όπου τα κωφά μέλη της ήταν πλήρως ενσωματωμένα σε κάθε όψη της ζωής.

Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού μετανάστευσαν από το Κέντ της Αγγλίας κατά τον 17^ο αιώνα. Το μεγάλο ποσοστό κώφωσης στους κατοίκους αυτούς και η ευρεία χρήση της Νοηματικής γλώσσας είναι αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο παντρεύονταν οι πρώτοι μετανάστες. Υπάρχει μια περίοδος, πριν από την εκβιομηχάνιση και την αστικοποίηση της κοινωνίας μας, όπου οι άνθρωποι ζούσαν σε μικρές κοινότητες των 10 - 20 οικογενειών και ζούσαν στο ίδιο μέρος για πολλές γενιές. Γνωρίζουμε ότι ο γάμος μέσα σ' αυτές τις κοινότητες ήταν κάτι που το προτιμούσαν και το ενθάρρυναν· μιλάμε λοιπόν για αυτό που οι ανθρωπολόγοι αποκαλούν *ενδογαμικές κοινωνίες*. Ένα παιδί σε μια τέτοια κοινότητα θα μεγάλωνε μαζί με τους τέσσερις παππούδες και γιαγιάδες και τις οικογένειες τους, με τα σπίτια να βρίσκονται σε πολύ μικρή απόσταση το ένα από το άλλο. Αυτό βέβαια δημιουργούσε και ένα πολύ ισχυρό κοινωνικό δίκτυο υποστήριξης και αλληλοβοήθειας, μέσα στο οποίο ο γάμος μεταξύ των μελών της ίδιας οικογένειας ήταν κάτι πολύ συνηθισμένο. Ιστορικά αυτό το βρίσκουμε να ισχύει και στην περιοχή Weald του Κέντ της Αγγλίας από όπου προέρχονται οι πρώτοι άποικοι. Έτσι με αυτό τον τρόπο πολύ σύντομα μετά από μερικές γενιές, όλοι ήταν συγγενείς μεταξύ τους.

Η συγγραφέας του βιβλίου υποστηρίζει ότι περισσότεροι από ένας από τους πρώτους αποίκους είχαν κληρονομική κώφωση και καθώς οι γάμοι μεταξύ των οικογενειών αυξάνονταν, η κώφωση παρουσιάστηκε ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας. Επειδή η θεωρία της κληρονομικότητας και οι νόμοι του Μέντελ δεν ήταν γνωστοί ή αποδεκτοί στην κοινωνία μας μέχρι της αρχές του αιώνα, η κώφωση

αποδιδόταν σε πολλές αιτίες, όπως: το θέλημα του Θεού, η αμαρτία των γονέων, φόβος στη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Ο Alexander Graham Bell, ο οποίος επισκέφτηκε πολλές φορές το νησί, έγραψε σε διάφορα άρθρα του ότι η κώφωση μπορεί να οφείλεται σε ένα στρώμα αργίλου που υπήρχε κάτω από το έδαφος των πόλεων του Chilmark και του West Tisbury, όπου η κώφωση ήταν συχνότερη απ' ό,τι στις άλλες πόλεις του νησιού.

Αντιλήψεις για την Κώφωση- μια Ιστορική Ανασκόπηση

Είναι πολύ σημαντικό, πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των ντοκουμέντων, γεγονότων και αφηγήσεων για τη ζωή στο νησί Martha's Vineyard, να δούμε ποια ήταν η στάση της κοινωνίας απέναντι στην κώφωση στις υπόλοιπες Η.Π.Α.

Η στάση των ανθρώπων απέναντι στην κώφωση-το ίδιο χρονικό διάστημα που ερευνάται στο βιβλίο-ήταν πολύ διαφορετική απ' ό,τι στο νησί, λόγω των προκαταλήψεων και της παραπληροφόρησης που επικρατούσε στην ηπειρωτική Αμερική. Οι εμπειρίες των κωφών που κατοικούσαν στο νησί διέφεραν και διαφέρουν σημαντικά, ακόμη και από τις εμπειρίες των σημερινών Αμερικάνων κωφών.

Στα 1890, ενώ ο Gillett ισχυριζόταν ότι η εποχή που οι κωφοί θεωρούντο κτήνη και χαρακτηρίζονταν σαν ηλίθιοι έχει περάσει ανεπιστρεπτί, παρ' όλο που ομολογούσε ότι υπήρχε μεγάλη άγνοια στην κοινωνία σε σχέση με τους κωφούς-που ήταν αδύνατον να απαλειφθεί-ο στρατηγός του Εμφυλίου Πολέμου B. F. Butler δήλωνε ότι οι κωφοί είναι μόνο κατά το ήμισυ άνθρωποι. Στην πραγματικότητα, η στάση της κοινωνίας απέναντι στους κωφούς μπορεί να χαρακτηριστεί σαν Μεσαιωνική. Σε παρά πολλά μέρη οι κωφοί δεν απολάμβαναν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους άλλους πολίτες, παρ' όλο που είχαν εκπαιδευθεί. Η στάση απέναντι στους κωφούς στις Η.Π.Α. μπορεί να φανεί από το γεγονός ότι στην απογραφή που έγινε στις αρχές του αιώνα μας (1830-1900), οι κωφοί κατατάσσονταν στην κατηγορία των ελαττωματικών (defective). Ακόμη και σήμερα, αναφέρει η συγγραφέας, οι κωφοί ως ομάδα παραμένουν απομονωμένοι από την ευρύτερη κοινωνία των ακούντων είτε γιατί είναι δική τους επιλογή είτε λόγω της προκατάληψης και της άγνοιας των ακούντων που πολύ συχνά τους θεωρούν παθολογικά άρρωστους, τόσο σε επίπεδο φυσιολογίας, όσο και κοινωνικότητας και γλωσσικής ανάπτυξης. Αυτή η στάση βασίζεται σε παραπληροφόρηση, παρανόηση και παρεξήγηση αιώνων.

Ακόμη και σήμερα ο περισσότερος κόσμος δεν είναι καλά πληροφορημένος γύρω από τα πορίσματα της επιστημονικής έρευνας, σύμφωνα με τα οποία οι Κωφοί αποτελούν μια ξεχωριστή κοινωνική ομάδα. Στον Δυτικό πολιτισμό η Ιστορία γράφεται με βάση σπουδαία γεγονότα και διάσημες προσωπικότητες. Το ίδιο γίνεται και στην ιστορία "των κωφών". Παρ' όλο που υπάρχουν αναφορές ατομικά σε κωφούς, δεν ξέρουμε τίποτα για τη ζωή των κωφών πριν τους καιρούς μας. Μόνο στις δύο τελευταίες δεκαετίες έχει αρχίσει με σοβαρότητα η έρευνα των ψυχολογικών κοινωνικών και πολιτισμικών όψεων της κώφωσης στην κοινωνία μας.

Η Ζωή στο νησί

Το 1978, όταν η συγγραφέας επισκεπτόταν το νησί, συνάντησε τον G. Huntington που η γερή μνήμη του τον έκανε να θυμάται πράγματα που είχαν γίνει στο νησί πριν 80 χρόνια. Του G. Huntington του άρεσε να ξεναγεί τους φιλοξενούμενούς του με το αυτοκίνητό του σε διάφορα μέρη. Περνώντας λοιπόν έξω από ένα σπίτι, το έδειξε στη συγγραφέα και της είπε πως εκεί ζούσε ο Jedidiah. "Ήταν πολύ καλός γείτονας" είπε, "ήταν ένας από τους καλύτερους ψαράδες στο νησί, εάν σκεφτείς ότι είχε μόνο ένα χέρι".

- 'Τι έγινε με το άλλο;' ρώτησε η συγγραφέας.

- 'Το έχασε σε ένα ατύχημα που είχε όταν ήταν έφηβος, από μια μηχανή που έκοβε το γρασίδι.'

Ύστερα από λίγο αφού το ξανασκέφτηκε πρόσθεσε "Α! Επίσης ήταν κωφός".

- "Εξαιτίας του ατυχήματος;" ρώτησε η συγγραφέας.

- "Ω! όχι" είπε ο Gale "γεννήθηκε έτσι".

Στη συνέχεια λίγο παρακάτω της έδειξε ένα άλλο σπίτι "ο αδελφός του Jedidiah ζούσε εδώ. Ο Nathaniel ήταν ιδιοκτήτης μιας φάρμας γαλακτοκομικών προϊόντων. "Και", είπε με έμφαση "ήταν πολύ πλούσιος για τα στάνταρ του νησιού. Και καθώς το σκέφτομαι ήταν κι' αυτός κωφός".

Καθώς η συγγραφέας αναρωτιόταν φωναχτά γιατί τα δύο αδέλφια είχαν γεννηθεί κωφά, ο Gale της είπε ότι δεν γνώριζε το λόγο· υπέθετε ότι η κώφωση είχε κληρονομηθεί. Η Groce του πρότεινε ότι θα μπορούσε να είχε προκληθεί από κάποια αρρώστια. Ο Gale δεν συμφώνησε, γιατί υπήρχαν τόσοι πολλοί κωφοί στο νησί και ήταν όλοι συγγενείς μεταξύ τους. Υπήρχαν πάντα κωφοί στο Vineyard, όσο μπορούσε να θυμηθεί οποιοσδήποτε.

- "Πόσοι κωφοί υπήρχαν;" τον ρωτά η συγγραφέας.

- "Ω!" είπε ο Gale "μπορώ έτσι γρήγορα να θυμηθώ έξι,.. όχι επτά".

- "Πόσοι άνθρωποι ζούσαν στην πόλη τότε;"

- "Ίσως 200" απάντησε ο Gale "μπορεί 250, όχι περισσότεροι".

Όταν η συγγραφέας του τόνισε ότι υπήρχαν πολλοί κωφοί σε μια τόσο μικρή κοινότητα, ο Gale εξεπλάγη. Πρόσθεσε όμως ότι και αυτός κάποιες φορές το είχε σκεφτεί, αλλά κανείς άλλος στο νησί δεν το αντιμετώπιζε σαν ένα παράξενο γεγονός και γι αυτό δεν του έδωσε περισσότερη σημασία.

Η Groce επισκέφθηκε πολλές φορές το νησί και είχε πολύωρες συναντήσεις με τον Gale, μια και η γερή μνήμη του τη βοηθούσε στην προσπάθειά της να συγκεντρώσει στοιχεία για την ιστορία και τη γενεαλογία του νησιού, ώστε να μπορέσει να προσδιορίσει τους λόγους που η κώφωση εμφανιζόταν σε τόσο μεγάλο ποσοστό.

Ένα απόγευμα και αφού είχε ξοδέψει όλη τη μέρα καταγράφοντας ονόματα που αφορούσαν την γενεαλογία του νησιού, τον ρώτησε τι σκέφτονταν οι κάτοικοι του χωριού για τους κωφούς.

- "Ω!" είπε "δεν σκέφτονταν τίποτα για αυτούς, ήταν σαν οποιοδήποτε άλλοι στο χωριό".

- "Ναι αλλά πώς επικοινωνούσαν μαζί τους; Γράφανε οτιδήποτε σε χαρτί;"

- "Όχι" είπε ο Gale, έκπληκτος που του έκανε μια τόσο προφανή ερώτηση. "Βλέπεις, όλοι εδώ μιλούσαν τη Νοηματική Γλώσσα".

- "Εννοείς και οι οικογένειες των κωφών, και οι άλλοι;" τον ρώτησε η συγγραφέας.

- "Σίγουρα" απάντησε ο Gale "όλοι στην πόλη μιλούσαν τη Νοηματική Γλώσσα. Συνήθιζα να τη μιλάω και εγώ, η μητέρα μου, όλοι".

Μέσα από αυτόν τον διάλογο βγήκε και ο τίτλος του βιβλίου που πραγματικά εκφράζει τη ζωή και το κλίμα που επικρατούσε στο νησί. Στις σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες απαιτείται από "τους ανάπηρους" να προσαρμοστούν στον τρόπο ζωής "των μη αναπήρων". Βέβαια το πώς αντιλαμβανόμαστε "την αναπηρία" και πώς την συσχετίζουμε με φυσικούς και κοινωνικούς περιορισμούς, σχετίζεται και χαρακτηρίζεται από την στάση της κοινότητας στην οποία ζούμε. Η αντιμετώπιση των κωφών στο νησί της Martha's Vineyard είναι ένα πολύ ενδιαφέρον παράδειγμα για το πώς μπορεί να ανταποκριθεί μια κοινότητα.

Οι κωφοί στο Vineyard ήταν ενταγμένοι στη ζωή της κοινότητας, στη δουλειά, στη διασκέδαση, σε κάθε κοινωνική εκδήλωση. Ήταν ελεύθεροι να παντρευτούν είτε με κωφό είτε με ακούον άτομο. Τα αρχεία της εφορίας στο νησί δείχνουν ότι γενικά οι κωφοί είχαν εισοδήματα πάνω από τον μέσο όρο, αρκετοί ήταν πλούσιοι και συμμετείχαν ενεργά στη θρησκευτική ζωή της κοινότητας. Από τις διάφορες πηγές και αρχεία του νησιού μπορούμε πολύ εύκολα να συμπεράνουμε ότι αυτό που περιγράφεται στο βιβλίο σαν τρόπος ζωής στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20ου, ήταν τρόπος ζωής για περισσότερο από τρεις αιώνες. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική στάση που βρίσκουμε να ισχύει στο νησί στις αρχές του αιώνα μας και που ήταν η πλήρης αποδοχή των κωφών και η ένταξη τους στη ζωή της κοινότητας, είναι κάτι που έγινε από την πρώτη στιγμή, όταν ο πρώτος κωφός άποικος εγκαταστάθηκε στα 1690.

Στάσεις Απέναντι στην Κώφωση

Οι κάτοικοι του νησιού δεν είχαν πραγματικά κατανοήσει για ποιο λόγο υπήρχαν στις οικογένειες τους κωφοί, ούτε πώς αυτό συνεχιζόταν από γενιά σε γενιά. Για αυτούς ήταν κάτι φυσικό, κάτι που έγινε. Ο καθένας θα μπορούσε να έχει κωφό παιδί. Απλά αποδεχόντουσαν το γεγονός ότι κάποιος δεν μπορούσε να ακούσει. Από τις συνεντεύξεις και τις αντιδράσεις των ανθρώπων του νησιού, βλέπουμε ότι δεν έδιναν καμιά ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι κάποιος ήταν κωφός και του συμπεριφέρονταν όπως σε κάθε άλλον στην κοινότητα. Ήταν σαν να έχει κάποιος γαλανά μάτια σε μια περιοχή που οι περισσότεροι είχαν μαύρα ή καστανά. Αυτό ήταν που χαρακτήριζε τη στάση της κοινότητας.

Το τελευταίο επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η συγγραφέας αναγκαζόταν να τους κάνει συγκεκριμένες ερωτήσεις πάνω σ' αυτό το θέμα, μια και ποτέ δεν πρόσεχαν την διαφορά. Οι περισσότεροι πληροφοριοδότες δεν θεώρησαν ότι συμβαίνει κάτι το ασυνήθιστο ή παράξενο γύρω από τον τρόπο που οι κωφοί συμπολίτες τους είχαν ενταχθεί στην ζωή της κοινότητας και πραγματικά δεν είχαν ξεδιαλύνει και κατανοήσει το γεγονός ότι διάφοροι ερευνητές είχαν δείξει τόσο ενδιαφέρον γύρω από αυτό το θέμα. Οι περισσότεροι νόμιζαν ότι το ίδιο συμβαίνει σε όλες τις πόλεις και τα χωριά της Αμερικής, δηλαδή ότι υπήρχε ανάλογος αριθμός κωφών και ότι ήταν ενταγμένοι με ανάλογο τρόπο. Η συγγραφέας διαπίστωνε την έκπληξη στα πρόσωπά τους κάθε φορά που τους έλεγε ότι υπήρχαν κωφοί σε μεγαλύτερο ποσοστό από αυτό που συναντάμε σε άλλα μέρη των Η.Π.Α.

Η Groce διαπίστωσε μια κοινή στάση από όλους τους κατοίκους 'πληροφοριοδότες'. Παρ' όλο που οι άνθρωποι όταν θυμούνται ή εξιστορούν ιστορίες από το παρελθόν, τις παλιές καλές μέρες-όπως συνήθως λέγεται-, έχουν την τάση να ωραιοποιούν τον τρόπο ζωής εκείνων των εποχών, δεν συνέβη το ίδιο με τις προφορικές μαρτυρίες που βρίσκουμε στο βιβλίο. Φαίνεται, από τις μαρτυρίες αυτές, ότι η ζωή στο νησί δεν ήταν πάντα αρμονική, οι άνθρωποι δεν ήταν πάντα καλοί και ευγενικοί ο ένας με τον άλλο, υπήρχαν βεντέτες, διχόνοιες και ανταγωνισμοί ανάμεσα στους κατοίκους. Συνέβη ακόμη και ένας φόνος. Από τις ιστορίες που κατέγραψε η συγγραφέας, φαίνεται ότι η στάση της κοινότητας απέναντι σ' αυτούς που έχουν νοητική καθυστέρηση ή ψυχικές ασθένειες ήταν αρνητική.

Οι ντόπιοι δεν προσπαθούν να εξιδανικεύσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζαν και φέρονταν στους κωφούς. Απλώς δεν θεωρούσαν το γεγονός ότι κάποιος δεν μπορούσε να ακούσει τόσο σοβαρό, ώστε να μείνει εκτός κοινότητας. Δεν γνωρίζουμε τίποτα για το πώς ένοιωθαν οι ίδιοι οι κωφοί σχετικά με την έλλειψη ακοής τους. Κανείς από αυτούς δεν ζούσε την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Γι' αυτό το θέμα, οι μόνες μαρτυρίες που υπάρχουν μας έρχονται από συγγενείς κωφών.

Οι περισσότεροι πληροφοριοδότες θυμούνται ότι οι κωφοί αντιμετώπιζαν θετικά την αδυναμία τους ν' ακούσουν. Σύμφωνα μάλιστα με μια μαρτυρία, όταν ρωτήθηκε ένας κωφός εάν ένοιωθε ότι έχανε τίποτα που δεν μπορούσε να ακούσει, απάντησε όχι, μια και δεν ήταν υποχρεωμένος να ακούει δυσάρεστα πράγματα. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται και από ένα ρεπορτάζ στην εφημερίδα Boston Sunday Herald το 1895, όπου ο δημοσιογράφος αναφέρει ότι οι ευγενικοί και καλά πληροφορημένοι κωφοί που συνάντησε στο νησί φαινόταν υπερήφανοι γι' αυτό που ήταν. Έδειχναν φωτογραφίες της οικογένειας που περιελάμβαναν 4 γενιές. Γράφει χαρακτηριστικά: "Έχεις την αίσθηση ότι έχει γίνει μια εισβολή της κώφωσης στο νησί". Οι περισσότεροι κάτοικοι θυμούνται ότι οι κωφοί θεωρούσαν την κώφωσή τους σαν μια επιπλέον σκοτούρα, σαν μπελά και όχι σαν πραγματικό πρόβλημα. Την ίδια στάση βλέπουμε να έχουν και σήμερα οι ίδιοι οι κωφοί. Στο Vineyard κωφοί και ακούοντες προτιμούσαν να γεννήσουν ακούοντα παιδιά, αλλά δεν έβλεπαν τη γέννηση ενός κωφού παιδιού σαν την μεγαλύτερη ατυχία, ή σαν

χτύπημα της μοίρας. Φαίνεται ότι η τοπική κοινωνία είχε αποδεχθεί και προσαρμοσθεί σ' αυτήν τη γενετική πραγματικότητα.

Η Νοηματική Γλώσσα στο Νησί

Στο ρεπορτάζ της Boston Sunday Herald αναφέρεται ότι η κοινωνία του νησιού ήταν δίγλωσση, στα Αγγλικά και τη Νοηματική Γλώσσα. Στα απογευματινά τσάγια η συζήτηση δεν σταματούσε και μπορούσες να παρατηρήσεις ότι η ομιλούμενη γλώσσα ανακατευόταν με την Νοηματική και ενώ τα μισά από τα μέλη της παρέας ήταν κωφοί, συμμετείχαν άνετα στις συζητήσεις και έδειχναν ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι που βρισκόντουσαν εκεί. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά: "Η κοινωνία έχει προσαρμοστεί σ' αυτή την κατάσταση τόσο τέλεια". Οι κάτοικοι του νησιού μάθαιναν την Νοηματική Γλώσσα κατά την παιδική ηλικία. Όλα τα παιδιά μάθαιναν με τον ίδιο φυσικό τρόπο τη Νοηματική και τα Αγγλικά. Τα ακούοντα παιδιά μάθαιναν την Νοηματική από τους κωφούς γείτονες. Ένας ηλικιωμένος άνδρας θυμάται ότι η ακούουσα ανιψιά του, που είχε κωφό πατέρα και ακούουσα μητέρα, χρησιμοποίησε πρώτα την Νοηματική και μετά μίλησε. Αυτή η μαρτυρία δεν προκαλεί καμία έκπληξη, γιατί διάφορες επιστημονικές έρευνες έχουν δείξει, ότι εάν ένα κωφό βρέφος εκτεθεί από πολύ μικρό σ' ένα περιβάλλον που ομιλείται η Νοηματική, θα κάνει τα πρώτα Νοήματα την ίδια εποχή που ένα ακούον βρέφος λέει τις πρώτες λέξεις. Συγκριτικές έρευνες έχουν δείξει μάλιστα, ότι στις περισσότερες περιπτώσεις το βρέφος που κάνει Νοήματα, κάνει τα πρώτα αρκετούς μήνες πριν το ακούον παιδί μιλήσει. Ο ρυθμός που ένα τέτοιο νήπιο αποκτά λεξιλόγιο, είναι ακριβώς ο ίδιος μ' αυτόν που συναντάμε σ' ένα ακούον νήπιο. Στην ηλικία των πέντε χρόνων και τα δύο έχουν αποκτήσει ένα λεξιλόγιο που περιλαμβάνει πάνω από 1.000 λέξεις. Σε αντίθεση, βρίσκουμε ότι το κωφό παιδί, στο οποίο όλες οι οδηγίες δίνονται σε προφορική γλώσσα, στην ίδια ηλικία έχει λειτουργικό λεξιλόγιο μόνο λίγων εκατοντάδων λέξεων. Τέλος, οι έρευνες έχουν δείξει ότι τα ακούοντα παιδιά κωφών γονέων αποκτούν και τις δύο γλώσσες ταυτόχρονα.

Στο νησί λοιπόν, τα ακούοντα παιδιά μάθαιναν την Νοηματική ακόμη κι αν δεν είχαν κωφούς συγγενείς, γιατί συναντούσαν παντού κωφούς ενήλικες ή γιατί όταν έπαιζαν με τους κωφούς φίλους τους έπρεπε να επικοινωνήσουν μαζί τους. Στις οικογένειες ακουόντων αλλά και σ' αυτές με κωφά μέλη, η χρήση της Νοηματικής ενθαρρυνόταν και η άνεση στη χρήση της αποχτιόταν μέσα από την καθημερινή της χρήση στη ζωή της κοινότητας. Απ' ότι θυμούνται οι πληροφοριοδότες, δεν υπήρχαν μαθήματα Νοηματικής Γλώσσας σε οργανωμένη μορφή και βάση. Η κατάκτησή της γινόταν μέσα από τη χρήση της. Χαρακτηριστικά, κάποιος από αυτούς αναφέρει: "Ακόμη και για αυτούς που ζούσαν σε περιοχές του νησιού που δεν υπήρχαν κωφοί, ήταν απαραίτητο να ξέρουν Νοηματική, ήταν αναγκαίο". Κάποιος άλλος τονίζει: "Έπρεπε να μάθεις Νοηματική. Ο καθένας την γνώριζε. Έπρεπε να την γνωρίζεις για να ζήσεις στο νησί". Σε κανέναν δεν προκαλούσε εντύπωση η χρήση της Νοηματικής. Δεν ήταν παράξενο να δεις κάποιους στο δρόμο να μιλάνε στη Νοηματική. Το θεωρούσαν δεδομένο να την γνωρίζεις.

Το 1931, στην τοπική εφημερίδα Vineyard Gazette, δίνεται μια σύντομη βιογραφία ενός από τους πιο παλιούς κατοίκους και σ' αυτήν χαρακτηριστικά σημειώνεται: "Υπήρχε ένας σημαντικός αριθμός κωφών ανθρώπων στο Chilmark όταν ο κύριος North ήταν παιδί, και αυτό το γεγονός -χωρίς αμφιβολία-έκανε τη ζωή του λιγότερο μοναχική, παρά εάν είχε γεννηθεί σε μια κοινότητα χωρίς κωφούς. Είχε αδελφό και αδελφή που ήταν κωφοί, είχε βέβαια και ακούοντα αδέρφια που μπορούσαν να ακούσουν και να μιλήσουν τέλεια. Υπήρχαν όμως και τόσοι άλλοι κωφοί, παιδιά και ενήλικες και για αυτό το λόγο οι περισσότεροι στην πόλη χρησιμοποιούσαν την Νοηματική Γλώσσα". Ακόμη και αυτοί που έρχονταν για εγκατάσταση στο νησί ενήλικες -συνήθως μετά από ένα γάμο- μάθαιναν Νοηματική. Μια γυναίκα που ήρθε στο Chilmark το 1920, επειδή παντρεύτηκε, λέει: "Έμαθα τη Νοηματική γλώσσα στο Chilmark μετά το γάμο μου. Ο άντρας μου μου την δίδαξε. Αυτός μεγάλωσε στο Chilmark και ήξερε όλους τους κωφούς στην πόλη. Μπορούσα να επικοινωνήσω αρκετά καλά με τους κωφούς για να μπορώ να κουβεντιάζω μαζί τους. Ήθελα να μιλάω μαζί τους γιατί ήταν γείτονές μου".

Κοντά στο Chilmark υπήρχε μια πόλη, που την κατοικούσαν Ινδιάνοι και παρ' όλο που ήταν αρκετά κοντά, ήταν πολύ διαφορετικοί από τους κατοίκους του Chilmark. Οι Ινδιάνοι δεν είχαν τακτικές επαφές με τις πόλεις των λευκών. Ένας Ινδιάνος που έδωσε συνέντευξη στη συγγραφέα, αναφέρει ότι ένοιωθε πολύ παράξενα που δεν μιλούσε τη Νοηματική Γλώσσα όταν επισκεπτόταν το μαγαζί γενικού εμπορίου του Ernest Mayhew στο Chilmark. "Κάθε φορά που πήγαινα στο μαγαζί του Mayhew ένοιωθα πικρία που δεν μπορούσα να μιλήσω τη Νοηματική... Ένοιωθα τόσο άλαλος. Λέγανε πράγματα, κάνανε νοήματα και έδειχναν τόσο ευχαριστημένοι και...θεέ μου... ένοιωθα τόσο αμήχανα που δεν μπορούσα να καταλάβω".

Οι Κωφοί συμμετείχαν πλήρως στη ζωή της κοινότητας, σε κάθε εκδήλωση και γιορτή. Η μόνη περίπτωση που χρειάζονταν κάποια βοήθεια, ήταν στην Κυριακάτικη λειτουργία, όπου συνήθως κάποιος συγγενής μετέφραζε τη λειτουργία στην Νοηματική Γλώσσα. Έβλεπες τη χρήση της Νοηματικής παντού: στο Ταχυδρομείο, στην παραλία, στο δρόμο. Πολλές φορές, σύμφωνα με μαρτυρίες, πολλοί ακούοντες χρησιμοποιούσαν την Νοηματική όταν βρισκόντουσαν μακριά ο ένας από τον άλλο και η φωνή τους δεν μπορούσε να ακουστεί. Μια κυρία θυμάται τον πατέρα της, μια μέρα με δυνατούς ανέμους να κάνει Νοήματα από ένα βράχο σ' ένα φίλο του που βρισκόταν στη βάρκα του στην ακτή.

Όπως σε πολλές δίγλωσσες κοινότητες, η χρήση της Νοηματικής ήταν ένας τρόπος για να ξεχωρίζουν ποιος ήταν μέλος της κοινότητας και ποιος όχι. Η αλλαγή κώδικα επικοινωνίας και γλώσσας ήταν πολύ συνηθισμένο φαινόμενο. Πολλές φορές η συζήτηση ανάμεσα σε ακούοντες μπορούσε να αρχίσει στα Αγγλικά και μετά-σχεδόν αυτόματα-να συνεχιστεί στη Νοηματική. Άλλες φορές, η τελευταία πρόταση που κάποιος ήθελε να προσεχθεί ή για να δώσει έμφαση, μπορούσε να είναι στη Νοηματική. Σύμφωνα με μια μαρτυρία, πολλές φορές οι άντρες όταν λέγανε πονηρά ανέκδοτα, τα συνέχιζαν στη Νοηματική, όταν ξαφνικά έμπαινε μια γυναίκα στο μαγαζί γενικού εμπορίου που συνήθιζαν να μαζεύονται. Μια κυρία θυμάται-όταν η

μητέρα της αρρώστησε και πήγε στο νοσοκομείο μετά από μια σοβαρή εγχείρηση-τον πατέρα της να την επισκέπτεται καθημερινά. Ο γιατρός του ζήτησε να μην της μιλάει για να μπορεί να ξεκουραστεί. Ο πατέρας της δεν έβγαλε λέξη, αλλά συνομίλησαν στη Νοηματική για περισσότερο από μισή ώρα, πράγμα που αποδείχθηκε το ίδιο εξαντλητικό για την μητέρα της και ανάγκασε την νοσοκόμα να τον διώξει από το νοσοκομείο.

Τέλος, από τα στοιχεία που έχουν ερευνηθεί, διαπιστώνεται ότι η Νοηματική γλώσσα του νησιού ήταν μια τοπική γλώσσα, στοιχεία της οποίας βρίσκουμε αργότερα στην Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα. Ο λόγος είναι απλός: όταν οι οικογένειες του νησιού, στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, αποφάσισαν και άρχισαν να στέλνουν τα παιδιά τους στα σχολεία κωφών της Ηπειρωτικής Αμερικής σαν οικότροφους, αυτά σίγουρα μετέφεραν τη γνώση της Νοηματικής του νησιού και η χρήση της επηρέασε και την Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα που αναπτυσσόταν την εποχή εκείνη σαν εθνική γλώσσα.

Μεγαλώνοντας στο νησί της Martha's Vineyard ως Κωφός

Στην εφημερίδα Boston Sunday Herald στα 1895, υπάρχει το ερώτημα πώς είναι μια κοινωνία όπου κάθε ένας πρέπει να μάθει δυο γλώσσες, τη Νοηματική και τα Αγγλικά και να τις χρησιμοποιεί και τις δύο κάθε στιγμή και ώρα της ημέρας. Σ' αυτό το ερώτημα προσπαθεί να απαντήσει η συγγραφέας του βιβλίου. Το γεγονός ότι η Νοηματική ήταν τόσο διαδεδομένη, επηρέαζε κάθε όψη της ζωής στο νησί. Το ερώτημα δεν αφορά απλώς τη χρήση μιας άλλης γλώσσας, αλλά έχει σχέση με την στάση των ακουόντων απέναντι στους κωφούς, καθώς και με την ικανότητα τους να επικοινωνήσουν με ευκολία μαζί τους. Στο νησί δεν υπήρχαν διαχωριστικές γραμμές ούτε ανάμεσα στη Νοηματική και τα Αγγλικά αλλά ούτε και σε κοινωνικό επίπεδο.

Οι πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι τα κωφά παιδιά κωφών γονέων, συγκρινόμενα με κωφά παιδιά ακουόντων γονέων, έχουν καλύτερη κοινωνική ανάπτυξη και ακαδημαϊκή πρόοδο. Οι κωφοί γονείς αποδέχονται το γεγονός ότι απέκτησαν ένα κωφό παιδί, επικοινωνούν μαζί του με την Νοηματική, λειτουργούν σαν θετικό μοντέλο για το παιδί τους, έχουν την υποστήριξη και την βοήθεια από την κοινότητα των Κωφών και τέλος τη γνώση πώς να λύσουν καθημερινά προβλήματα που προκύπτουν. Όλα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για το παιδί τα πρώτα χρόνια της ανάπτυξής του. Από την άλλη μεριά, αυτά τα πρώτα χρόνια είναι ιδιαίτερα δύσκολα για τα κωφά παιδιά ακουόντων γονέων, μια και οι γονείς τους προσπαθούν να προσαρμοστούν στο καινούργιο γι' αυτούς γεγονός της κώφωσης του παιδιού τους, αγωνίζονται να επικοινωνήσουν μαζί του, να δεχτούν την αναπηρία του και να φροντίσουν για την εκπαίδευσή του.

Όλες αυτές τις δυσκολίες δεν τις αντιμετώπιζε η κοινωνία του νησιού. Όταν ένα ζευγάρι ακουόντων γεννούσε ένα κωφό παιδί, ήδη γνώριζε πάρα πολλά για την κώφωση. Υπήρχε πάντα κάποιος κωφός ανάμεσα στους συγγενείς. Και το τελευταίο να μην υπήρχε, η κοινωνία γινόταν η ευρύτερη οικογένεια που αγκάλιαζε το ζευγάρι αυτό. Ένα κωφό παιδί που γεννιόταν είχε ισοτιμία και πλήρη κοινωνική αποδοχή από

τους κατοίκους του νησιού. Ονόματα κωφών αναφέρονται στα αρχεία του νησιού για διάφορους λόγους, όπως γέννηση (χωρίς να σημειώνεται η κώφωση), γάμος, θάνατος, αγορά γης, εγγραφές στο στρατό, συμβολαιογραφικές πράξεις, καθώς και σε διάφορα δημόσια ή ιδιωτικά έγγραφα. Η σύνθεση όλων αυτών των ντοκουμέντων μαζί με προσωπικές μαρτυρίες, που η συγγραφέας κατέγραψε, μας δίνουν μια γενική εικόνα για το πώς ήταν η ζωή των κωφών στο νησί. Και φαίνεται ότι αυτή ήταν η ζωή για τους κωφούς από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 20ου.

Τα Παιδικά Χρόνια

Συνήθως το νέο ζευγάρι έφτιαχνε νέο σπιτικό πολύ κοντά στο πατρικό κτήμα. Έτσι υπήρχε καθημερινή επικοινωνία και πολλές φορές συνεργασία στις γεωργικές δουλειές ή στο ψάρεμα, μοιραζόντουσαν πολλές φορές τα αγαθά της γης με τον ίδιο τρόπο που δάνειζαν τα διάφορα εργαλεία για διάφορες δουλειές. Υπήρχε αλληλοβοήθεια και υποστήριξη στο μεγάλωμα των παιδιών. Ο καθένας στο νησί είχε κάποιον συγγενή που το σπίτι του ήταν τόσο κοντά, ώστε μπορούσε να πάει εκεί περπατώντας. Αυτό δεν συνέβαινε μόνο στο Vineyard αλλά και στη Ηπειρωτική Αμερική. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης των κοινοτήτων συνεχίστηκε για πολλές γενιές στο διάβα των αιώνων. Η ανάπτυξη της κοινότητας πάνω σε μια στέρεη βάση και οι στενοί οικογενειακοί δεσμοί βοηθούσαν τα κωφά παιδιά να προσαρμοστούν και να ενταχθούν στην ζωή της κοινότητας. Σε μια κοινότητα που είχε συμφιλιωθεί με τα κωφά μέλη της, η γέννηση ενός κωφού παιδιού δεν ήταν τραγικό γεγονός ούτε λόγος αναστάτωσης αλλά αντίθετα, απλά κάτι που έγινε. Ακριβώς επειδή η Νοηματική ήταν τόσο διαδεδομένη, το κωφό παιδί από πολύ νωρίς μπορούσε να επικοινωνήσει με οποιονδήποτε ερχόταν σε επαφή. Η ζωή ενός κωφού παιδιού στο νησί δεν φαίνεται να διαφέρει από αυτήν ενός ακούοντος. Η συγγραφέας από τις προφορικές αφηγήσεις, δεν καταγράφει ιστορίες που αφορούσαν κωφά βρέφη και νήπια, μια και οι πληροφοριοδότες δεν έβρισκαν τίποτε διαφορετικό σ' αυτά και δεν είχαν να πουν κάποια ασυνήθιστη ιστορία που τα αφορούσε.

Εκπαίδευση

Δεν υπάρχουν στοιχεία για το αν οι κωφοί φοιτούσαν στα σχολεία κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα και ο λόγος είναι ότι δεν βρέθηκαν αντίστοιχα σχολικά αρχεία· αλλά αυτό δεν είναι απόδειξη ότι δεν συνέβη κάτι τέτοιο. Γνωρίζουμε όμως ότι οι άποικοι ίδρυσαν δημόσια σχολεία αμέσως μετά την εγκατάστασή τους. Από τα πρώτα γραπτά κείμενα βλέπουμε τους κωφούς να υπογράφουν διάφορα έγγραφα, όπως διαθήκες, αγοροπωλησίες γης, καθώς και άλλα, και αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είχαν εκπαιδευθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Το πρώτο σχολείο για κωφά παιδιά λειτούργησε στο Hartford του Connecticut το 1817. Για την εποχή του, το θεωρούσαν πάρα πολύ καλό σχολείο και είχε αποκτήσει μεγάλη φήμη σε εθνικό επίπεδο ανάμεσα σε κωφούς και ακούοντες. Θεωρείτο μεγάλη ευκαιρία να μπορέσεις να φοιτήσεις εκεί. Μετά το 1817 όλα τα

κωφά παιδιά του νησιού πήγαιναν στο σχολείο αυτό. Το κράτος επιδοτούσε τις σπουδές των παιδιών. Τα κωφά παιδιά έφευγαν από το νησί περίπου στην ηλικία των 9-10 ετών και φοιτούσαν για 5 περίπου χρόνια. Το σχολείο είχε υιοθετήσει την Νοηματική Γλώσσα ως τρόπο διδασκαλίας των μαθημάτων και παρ' όλο που αργότερα εφαρμόζε μικτή μέθοδο (Νοηματική και Χειλεανάγνωση), τα κωφά παιδιά του νησιού συνέχισαν να πηγαίνουν στο σχολείο.

Το νησί της Martha's Vineyard θεωρείτο σχετικά φτωχό νησί και πολλά παιδιά ήταν υποχρεωμένα να διακόψουν τη φοίτησή τους στο σχολείο στην ηλικία των 9 ή 10 χρονών για να δουλέψουν μαζί με τον πατέρα τους στα χωράφια, ή σαν ψαράδες. Την εποχή εκείνη το ποσοστό αναλφάβητων στην Αμερική ήταν πολύ υψηλό, υπολογίζεται ότι ήταν γύρω στο 75%. Επειδή η πολιτεία πλήρωνε τα δίδακτρα ώστε τα κωφά παιδιά του νησιού να μπορούν να φοιτήσουν στο σχολείο κωφών του Hartford, που πρόσφερε εκπαίδευση πολύ υψηλών προδιαγραφών, είχε σαν συνέπεια αυτά να εκπαιδεύονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και καλύτερα από τα ακούοντα παιδιά στο νησί. Ένας άνδρας θυμάται ότι όλοι οι κωφοί στο νησί μπορούσαν να γράψουν και να διαβάσουν και ότι ήταν καλύτερα εκπαιδευμένοι από τον μέσο όρο, -θεωρούνταν «μορφωμένοι»- όπως χαρακτηριστικά είπε. Αρκετοί πληροφοριοδότες θυμούνται πως αναλφάβητοι ακούοντες, σε κάποιες περιπτώσεις, έφερναν δικαστικά έγγραφα ή εφημερίδες στους κωφούς γείτονες τους για να τους τα διαβάσουν.

Γάμος

Οι Κωφοί στο νησί παντρευόντουσαν ελεύθερα. Το ποσοστό των παντρεμένων κωφών ήταν ίδιο με το αντίστοιχο των ακούόντων στο νησί (80%). Όταν όμως συγκρίνουμε αυτό το ποσοστό με το ποσοστό γάμων των κωφών στην Ηπειρωτική Αμερική, βλέπουμε ότι ήταν και παραμένει στο 45%. Η δίγλωσση κοινότητα δεν αποθάρρυνε το γάμο ανάμεσα σε κωφούς και ακούοντες και έτσι το ποσοστό γάμων μεταξύ κωφών ήταν μόλις στο 39%. Σήμερα στις Η.Π.Α. οι γάμοι μεταξύ κωφών είναι σε ποσοστό 80%. Οι κωφοί άνδρες στο νησί παντρευόντουσαν κατά μέσο όρο περίπου στα 22 τους και οι κωφές γυναίκες σε ηλικία 20 χρόνων, κάτι που συνέβαινε αντίστοιχα στον τα πληθυσμό των ακούόντων. Στην περίπτωση θανάτου του συντρόφου τους, οι περισσότεροι ξαναπαντρεύονταν. Δεν ήταν δύσκολο για τους κωφούς να βρουν καινούργιο σύντροφο. Το διαζύγιο τον 17^ο και 18^ο αιώνα θεωρείτο σκάνδαλο και συνέβαινε σπάνια. Αλλά στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20ου αιώνα βρίσκουμε δύο ζευγάρια κωφών να χωρίζουν. Στην Ηπειρωτική χώρα όμως, το ποσοστό διαζυγίων ανάμεσα σε ζευγάρια κωφών ήταν κατά πολύ υψηλότερο, λόγω των κοινωνικών και οικονομικών πιέσεων που ασκούνταν στα ζευγάρια.

Οικογένειες

Σε όλη την διάρκεια της ιστορίας του νησιού τα ποσοστά γεννήσεων, συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα από την ηπειρωτική χώρα, είναι ιδιαίτερα υψηλά. Έτσι λοιπόν ενώ ένα ζευγάρι στην Μασαχουσέτη είχε κατά μέσο όρο 4.1 παιδιά, στο Vineyard το ποσοστό ήταν 6.1 παιδιά. Επειδή οι κωφοί του νησιού είχαν ενταχθεί κοινωνικά και οικονομικά, μπορούσαν να δημιουργήσουν πολυμελείς οικογένειες και να τις στηρίξουν. Σε αντίθεση, τα ζευγάρια κωφών στην υπόλοιπη Αμερική είχαν κατά μέσο όρο 2.1 παιδιά. Τα ζευγάρια στο νησί ανεξάρτητα εάν ήταν και οι δύο κωφοί ή κωφός με ακούοντα, είχαν τον ίδιο κατά μέσο όρο αριθμό παιδιών με τα αμιγώς ακούοντα ζευγάρια.

Δουλειά

Από τον πρώτο κωφό άποικο και στην συνέχεια, όλοι οι κωφοί στο νησί κατάφεραν να συντηρούν με επιτυχία τις οικογένειες τους και να μην διαφέρουν σε τίποτα -και σ' αυτόν τον τομέα- από τους ακούοντες κατοίκους του νησιού. Γνωρίζουμε ότι ανάμεσα στους πρώτους αποίκους που ήρθαν στο νησί ήταν ο Jonathan Lambert, ο οποίος ήταν κωφός. Ήρθε στο Vineyard το 1692 και δούλεψε σαν ξυλουργός, αγρότης και πιθανά σαν βαρελοποιός. Ο ίδιος ήταν πλοίαρχος του πλοίου Tygal που στάλθηκε στο Κεμπέκ του Καναδά για να συλλέξει τους φυλακισμένους που απελευθερώθηκαν μετά την περιβόητη εκστρατεία του Κεμπέκ το 1690. Γι' αυτήν του την πράξη μάλιστα, τιμήθηκε. Το 1694 αγόρασε 60 στρέμματα από έναν ντόπιο Ινδιάνο και από τότε μέχρι σήμερα η περιοχή είναι γνωστή με το όνομά του. Ο Lambert πέθανε σε ηλικία 80 ετών και από την διαθήκη του φαίνεται ότι υπήρξε αρκετά πλούσιος για την εποχή του. Στην περιουσία του, εκτός άλλων, καταγράφονται και βιβλία, πράγμα που δηλώνει ότι ο Lambert μπορούσε να διαβάσει. Υπηρέτησε πλοίαρχος, παντρεύτηκε, απέκτησε πολυμελή οικογένεια και είχε μια αξιοσέβαστη θέση στην κοινωνία του νησιού. Όλα αυτά μας δείχνουν ότι είχε ενταχθεί και λειτουργούσε σαν παραγωγικό μέλος της.

Η οικονομία του νησιού στηριζόταν στην καλλιέργεια της γης και στο ψάρεμα. Πολλοί ψαράδες είχαν την δική τους γη, που την καλλιεργούσαν και αντίστροφα πολλοί αγρότες ασχολούντο με το ψάρεμα. Από την απογραφή του 1840, φαίνεται ότι όλοι οι κωφοί που ήταν παντρεμένοι ήταν ιδιοκτήτες γης και αρκετοί από αυτούς ήταν ψαράδες. Οι γυναίκες γενικά ασχολούνταν με δουλειές του σπιτιού και του κτήματος. Οι χήρες ή οι ανύπαντρες μπορούσαν να ασχοληθούν με άλλες δουλειές, όπως ράψιμο, καθαρισμό σπιτιών, φύλαξη και επίβλεψη παιδιών. Οι κωφές γυναίκες του νησιού δεν ξεχώριζαν σε τίποτα από τις ακούουσες. Μια μάλιστα, αναφέρεται ότι είχε μαγαζί όπου έφτιαχνε ρούχα.

Από τις φορολογικές καταστάσεις και τα εκκαθαριστικά της εφορίας βλέπουμε ότι οι κωφοί δεν διέφεραν σε οικονομικό επίπεδο από τους ακούοντες. Ιδιαίτερα οι κωφοί βρισκόντουσαν στο μέσο της κλίμακας και θα λέγαμε ότι ανήκαν στη μεσαία τάξη του νησιού, παρ' όλο που υπήρξαν και περιπτώσεις πολύ πλούσιων κωφών. Οι

περισσότεροι από τους κωφούς δημιούργησαν από μόνοι τους την περιουσία τους-πολλές φορές μάλιστα από το μηδέν-και γνωρίζουμε πολύ λίγους που κληρονόμησαν σημαντικά περιουσιακά στοιχεία από τους γονείς τους. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι τα αδέρφια Nathaniel και Jedidiah, που αναφερθήκαμε στην αρχή, που ενώ έχασαν τον ακούοντα πατέρα τους όταν ήταν πολύ μικροί, κατάφεραν να δημιουργήσουν αξιόλογη περιουσία. Στις καταστάσεις 'που έχουν καταγραφεί οι φτωχοί και άποροι του νησιού, δεν βρίσκουμε ούτε έναν κωφό. Αντίθετα στην Ηπειρωτική Αμερική η οικονομική κατάσταση των κωφών ήταν πολύ χειρότερη. Ακόμη και σήμερα οι κωφοί στις Η.Π.Α., κατά μέσο όρο έχουν εισοδήματα 35% μικρότερα από αυτά των ακούντων.

Συμμετοχή στα Κοινά

Ο νόμος των Η.Π.Α. και της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης δεν αφαιρούσε το δικαίωμα των ενήλικων κωφών να συμμετέχουν στα κοινά, να θέτουν υποψηφιότητα και να ψηφίζουν. Πριν, αλλά και κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, αυτό ήταν σημείο αμφιλεγόμενο στις περισσότερες πόλεις και χωριά των Η.Π.Α., μια και η στάση γενικότερα είναι ότι οι κωφοί δεν μπορούν να πάρουν μέρος στα κοινά. Στο νησί της Martha's Vineyard αυτές οι διαχωριστικές γραμμές δεν υπήρχαν. Οι κωφοί συμμετείχαν ενεργά στα κοινά της πόλης, στη διακυβέρνηση του νησιού και στην πολιτοφυλακή. Για την ακρίβεια, πολλοί από αυτούς συμμετείχαν ενεργά στην πολιτική. Όχι μόνο ασκούσαν το δικαίωμα της ψήφου, αλλά είχαν εκλεγεί στο δημοτικό συμβούλιο καθώς και σε άλλα συμβούλια, όπως σε σχολικά. Αρκετοί συμμετείχαν και στην τοπική κυβέρνηση του νησιού. Τα ονόματα κωφών εμφανίζονται σε έγγραφα διαμαρτυρίας προς την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης ή προς τις δικαστικές αρχές για αλλαγή συγκεκριμένων νόμων, και η υπογραφή τους είναι ανάμεσα σε άλλες, όταν οι κάτοικοι του νησιού έκαναν αιτήσεις για έργα στην κεντρική κυβέρνηση. Τέλος, ενώ τα ονόματα τους υπάρχουν στις καταστάσεις πολιτοφυλακής, δεν γνωρίζουμε εάν οι κωφοί υπηρέτησαν στην διάρκεια του πολέμου, με εξαίρεση τον Lambert που αναφέραμε παραπάνω. Ο λόγος είναι ότι οι κάτοικοι του νησιού που πάντα βοήθησαν την κεντρική κυβέρνηση εν καιρώ πολέμου, το έκαναν χρησιμοποιώντας τα πλοία τους υποστηρικτικά και δεν βρέθηκαν αρχεία για τις ενέργειες αυτές.

Νομικές Υποχρεώσεις

Όλοι οι κωφοί στο νησί από το 1694 απολάμβαναν πλήρη νομική προστασία, ισοτιμία και είχαν τις ίδιες υποχρεώσεις με τους ακούντες. Θεωρούνταν ικανοί να αντεπεξέλθουν στις νομικές τους υποχρεώσεις και να αναλάβουν τον έλεγχο των νομικών τους υποθέσεων. Όπως αναφέραμε, μπορούσαν να αγοράσουν γη, να υπογράψουν συμβόλαια και διαθήκες με το όνομα τους. Υπάρχει μόνο μια περίπτωση κωφού που κρίθηκε από το δικαστήριο σαν ψυχικά άρρωστος και

ανίκανος να διαχειριστεί οικονομικά το μέρος της περιουσίας που κληρονόμησε από τον ακούοντα πατέρα του. Την αίτηση για την απαλλαγή του από νομικές ευθύνες υπογράφουν μεταξύ άλλων και κωφοί γείτονες του. Το δικαστήριο όρισε ως επιμελητή των οικονομικών του υποθέσεων τον κωφό αδελφό του. Στα δικαστικά έγγραφα περιγράφεται σαν «κωφός χωρίς εκπαίδευση που δεν μπορούσε να γράψει το όνομά του». Αυτή η τεκμηριωμένη απόφαση δείχνει για μια ακόμη φορά ποια ήταν η στάση της τοπικής κοινωνίας απέναντι στους κωφούς.

Κοινωνική Ζωή

Η αίσθηση που αποκομίζει κάποιος διαβάζοντας τις μαρτυρίες των κατοίκων, είναι ότι κωφοί και ακούοντες ήταν γείτονες, φίλοι, συγγενείς, δίπλα ο ένας στον άλλο σε κάθε στιγμή της ζωής, στο σπίτι στο μαγαζί, στην εκκλησία, στα πάρτι.

Η έκθεση μιας κωφής μαθήτριας 16 χρονών από το Vineyard περιλαμβάνεται στο περιοδικό που εξέδιδε το σχολείο κωφών του Hartford το 1861 για να δείξει την πρόοδο των μαθητών του. Το κομμάτι αυτό συμπεριλήφθηκε για να τονίσει την πρόοδο της γραφής μετά από 4 χρόνια εκπαίδευσης. Ο τίτλος είναι «Πικ-νικ» και θα μπορούσε να γραφτεί από οποιαδήποτε κωφό παιδί του νησιού. Γράφει λοιπόν: «Όταν ήμουν μικρό κορίτσι επτά ή οχτώ χρονών, μου είπε η μητέρα μου ότι θα πάμε για πικ-νικ και ήμουν πολύ περήφανη που θα πήγαινα με την μητέρα μου και τα μικρότερα αδέρφια μου τον Samuel, τον George και τον Daniel, ο Daniel ήταν πολύ μικρός. Αλλάξαμε τα ρούχα μας, φορέσαμε τα καλύτερα κι εγώ φόρεσα ένα ροζ φόρεμα...». Συνεχίζει και περιγράφει μια υπέροχη μέρα στην εξοχή, όπου συναντήθηκε στο δάσος με τα ξαδέλφια της και άλλα παιδιά από το χωριό. Καθίσανε όλοι μαζί και μοιραστήκανε κέικ και άλλες λιχουδιές και φαγητά. Τελειώνει περιγράφοντας την βόλτα στην ακτή, όπου αφού κοίταζαν για λίγο τη θάλασσα συνέχιζαν να κουβεντιάζουν για διάφορα θέματα όλοι μαζί.

Μια άλλη κυρία θυμάται την Sarah και την Abigail-τις δύο τελευταίες κωφές στο νησί- να οδηγούν με το αυτοκίνητό τους από την άλλη μεριά του νησιού και να την επισκεφθούν την Κυριακή το απόγευμα όπου και συζητούσαν για ώρες στην Νοηματική πίνοντας τσάι. Στις ιστορίες που οι πληροφοριοδότες περιγράφουν, δεν υπάρχει αναφορά στο γεγονός ότι οι κωφοί δεν μπορούσαν να ακούσουν. Οι ιστορίες αυτές έχουν σαν θέμα διάφορα γεγονότα, εκδηλώσεις και πάρτι που συμμετείχαν και οι κωφοί. Άλλοτε σαν πρωταγωνιστές κι άλλοτε είναι εκεί, συμμετέχουν ενεργά, παίζουν οργανωμένα παιχνίδια και μερικοί απ' αυτούς ήταν άσσοι στα χαρτιά, σκληροί διαπραγματευτές στις αγοροπωλησίες ζώων. Μερικοί μάλιστα ήταν γνωστοί για την ικανότητα τους να διηγούνται ιστορίες που διασκέδαζαν και κρατούσαν το ενδιαφέρον όλης της κοινότητας, παρ' όλο που λεγόντουσαν στην Νοηματική. Οι κωφοί είναι παντού, συμμετέχουν σ' όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις, στα κοινά δείπνα στο δημαρχείο, χορεύουν στα πάρτι που γινόντουσαν συνήθως μετά την λειτουργία. Από τα αστεία, τα ανέκδοτα και τα πειράγματα δεν εξαιρούνται οι κωφοί.

Μερικοί μάλιστα από αυτούς έχουν μείνει ζωντανοί στην μνήμη των “πληροφοριοδοτών” σαν άνθρωποι με μεγάλη αίσθηση χιούμορ.

Αλλά δεν ήταν όλοι καλοί και ευγενικοί. Υπάρχουν μαρτυρίες για κάποιους που είχαν δημιουργήσει προβλήματα όπως και κάποιοι ακούοντες. Δεν υπήρχε όμως ούτε μια κοινωνική εκδήλωση που να συμμετέχουν αποκλειστικά μόνο κωφοί. Όπως όλοι γνωρίζουμε, το αντίθετο συμβαίνει σήμερα. Η λέσχη είναι το κέντρο της κοινότητας των Κωφών και στις κοινωνικές εκδηλώσεις τους σπάνια συμμετέχουν ακούοντες. Οι φιλίες στο νησί δεν είχαν κριτήριο την ακουστική ικανότητα του άλλου. Οι κωφοί δεν ήταν απαραίτητα φίλοι μεταξύ τους. Άλλα ήταν τα κριτήρια επιλογής φίλων. Όπως για παράδειγμα, με ποιον μεγάλωναν μαζί, ποιος έμενε κοντά τους κτλ. Φαίνεται πως δεν συνέχιζαν τις φιλίες τους με τους κωφούς που συνάντησαν σαν συμμαθητές στο σχολείο του Hartford. Δεν συμμετείχαν στις εθνικές οργανώσεις κωφών που ήταν καθοριστικές για την ζωή των Κωφών στην Ηπειρωτική Αμερική. Φαίνεται πως οι κωφοί στο νησί δεν ένοιωθαν ότι αποτελούν μια ξεχωριστή κοινωνική ομάδα.

Το 1952 πέθανε η τελευταία κωφή κάτοικος του νησιού. Το νησί είχε ήδη αρχίσει να αλλάζει και σταδιακά να μετατρέπεται σε καλοκαιρινό θέρετρο για ευκατάστατες οικογένειες της Βοστόνης. Σήμερα θεωρείται ένα από τα πιο όμορφα νησιά και βρίσκει κανείς τις βίλες και τις καλοκαιρινές κατοικίες των πλουσιότερων κατοίκων της Βοστόνης και των γύρω περιοχών.